

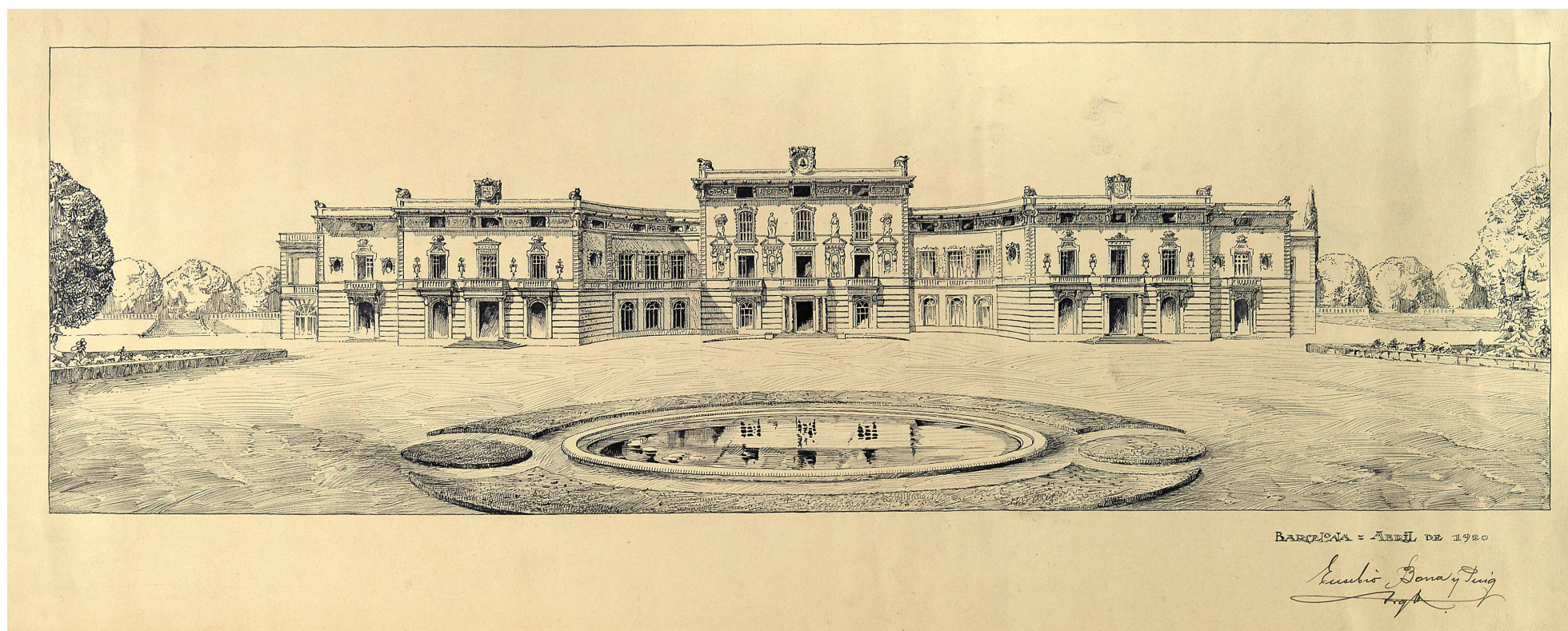

Veclus s.l.

Gestió i documentació del patrimoni arquitectònic i arqueològic

Telf. 93 319 65 51. e-mail: veclus@veclus.cat

NIF: B-59371195

ESTUDI HISTÒRICO-ARQUITECTÒNIC DE L'ANTIC PALAU REIAL DE BARCELONA (PEDRALBES)

Barcelona, novembre de 2019

Sumari

Direcció:

Francesc Caballé

Recerca i realització:

Francesc Caballé

Eloi Castells

Reinald Gonzàlez

Fotografies esfèriques:

Jesús Arbués

0. Consideracions prèvies	3	3.2. La Planta Primera o Planta Principal	118
1. Localització	4	3.2.1. L'Escala d'Honor	119
2. Notícies històriques	8	3.2.2. L'alcova de la Reina	124
2.1. L'origen de la parcel·la: dels Custó als Güell	8	3.2.3. El boudoir de la Reina	128
2.2. Una casa per al rei d'Espanya	10	3.2.4. El tocador de la Reina	132
2.3. El procés constructiu	10	3.2.5. El dormitori del Rei	135
2.4. El Palau Reial en època alfonsina	23	3.2.6. L'antic bany del Rei	137
2.5. El Museu de les Arts Decoratives de la República	24	3.2.7. L'antiga Sala Vuitcentista	140
2.6. La Residència Internacional de Senyorettes	29	3.2.8. L'antiga Sala Flaugier	142
2.7. La residència oficial de Francisco Franco	30	3.2.9. L'antiga Sala Vigatà	145
2.8. El palau durant el període democràtic	32	3.2.10. L'antiga Sala Romàntica	148
3. Descripció i usos històrics	35	3.2.11. Les tribunes del Saló del Tron	150
3.1. La Planta Baixa o Planta Noble	36	3.2.12. Les antigues dependències del MAD	152
3.1.1. El vestíbul	37	3.2.13. Els espais de pas de la galeria occidental	160
3.1.2. La Galeria baixa i Saló dels passos perduts	39	3.2.14. Les estances de l'ala occidental	165
3.1.3. La Sala del Consell de Ministres	43	3.2.15. L'escala vers la Planta Segona	170
3.1.4. La sala d'espera	47	3.3. La Planta Segona	171
3.1.5. El Saló del Tron	49	3.3.1. Les antigues dependències de servei	172
3.1.6. La Sala de Música	54	3.4. La Planta Tercera	182
3.1.7. L'avantcambra de Ministres	58	3.4.1. Les antigues dependències de servei	183
3.1.8. L'antic despatx de la Reina	63	3.4.2. Els terrats de palau	187
3.1.9. L'antiga escala privada	66	3.5. La Planta Soterrani	188
3.1.10. L'antic despatx del Rei	70	3.5.1. Galeries i magatzems	189
3.1.11. La saleta de jocs	74	3.5.2. Les cuines de Palau	193
3.1.12. La rotonda petita	76	3.5.3. Els vestíbuls	195
3.1.13. La Gran rotonda	78	3.6. Les façanes	197
3.1.14. Els corredors de servei	83	4. Conclusions	203
3.1.15. El vestíbul d'honor	86	5. Bibliografia	206
3.1.16. L'antiga sala daurada	88	6. Fons documentals	207
3.1.17. L'antiga sala blava	91	7. Annex documental de l'Archivo General de Palacio	209
3.1.18. La Biblioteca	94		
3.1.19. El Menjador de Gala	98		
3.1.20. L'antic menjador de diari i l'escala de servei	102		
3.1.21. L'office	107		
3.1.22. L'escala de servei	109		
3.1.23. La Capella	110		
3.1.24. L'antiga cavallerissa	115		

0. Consideracions prèvies

El present estudi ha estat fruit de l'encàrrec realitzat a Veclus s.l. per part del Departament de Presidència de la Generalitat de Catalunya amb l'objectiu d'establir i ordenar les cronologies relatives i absolutes de les diferents intervencions que al llarg del darrer segle han vingut a configurar la fesomia actual de l'antic Palau Reial de Pedralbes.

En termes reals, aquest treball és la culminació d'un llarg procés de recerca documental i estudi físic dels espais que conformen el Palau de Pedralbes, que es va iniciar la dècada anterior, en el moment en què la Generalitat de Catalunya prengué possessió de l'edifici. En aquell moment, Veclus s.l. va realitzar els següents treballs parcials, dirigits al coneixement específic d'algunes zones concretes de l'edifici:

- Octubre de 2005: "Estudi històric-arquitectònic del Palau de Pedralbes de Barcelona. Documentació i valoració històrica (primera fase)".
- Agost de 2006: "Estudi històric-arquitectònic del Palau de Pedralbes de Barcelona. Documentació i valoració històrica (segona fase)".
- Maig de 2006: "Valoració patrimonial prèvia dels antics despatxos del rei, de la reina i de la cambra annexa a la sala de jocs del Palau de Pedralbes de Barcelona".
- Abril de 2009: "Valoració patrimonial de l'escala privada de la planta baixa (sector oriental) del Palau de Pedralbes de Barcelona".

El present estudi recull els treballs anteriors parcials, que han estat corregits i ampliat amb noves aportacions, per tal de generar un document únic que permeti un coneixement més global a l'entorn de la construcció de l'edifici i seqüenciar les transformacions arquitectòniques i d'acabat a les que ha estat sotmès. En aquest sentit, s'ha procedit a actualitzar el treball de camp realitzat en el marc d'aquesta recerca, accedint a la major part d'espais edificats, a excepció feta d'algunes estances que, per motius de seguretat, no eren visitables o bé no eren fotografiables.

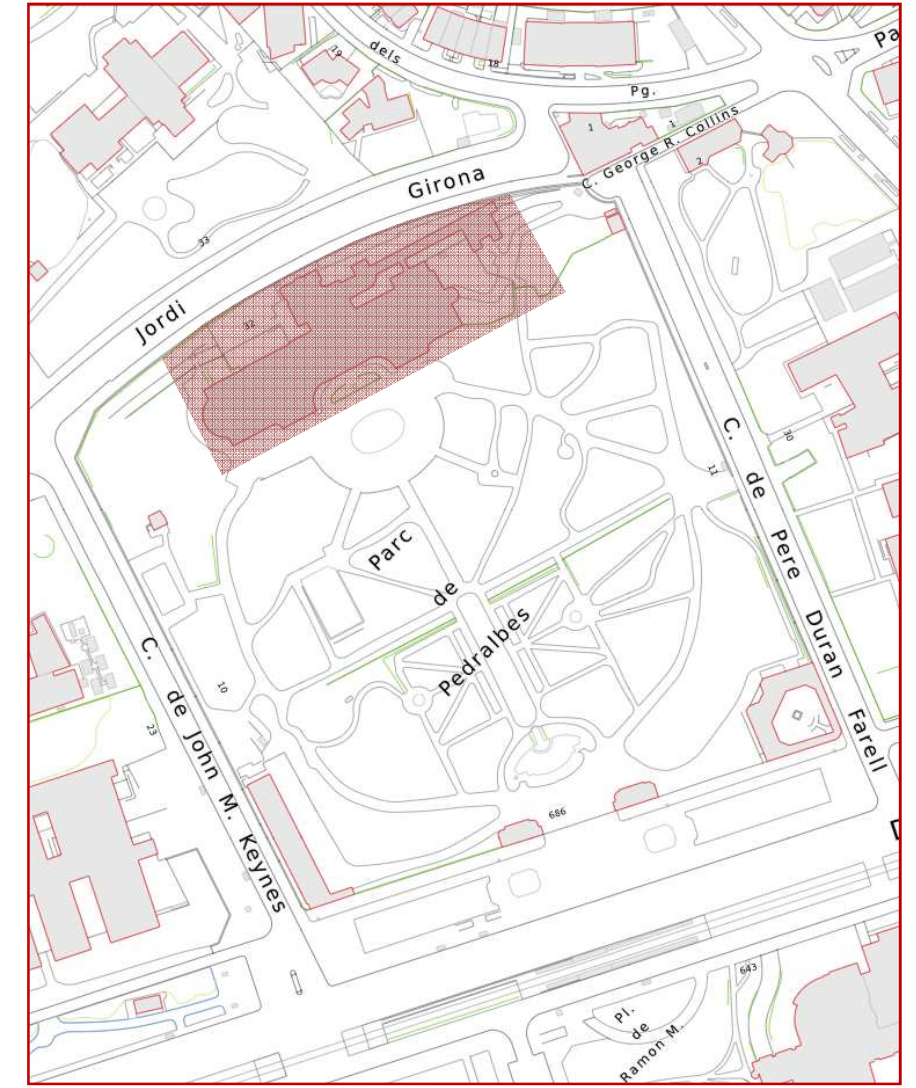
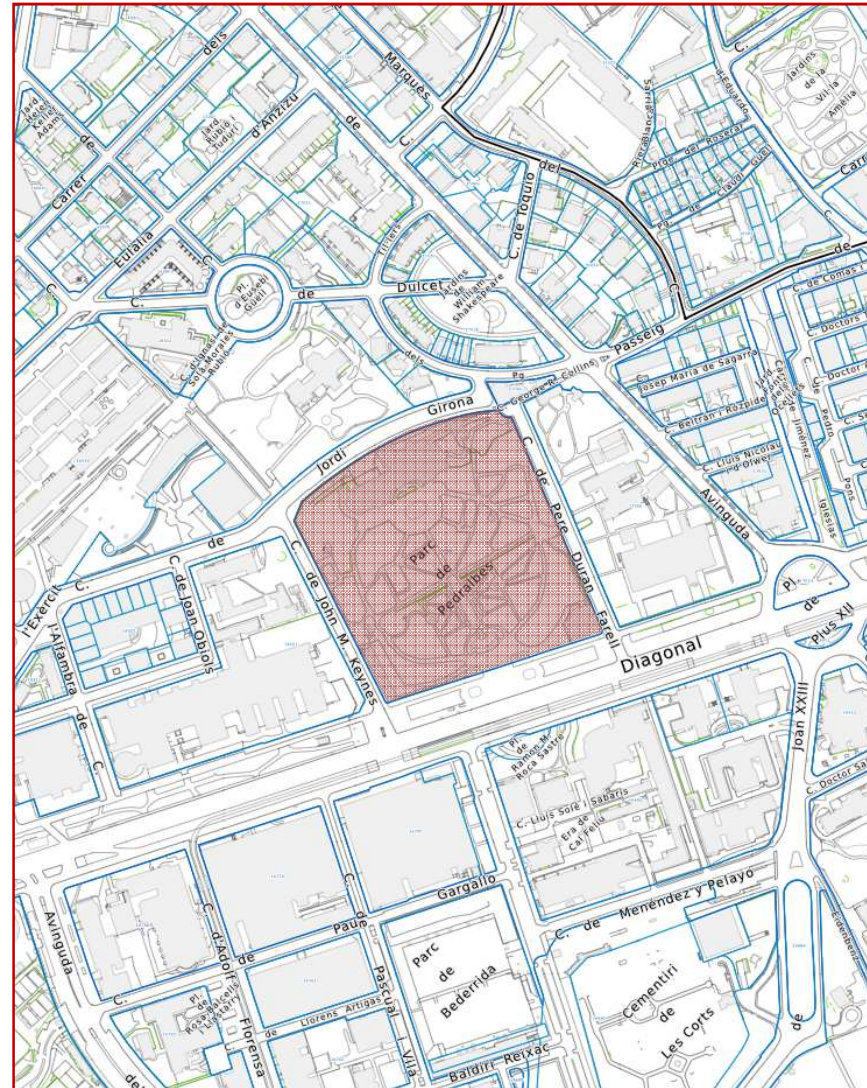
A més, s'han ampliat els camps de cerca documental i s'ha procurat recollir, analitzar i ordenar tota la documentació textual, gràfica, planimètrica i fotogràfica que fos sensible d'aportar nova llum a la complexa evolució històrica de l'edifici. En aquest sentit, mereix una atenció especial la recerca realitzada a l'Archivo General de Palacio custodiat a Madrid per Patrimonio Nacional, que ha donat lloc a noves notícies històriques rellevants.

Sumant aquestes recerques amb un nou buidat bibliogràfic específic sobre el palau s'ha aconseguit assimilar el màxim possible d'informacions històriques en un text que pretén donar a conèixer la realitat històrica de totes les estances de l'edifici i les seves conseqüents manifestacions materials, ja sigui a nivell d'estructura arquitectònica com d'acabats i ornaments.

Amb tot, en les següents pàgines s'hi podrà trobar un capítol destinat a resumir la història general de l'edifici, seguit d'un capítol de majors dimensions en el que es descriu, estança a estança, el seu estat actual i s'analitza els canvis als que aquestes han estat sotmeses amb el pas del temps i els successius canvis d'usos que se n'ha fet a cada període. Aquesta espècie de "guia" actualitzada per les estances del Palau ha d'ajudar el lector a identificar els valors patrimonials inherents a l'espai en funció del seu grau de transformació respecte l'original.

A la versió digital del treball s'adjunta un annex amb les fotografies 360º càmera de 360º que permet facilitar la identificació dels espais més representatius de l'edifici i el seu estat actual de conservació. Les fotografies –identificades en les diferents estances del Palau- són també consultables on line a través del següent link: <https://view.genial.ly/5d380f54349d420f213df699/interactive-content-palau-de-pedralbes>

1. LOCALITZACIÓ

Plànols parcel·laris generals del barri de Pedralbes i de l'illa de cases on es troba l'antic Palau Reial.

Font: Punt d'Informació Cartogràfica de Barcelona.

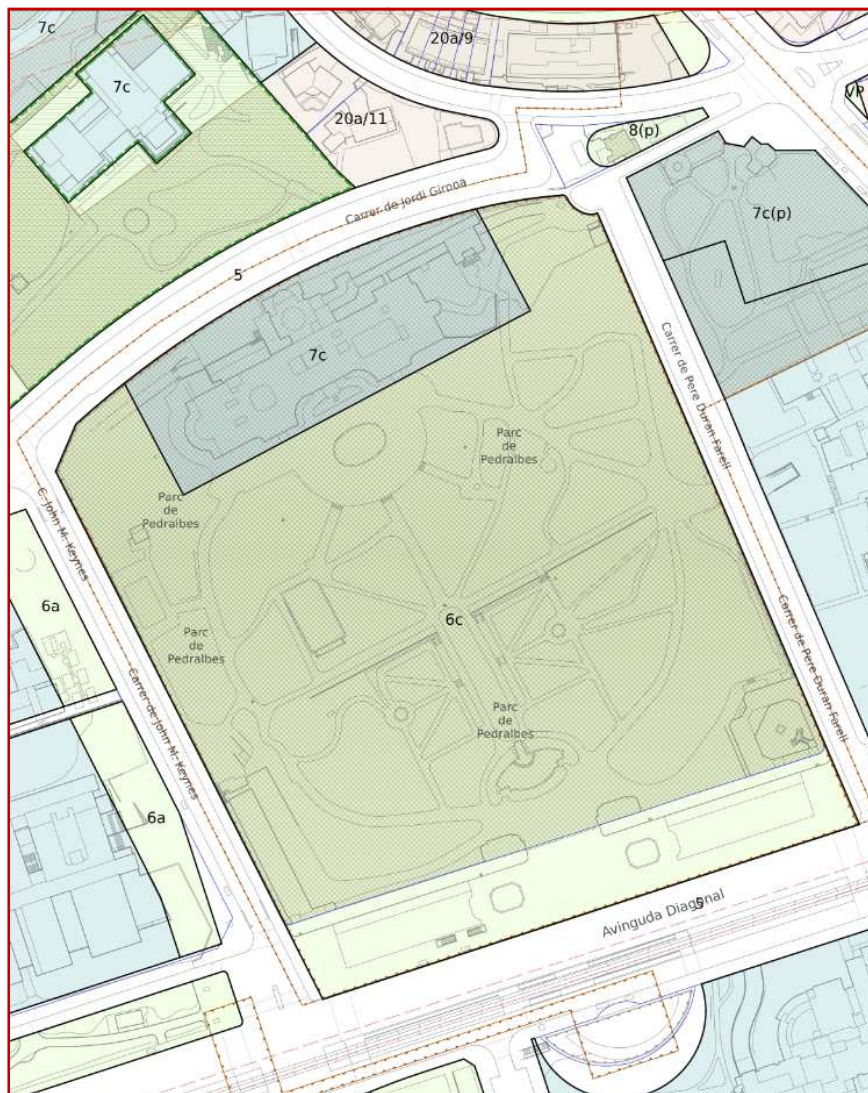
L'edifici objecte del present estudi es localitza en una de les parcel·les més grans de la ciutat de Barcelona, en el límit entre el barri de Pedralbes (al qual pertany) i el barri de Les Corts, dins del Districte de Les Corts. Concretament, es troba a l'extrem més septentrional d'una gran illa de cases de perímetre aproximadament rectangular delimitada pel carrer de Jordi Girona (al nord), el carrer de Pere Duran Farell (a l'est), l'Avinguda Diagonal (al sud) i el carrer John Maynard Keynes (a l'oest). En aquesta illa de cases, l'edifici de l'antic Palau Reial de Barcelona queda envoltat pels jardins públics del Parc de Pedralbes, on conviu amb altres edificacions de menor entitat i dimensions disposats a l'entorn dels pòrtics d'accés al Parc des de la Diagonal.

Com es pot apreciar en els plànols parcel·laris i urbanístics adjunts, es tracta de la parcel·la número 001 de la gran illa de cases 04 17050. De la

mateixa font se'n desprèn que segons el Pla General metropolità (PGM) la finca disposa d'una qualificació urbanística "6c", és a dir, de Parcs i jardins actuals i de nova creació a nivell metropolità, mentre que l'edifici disposa d'una qualificació urbanística "7c" o Equipaments actuals i de nova creació a nivell metropolità.

Les seves coordenades UTM (H31, ED50) són: 41.388183 i 2.117199.

L'antic Palau Reial de Barcelona és un edifici compost per un cos central i dos cossos laterals als que s'adossa una capella i una antiga galeria de cavallerisses. El conjunt forma una gran massa edificada aïllada amb façanes als quatre vents. Es tracta d'una edificació formada pels següents nivells: planta soterranis, planta baixa, planta principal, dues

Plànol urbanístic de l'illa de cases on es troba l'antic Palau Reial.

Font: Punt d'Informació Cartogràfica de Barcelona.

plantes i un terrat pla transitable. En l'actualitat l'edifici presenta tres accessos a la seva façana principal (meridional), un a cada façana lateral (oriental i occidental) i un parell d'accessos des de la façana posterior (septentrional).

El Cadastre del Ministeri d'Hisenda referencia la parcel·la amb el codi 6223601DF2862C0001BH, sota l'adreça d'Avinguda Diagonal 686. La mateixa font defineix la finca com un terreny urbà d'usos culturals. Donat que el conjunt no inclou tan sols l'edifici, sinó gran quantitat de jardins i bosquets que designen l'antiga possessió de la Casa Reial a Barcelona, es registra una parcel·la de 73.166 m² de superfície, amb un

Vista satel·lital dels jardins del Parc de Pedralbes, amb l'antic Palau Reial al seu flanc més septentrional.

Font: Portal CartoBCN.

total de superfície edificada de 17.966 m² que no inclou només el palau, sinó la resta de pavellons i edificis annexos.

Aquest edifici forma part del Catàleg Arquitectònic de la ciutat amb el codi d'identificació 2047. Gaudeix d'un nivell A de protecció patrimonial (Bé Cultural d'Interès Nacional). Tanmateix, els criteris d'intervenció sobre qualsevol intervenció arquitectònica del conjunt són força genèrics:

- Manteniment integral de l'edifici amb els seus elements arquitectònics i decoratius.
- Qualsevol intervenció requerirà la realització d'una memòria d'investigació i recerca històrica que justifiqui i documenti les parts originals, defineixi les modificacions posteriors, i la seva integració amb la proposta sol·licitada.

Es dona l'especificitat que l'edifici es localitza dins d'un parc, els Jardins de Pedralbes, que gaudeix d'un nivell B de protecció patrimonial (Bé

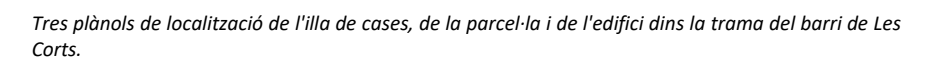
Cultural d'Interès Local) que, al seu temps, conté altres elements catalogats aïllats:

- BCIN (A) 2053. Escultura d'isabel II presentant el seu fill l'Infant Alfons XII, obra d'Agapit Vallmitjana.
- BCIL (B) 2050. Font d'Hèrcules, obra d'Antoni Gaudí.
- BCIL (B) 2051. Umbracle, obra d'Antoni Gaudí.
- BCIL (B) 2054. Nu femení agenollat, obra de Joan Borrell.
- BCIL (B) 2055. Banc del pavelló de Romania de l'Exposició de 1929, obra de Duiliu Marcú.
- BCIL (B) 2056. Nu femení, obra d'Enric Casanovas.
- BCIL (B) 2050. Font d'Hèrcules, obra d'Antoni Gaudí.
- BID (D) 3128. Quatre escultures d'Apol·lo.
- BID (D) 3207. Vuit bustos clàssics.
- BID (D) 3208. Escultura La Mediterrània, obra d'Eulàlia Fàbregas.

L'antic Palau Reial de Pedralbes és un edifici catalogat com un Bé Cultural d'Interès Nacional inclòs dins d'un jardí catalogat com un Bé Cultural d'Interès Local amb nombrosos elements patrimonialment protegits que es troben disseminats pel seu interior.

Font: Jorge Franganillo.

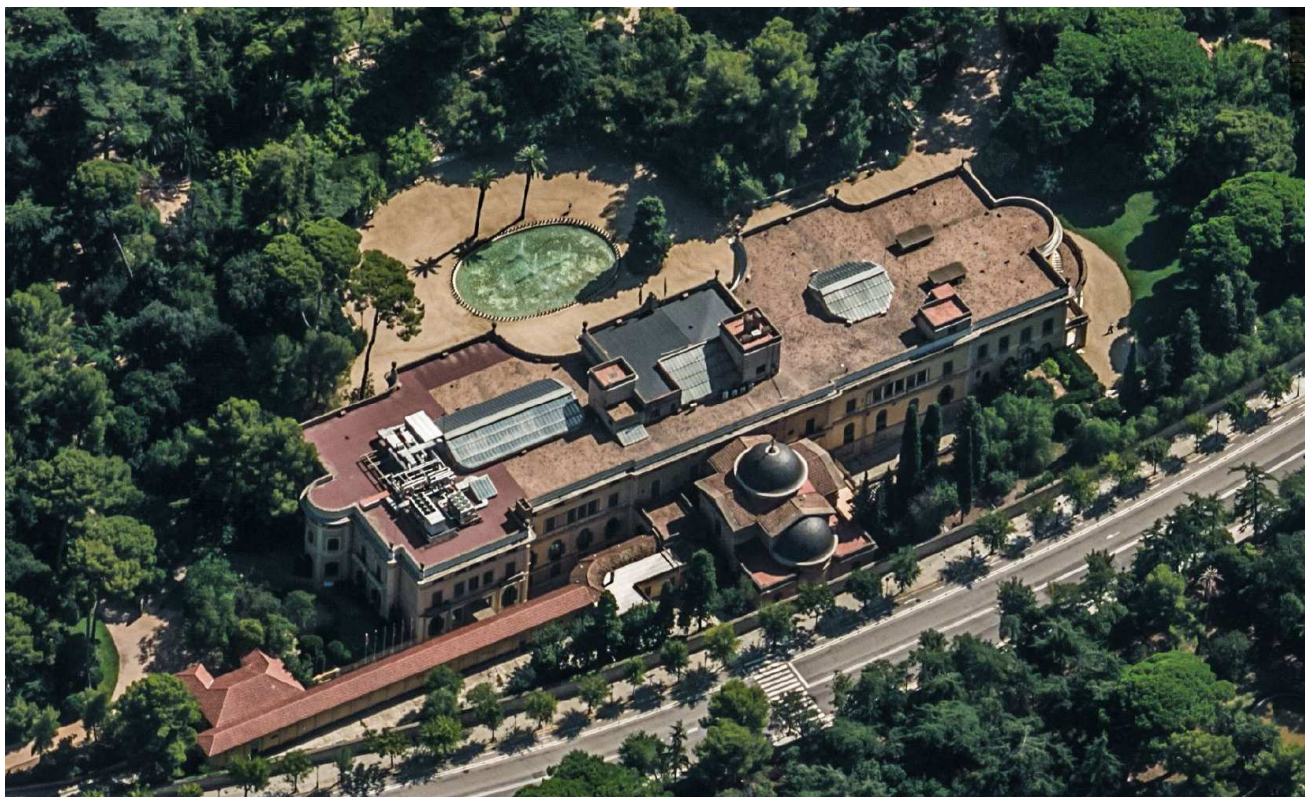

(Font: Sede Electrónica del Catastro)

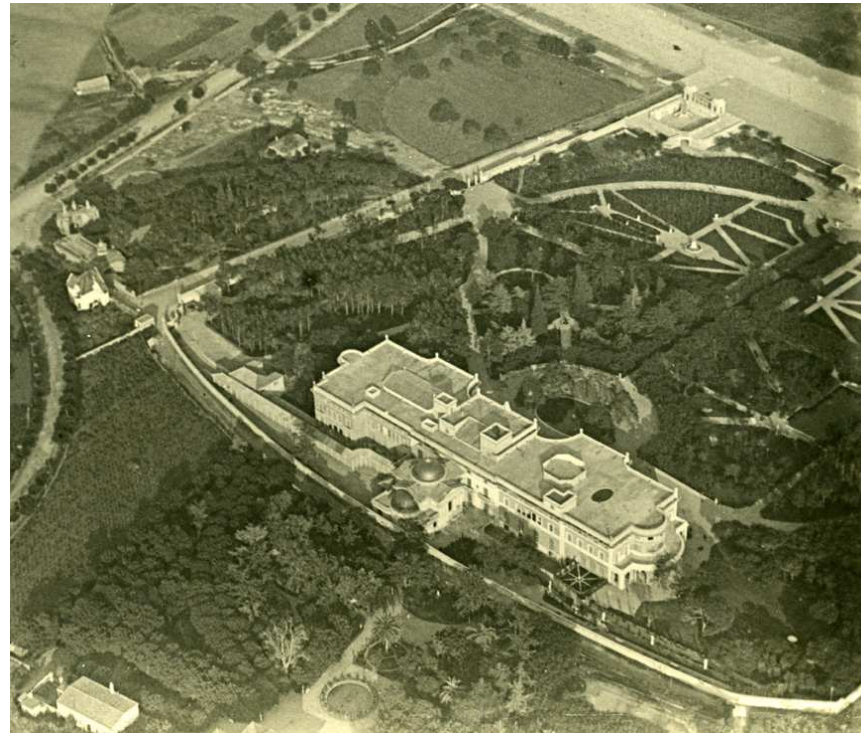

En aquesta pàgina, quatre vistes aèries de l'Antic Palau Reial de Pedralbes.

(Font: Sede Electrónica del Catastro)

2. NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Fotografia aèria del Palau Reial de Pedralbes realitzada l'any 1929 per Josep Gaspar i Serra.

Font: ICGC – RF 47074.

Malgrat que el Palau Reial de Pedralbes és un edifici relativament modern que tan sols es remunta a l'any 1924, la seva història és rica en anècdotes i vicissituds íntimament lligades a l'evolució política i social del país, des de la proclamació de la Segona República, l'esclat de la Guerra Civil, la imposició de la dictadura franquista, fins a l'adveniment de l'actual monarquia parlamentària.

L'edifici ha estat escenari preponderant de totes aquestes etapes i ha allotjat diferents inquilins que han anat condicionant els seus usos i que, lògicament, han generat nombroses modificacions dels seus espais, especialment dels interiors. De residència oficial d'Alfons XIII (en comptades ocasions), o del president de la República Manuel Azaña (en ple conflicte bèl·lic), va passar a acollir el Museu de les Arts Decoratives i una residència d'estudiants en època republicana. Durant la dictadura va tornar a ser residència oficial del cap de l'Estat. Ja en període democràtic, l'edifici tornà a esdevenir seu museística i, durant els darrers temps, ha passat a allotjar equipaments de la Generalitat de Catalunya i seu central de la Unió per la Mediterrània.

En les següents pàgines es proposa un breu recorregut per aquesta història curta però densa en notícies i en intervencions arquitectòniques que han confegit a l'edifici el seu actual aspecte.

2.1. L'origen de la parcel·la: dels Custó als Güell

Des de mitjan segle XIX, la cada cop més rellevant burgesia barcelonina va iniciar un procés d'ocupació de les antigues finques rústiques de les afores de la ciutat per tal d'establir-hi llurs residències d'esbarjo. En els antics pobles del pla van proliferar aquestes torres o “*quintas de recreo*”, segons la denominació de l'època. Les famílies més benestants van establir-se principalment als antics municipis de Sarrià, les Corts, Sant Gervasi i alguns punts de Gràcia, com ara la Salut. Si bé algunes d'aquestes residències, especialment a Sant Gervasi, van ser obrades de nova planta, el més habitual va ser que les noves residències senyorials s'originessin en l'adquisició d'antigues propietats i masos rústecs, convenientment reformats. Aquest va ser el cas, per exemple i paradigmàticament, de la residència de les famílies Girona o Güell a Pedralbes, dins de l'antic municipi de les Corts.

L'antiga masia de Can Custó es va convertir en la torre d'estiueig de la família Güell per mitjà de la compra que en feu Joan Güell i Ferrer l'any 1859.

Plano Topográfico del Pueblo de las Corts. Andrés Bosch (1868) Fons: AMDLC – 16.665.

Joan Güell i Ferrer (1800-1872)

Fill de comerciants indians, Joan Güell tornà a Cuba l'any 1818, on es va fer ric amb el mercadeig d'esclaus. En tornar a Catalunya l'any 1835 entrà a la Junta de Comerç de Barcelona i fundà la que, amb el temps, es convertiria en la principal foneria de ferro especialitzada en maquinària tèxtil, la Maquinista Terrestre i Marítima.

El 1845 es va casar amb la dama genovesa Francesca Bacigalupi i Dolcet, amb qui engendraren Eusebi Güell i Bacigalupi, primer comte de Güell. L'any 1849 va fundar l'Institut Industrial de Catalunya i el diari "El Bien Público"

En les eleccions de 1857 i 1858 va ser elegit diputat a les Corts Espanyoles per la Unió Liberal. També va ser regidor de l'Ajuntament de Barcelona i Senador, l'any 1862. Després de la desfeta de Cuba, l'any 1869 va fundar el Foment de la Producció Nacional, antecedent de l'actual sindicat patronal Foment del Treball Nacional.

Amb uns orígens que es remuntaven al s. XV, l'antiga masia de Can Custó va pertànyer, com a mínim des del s. XVII a la família Custó, una nissaga d'apotecaris barcelonins que disposava de propietats en el Pla de Barcelona. A inicis del s. XIX, l'any 1816, Vicenç Bertran i Custó, habitant de Sant Vicenç de Sarrià, es va veure obligat a vendre l'antiga masia i les set mujades de terra campa i vinyes a Pere Joan Bovera, que en va pagar 11.600 lliures de moneda catalana. Al seu temps, l'hereva de Bovera, Manuela Bovera i el seu espòs Joaquim Malet van vendre, l'any 1859 l'antiga finca de Can Custó a Joan Güell i Ferrer, iniciador de la coneguda nissaga de pròcers barcelonins¹.

De seguida, el mateix Joan Güell encarregà a l'arquitecte Joan Martorell (1833-1906) la conversió de l'antiga masia en vil·la familiar d'estiueig. El nou edifici, que teòricament aprofitava part de l'estructura de l'antiga masia, va ser reformat amb gran celeritat, ja que l'any 1863 ja es donava per acabat².

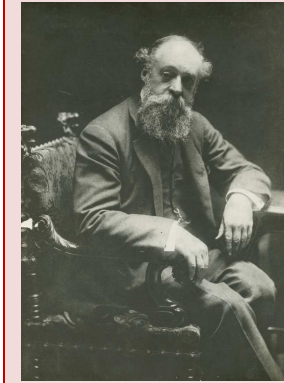
Aquella edificació prenia forma de mansió italianitzant de planta quadrada formada per baixos, dues plantes, golfes i terrat pla transitable. L'edifici es completava, a banda i banda, amb dos cossos longitudinals que servien de cotxeres i que, a la primera planta, es transformaven en galeries porticades, i a la segona, en terrasses tancades amb balustrades. La façana de l'edifici articulava els finestrals i balcons disposats en eixos regulars de simetria. Els murs van ser ornats amb esgrafiats al·legòrics d'estil neoclassicista, semblants als que en

cronologies properes es realitzaren a les conegudes "cases Cerdà" de Barcelona. Pel que fa els seus interiors, la nova mansió dels Güell a les corts va ser ricament decorada seguint els canons abarrocats de l'estil isabelí imperant a l'època.

Dues imatges de la "Torre Güell" després de les reformes de Can Custó realitzades abans de 1863 per Joan Martorell. Fotografies datades l'any 1913 i d'autoria desconeguda.

Fons: Institut Amatller d'Art Hispànic, Arxiu Mas – C-7846 i C-7878.

Eusebi Güell i Bacigalupi (1846-1918)

Com el seu pare, Eusebi Güell, va ser un industrial emprenedor. Fundador de la Colònia Fabril Güell i de la Companyia General d'Asfalts i Portland ASLAND.

L'any 1871 es va casar amb Isabel López Bru, filla del Marquès de Comillas, magnat del tràfic d'esclaus. A través d'aquest matrimoni, Eusebi va ser conseller de les principals empreses de la Barcelona del moment: el Banco Hispano Colonial, la Compañía General de Tabacos de Filipinas i la Compañía de los Caminos de Hierro del Norte de España.

Regidor de l'Ajuntament de Barcelona l'any 1875 i Diputat Provincial el 1878, arribà a Senador del Regne.

Eusebi Güell ha passat a la història com a mecenes de la cultura catalana, essent membre de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts, president el Centre Català i dels Jocs Florals l'any 1900. El nom d'Eusebi Güell va directament lligat al de l'Antoni Gaudí, qui s'encarregà de dissenyar, a nom seu, els principals edificis modernistes de Catalunya: el Parc Güell, la Colònia Güell, el Palau Güell i el Cellar Güell.

Les propietats de la família Güell a les Corts van incrementar-se notablement quan Eusebi Güell i Bacigalupi, fill de Joan, comprà els masos de la rodalia per annexionar-los a la seva finca. Així, l'any 1882, Eusebi adquirí els masos de Cal Feliu, de Can Baldiró, de Can Berra, de Can Granota i de Can Cuias de la Riera. Tots aquests masos continuaren servint de conreu i eren explotats pels seus masovers, mentre els Güell continuaren adquirint més terrenys en vistes de la seva futura urbanització, satisfent els projectes empresarials i immobiliaris d'Eusebi.

Eusebi Güell va annexionar l'antic Mas de Cal Feliu a la finca de la Torre Güell l'any 1882.

Font: AFCEC – EMC-X-7136.

¹ NAVARRO (1993) p. 394.

² BOU (2005) p. 21.

L'any 1883 Eusebi Güell contractà els serveis d'un jove arquitecte Antoni Gaudí i Cornet (1852-1926) per tal que reformés els jardins de la seva finca, materialitzant l'annexió de les parcel·les dels nous masos adquirits per mitjà de la construcció de noves tanques i dos pavellons d'accés destinats a porteria i cavallerissa.

Eusebi Güell amplià la finca dels Güell per mitjà de l'annexió de noves parcel·les veïnes que serien unificades per mitjà de noves tanques i accessos dissenyats per l'arquitecte Antoni Gaudí. Fotografia anònima de l'any 1893.

Font: Càtedra Gaudí

2.2. Una casa per al rei d'Espanya

La nit de Nadal de l'any 1875 la residència reial de Barcelona, que des de 1608 s'alçava a l'actual Pla de Palau, va patir un aparatós incendi que va deixar la Casa Reial sense habitatge estable a la ciutat comtal. D'ençà d'aquell succés, la família del rei Alfons XII va allotjar-se a la Casa de la Ciutat i a casa del Marquès de Comillas, al Palau Moja de la Rambla de Barcelona. Amb el temps, l'any 1889, es va proposar d'agençar amb aquesta finalitat el fortí de la Ciutadella (actual Palau del Parlament), però el projecte no arribà a prosperar mai. Així, doncs, durant els primers anys del regnat d'Alfons XIII, la família reial va allotjar-se al Palau de la Mercè, seu de la Capitania General i, fins i tot, a l'Hotel Ritz³.

³ TARÍN-IGLESIAS (1974) pp. 22 i 23.

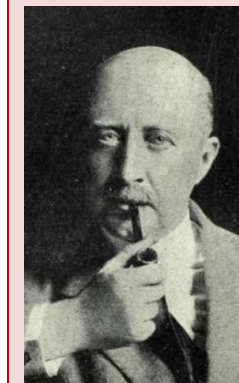
"Plano de los terrenos que el Excmo. Sr. Conde de Güell cede para emplazamiento de Posesión Real en Barcelona", dibuixat l'any 1920.

Font: AMDLC

Davant dels problemes per a la construcció d'una residència reial a Barcelona, l'alta burgesia catalana de conviccions monàrquiques va promoure la construcció d'una nova mansió per als monarques, l'any 1919, en el tens marc de la famosa Vaga de la Canadenca. En aquest context, el fill d'Eusebi Güell, Joan Antoni Güell i López –fervent monàrquic i fundador de la comissió constructora del palau– va oferir part de la seva finca d'estiueig a Les Corts per a la seva conversió en seu barcelonina de la casa reial. Corria l'any 1921 quan la parcel·la on havia d'aixecar-se el futur palau reial va desvincular-se de la societat

"Urbanización Güell" per passar a mans de la "Comisión constructora del Palacio Real de Barcelona" per un preu simbòlic de 25.000 pessetes⁴.

La parcel·la definitiva del solar on havia d'aixecar-se la nova residència reial que volia oferir-se a la corona va arrodonir-se amb la cessió d'una petita porció de la veïna finca de la família Girona, una altra de les nissagues burgeses més rellevants de la ciutat.

Joan Antoni Güell i López (1874-1958)

Segon comte de Güell i marquès de Comillas, va estudiar Dret a la universitat de Cambridge, malgrat que ha passat a la història com a empresari, polític i col·leccionista. Va ser president de les grans corporacions fundades pel seu avi, Antonio López, primer marquès de Comillas.

Membre de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts i de la Junta de Museus de Catalunya, va impulsar la idea de traslladar al Palau Nacional de Montjuïc l'actual Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC) i va cedir l'antic Hospital de la Santa Creu per a que la Diputació de Barcelona hi instal·lés la Biblioteca de Catalunya i l'Institut d'Estudis Catalans.

Güell i López va destacar com a polític conservador pròxim a la Lliga Regionalista i l'any 1930 es convertí en alcalde de Barcelona. S'ha subratllat sovint la seva cordial relació amb el rei Alfons XIII, a qui cediria la seva finca de Les Corts per a la construcció de l'antic Palau Reial de Pedralbes, després de fundar la "Comisión constructora del Palacio Real de Barcelona".

2.3. El procés constructiu

Cal remarcar que, fins la redacció del present estudi, la historiografia tradicional no havia localitzat cap memòria constructiva ni cap plànol original referent al projecte de construcció del Palau, motiu pel qual no s'havien publicat ni reproduït planimetries, més enllà d'una aquarel·la conservada a l'arxiu del Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya.

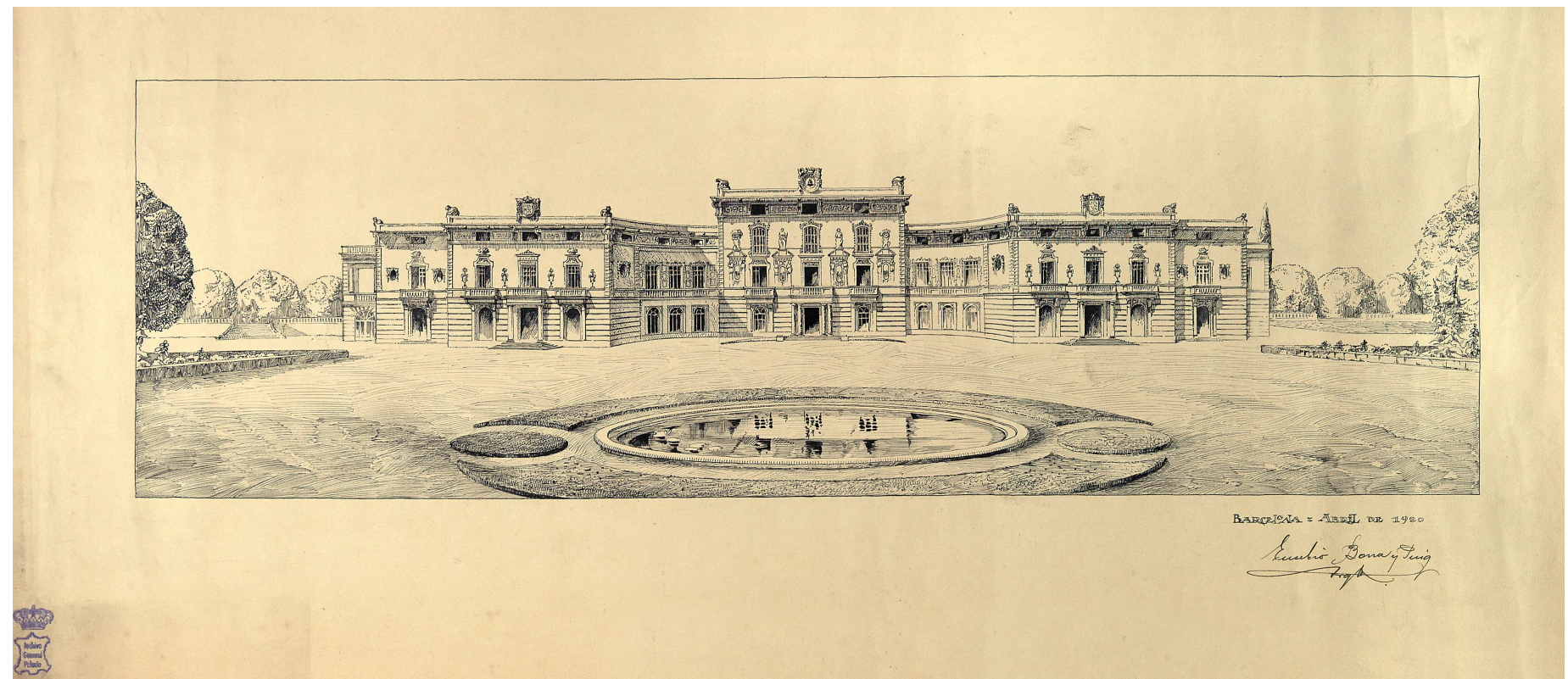
Efectivament, la bibliografia publicada fins el moment s'ha centrat més en la gènesi i gestió del projecte i les dificultats del seu finançament, que no pas en la seva execució material. La "Comisión constructora del Palacio Real de Barcelona", formada i dirigida per l'aristocràcia barcelonina sota el lideratge de Joan Antoni Güell i Josep Maria Lacoma i Buxó, baró de Minguella, va encarregar el projecte del nou Palau a

⁴ NAVARRO (1993) p. 388.

l'arquitecte Eusebi Bona i Puig, el qual dirigí l'inici de les obres al 1921 i les executà fins al moment de la seva dimissió, a finals de 1922.

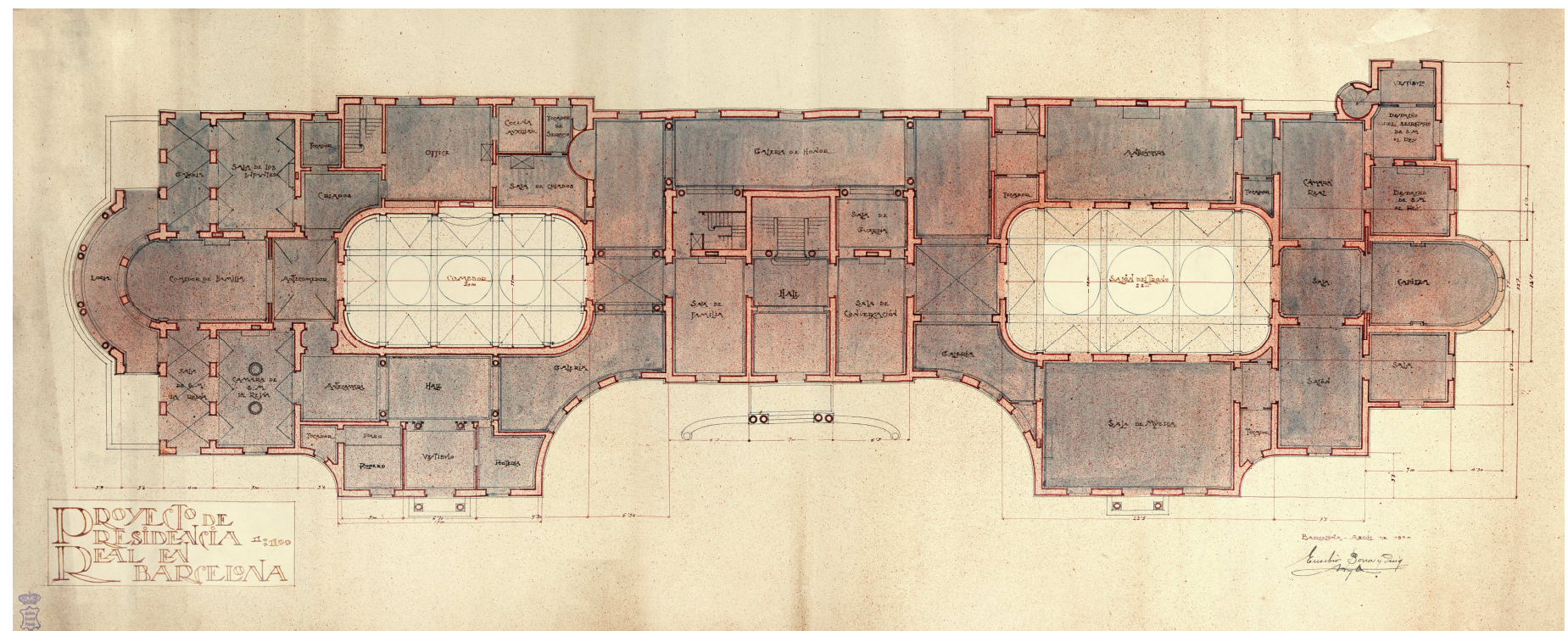
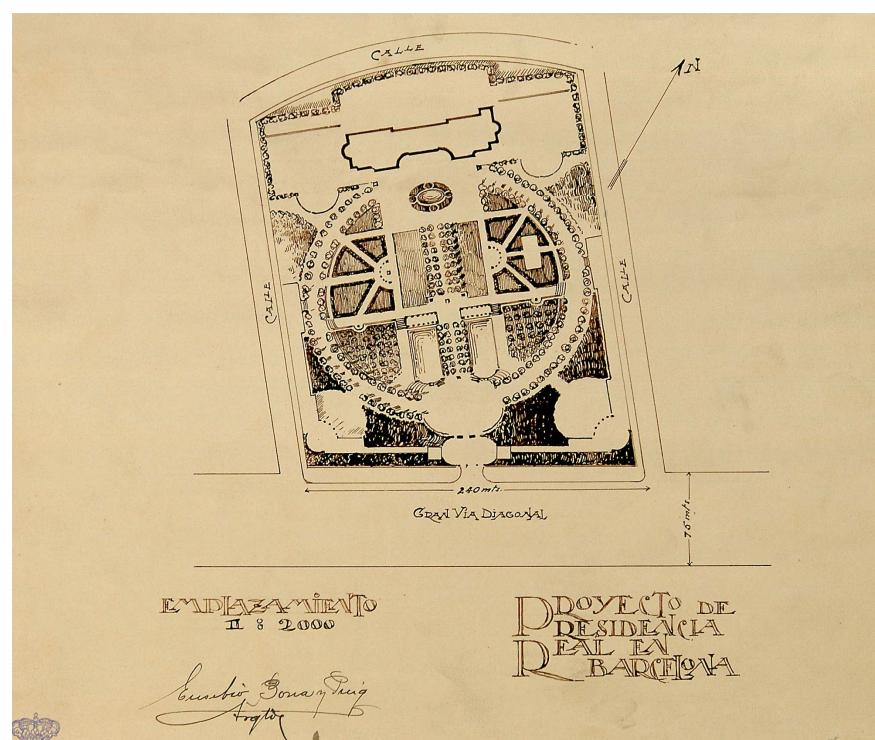
En el marc d'aquesta recerca s'han pogut publicar, per primer cop, els plànols que Eusebi Bona va dibuixar l'abril de 1920, custodiats actualment per Patrimonio Nacional als madrilenys "Archivo General de Palacio". L'observació d'aquestes planimetries permeten deduir que, ja en un origen, l'edifici es plantejà com un cos central flanquejat per dues grans ales afrontades a orient i a occident. Per bé que la distribució dels interiors no és exactament la que es va edificar, noti's que en la proposta original de Bona el cos central ja havia d'allotjar l'escala d'honor; el cos oriental, la sala del Tron; i el cos occidental, el menjador d'honor. És important destacar que en aquest primer projecte no s'havia previst encara la construcció de la gran capella ni de les cavallerisses, de manera que la façana septentrional es concebia com una gran cortina plana.

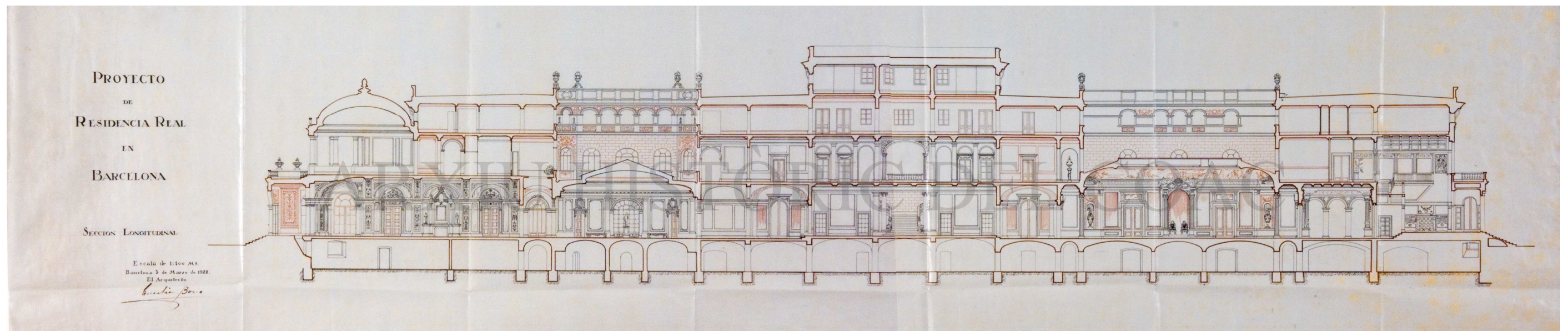
A l'arxiu del Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya es conserven d'altres plantes i seccions de l'edifici que denoten que Eusebi Bona treballà fins a l'últim moment abans de la seva dimissió, en la distribució i decoració de la nova mansió reial, proposant solucions tècniques i ornamentals que, tot i no realitzar-se finalment, destaquen per la qualitat i originalitat dels seus detalls (vegi's pàgina següent).

"Proyecto de Residencia Real en Barcelona", signat per Eusebi bona l'any 1920.

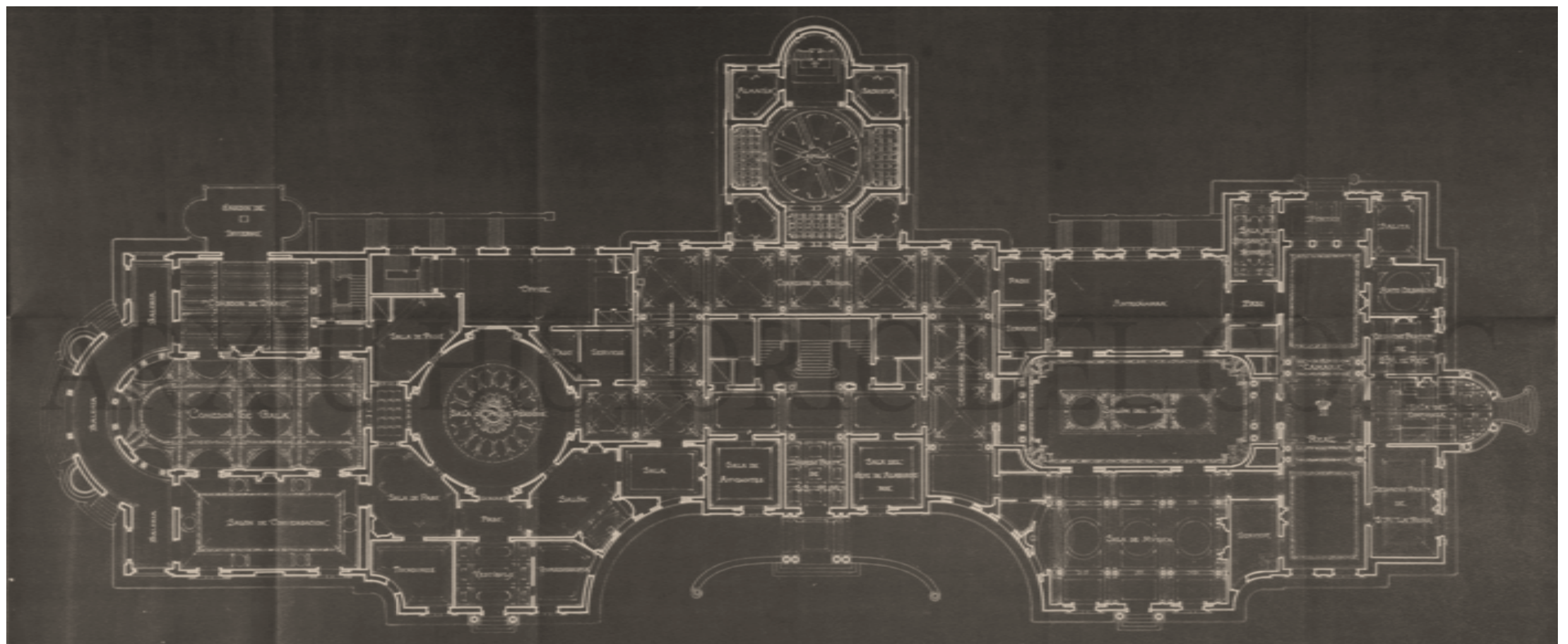
Font: Patrimonio Nacional. Archivo General de Palacio. Plànols 1158, 1159 i 1160.

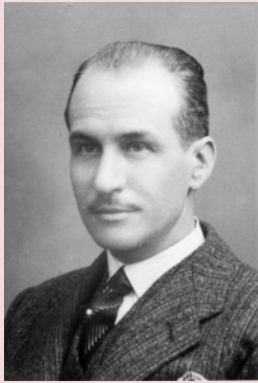

"Proyecto de Residencia Real en Barcelona". Secció longitudinal i planta amb detall ornamental dels cel rasos de la planta noble. Signats per Eusebi bona el 5 de març de 1922.

Font: AHCOAC.

Eusebi Bona i Puig (1890-1972)

Fill d'un indià empordanès, es titulà com arquitecte l'any 1915 a l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, de la qual arribà a ser-ne catedràtic. Autor del projecte del Palau Reial de Pedralbes, va dirigir-ne la construcció a l'inici de les obres.

Representant, en un inici, del monumentalisme historicista, va dissenyar la seu de "La Unión y el Fénix" de Barcelona (1930) i va rebre una menció en el Concurs anual d'edificis artístics 1930-1930 per la Casa Jaume Mateu (Carrer d'Ali-Bei, 11).

També va ser autor del projecte del Banco Español de Crédito (1942) de Plaça Catalunya (actual Apple Store) i del revolucionari edifici de la Pirelli de la Gran Via barcelonina, ja en estil racionalista (1948). Dins el seu currículum també cal destacar l'antic estadi de l'F.C. Barcelona a Les Corts i el Monumento a los Caídos que s'alça just davant del Palau Reial durant el Franquisme.

Si s'observa amb deteniment la planta que Eusebi Bona dibuixà l'any 1922 s'hi detecta un canvi molt important respecte els dibuixos que havia realitzat dos anys abans: adossat a la façana septentrional del cos central hi apareix, per primer cop, una capella de planta centralitzada, en forma de creu grega sota una gran cúpula. Malgrat que no es coneixen els motius pels quals Bona va afegir aquest element no contemplat en un origen, és fàcil deduir que deuria ser fruit d'una petició especial per part de la casa reial després d'haver revisat els primers projectes.

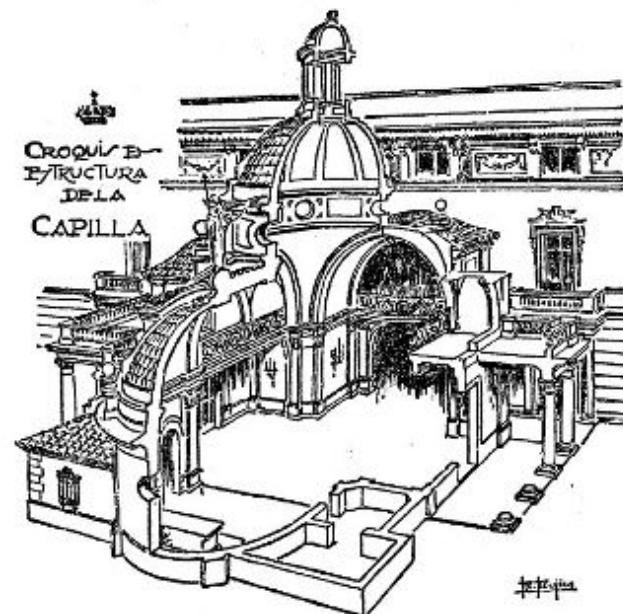
Fos com fos, la bibliografia més recent ha recollit el fet que Eusebi Bona no es va encarregar pròpiament de satisfer aquesta necessitat i que traspasà l'encàrrec de dissenyar una capella palatina a Manuel Mújica, un dels seus deixebles més joves, que en aquell moment encara es trobava cursant els seus estudis d'arquitectura. Malgrat que finalment el seu projecte va ser reprès i corregit per Francesc de Paula Nebot, els seus esbossos per a la capella palatina de Pedralbes, conservats a l'Arxiu de la Càtedra Gaudí, demostren que l'actual estructura d'aquesta dependència respon a les bases que havia proposat l'estudiant Mújica⁵.

⁵ CASALS (2011)

Sobre aquestes línies i a mà dreta, dos esbossos inicials per a la capella del Palau Reial de Pedralbes, dissenyada per l'estudiant d'arquitectura Manuel Mújica, deixeble de Bona i Nebot.

Font: CG.

"Croquis en estructura de la Capilla" dibuixat per Manuel Mújica i publicat a "La Vanguardia" el 22 d'Agost de 1922.

Font: La Vanguardia. Dijous, 22 d'Agost de 1922. p. 7.

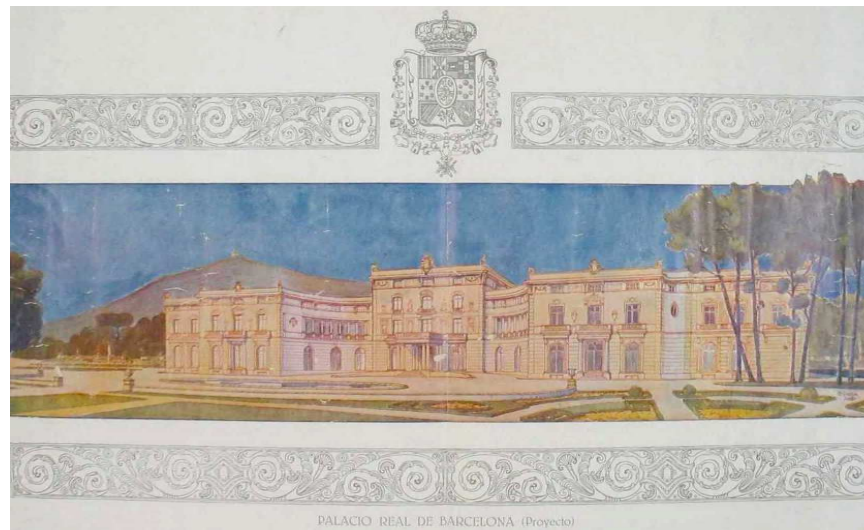
Manuel Mújica Millán (1897-1963)

Nascut a Vitoria-Gasteiz, Mújica es va formar a l'Escola Superior d'Arquitectura de Barcelona, on obtingué el títol d'arquitecte l'any 1925.

Mújica, més dotat per a la composició i el disseny que per als aspectes de tipus més tècnic i matemàtic, va ser deixeble d'Eusebi Bona i de Francesc de Paula Nebot, per als qui treballà fins i tot abans de llicenciar-se. Amb ells, participà del disseny d'edificis com el Cine Coliseum de Barcelona i el Palau Reial de Pedralbes. Després d'aquestes obres es convertí en mà dreta de

l'arquitecte matorní Gaietà Cabañes.

Després de llicenciar-se va realitzar els projectes d'urbanització de les ciutats-jardí de Ca'n Oriach de Sabadell o de La Florida de Santa Perpètua de Mogoda, així com el monumental pla de reforma del barri de les Drassanes de Barcelona (no realitzat). El 1927 va marxar a Venezuela, on realitzà enormes projectes arquitectònics que l'han portat a ser considerat un dels arquitectes més importants del s. XX iberoamericà.

Palacio Real de Barcelona (Proyecto) dibuixat l'any 1920, probablement de la mà del propi Eusebi Bona.

Font: COAC

“El edificio constituye, en conjunto, una amplia reproducción del palacio de estilo italiano de principios del siglo XIX que en el mismo lugar, tuvieron los Condes de Güell. La reproducción de los frescos de la fachada, en tono sepia, que existían en aquella antigua morada, le imprimen el carácter de las regias villas del Mediterráneo parecidas a las de Toscana.”⁶

Aquestes paraules afirmen, de manera eloqüent, que el nou edifici s'inspirava de l'anterior, no tan sols pel que fa la seva composició arquitectònica, sinó també pel que fa el seu acabat pictòric en façana.

Entre els anys 1921 i 1922 es van editar cinc butlletins que, sota el títol “El Palacio Real de Barcelona”, tractaven sobre l'evolució de les obres del Palau. Aquests butlletins anaven il·lustrats amb un conjunt de fotografies que, efectivament, semblen provar que l'edifici es bastí de bell nou. Aquestes imatges ofereixen diverses vistes generals en les que no es veu l'antiga Torre Güell per enlloc, però que en canvi mostren com es va procedir a fonamentar i forjar les voltes del soterrani i els murs de les noves façanes en una parcel·la totalment buida.

⁶ Text de Santiago Marco a: LYCEUM. Órgano Oficial del Gran Teatro del Liceo de Barcelona. Extraordinario dedicado al palacio Real de Pedralbes que Barcelona ofrece a SS.MM. los Reyes de España, Año IV-nº 31. 1924.

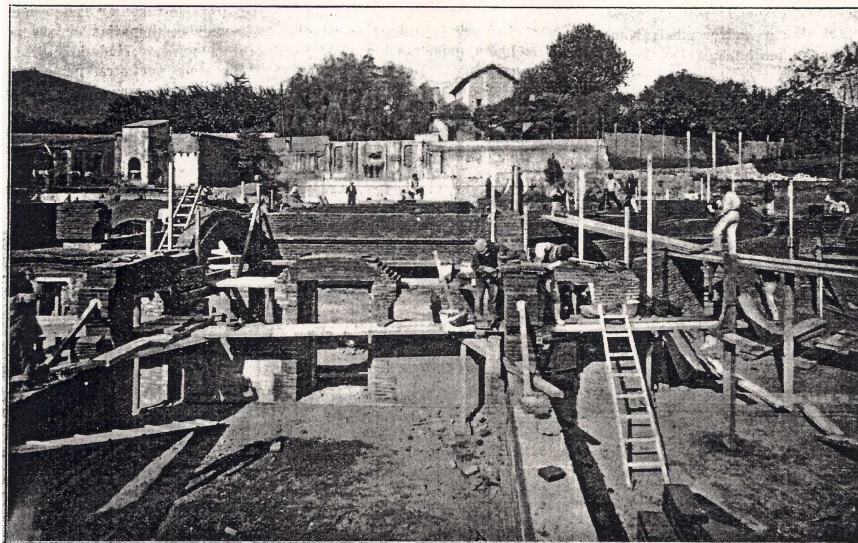
VISTA PARCIAL DE LAS OBRAS DEL PALACIO REAL

Dues fotografies del Palau de Pedralbes en construcció. La imatge superior mostra el procés de fonamentació de l'edifici i la inferior mostra el president Martínez Anido circulant sobre les voltes del soterrani. Ambdues imatges certifiquen que la Torre Güell havia desaparegut i que s'estava construint un edifici nou a imatge i semblança.

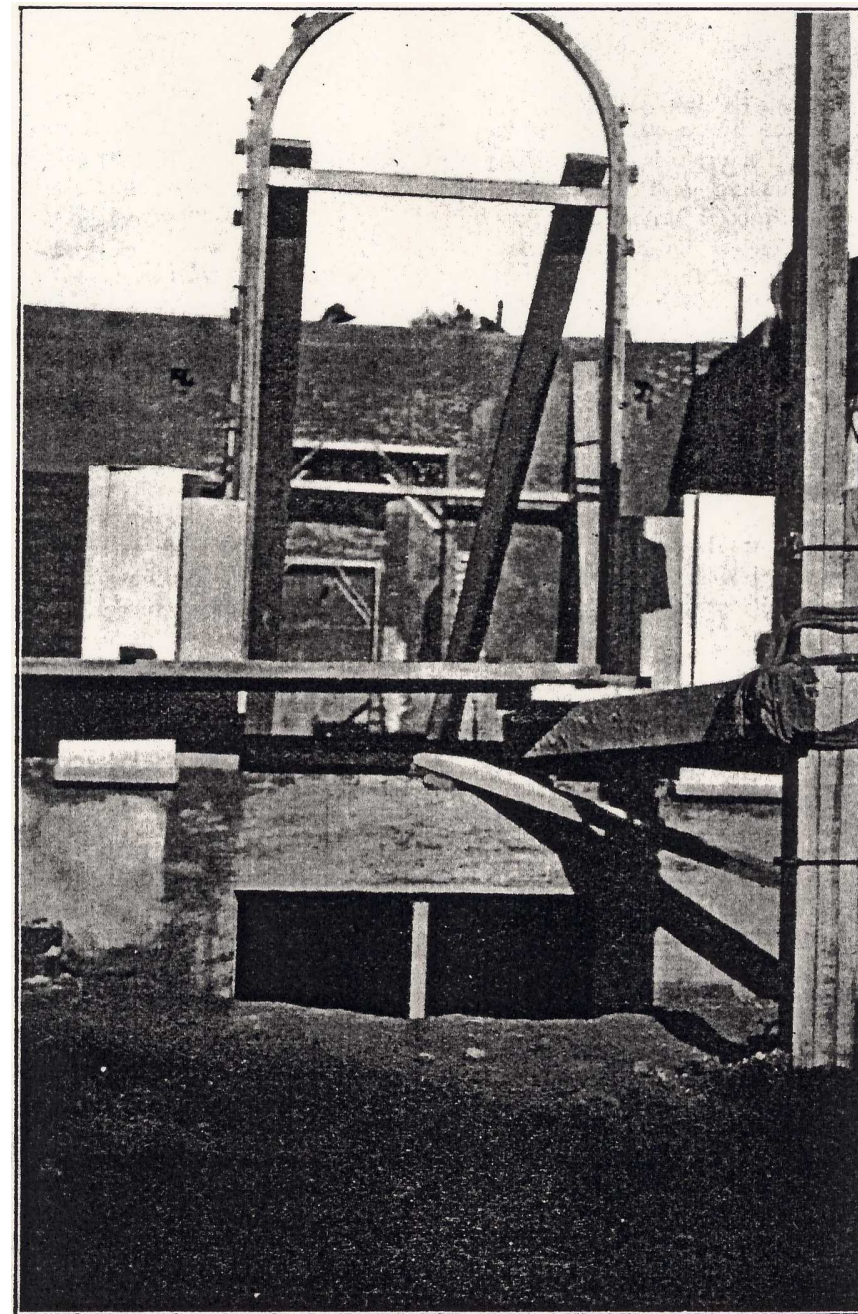
Font: Boletín “El Palacio Real de Barcelona”. AHCB

EL MINISTRO DEL TRABAJO CON NUESTRO PRESIDENTE SR. MARTÍNEZ ANIDO, PASEANDO SOBRE LA BÓVEDA DE LOS SÓTANOS

VISTA DE CONJUNTO DEL ACTUAL ESTADO DE LAS OBRAS CON EL COMIENZO DE LAS PAREDES DE LA «PLANTA NOBLE»

Detalle de la fachada «Planta Noble»

Les imatges del butlletí són valuosíssimes, no tan sols per la curiositat que poden generar pel que fa als mètodes de treball del moment, sinó perquè rebel·len les tècniques constructives emprades en la seva edificació, bàsicament fàbrica de maó disposat de pla a trencajunts.

Font: Boletín "El Palacio Real de Barcelona". AHCB

El primer balcón terminado.

EN LAS OBRAS DEL PALACIO REAL : Su Majestad recorriendo el piso superior del edificio

Francesc de Paula Nebot i Torrens (1883-1965)

Arquitecte noucentista titulat el 1909 que el 1912 esdevingué catedràtic de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, institució que dirigí des de 1923 al 1953 excepte el parèntesi de la Guerra Civil Espanyola. També va ser president del Gabinete Técnico de la Junta de Obras de la Universidad de Barcelona i acadèmic de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts.

Just abans de fer-se càrrec de les obres del nou Palau Reial de Barcelona, dissenyà el famós Cinema Coliseum de la Gran Via. Com a tinent d'alcalde d'obres públiques de l'Ajuntament de Barcelona, els anys 1924-1926 dirigí l'actual urbanització i ornamentació de la Plaça de Catalunya.

Tothom ha coincidit en senyalar que, a partir de finals de l'any 1922, les obres del Palau van entrar en un període de franca desacceleració. Eusebi Bona va dimitir com a arquitecte del palau i es cercà, com a substitut, a Francesc de Paula Nebot. Tanmateix, segons el testimoni del propi arquitecte Nebot, transcrits en una publicació de l'any 1974, la seva participació no va ser efectiva fins a l'execució dels treballs de condicionament final del Palau la primavera de 1924, poc abans de la seva inauguració:

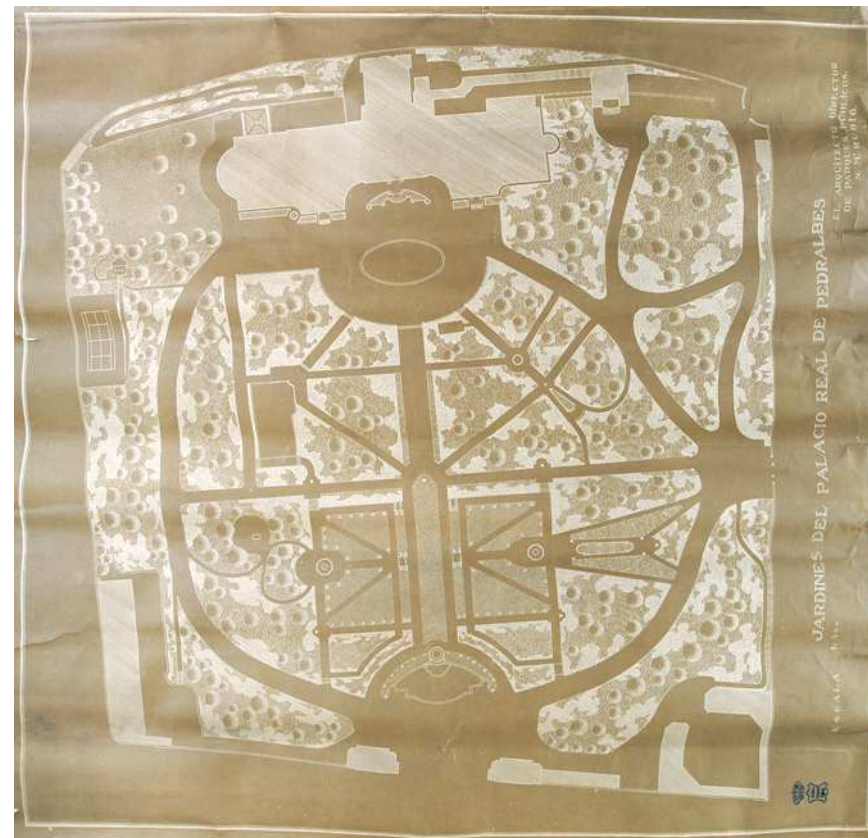
“El Conde de Güell -nos explicaba Nebot- me encargó entonces que me ocupara de la terminación, a lo que me resistí, pues no quería de ninguna manera molestar a mi amigo y compañero dimitido [Eusebi Bona]. Vinieron otras entrevistas, algunas con asistencia de don Miguel Primo de Rivera, pero jamás me hicieron variar de opinión, por lo que mi situación se reducía a algunas invitaciones a almorzar con el Conde de Güell y después, de sobremesa, me permitía aconsejarle sobre lo que procedía hacer para la buena marcha de las obras, que llevaban a un ritmo lentísimo, como sucede siempre con las que se realizan a base de suscripciones. Ello me dió ocasión de tratar, aparte del Conde a quien ya conocía, al General Primo de Rivera, que presidía la junta de la construcción”⁷

És interessant constatar aquesta manca d'una direcció facultativa efectiva que regís les obres del Palau durant aquest període 1922-1924. Amb l'estructura del Palau ja bastida sota el projecte i les ordres d'Eusebi Bona, els seus acabats interiors sembla que van ser més el

⁷ TARIN, J. i PLANAS, J. *El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz*. Ed. Patrimonio Nacional, 1974.

resultat de les decisions i gustos personals dels membres de la comissió d'obres que no pas fruit del seguiment d'una planificació unitària.

Com es veurà amb detall en les pàgines que segueixen, la recerca arxivística realitzada ha permès, efectivament, documentar com algunes obres d'acabat s'havien realitzat (i en alguns casos modificat) per encàrrec directe del comte Güell o de Josep Maria Lacoma, Comte de Mingueu i secretari de la comissió d'obres.

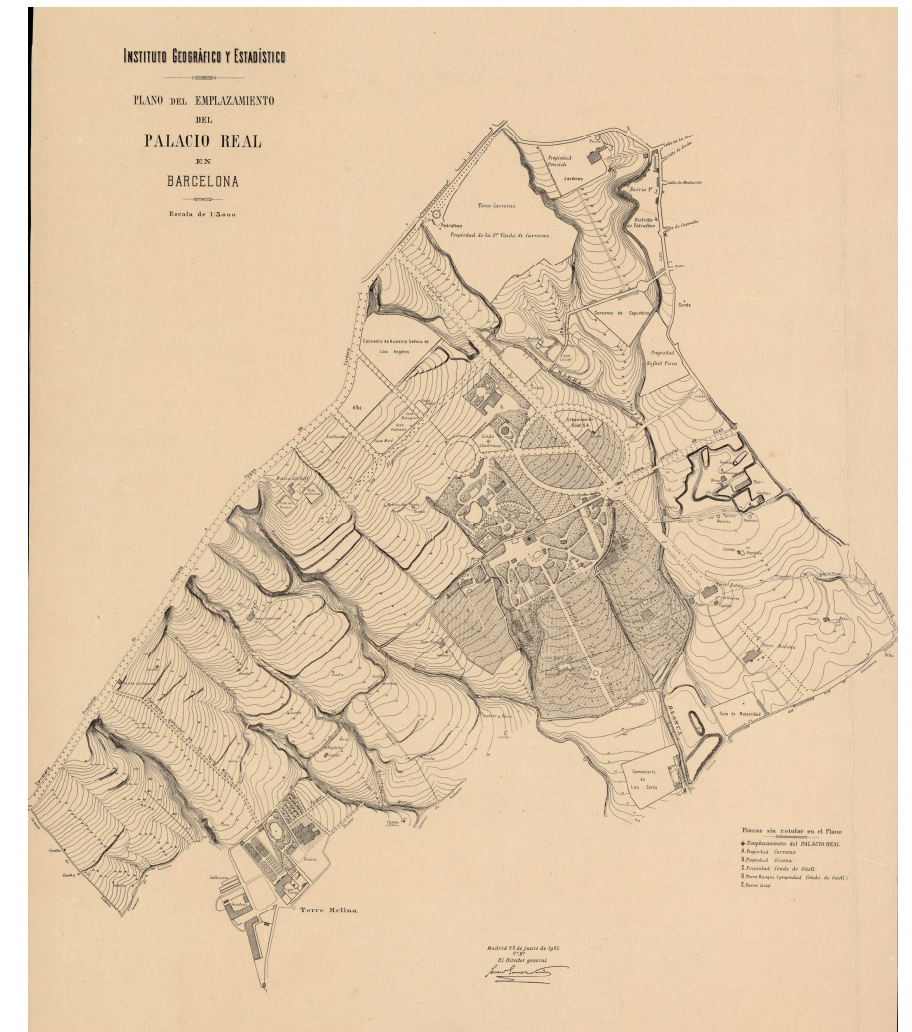

“Jardines del Palacio Real de Pedralbes”, por el arquitecto director de parques publicos N.M. Rubió. Noti's que els jardins dissenyats per Rubió i Tudurí reinterpretaven meticulosament l'esbós original proposat per Eusebi Bona l'any 1921.

Font: Patrimonio Nacional. Archivo General de Palacio. Plànol 1140.

Per tirar endavant l'empresa, la comissió va dipositar la confiança en reputats professionals i artistes de l'època que tenien com a clients l'alta burgesia i l'aristocràcia barcelonina. Aquests professionals rebien encàrrecs puntuals i assumien el programa decoratiu d'espais concrets. Destaca, per exemple, la participació de Nicolau Maria Rubió i Tudurí en el disseny del jardí, o dels decoradors Santiago Marco, Francesc Labarta i Salvador Alarma a diferents estances del Palau. La manca d'una direcció artística i un programa unitari, afegida a la imposició i ús d'alguns

elements mobles regalats per destacats membres de l'oligarquia barcelonina per a agençar el palau, van ser determinants pel resultat final de les obres de condicionament interior.

“Plano del emplazamiento del Palacio Real en Barcelona”, signat a Madrid el 22 de Juny de 1921 per Severo Gómez Núñez

Font: AFCEC. RC-2684.

Salvador Alarma i Tastàs (1870-1941)

Decorador i escenògraf format a la Llotja, on va ser deixeble de Josep Planella i aprenqué les excel·lents tècniques escenogràfiques de Francesc Solwer i Rovirosa. Treballà sovint com a escenògraf teatral al liceu i a teatres madrilenys, desenvolupant fons escenogràfics molt lluminosos i de grans perspectives. En tant que decorador s'encarregà del programa ornamental de la sala de vall La Paloma, al Raval barceloní, amb un estil sumptuós i palauenc que assentaria les bases de la seva col·laboració al Palau Reial de Pedralbes.

Santiago Marco i Urrútia (1885-1949)

Decorador noucentista i art-déco d'origen tarragoní. Estudià a l'Escola de la Llotja, on es va iniciar en l'art del vitral amb Agustí Rigalt. Després d'un període de formació a Mèxic va treballar al taller d'ebenisteria de Francesc Vidal.

L'any 1920, quan ja s'havia garantit un nom, emprengué la seva carrera en solitari, esdevenint decorador de la millor clientela de Barcelona. Dirigí el Foment de les Arts Decoratives (FAD) entre 1922 i 1949.

Va ser un dels membres fundadors de l'Escola Massana i, durant la II República, s'encarregà de la decoració i mobiliari de la Casa dels Canonges, el Palau del Parlament i el Tribunal de Cassació.

Francesc Labarta i Planas (1883-1963)

Fill del pintor Lluís Labarta i Grané, aquest pintor, dibuixant i decorador es formà a La Llotja entre 1897 i 1904, de la que esdevingué professor l'any 1912. S'incorporà a l'equip de Lluís Domènech i Montaner, amb el qual participà en les obres de l'Hospital de Sant Pau, dissenyant els mosaics de les façanes del pavelló principal.

Dugué a terme un gran nombre de projectes en el camp de les arts aplicades, com ara ferro forjat, mosaic, ceràmica, esgrafiats, teixits, catifes, domassos i vitralls (destacant els realitzats a la seu del Districte de Sants-Montjuïc).

Tingué una participació destacada en l'Exposició Universal de 1929, el que comportà que el seu nomenament a la Reial Acadèmia de Belles Arts l'any 1933. Paral·lelament, col·laborà amb el pseudònim de LATA en el setmanari humorístic "Papitu" (1908 - 1937) i altres revistes satíriques com ara "L'Esquella de la Torratxa", "La Cuca Fera" o "Foyer" i il·lustrà, també, llibres i poemaris.

A partir de 1918 es dedicà plenament a la pintura de cavallet especialitzat en paisatge. Projecta, al mateix temps, obres de decoració mural i d'interior. El 1936, a causa de la guerra, s'instal·là a Olot, on fou nomenat professor de l'Escola de Paisatge de la Generalitat de Catalunya. Acabada la guerra, tornà a Barcelona, continuant l'activitat docent i participant en la reconstrucció de temples, amb pintures murals i vitralls.

L'impuls definitiu per a l'acabament de les obres del Palau no va ser aliè als esdeveniments polítics que visqué l'Espanya del seu temps. Amb el cop d'estat del setembre de 1923, arribava al poder el general Miguel Primo de Rivera que, com a Capità General de Catalunya, havia estat directament implicat amb el projecte de construcció del palau i, de fet, n'havia presidit la seva comissió d'obres.

Fotografia aèria del Palau Reial de Pedralbes realitzada l'any 1925 per Josep Gaspar i Serra.

Font: AFB – C-026-169.

La façana del Palau poc després de la seva inauguració, l'any 1925.

Font: AFB – C-026-180.

Durant la dictadura i amb la intervenció directa del dictador es va forçar que les obres acabessin el més aviat possible. Darrera hi havia la clara voluntat simbòlica de mostrar la ciutat de Barcelona com a fervent aliada, lleial i còmplice de la monarquia en un moment en què l'ideal del republicanisme s'estenia amb força arreu del Principat de Catalunya. En aquest marc, el propi Primo de Rivera va cridar l'arquitecte Francesc de

Paula Nebot perquè es fes càrrec de l'execució de les obres més emblemàtiques de la ciutat pre-feixista: la conclusió del Palau Reial i la direcció de les obres de la futura Exposició Internacional que havia d'organitzar Barcelona l'any 1929.

A inicis del mes d'abril de 1924, la Comissió d'Obres del Palau va sol·licitar l'auxili econòmic de l'Ajuntament de Barcelona per fer front a les darreres despeses de condicionament i acabats decoratius del Palau. La cronologia i precipitació dels fets sembla indicar que els treballs es van accelerar sota la direcció de l'arquitecte Nebot i que, en menys d'un mes, el 12 de maig de 1924, el palau estava llest per a la primera estada del rei Alfons XIII. Un dia més tard es va consagrar la capella. Malgrat que hi havia aspectes del Palau que encara no estaven del tot definits -i que van ser objecte de petites transformacions fins 1926- la data oficial d'acabament de les obres s'estableix el 26 de maig de 1924. El juliol de 1924 l'Ajuntament assumí les factures pendents de pagar de l'obra, així com les futures obres de reforma.

Deixant de banda els pocs plànols projectuals de la mà d'Eusebi Bona, a l'Archivo General de Palacio també s'hi ha pogut localitzar uns valuosíssims plànols que mostren l'estat del Palau Reial el mes d'abril de 1924, a escassos dies de la seva finalització. Aquests plànols, signats per la "Oficina Técnica de Ingeniería de L. Novo" son un testimoni valuosíssim de la distribució original d'estances i dels seus usos primigenis, peça a peça. Tenint en compte que dits plànols veuen la llum per primer cop en el present estudi, les següents pàgines es dediquen integralment a la seva reproducció.

El pavelló d'accés a la nova finca reial presentava, en el moment de la seva construcció, un arc de triomf flanquejat per pòrtics coberts. Aquesta entrada va ser modificada poc temps després de la seva construcció, adoptant el seu aspecte actual.

Font: AMDLC.

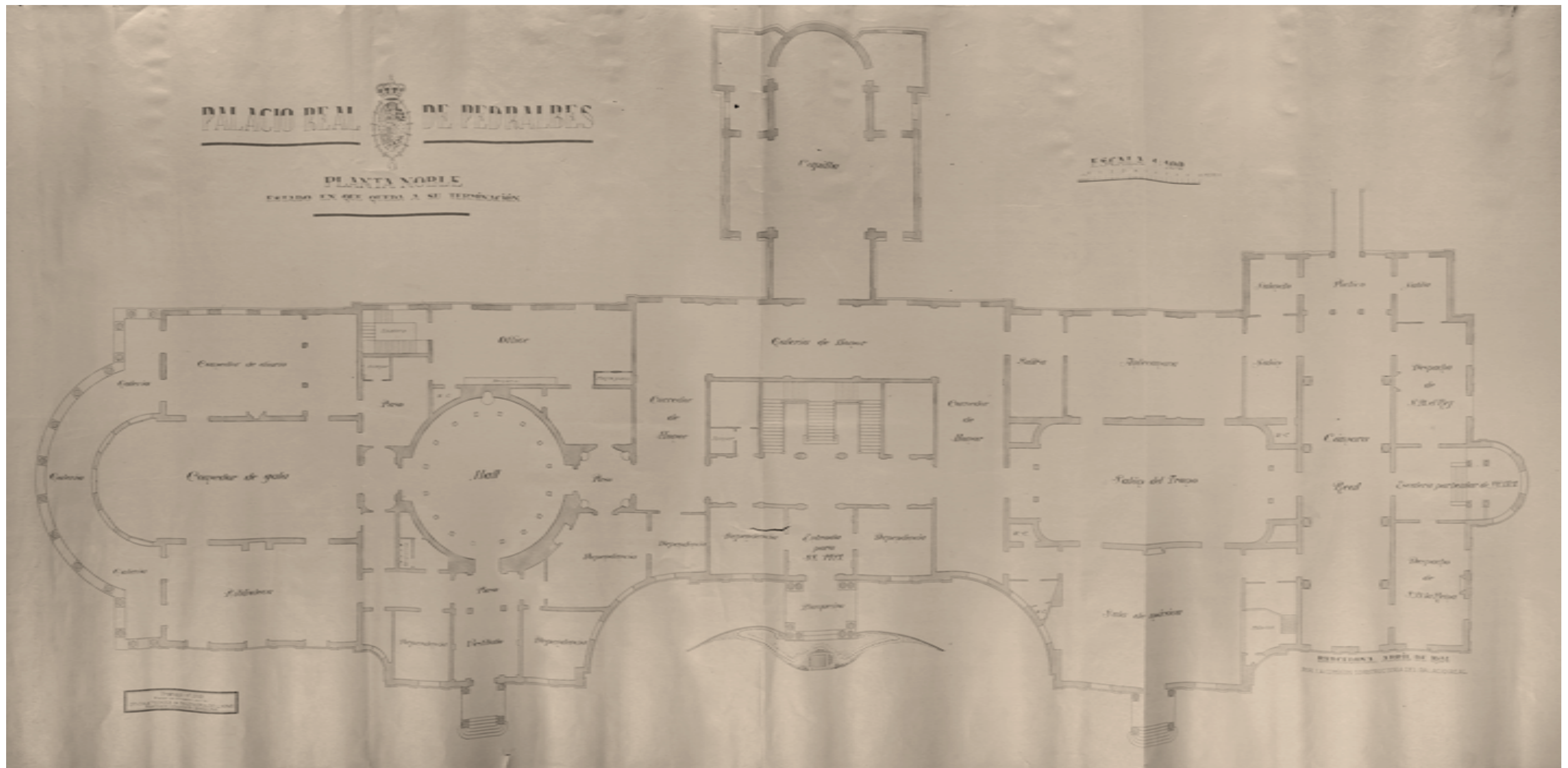
“Palacio Real de Pedralbes. Planta de los sótanos. Estado en que queda a su terminación”. Dibuixat l’abril de 1924 per l’“Oficina Técnica de Ingeniería de L. Novo”. Comparant aquest plànol amb els plànols actuals s’evidencia que el soterrani és una de les plantes menys modificades amb el pas del temps. En el moment fundacional havia d’acollir un garatge, una bodega, estances de servei i habitacions de maquinària general.

Font: Patrimonio Nacional. Archivo General de Palacio. Plànol 1174.

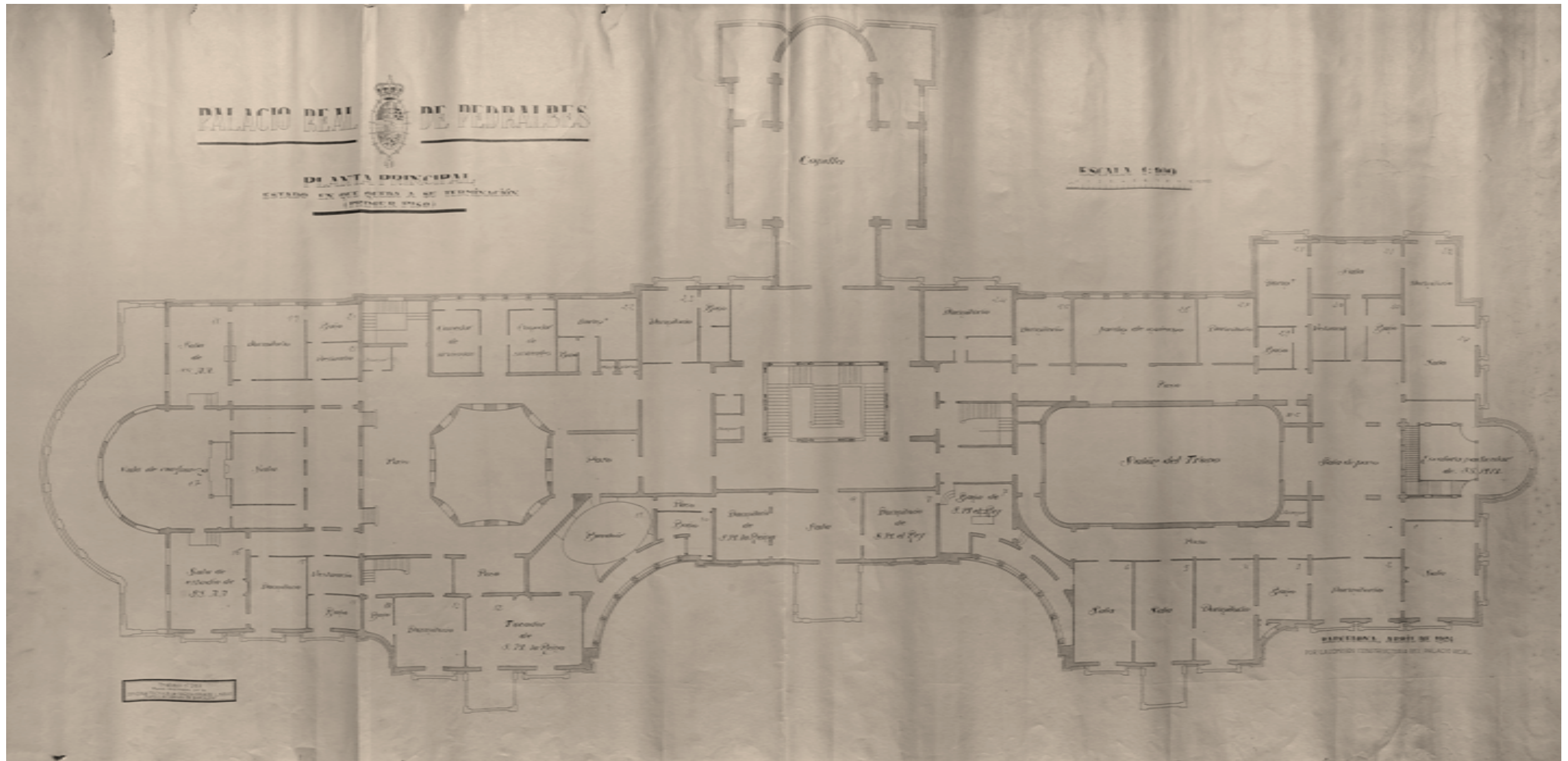
"Palacio Real de Pedralbes. Planta Noble. Estado en que queda a su terminación". Dibuixat l'abril de 1924 per l'"Oficina Técnica de Ingeniería de L. Novo". La composició i lògica circulatori de la majoria dels espais de la planta noble han patit poques variacions amb el pas del temps.

Font: Patrimonio Nacional. Archivo General de Palacio. Plànol 1173.

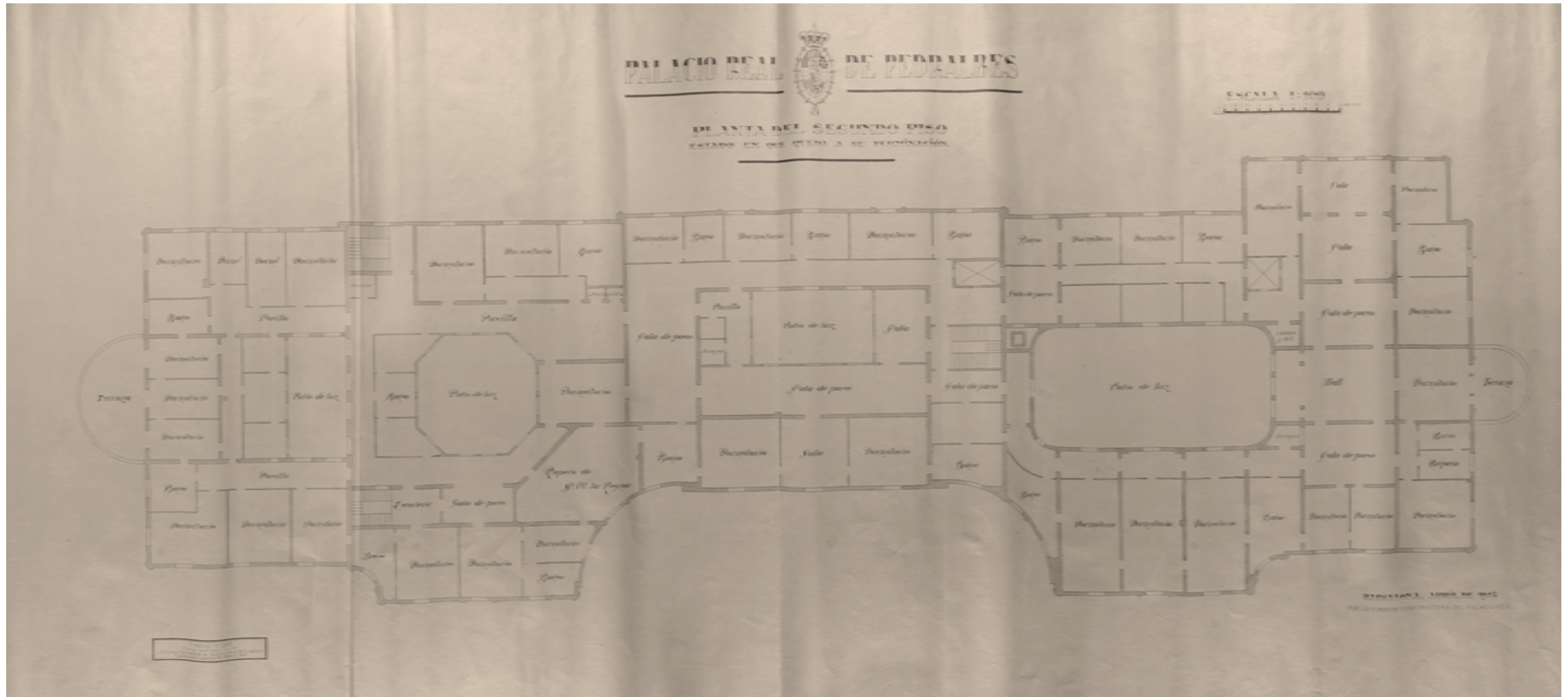
"Palacio Real de Pedralbes. Planta Principal. Estado en que queda a su terminación (Primer Piso)".
 Dibuixat l'abril de 1924 per l'"Oficina Técnica de Ingeniería de L. Novo". La planta principal és una de
 les més transformades pel temps. Notí's que, deixant de banda els apartaments reials a l'entorn de
 la placeta el·líptica, la planta comptava amb una munió de sales i dormitoris que no han perviscut.

Font: Patrimonio Nacional. Archivo General de Palacio. Plànol 1172

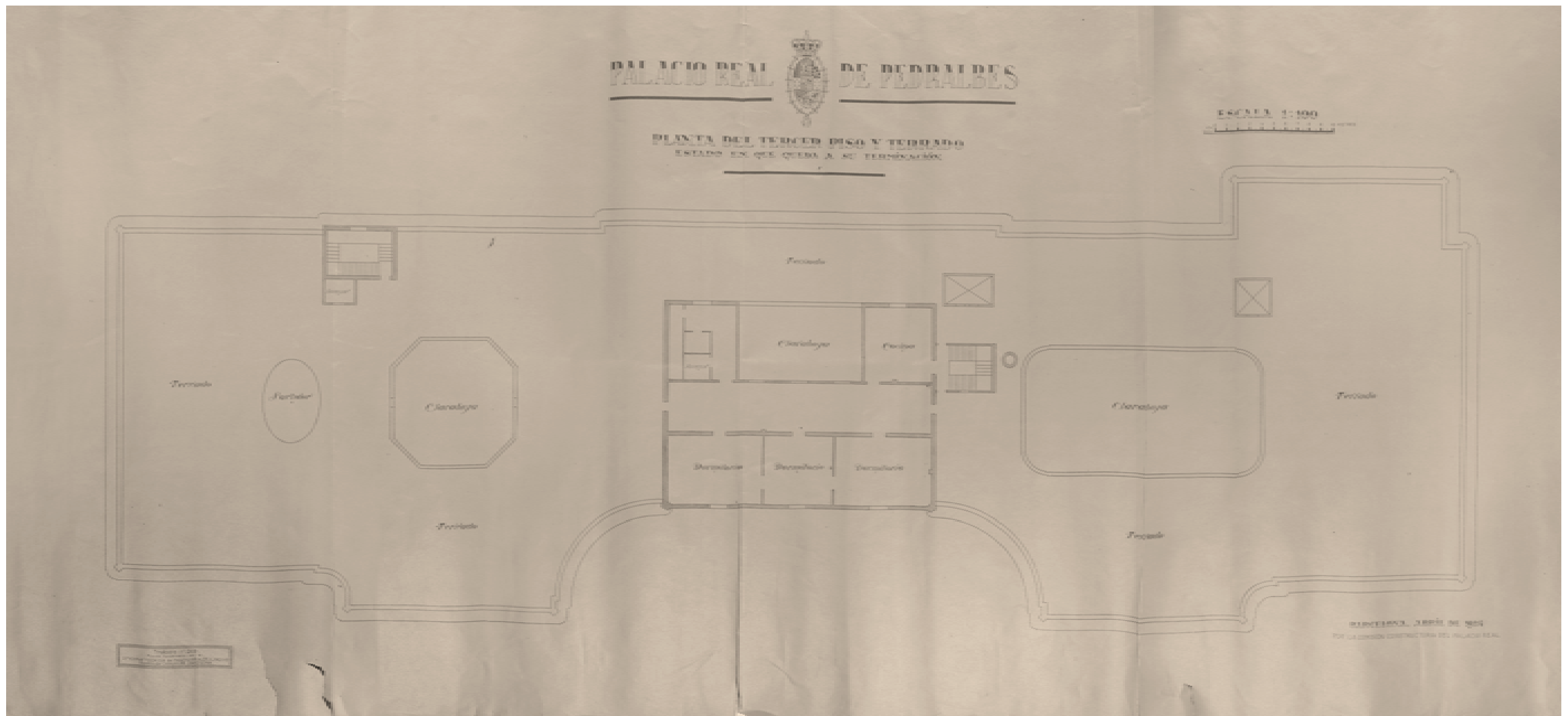
“Palacio Real de Pedralbes. Planta del Segundo Piso. Estado en que queda a su terminación”. Dibuixat l'abril de 1924 per l'“Oficina Técnica de Ingeniería de L. Novo”. Originalment destinada a acollir els habitatges del servei de Palau la major part d'aquests espais han estat transformats al llarg del s. XX, de manera que és pràcticament impossible comparar aquesta planta amb les plantes actuals.

Font: Patrimonio Nacional. Archivo General de Palacio. Plànol 1171

“Palacio Real de Pedralbes. Planta del Tercer Piso y Terrado. Estado en que queda a su terminación”. Dibuixat l’abril de 1924 per l’“Oficina Técnica de Ingeniería de L. Novo”. La tercera planta presentava antigament una molt senzilla distribució de grans estances que res té a veure amb l’actual distribució laberíntica de petites estances.

Font: Patrimonio Nacional. Archivo General de Palacio. Plànol 1170.

2.4. El Palau Reial en època alfonsina

Vista de la porta principal del Palau Reial la primavera de 1925, segons fotografia de Josep Brangulí.
Font: Patrimonio Nacional. Archivo General de Palacio.

Com s'ha dit anteriorment, el dia 12 de maig de 1924, aprofitant una visita de la Família Reial a Barcelona, es va fer donació de la nova residència reial als monarques. La cerimònia de l'entrega de claus, realitzada per l'alcalde Fernando Álvarez de la Campa, va ser presidida pel dictador Miguel Primo de Rivera, el Ple de l'Ajuntament de Barcelona, l'Arquebisbe de Tarragona Vidal i Barraquer, nombroses autoritats militars i eclesiàstiques i va aplegar tota l'aristocràcia i l'alta burgesia barcelonina. De la crònica que "La Vanguardia" va realitzar de l'acte l'endemà se'n desprèn un detall molt important, com el fet que l'edifici no estava del tot acabat en el moment de la seva inauguració:

"Después de la bendición visitaron Sus Majestades el edificio, acompañados del séquito palatino y de las comisiones, mostrándose los Reyes muy satisfechos de la disposición, decorado y amueblado del edificio. Don Alfonso con algunos señores de la junta recorrió varias dependencias de una parte del edificio. Doña Victoria, con el capitán general y otras autoridades, visitó otra parte del mismo. Al llegar Sus Majestades a la capilla y al indicarles alguien que ésta no estaba terminada sino provisionalmente, aseguran que el Rey dijo, sonriente: «¡Ah, pero esto es una capilla; yo creía que era una catedral!». Estas palabras del Monarca dan idea de la grandiosidad del templo. También felicitó

*Don Alfonso a la junta constructora del Palacio por el carácter de época «han ha sabido dar al nuevo edificio, por el hermoso sitio donde se levanta, que invita a la placidez y al sosiego». La Reina elogió mucho el edificio, diciendo que la placidez del sitio le encantaba. Añadió la Soberana: «Me hace el efecto de una casa íntima y familiar». El príncipe de Asturias, al asomarse a uno de los miradores, se mostró encantado de la belleza del sitio y ponderó el panorama que se divisa. Entonces, al ver a los mozos de la escuadra, formados en el jardín, elogió su típico uniforme, diciendo que era el más original que había visto. Al marchar los Reyes a sus habitaciones particulares, para descansar, se retiró la escuadra de escolta real, que permanecía enfrente del edificio, quedándose prestando el servicio de centinela en todas las puertas y puntos estratégicos del parque las fuerzas de mozos de escuadra"*⁸.

El desaparegut dormitori dels Infants d'Espanya l'any 1928, segons fotografia d'Esteve Puig Pascual.
Fons: AFB – 5582-5643

I és que malgrat que la inauguració oficial del palau es va produir amb totes les precipitacions imposades, el cert és que les obres de decoració interior del mateix no estaven completament enllestides. Així

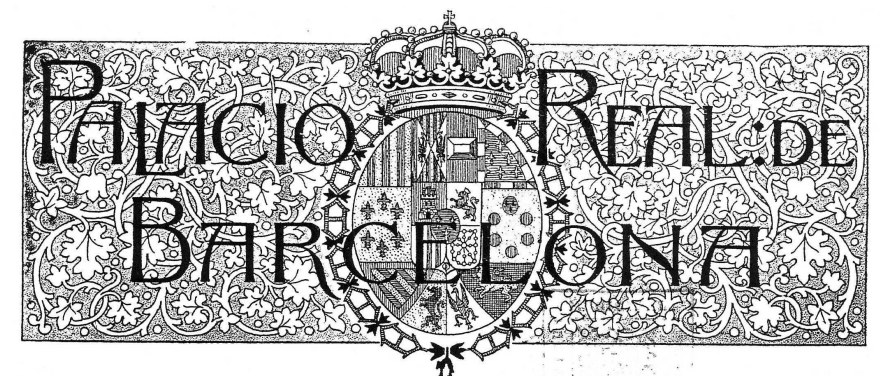
⁸ LA VANGUARDIA. Dimarts, 13 de maig de 1924, pp. 8 i 9.

s'expressava Santiago Marco, un dels principals decoradors del palau en època fundacional, en un petit text titulat "Las obras de arte que atesora la morada regia" publicat en el número especial de la revista Lyceum publicat el mateix maig de 1924:

"Difícil es juzgar una obra todavía incompleta, como es el decorado de las estancias Reales en el Palacio de Pedralbes, pero innegablemente la impresión que produce en estos momentos ya es de una obra que parece ha sido vivida; cuyo ambiente da la sensación de haber sido marco de generaciones antiguas, lugares de reunión de aristocracias que ya no existen".

L'ajuntament de Barcelona s'havia fet càrrec de les despeses per a la conclusió del palau, i aquestes van continuar des de 1924 fins al 1926. En aquests anys es documenten transformacions d'algunes sales com la del billar; o l'acabament d'altres, com el sostre del menjador de gala, fet el 1925 sota la direcció del propi Lacoma⁹. Algunes d'aquestes obres es van fer a temps per a la nova estada del rei Alfons XIII a Barcelona el 1925.

Per aquelles mateixes dates es va iniciar la construcció de les cavallerisses i el garatge de carruatges i cotxes de la finca. Per tal d'acollir aquells serveis es va realitzar una important ampliació de la superfície edificada del palau, per mitjà de la construcció del cos allargassat que, encara actualment discorre entre la façana posterior del palau i la seva tanca. Més enllà d'un plànol esquemàtic localitzat a l'Archivo General de Palacio i d'unes fotografies de l'Arxiu fotogràfic de Barcelona, no s'ha localitzat documentació rellevant que permeti documentar correctament aquesta operació.

Capçalera del butlletí editat per la Comissió d'obres del Palau durant l'any 1921

Fons: AHCB.

⁹ AMCB. Patrimoni Municipal. Exp. 1557.

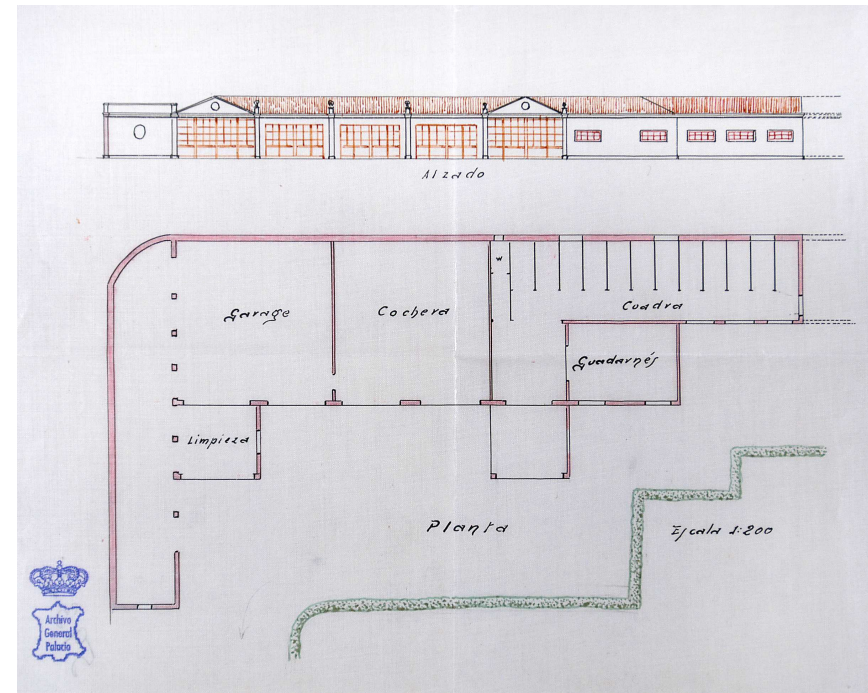

El cos de les cavallerisses, actual emplaçament de les dependències de Protocol del Departament de la Presidència, va ser construït durant l'any 1925.

Fons: AFB – C-026-130 i C-026-132

El 8 de maig de 1926 es redactà l'escriptura notarial per la qual la Comissió constructora feia la cessió del Palau Reial a favor de l'Ajuntament de Barcelona. I pocs dies després, el 14 de juny, davant del notari de Madrid Alejandro Arizcun Moreno, el consistori barceloní cedia la propietat del palau al "Real Patrimonio de la Corona de España". Cal concloure, doncs, que en aquesta data, l'ajuntament ja donava per acabada l'obra i la lliurava definitivament a la casa reial. L'octubre del

mateix any 1926, Alfons XIII va tornar al palau, on es va celebrar un lliurament simbòlic de la seva residència barcelonina. Segons les cròniques, a l'acte hi va assistir una nodrida representació dels donants, artistes i obrers que havien participat en la construcció del palau.

Aquest petit croquis localitzat a l'Archivo General de Palacio és l'únic document gràfic i escrit referent a la construcció del cos de cavallerisses i cotxeres a la part posterior del palau.

Fons: AFB – C-026-130 i C-026-132

Fins al destronament del rei i l'adveniment de la II República el 14 d'abril de 1931, la família reial va freqüentar el palau en diverses ocasions, essent la seva residència oficial durant llargs períodes l'any 1929, mentre se celebrava a Barcelona l'Exposició Internacional. El palau va ser escenari de diverses audiències reials realitzades al saló del Tron. No és de suposar que es fessin obres al palau durant aquest període de pertinença directa a la casa reial. Es té la seguretat, tanmateix, que durant aquest temps l'edifici es va omplir de béns mobles i artístics propis de la Corona i, fins i tot, d'objectes decoratius i d'ús personal d'Alfons XIII, la seva esposa Victòria Eugènia de Battenberg, i dels Infants d'Espanya.

2.5. El Museu de les Arts Decoratives de la República

Amb la proclamació de la II República el 14 d'abril de 1931, el palau va passar a conèixer-se de manera immediata com "ex-palau reial". Molt aviat, el 22 d'abril del mateix 1931, el Govern de la República va confiscar i cedir la propietat del palau a l'Ajuntament de Barcelona, en un gest de retorn a la ciutadania dels béns que aquesta havia lliurat l'any 1926 al patrimoni, llavors dissolt, de la Corona. El pas a la nova titularitat municipal va comportar la realització de diferents inventaris de tots els béns mobles existents a l'interior del palau. El 20 d'abril de 1931 es va realitzar el primer d'aquests inventaris, una còpia del qual es troba a l'Arxiu Municipal Contemporani¹⁰. En aquell document es recollia la descripció i ubicació dels nombrosos objectes artístics i mobles que ornaven l'edifici.

Deu dies després, el 30 d'abril de 1931, el conservador de l'antic Palau Reial, Manuel Luengo, i el conserge de l'edifici, Daniel Garcia Alcudia, van signar una altra relació d'objectes feta a petició del Comte d'Aybar, Intendente General de la Real Casa y Patrimonio. En aquell llistat es feia una relació dels béns localitzats a l'edifici que eren propietat privada particular dels antics monarques, bé fos per dret de compra directa, bé perquè fossin regals directes. No sembla, però, que l'antiga Família Reial a l'exili recuperés cap element d'aquest mobiliari.

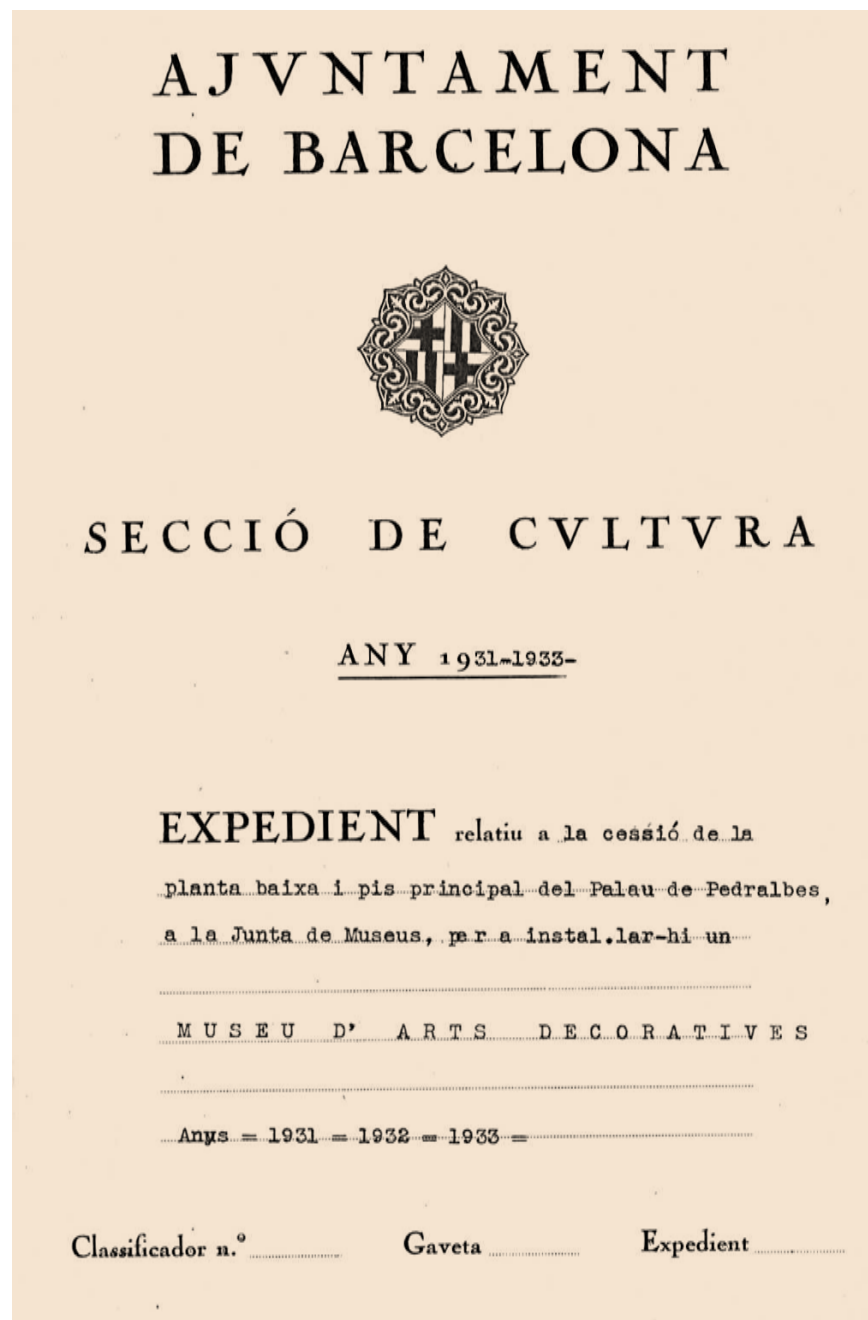
Joaquim Folch i Torras (1886-1963)

Fill d'un ebenista amant de les arts i germà del cèlebre escriptor Josep Maria Folch i Torras, es va formar a l'Escola Superior d'Arts i Indústries de Barcelona. Ben d'hora es convertí en tècnic de la Biblioteca dels Museus i rebé beques que li permeteren conèixer la gestió dels principals museus d'Europa. El 1918 va ser nomenat director de la Secció d'Art Medieval del Museu de Barcelona.

De seguida va esdevenir director general dels Museus d'Art de Catalunya (1920-1939) i secretari de la Junta de Museus, plataforma des de la qual va fer viable el trasllat i restauració de les pintures murals romàniques del museu, joia de la corona de les col·leccions actuals del MNAC.

Amb l'esclat de la Guerra Civil Espanyola va liderar les campanyes de preservació del patrimoni català, recopilant i custodiant-lo lluny de les zones de conflicte. Aquesta activitat li va suposar una dura condemna per part del Tribunal de Depuració de Funcionaris Municipals.

¹⁰ AMCB. Patrimoni Municipal. Exp. 1556.

Portada de l'expedient de cessió del palau a la Junta de Museus per a la instal·lació del Museu d'Arts Decoratives.

Fons: AMCB. Patrimoni Municipal. Exp. 1559

Amb la titularitat de la finca s'obria per al consistori barceloní un problema al voltant de quin ús calia donar al palau. Aquest dilema va venir agreujat, a més, per la inclusió de l'edifici dins del llistat d'edificis declarats "Monumento histórico-artístico de interés nacional" pel decret del 3 de juny de 1931. L'Ajuntament havia acordat que el palau es destinés genèricament a "fins de cultura" i la solució d'aquell dilema va

venir de la mà de la Junta de Museus de Barcelona i del seu president Joaquim Folch i Torres. Donades les característiques decoratives del propi palau, la millor solució era dedicar-lo a ser seu d'un "Museu d'Arts Decoratives" que aplegués l'enorme quantitat d'objectes artístics que el consistori venia aplegant des de finals del s. XIX fruit de les donacions de col·leccionistes privats. Segons paraules del mateix Folch i Torres:

*"Aquesta junta, sens perjudici de les decisions que la Comissió de Cultura pugui pendre sobre l'utilització de l'ex-palau reial de Pedralbes; [...] tenint en compte les especials condicions de la decoració de l'edifici, que fa difícil la seva utilització sobre tot pel que's refereix a institucions d'ensenyament o d'altres serveis de caràcter burocràtic, necessàriament perjudicials per aquella decoració; [...] considerant en canvi, que l'amoblament i ornamentació actuals, poguent constituir en l'avenir un record, s'havé perfectament en l'habilitació del dit ex-palau reial, per instal·lar-hi un Museu d'Arts Decoratives; [...] posseint aquesta junta algunes col·leccions d'aquest caràcter, tals com les de reproduccions d'art decoratiu en materials mobles, la de porcelanes de Saxa del segle XIX, la d'instruments musicals, la de ventalls i utensilis d'indumentaria; que cauen fora de la col·lecció d'art català i de pintura antiga que constitueixen el Museu de la Ciutadella; en la seva darrera sessió de 6 d'aquest mes, la Junta acordà proposar a la Comissió de la vostra presidència la instal·lació en el dit ex-palau reial d'aquestes col·leccions, de manera que no's produeixin despeses, d'altra part no consignades en el pressupost"*¹¹.

L'agost de 1931, l'Ajuntament cedí l'ús de la planta baixa del palau a la Junta de Museus de Barcelona per a que s'hi instal·lés el futur Museu de les Arts Decoratives. L'opinió pública va ser molt favorable a aquesta decisió, ja que solucionava tant l'exposició pública d'una part del patrimoni artístic de la ciutat, al mateix temps que es donava ús a un espai que s'integrava dins del mateix programa i objectius del Museu. Ja en aquells moments es dubtava de la vàlua i interès artístic del palau i de les seves sales, però semblava que posar-les com a marc d'un museu de les arts decoratives podria ser l'única raó per a la seva conservació de cara al futur. El núm. 246 de la revista "*Barcelona Atracció*" de l'any 1931 recollia aquest sentir en una breu, però il·lustrativa nota:

"[...] El destino y utilización del ex-palacio Real, era un problema. El único valor que tiene este edificio reside en su suntuosa decoración interior. Cualquier adaptación del mismo a otro uso exigía ante todo e inevitablemente la destrucción de dichos elementos decorativos. Por otra

¹¹ AMCB Patrimoni Municipal. Exp. 1559.

parte, tampoco revisten éstos importancia histórica y artística suficientes para dejarlos íntegramente en su estado actual y sostener su conservación para tenerlos constantemente expuestos al público. El acuerdo de destinarlo a museo resuelve perfectamente estas dificultades si se tiene en cuenta que se trata precisamente de un museo de las artes decorativas ... Además, queda de este modo asegurada la permanencia de un edificio que, después de todo, es testimonio de un momento interesantísimo de nuestra vida pública y que a través del tiempo, habrá de tener indudablemente su importancia histórica."

L'any 1932 es va realitzar el trasllat paulatí de peces procedents de l'antic Museu Decoratiu i Arqueològic situat a l'arsenal de la Ciutadella per tal de nodrir els fons del nou Museu d'Arts Decoratives.

Fons: AFB.

El Museu de les Arts Decoratives es va inaugurar el 18 de desembre 1932 en presència del president de la Generalitat de Catalunya, Francesc Macià, l'alcalde Jaume Aiguader, el Conseller d'instrucció pública, Ventura Gassol i Armand Otero, nou conservador del palau.

Tot i que en la proposició de la Junta de Museus es feia esment explícit de la manca de necessitat d'inversió per a l'adequació dels nous espais, la instal·lació del Museu va suposar algunes modificacions, en especial a les petites sales i habitacions del costat més meridional de l'ala oest del Palau. Aquests canvis, perceptibles en els testimonis gràfics localitzats i recollits de manera individualitzada als propers capítols, no han estat suficientment documentats durant la present recerca, ja que la possible

Vista de la Diagonal i de l'ex Palau Reial de Barcelona l'abril de 1931, segons fotografia de Josep Domínguez Martí

Fons: AFB – C-119-377

Visita del president del govern provisional de la República, Niceto Alcalá Zamora per fer entrega de l'ex-palau reial a la Ciutat de Barcelona. Fotografia realitzada el 27 d'abril de 1931 per Josep Maria Segarra Plana.

Fons: AFB – 43061

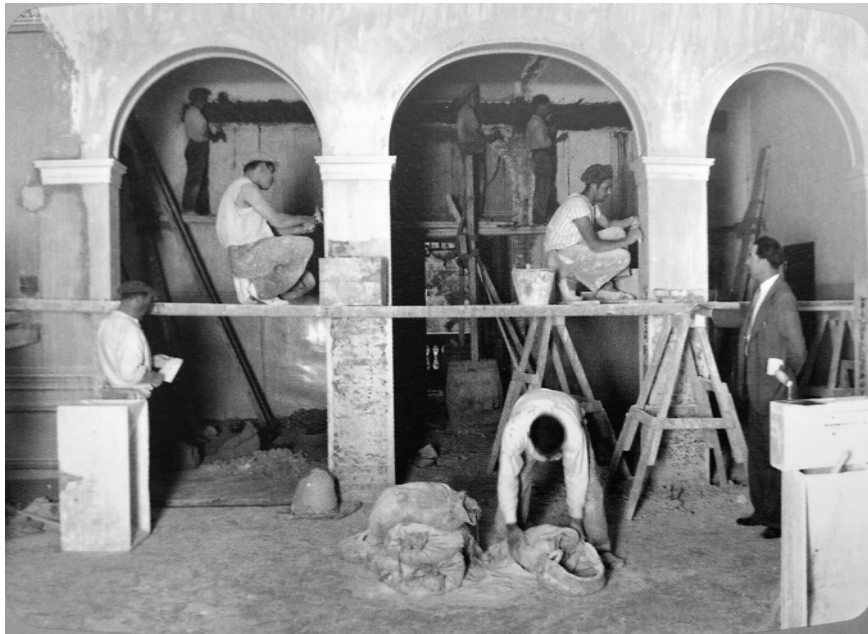
Sobre aquestes línies, el Saló del Tron agençat per a l'acte d'inauguració del Museu d'Arts Decoratives el 18 de desembre de 1932, segons fotografia de Carlos Pérez de Rozas. Sota aquestes línies, la comitiva inaugural visitant l'antic menjador de gala del Palau, reconvertit en sala d'exposicions.

Fons: AFB – 37469 i 37470

Acte de confiscació del Palau Reial per l'Ajuntament de Barcelona i un delegat d'Hisenda el dia 24 d'abril de 1931, segons fotografia de Josep Maria Sagarra Plana.

Fons: AFB – 43036

L'antic dormitori de Maria Cristina d'Habsburg-Lorena es va obrir al vestibul per mitjà de tres arcs nous i esdevingué la Sala XXXVIII, on s'exposava mobiliari isabelí.

Fons: AFB.

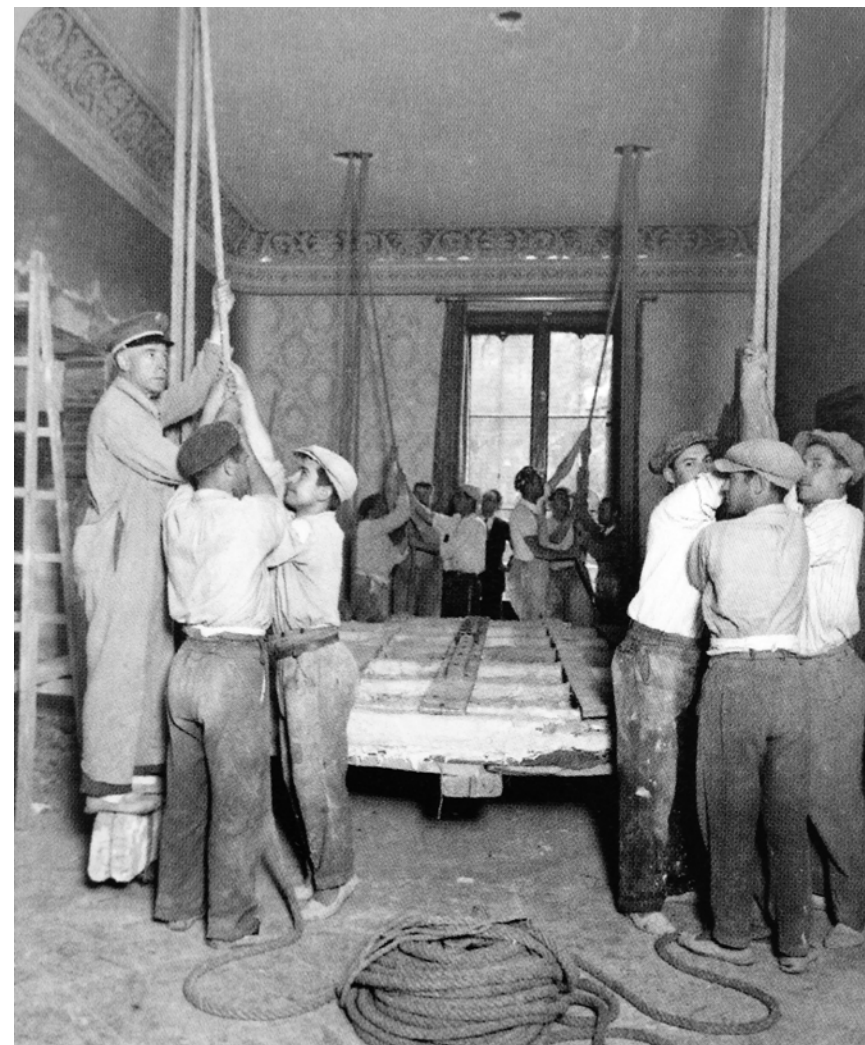
documentació de la Junta de Museus -on suposadament haurien de trobar-se les referències d'obres- no disposa de cap inventari. En qualsevol cas, les fonts de Patrimoni Municipal buidades que es custodien a l'Arxiu Municipal Contemporani (AMCB) no han donat resultats en aquest sentit.

En el moment fundacional del Museu D'arts Decoratives, els seus espais expositius s'estenien per 4.000m² de la planta noble i la meitat de la planta principal, amb una exposició de més de 5.000 peces. El museu estava organitzat en sales que agrupaven els objectes segons diferents criteris: tècniques artístiques (ceràmica, vidre, etc.); tipologies (carruatges, mobles, indumentària, etc.) i estils (sala romàntica, isabelina, etc.). La museografia desenvolupada en aquest procés seguia els mateixos principis que el Museu d'Art Decoratiu i Arqueològic de la Ciutadella, d'on provenien la major part de peces del nou Museu d'Arts Decoratives.

En aquest sentit, es van traslladar i instal·lar pintures murals de Francesc Pla El Vigatà, de Joseph Flaugier i de Pau Rigalt entre d'altres per tal de fer reconstruccions d'interiors que evoquessin el segle XVIII català. Aquestes intervencions suposaren la redecoració d'algunes estances de la planta primera per mitjà del trasllat de pintures i la configuració de tot un entramat de pintures murals de nova factura que contextualitzaven visualment aquelles pintures, imitant els acabats propis d'un palau set-

centista, el que acabaria provocant un major ennobliment ornamental de l'edifici. Aquestes intervencions no només suposaren una redecoració d'algunes estances, sinó també la seva transformació espacial i de lògica circulatòria. En aquesta direcció, es pot destacar la reconversió de l'antic dormitori de la Reina Mare Maria Cristina en una galeria porticada destinada a l'exposició d'objectes.

Algunes de les actuacions sobre el Palau conegudes durant la República i el temps de la Guerra Civil -a banda de la instal·lació del Museu- consistiren simplement en la supressió d'alguns símbols o elements de clares referències monàrquiques, com ara el trasllat de l'escultura d'Isabel II amb Alfons XII als braços situada a l'exterior de la porta principal, que passà a l'interior del palau. Al seu lloc s'instal·là un "nu femení" obra del conegut escultor noucentista Joan Borrell i Nicolau (1888-1951). El saló del Tron es va mantenir, encara que se suprimiren els lleons dels seus peus.

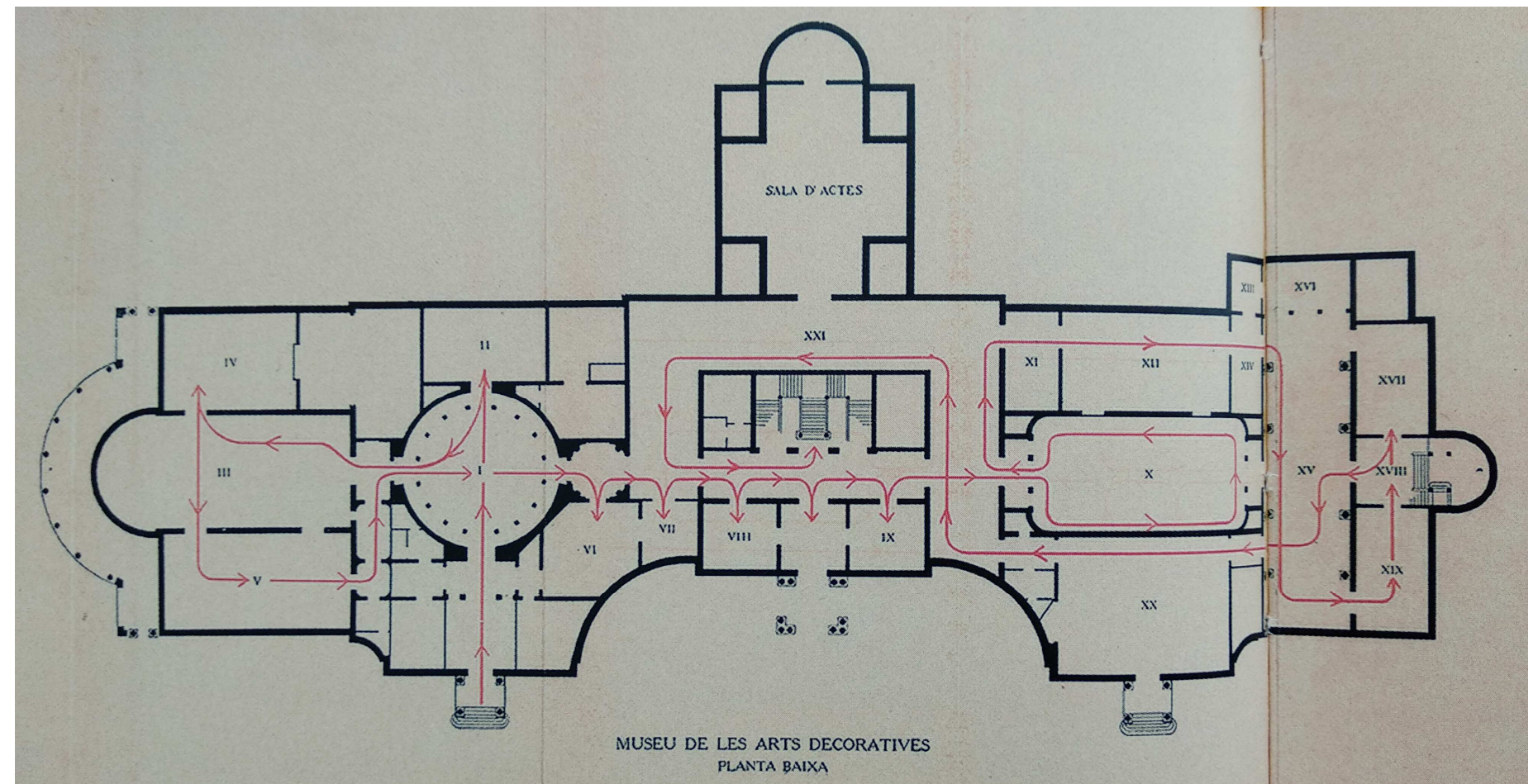

Les pintures de Francesc Pla El Vigatà que, fins el 1932 havien estat exposades a l'antic arsenal de la Ciutadella, van ser traslladades a la nova seu del Museu d'Arts Decoratives en una complexa actuació de trasllat i instal·lació del sostre.

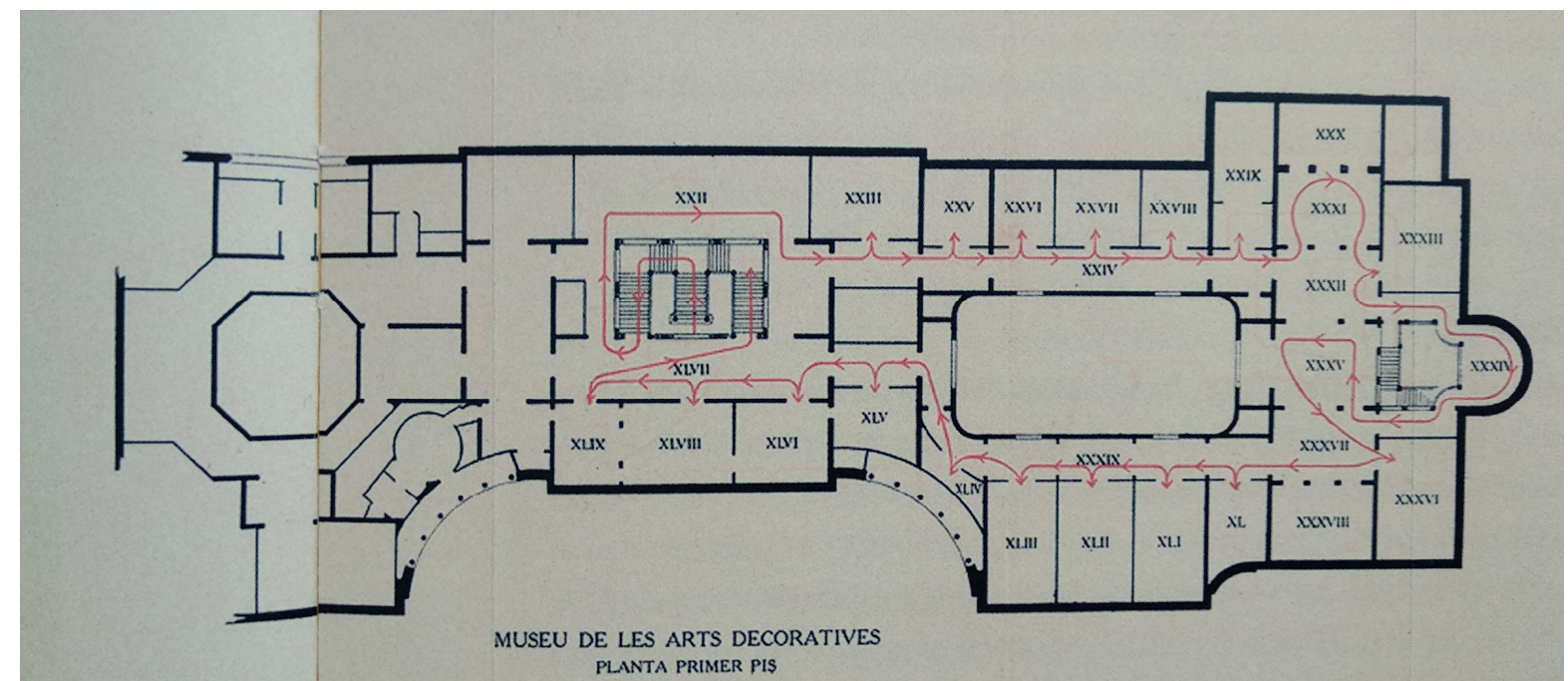
Fons: AFB.

A l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona es conserva un valuós plànol del palau fet l'any 1932. En ell s'hi pot saber no tan sols quina configuració tenien les sales de la planta noble i principal durant l'època republicana i com s'intercomunicaven, sinó que també s'hi descriu el recorregut expositiu recomanat i què s'exposava en cadascuna de les sales del museu.

Sala I. Rotonda de les bacines.
 Sala II. Sala Damià Mateu.
 Sala III. Sala Enric Batlló o de porcellanes.
 Sala IV. Sala Lluís Masriera o d'art japonès.
 Sala V. Sala Eduard Toda o d'arts gràfiques.
 Sala VI. Sala dels ferros i bronzes.
 Sala VII. Sala dels llautons.
 Sala VIII. Sala d'orfebreria.
 Sala IX. Sala dels voris i vitralls.
 Sala X. Armeria de la sala del Tron.
 Sala XI. Sala de records històrics.
 Sales XII, XIII i XIV. Sala d'armes.
 Sales XV-XVI. Galeria de les carrosses.
 Sala XVII. Despatx del Rei.
 Sala XVIII. Hall de la carretel·la d'infant.
 Sala XIX. Sala dels esmalts de Llemotges.
 Sala XX. Sala de porcellanes isabelines.
 Sala XXI. Galeria de la ceràmica.
 Sala XXII. Galeria dels vidres.
 Sala XXIII. Sala de mobiliari dels segles XV i XVI.
 Sala XXIV. Galeria documental.
 Sala XXV. Sala de mobiliari i escultura espanyola dels segles XVI i XVII.
 Sala XXVI-XXVII. Sala de mobiliari del segle XVII.
 Sala XXVIII. Sala de mobiliari barroc del segle XVIII català.
 Sala XXIX. Sala de mobiliari neoclàssic del segle XVIII català.
 Sala XXX-XXXI. Galeria de mobiliari del s. XVII i XVIII.
 Sala XXXII. Hall de la indumentària.
 Sala XXXIII. Sala dels mobles del darrer terç del s. XIX.
 Sala XXXIV. Hall de la indumentària i joies.
 Sala XXXV. Hall de la indumentària i miniatures.
 Sala XXXVI. Sala Isabelina.
 Sala XXXVII. Hall de la indumentària.
 Sala XXXVIII. Sala de mobiliari isabelí.
 Sales XXXIX i XLIV. Galeria dels guadamassils.
 Sala XL. Sala romàntica.
 Sala XLI. Sala del Vigatà.
 Sala XLII. Sala de Flaugier.
 Sala XLIII. Sala vuitcentista o Pau Rigalt.
 Sala XLV. Sala de mobiliari 1880-90.
 Sala XLVI. Dormitori d'Alfons XIII.
 Sala XLVII. Galeria de vidres moderns.
 Sala XLVIII-XLIX. Avantcambra i alcova de Victòria Eugènia.

Plànols de les plantes baixa i principal del Museu l'any 1932. Fons: AHCB.

2.6. Residència Internacional de Senyoretes Estudiants

L'antiga Sala de Confiança de la planta principal del Palau va esdevenir, després que la meitat occidental d'aquest pis es convertís en Residència Internacional de Senyoretes Estudiants, en Biblioteca.

Fons: UAB. Fons de postals de Joan Gómez Escofet.

La documentació referent a la cessió del Palau Reial de Pedralbes com a seu del nou Museu d'Arts Decoratives apunta clarament que, en un principi, les seves dependències només havien d'ocupar la planta baixa o noble. Malgrat tot, el gran nombre de peces a exposar i espais històrics a recrear va implicar la decisió, el gener de 1932, d'ampliar l'espai museogràfic a la meitat oriental de la planta principal o primer pis. Poc després, l'abril de 1932, la Junta de Museus renuncià explícitament a utilitzar, també, la meitat occidental de la mateixa planta amb fins expositius. Per aquest motiu es decidí que aquella part de l'edifici podria ser utilitzat per a donar més espais a la nova residència d'estudiants que, per aquelles dates, s'estava configurant a la planta segona¹².

La Residència Internacional de Senyoretes Estudiants es va fundar el dia 1 d'abril de 1930, quan se signaren els seus estatuts en la seva primera seu situada al número 37 de Passeig de Gràcia. La residència disposava de 60 places, de les quals 15 eren destinades a becàries, i un petit autobús la mantenia connectada amb el centre de la ciutat. Tenia biblioteca i laboratoris, oferia camp de tennis i gimnàs, a més dels jardins del Palau. A partir del curs 1932-33 s'incorporà la secció de nenes, en nombre màxim de vint, que es gestionava de manera

independent a la secció de noies i eren alumnes de l'Institut Escola que cursaven el batxillerat.

El 17 d'agost de 1931 es concedí permís a la nova institució per a instal·lar-se a la segona planta del Palau de Pedralbes. Segons la documentació, el trasllat i agençament de la residència costà a l'Ajuntament tan sols 3.000 pessetes, ja que s'aprofitaren les estances de servei preexistents i el seu mobiliari i parament de la llar, al mateix temps que s'aprofitaren la resta de mobles, estufes i objectes artístics de l'antic palau i que el conservador del museu havia descartat per a la seva exposició.

Tanmateix, la documentació parla d'algunes intervencions en aquesta zona del palau: es va disposar la construcció d'una entrada independent per a la residència, que l'aïllés de la zona destinada a museu. També es va instal·lar un nou sistema de calefacció de la marca Erebus que ascendí a 32.800 ptes. Les seves calderes es disposaren a les sales de màquines de la planta soterrani, on també es va construir un passa plats que anava des de la cuina fins al menjador de la residència.

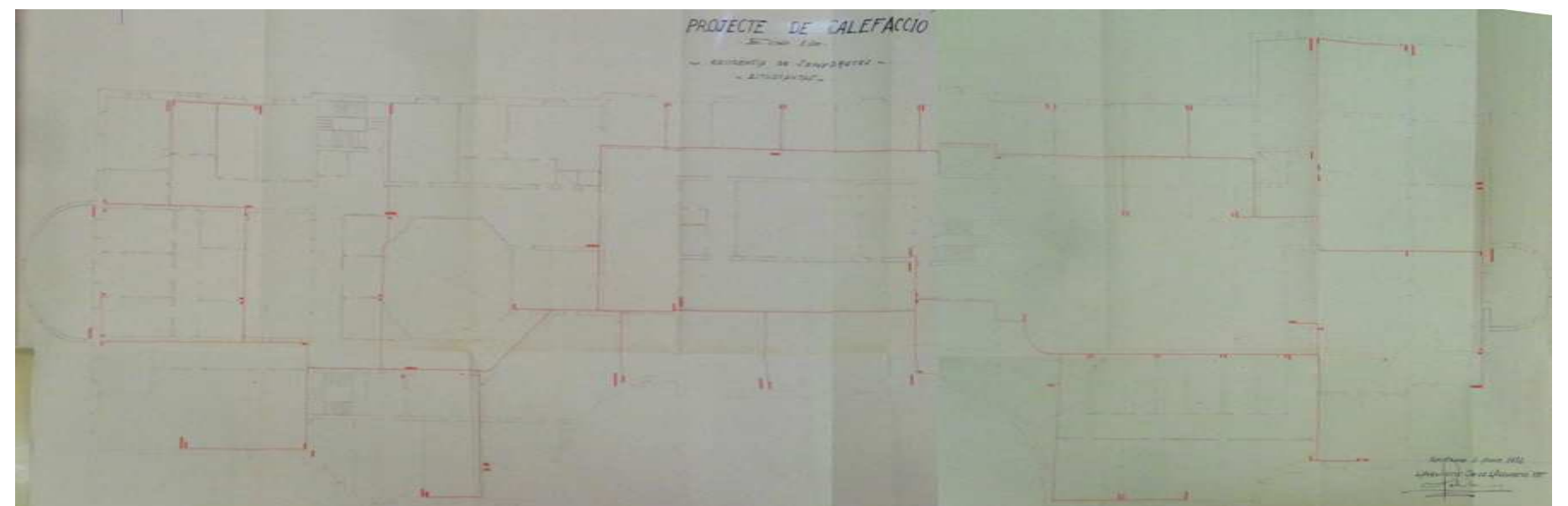

El menjador de la Residència Internacional de Senyoretes Estudiants fotografiat en un reportatge aparegut al diari "La Rambla. Esport i ciutadania" (núm. 146, 31-10-1932, p. 2)

Fons: BC.

Projecte d'instal·lació de nous sistemes de calefacció i radiadors a la planta segona de l'antic palau reial, amb la finalitat de fer més confortables les estances per a les noies que van viure en aquesta zona de l'edifici durant el període que fou residència estudiantil.

Fons: AMCB. Patrimoni Municipal. Exp. 179/3.

¹² AMCB. Patrimoni Municipal. Exp. 179/3.

El Batalló Presidencial de la República retent honors a l'ambaixador de Mèxic, Adalberto Tejeda el dia 5 de març de 1938. Fotografia de Juan Lapuente Belenguer.

Fons: AFB. 9731.

2.7. La residència oficial de Francisco Franco

Durant la Guerra Civil Espanyola (1936-1939) el palau de Pedralbes no va ser objecte de destrosses ni saqueigs. La tardor de 1937 el Govern de la República va ser evacuat de Madrid i el president de la República, Manuel Azaña (1880-1940) es va traslladar a Barcelona, fixant la seva residència oficial al Palau de Pedralbes, que passaria a ser Palau Presidencial. A Pedralbes, Azaña presidí el consell de ministres, concedí audiències i rebia les credencials dels ambaixadors estrangers. Malgrat que el president del Consell de Ministres Juan Negrín (1892-1956) sí que s'allotjava a palau, val a dir que l'autèntica residència d'Azaña es trobava a la Torre Salvans, a la falda de Sant Llorenç del Munt (Terrassa).

Amb tot, no s'ha pogut localitzar documents referents a obres de condicionament durant aquesta fase de la Guerra, si és que aquestes van existir.

En aquest context, els fons del Museu d'Arts Decoratives van ser desmantellats i es van evacuar a Olot per tal de garantir-ne la seva seguretat. Després de la contesa, l'any 1944, l'Ajuntament adquirí el Palau de la Virreina, on el 3 de febrer de 1949 es va inaugurar la nova seu del Museu d'Arts Decoratives, que ja no tornaria al palau de Pedralbes.

Quan les tropes franquistes van entrar a Barcelona el 26 de gener de 1939 ho van fer per la Diagonal, passant per davant del palau de Pedralbes. Encara no un mes després, el 21 de febrer de 1939, el general Francisco Franco (1892-1975) visità Barcelona per primer cop en tant que cap d'Estat i escollí com a residència oficial l'antic Palau Reial. D'aquesta manera, les estances del palau van ser habilitades de nou per a un ús privat relacionat amb la *"jefatura del estado"*.

Acabada la Guerra i sense possibilitat de retornar-lo a la Casa Reial, el palau va continuar sota la titularitat de l'Ajuntament de Barcelona, el qual assumia totes les despeses de conservació, així com les successives i múltiples obres que es van produir durant els anys de la dictadura franquista. En aquest sentit, cal remarcar que bona part de la fesomia actual dels espais interiors de la planta baixa del palau és fruit de les obres realitzades durant aquest llarg període.

Francisco Franco reunit amb els representants de la Diputació Provincial de Barcelona a l'antic despatx d'Alfons XIII del Palau de Pedralbes. Fotografia realitzada el 13 de juny de 1949 pel fotògraf Carlos Pérez de Rozas.

Fons: AFB. 65459.

En un breu però aclaridor informe signat per l'arquitecte municipal Adolf Florensa i Ferrer (1889-1968) el 30 de març de 1940, s'expressen les obres que caldria realitzar al *"Palacio de Pedralbes para restituirlo a su primitivo destino, o sea, residencia de altas personalidades"*¹³. En aquestes obres inicials menades just després de la contesa, calia reposar

¹³ AMCB. Foment Interior. Exp. 103

i restituir el paviment de la biblioteca i els menjadors, a més de diverses obres a d'altres parts del palau. Florensa insistia, però, que si el palau havia de destinar-se definitivament a residència oficial, les obres haurien de ser més de més gran abast.

Pedralbes va esdevenir la residència oficial del general Franco quan venia a Barcelona, i des de la seva primera estada el 1939 fins l'any 1972, el dictador va utilitzar el palau com a residència en 14 visites oficials, entre les que destaquen la de 1947 –acompanyat d'Evita Peron-, la de 1952 –en ocasió del XXXV Congrés Eucarístic Internacional-, la de 1960 –celebrant una sessió del consell de ministres en ple- i la de 1963 – en la que rebé al llavors vicepresident dels EUA, Richard Nixon-.

Segons es desprèn de la documentació administrativa municipal consultada, els primers anys de la dictadura es van fer intervencions puntuals en el palau, més dirigides al manteniment o reddecoració puntual d'alguna estança que a la voluntat de transformar-ne estructures. No va ser fins entrada ja la dècada de 1960 que es va produir un projecte més o menys global i ambiciós de restauració del palau, com ja demanava Adolf Florensa des de 1940.

L'antic despatx del rei a Pedralbes va ser escenari, entre d'altres, de les reunions entre Francisco Franco i el bicepresident dels EUA Richard Nixon, el 17 de Juny de 1963.

Fons: Fundación Nacional Francisco Franco.

La gran rotonda del palau va ser un dels espais més interactuats durant la dècada de 1960, en un període que alguns han vingut anomenant "l'època del marbre" a causa dels processos d'ennobliment als que van ser sotmesos la major part d'espais de la planta baixa.

Font: TARÍN I PLANAS (1974).

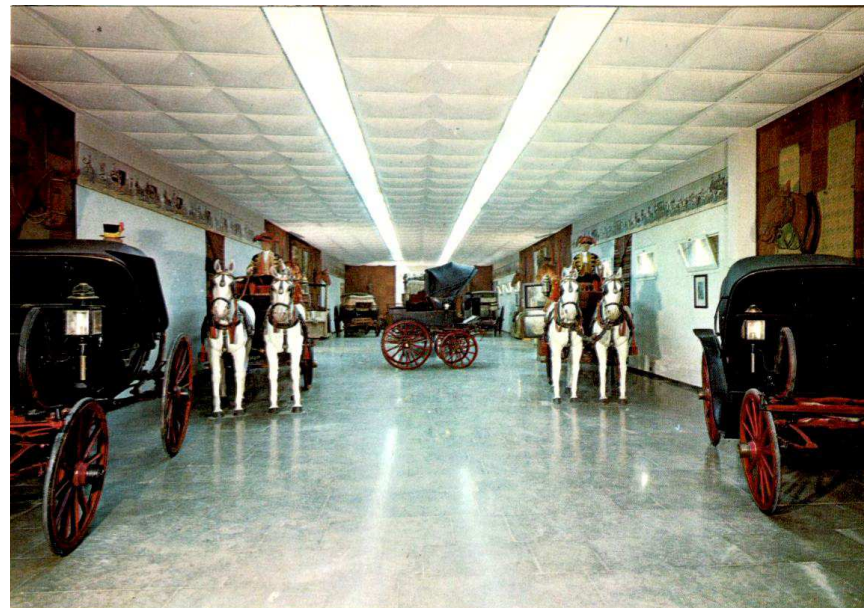
Aquest nou ús públic del palau va fer que, deixant de banda les intervencions puntuals lligades a les visites del dictador, s'endegué, entre els anys 1963 i 1966 una veritable campanya de transformació del palau. Malgrat no ha s'ha localitzat cap projecte global que certifiqui la intencionalitat d'aquelles reformes generalitzades sobre l'edifici, s'han localitzat nombrosos testimonis de pagaments i pressuposts d'obres dirigides a redecorar el palau.

Aquesta autoanomenada restauració, que en termes moderns caldria considerar reddecoració, va tendir a ennoblir part dels materials emprats originalment, a banda de transformar bastant significativament el programa decoratiu d'algunes estances. En aquest sentit, cal remarcar les nombroses intervencions de renovació de l'entapissat de murs, el repintat de les motllures de sostres i parets amb dauradures i, molt especialment, la substitució generalitzada d'antics acabats d'estuc per nous aplacats de marbres de diferents colors, especialment a les dependències de la planta noble o baixa. En aquest sentit, mereixen especial atenció estances com la sala de música, les dues rotondes, els menjadors i les sales més meridionals de l'ala occidental.

Bona mostra d'aquest procés de substitució d'acabats el dona la monografia que Tarín i Planas van escriure a l'entorn del Palau de Pedralbes l'any 1974: *"En 1964 el Ayuntamiento, en su deseo de revalorizar el Palacio, emprendió importantes obras de reforma, q ue*

*fueron continuadas en 1966. Pedralbes entra en una neva etapa de su vida. El yeso se sustituye por el mármol y el escaso valor arquitectónico de la mansión va transformándose lentamente, surgiendo nuevos salones y dependencias dignas de su destino"*¹⁴.

El dia 29 de juny de 1970 es va inaugurar, en presència del dictador, el Museo de Carruajes, a la nau disposada a l'angle meridional de la finca, a Diagonal amb l'actual carrer de John Maynard Keynes. Aquell espai va ser l'únic que no va ser tractat de manera "àulica", sinó amb uns acabats contemporanis que buscaven una museografia moderna. Amb tot, aquell edifici passà a acollir carruatges i carrosses de les col·leccions municipals de Barcelona, combinades amb d'altres provinents de Patrimonio Nacional.

Vista del nou museu de carruatges inaugurat l'any 1970 a la nau ubicada a l'angle meridional de la parcel·la de l'antic Palau Reial.

Font: TARÍN I PLANAS (1974).

¹⁴ TARÍN I PLANAS (1974) p. 97.

2.8. El palau durant el període democràtic

Després de la mort de Franco, la fi de la dictadura i la restauració de la monarquia borbònica no van suposar cap canvi pel que fa la titularitat de la propietat del palau, que es va mantenir a mans de l'Ajuntament de Barcelona. A més, la Família Reial restituïda en la persona del rei Joan Carles I no va tornar a utilitzar el palau de Pedralbes com a residència oficial, preferint per aquesta finalitat el Palauet Albéniz de Montjuïc.

L'any 1981 el palau va passar a mans de l'Àrea de Relacions Ciutadanes, amb la finalitat d'utilitzar l'edifici com a escenari de representativitat del consistori de la ciutat, utilitzant les sales àuliques de l'edifici. En aquell període inicial el palau ja va ser utilitzat esporàdicament com a seu de grans exposicions, com la gran retrospectiva "400 obres de Salvador Dalí del 1914 al 1983" inaugurada el 10 de juny de 1983.

Inauguració de l'exposició monogràfica sobre Dalí realitzada l'any 1983 al palau de Pedralbes, presidida per l'Alcalde de Barcelona Pasqual Maragall, l'ex-alcalde i flamant ministre de Defensa Narcís Serra i el President de la Generalitat Jordi Pujol, entre d'altres autoritats.

Font: AFB – DdB – 0447-009.

A més, la conversió del Palau de la Virreina en Regidoria de Cultura va implicar, l'any 1985, el desmantellament de la museografia del Museu d'Arts Decoratives allí instal·lat des de 1949. En aquest context, certes àrees del Palau de Pedralbes van convertir-se en magatzem de les col·leccions, a l'espera d'una nova solució per a l'antic Museu d'Arts Decoratives.

Des de l'any 1990 l'ala occidental de la planta principal, on hi havia les antigues dependències dels Infants d'Espanya, van ser convertides en seu del Museu de Ceràmica.

Font: Tassilirosmar (2009)

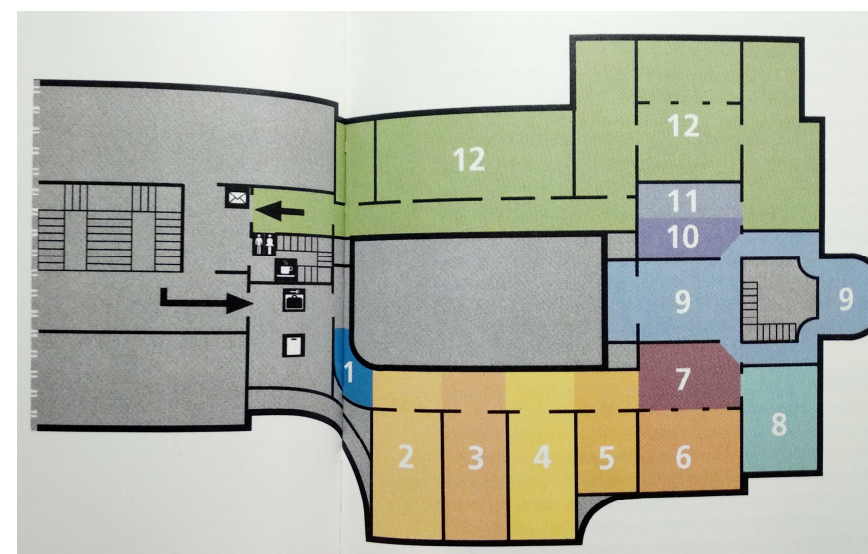
Aquests nous usos van conviure, des de l'any 1990, amb un nou ús museístic del palau, donat que a la primera planta de l'ala occidental es va instal·lar el Museu de Ceràmica, que havia hagut d'abandonar la seva seu original al Palau Nacional de Montjuïc durant les obres de remodelació del MNAC. Durant el mandat de l'arquitecte Oriol Bohigas (1925) com a regidor de cultura de l'Ajuntament (1991-1994) el Centre Gestor de Museus i Patrimoni Cultural va ampliar les col·leccions municipals de disseny industrial del s. XX i endegà la reobertura del Museu d'Arts Decoratives.

El dia 2 de maig de 1995 l'alcalde Pasqual Maragall i Mira (1941) va inaugurar al Palau de Pedralbes la nova seu del Museu d'Arts

Decoratives, que integrà les col·leccions del Museu de Ceràmica que ja s'hi exposaven des de 1990. En aquell primer moment, es procedí a l'adequació parcial de l'ala oriental de la planta principal, per tal d'encabir, a l'ala oriental, unes 700 peces en 1.000m². La nova museografia, presentava ordenats cronològicament i per períodes artístics, un conjunt d'arts de l'objecte que combinaven totes les disciplines. A més, els pisos superiors es van agençar com a magatzems, laboratoris, despatxos i oficines tècniques del propi Museu i com a sales d'exposició temporal.

En aquest context, les sales de la planta baixa o noble conservaren diferents béns integrants del Patrimoni de l'estat, combinats amb d'altres objectes de titularitat municipal procedents del fons del Museu de les Arts Decoratives.

El dia 4 d'octubre de 1997 el Palau de Pedralbes va acollir, per primer i últim cop, un acte lligat a la Casa Reial d'ençà de la proclamació de la II República: el convit de noces de la Infanta Cristina de Borbó i Iñaki Urdangarín. Aquest esdeveniment va suposar el tancament, durant setmanes, del Museu d'Arts Decoratives, donat que els espais expositius van haver de ser temporalment desmantellats amb la finalitat de convertir-se en escenari del convit nupcial.

Planta del Museu d'Arts Decoratives després de la seva reinauguració l'any 1995.

Font: CAPSIR (2008).

Àmbit 1. Del romànic al gòtic.

Àmbit 2. Gòtic.

Àmbit 3. Renaixement.

Àmbit 4. Barroc.

Àmbit 5. Rococó.

Àmbit 6. Neoclàssic.

Àmbit 7. Neoclàssic i Imperi.

Àmbit 8. Romanticisme.

Àmbit 9. Romanticisme-historicisme.

Àmbit 10. Modernisme.

Àmbit 11. Noucentisme i Art-déco.

Àmbit 12. El disseny industrial, 1930-1990.

Inauguració, el 2 de maig de 1995, del nou Museu d'Arts Decoratives per part de l'alcalde Pasqual Maragall, en presència de Jordi Carrió, Quim Larrea, Juli Capella, Oriol Bohigas, Marta Montmany, Joaquim de Nadal i Francesc Vicens. Fotografia de Carles Rodés Muñoz.

Fons: AFB - 2599.

L'any 1995 espais com la sala El Vigatà van a acollir les col·leccions de mobiliari històric del Museu de les Arts Decoratives, a excepció d'un breu període de 1997, en que aquesta planta es va agençar per a la celebració del banquet nupcial de Cristina de Borbó i Iñaki Urdangarín.

Fons: AFB.

En els anys següents, els serveis tècnics municipals van realitzar obres constants de manteniment del Palau i de redefinició de l'espai museogràfic. A banda d'actuacions de restauració de més abast com són la de la façana, es va procedir, també, a la recuperació de l'aspecte primigeni d'algunes estances, com ara la Gran Rotonda, restaurada l'any 1998, tot desfent el que s'havia realitzat el 1968.

L'estiu de l'any 2004 el Museu de les Arts Decoratives cedí part del seu espai al palau de Pedralbes a l'Associació per a l'Estudi del Moble, una entitat fundada amb l'objectiu de difondre els valors patrimonials i artístics de les arts de l'objecte.

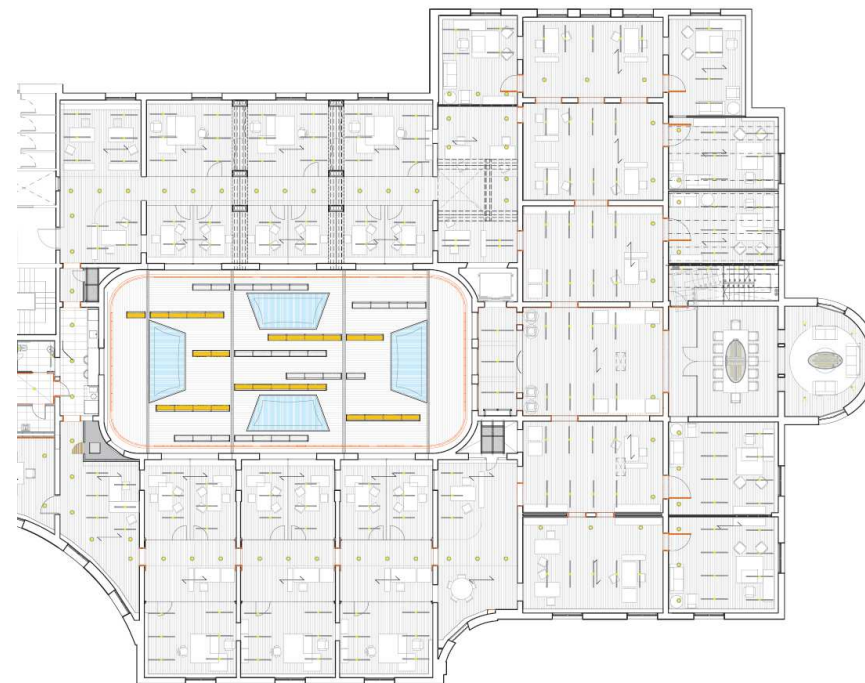

Al llarg de la darrera dècada les intervencions de rehabilitació han estat generalitzades al cos oriental de l'antic Palau Reial, que ha passat a acollir les dependències del Departament de Presidència de la Generalitat de Catalunya i de la Unió per la Mediterrània.

A les acaballes del mateix any 2004 l'Ajuntament de va realitzar la cessió d'ús parcial del Palau de Pedralbes a la Generalitat de Catalunya per tal que disposés d'espais de representació per a grans recepcions i actes oficials. En aquest marc, el departament de Presidència va adequar part de les estances de la planta baixa per habilitar-les com a espais de representació institucional, reservant les antigues cavallerisses del cos adossat a la part posterior de l'edifici, com a seu de protocol. En aquella intervenció prengueren el seu aspecte actual espais com els despatxos reials i l'antiga avantcambra de ministres.

Per la seva banda, la planta principal continuà allotjant el Museu de Ceràmica i el Museu d'Arts Decoratives, que van perdre, des de llavors,

la possibilitat de dur a terme exposicions temporals a la planta baixa o noble. Cal apuntar, tanmateix, que la cessió comportà el compromís per part de la Generalitat de Catalunya de finançar la construcció de l'actual Museu del Disseny a la Plaça de les Glòries, que seria efectivament inaugurat el 13 de desembre de 2014.

Projecte de remodelació de la segona planta de l'ala oriental per a la seva reconversió en seu de la Unió per la Mediterrània l'any 2010.

Fons: Foment de les Arts i el Disseny.

El 4 de març de l'any 2010 la Generalitat de Catalunya va donar un nou ús a l'ala oriental de l'antic Palau Reial, cedint aquella part de l'edifici com a seu del Secretariat General de la Unió per la Mediterrània. La instal·lació d'aquesta organització intergovernamental formada per 43 països de la conca mediterrània va comportar la transformació de totes les plantes situades a l'extrem més oriental de l'edifici. En aquest moment prengué el seu aspecte actual l'antic vestíbul, escala privada i la segona planta de l'ala oriental, compartimentada per tal d'acollir nous despatxos, sales de reunions i espais de recepció. En aquest marc, la Subdirecció General d'Obres i Serveis del Departament de la Presidència va dirigir la rehabilitació integral d'aquesta zona de l'edifici, a càrrec dels arquitectes Fina Alomar, Miguel Ángel Ramos, Daniel Lorenzo i Natàlia Sancho.

3. DESCRIPCIÓ I USOS HISTÒRICS

Tot i ser una edificació relativament recent —encara no s'ha celebrat el centenari de la seva construcció— l'Antic Palau Reial de Pedralbes ha viscut nombrosos processos de transformació, generalitzats i puntuals, en totes les seves superfícies edificades. Aquests processos han vingut donats no tan sols per la necessitat de fer un manteniment de l'edifici, sinó també de la necessitat d'adaptar l'edifici a cadascun dels usos als que ha estat sotmès a mesura que se succeïen els períodes històrics que han marcat el segle XX.

Com s'ha comentat anteriorment, aquest edifici va passar de mansió reial a museu d'arts decoratives i residència d'estudiants, per després reconvertir-se de nou en domicili del cap de l'estat durant la dictadura franquista. En els darrers temps, a més, ha estat utilitzat com a escenari de representativitat de les diferents institucions que s'hi ha allotjat: Ajuntament de Barcelona, Generalitat de Catalunya i Unió per la Mediterrània.

Al llarg de les següents pàgines es procedirà a fer un recorregut, estança per estança, pels espais més significatius del palau, però també per la resta de dependències que, fins l'actualitat, no havien estat objecte de cap anàlisi i que en el present treball s'han abordat, en alguns casos, de manera idnividualitzada. Al llarg d'aquest recorregut es podrà conèixer l'estat actual de l'estança i els seus acabats arquitectònics ornamentals, al mateix temps que es podran identificar les transformacions en aquest sentit que s'han viscut amb el pas del temps.

Coneixent l'estat actual de les estances, però també el recorregut històric que les ha portades a aquest estat, es pot reunir més eines a l'entorn de la vàlua patrimonial d'aquestes dependències a l'hora de continuar intervenint en elles.

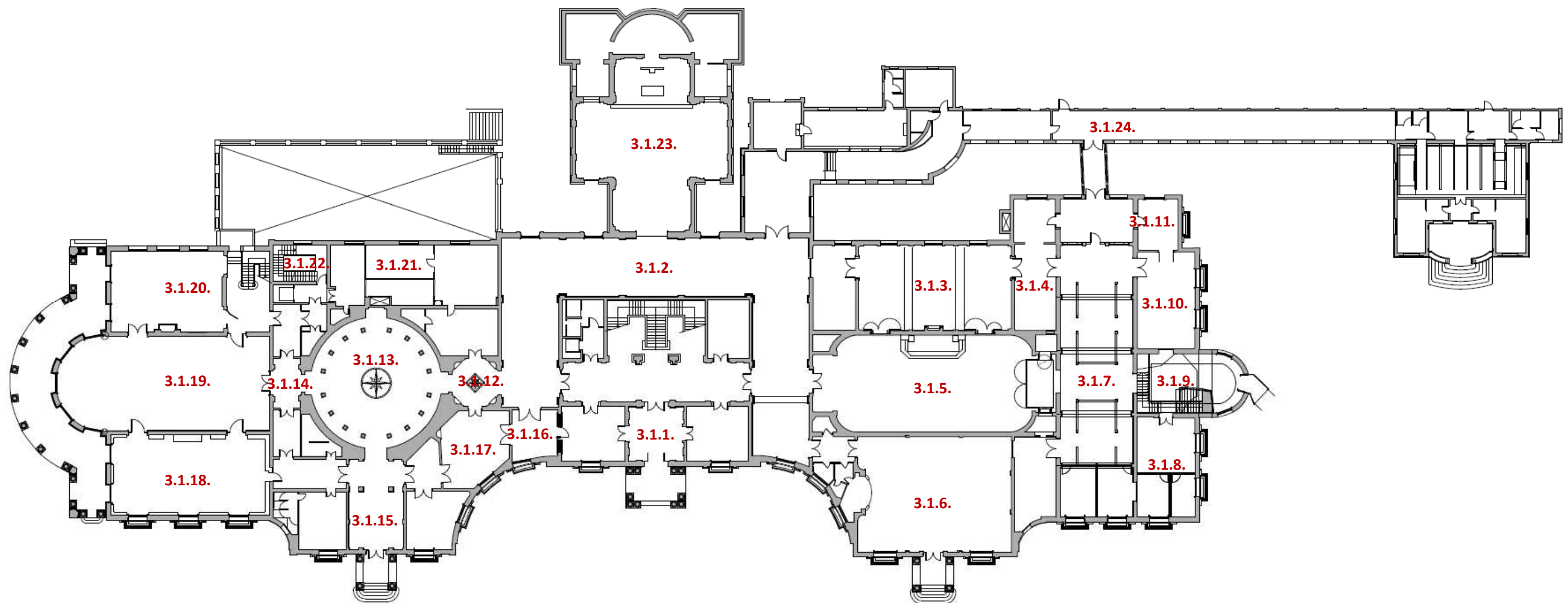

La pineda del Palau fotografiada l'any 1928 per Esteve Puig Pascual.

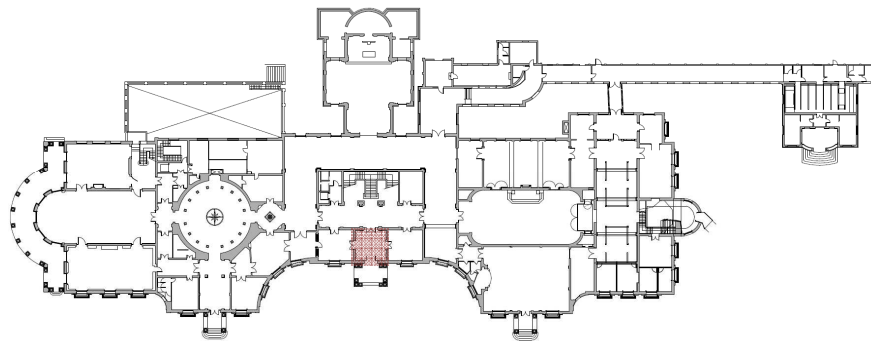
Fons: AFB – 5582-5643

3.1. La Planta Baixa o Planta Noble

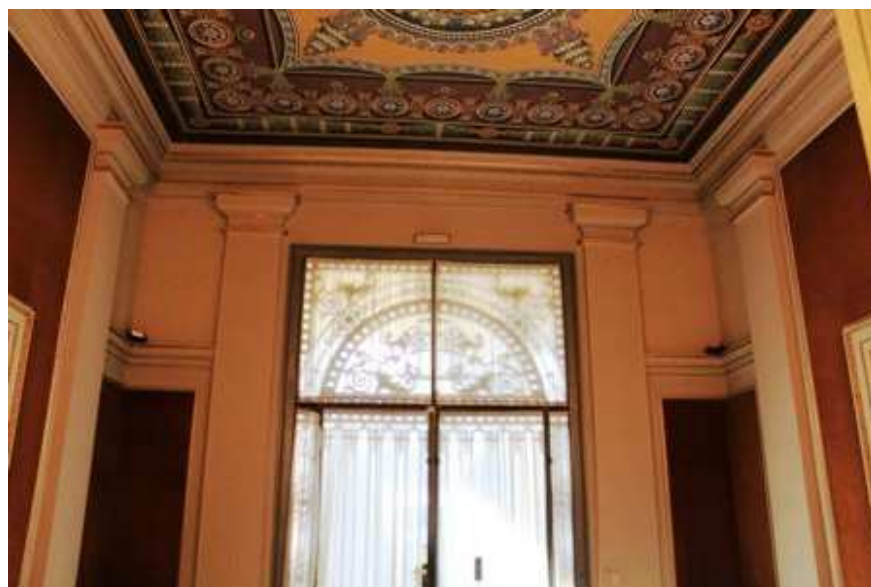
La Planta Baixa del Palau Reial de Pedralbes és la que acull més espais de representació i usos àulics de tot el conjunt de Pedralbes. Com es veurà en les properes pàgines, aquesta planta va ser destinada, des dels orígens projectuals del Palau, a acollir les principals escenografies de caràcter públic i representatiu necessàries en tota residència reial.

3.1.1. El vestíbul

Descripció

L'accés a l'antic Palau Reial de Pedralbes es produeix a través d'aquesta estança de planta quadrada que comunica directament la placeta el·líptica que precedeix l'edifici i l'escala d'honor que mena a la planta principal. S'accedeix a aquest distribuïdor a través d'un gran portal allindanat de ferro forjat profusament ornamentat i plafons de vidre. Dues portes allindanades de dues fulles s'obren als murs oriental i occidental per tal de donar accés a les dues estances adjacents. Una porta coronada per un arc de mig punt dona pas directe a la galeria baixa i el saló dels passos perduts.

Pel que fa els seus acabats, mereix especial atenció el sostre que cobreix l'estança, consistent en un cel-ras pla d'escaiola ricament policromat amb motius d'estil imperi a base de medallons entrelligats i garlandes de llorer i flors. El sostre reposa visualment sobre una escòcia en forma d'entaulament corinti que recorre tota la part alta del mur.

Els murs es presenten ritmats amb quatre parelles de pilastres d'ordre toscà que flanquegen cadascuna de les quatre obertures del vestíbul, amb un desenvolupament gegant que abraça des del paviment fins el sostre. Aquestes pilastres, fetes d'obra revestida amb morters motllurats blancs i daurats, no presenten una funció tan estructural com

ornamental. Per la resta, els murs presenten un desenvolupament vertical dividit en dos registres: el superior, simplement emblanquinat; l'inferior, ornat a base de quaters motllurats entapissats de fals vellut de color marró. El paviment està configurat per lloses quadrangulars de marbre blanc disposats de punta.

Pel que fa la resta d'acabats, mereix especial interès els acabats de la fusteria de les obertures, a base de fusta tallada daurada i blanca i emmarcant plafons de vidre transparent. També son interessants els dos llums de bronze que flanquegen la porta d'accés a la galeria baixa, en forma de lires coronades amb caps d'Apol·lo.

El vestíbul i el pas del temps

Aquesta estança ha estat, des de l'origen de l'edifici, la que centralitzava l'accés al Palau Reial. Si bé els plànols originals de l'edifici datats l'any 1924 es refereixen a ell com *“Entrada para Su Majestad”* val a dir que es tractava, més aviat, d'un espai privatiu de la Família Reial, més que no pas un “zaguán” de representació tan típic de l'arquitectura palatina espanyola. En aquest sentit, és pertinent remarcar que el vestíbul més monumental, el que ofería un accés més representatiu de cara als actes protocol·laris del palau, es localitzava a l'accés de l'ala occidental, oferint accés directe a la gran rotonda que centralitzava les estances més “públiques” de l'edifici.

Possiblement aquest caràcter no representatiu de l'estança està a l'origen del fet que no s'hagi localitzat gairebé cap notícia directa ni imatge històrica que pugui evidenciar possibles transformacions de l'espai. Amb tot, però, les característiques ornamentals del sostre, així com el tractament de les pilastres que flanquegen les seves obertures sembla confirmar que l'estança conserva un cert aspecte original del moment de la construcció del palau.

En aquest sentit, val a dir que durant el període en què l'edifici allotjà la seu del Museu d'Arts Decoratives en el període republicà, aquest espai quedava exclòs dels circuits expositius i tan sols s'utilitzava com a espai de pas.

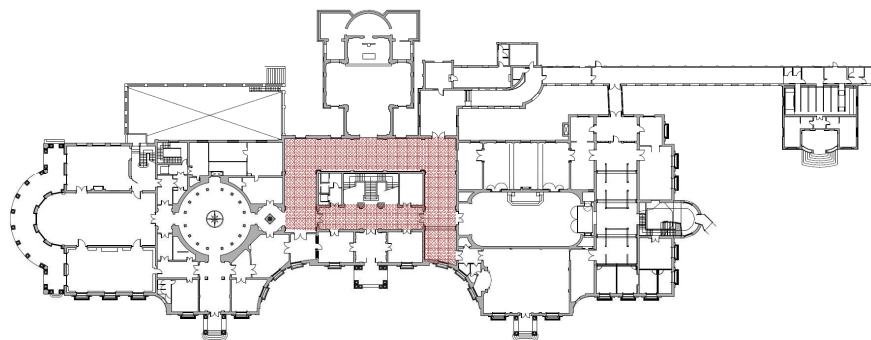
Durant el Franquisme, essent l'edifici residència del General Franco, aquest vestíbul s'utilitzava de manera comuna i sense variacions. Tanmateix, és provable que en aquell moment es substituís, com es veurà que succeí en d'altres estances, l'acabat dels quarters entapissats dels murs, canviant les possibles sedes damascades originals pels actuals velluts marronosos. És provable, també, que els acabats daurats de les motlures de les pilastres i les escòcies del sostre fossin daurats durant les intervencions realitzades a la dècada de 1960, com també succeí a la galeria baixa i sala de passos perduts annexa.

En aquesta fotografia presa l'any 1928 per Esteve Puig Pascual s'hi pot comprovar que la *“entrada para Su Majestad”* estava ornat, de bell antuvi, amb pilastres toscanes amb llums en forma de lira fixades al seus murs. Noti's, també, que la fusteria que es conserva encara actualment ostentava el seu acabat natural abans de ser pintada de blanc.

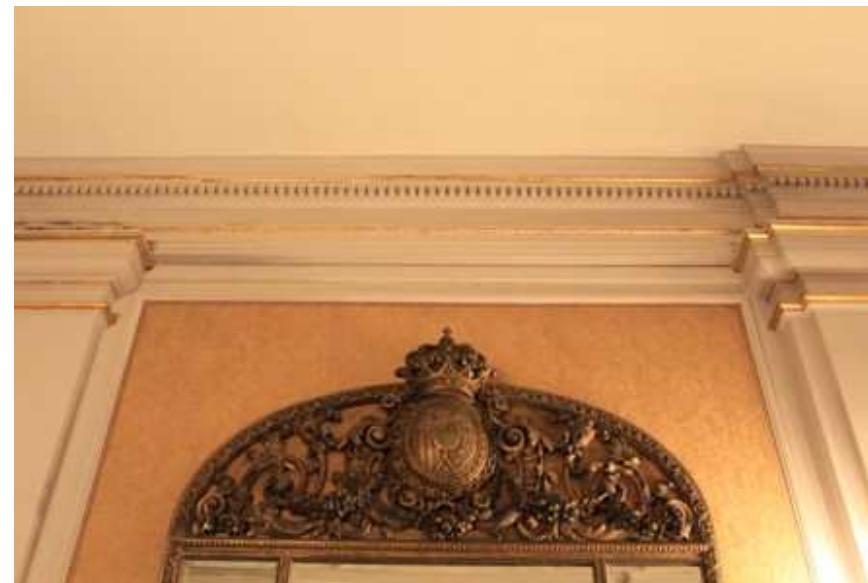
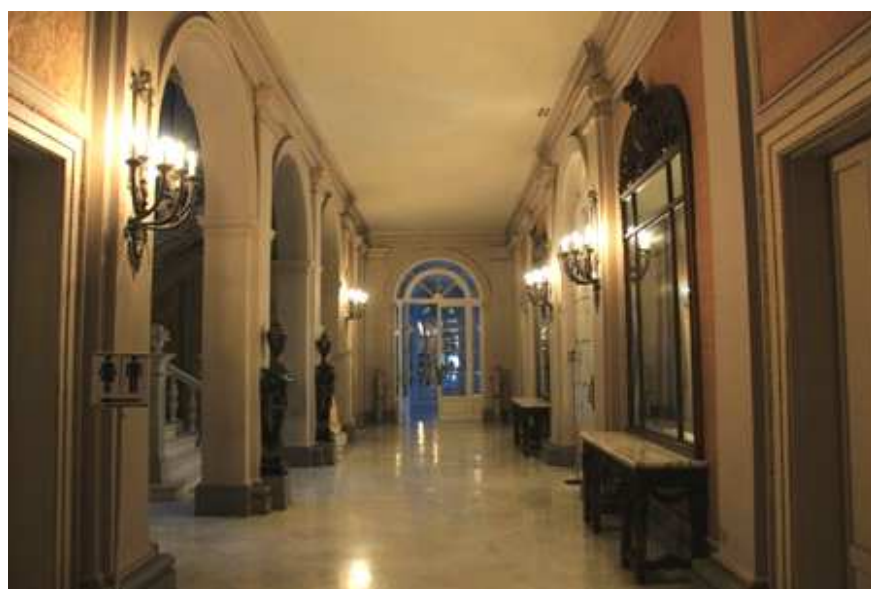
Fons: AFB – 5582-5643

3.1.2. La Galeria baixa i Saló dels passos perduts

Descripció

La galeria baixa i el Saló dels passos perduts és la zona de circulació i distribució de majors dimensions de la planta baixa del Palau. Efectivament, es tracta d'un ample corredor que, amb una superfície al voltant d'uns 470 m² i una amplada màxima de 5,80 metres, es desenvolupa al voltant -de fet encerclant-la- de l'escala d'honor d'accés a la planta principal i de les seves dependències annexes laterals. Una observació detinguda de la seva proposta projectual posa sobre avís sobre quina és, i va ser, la seva funcionalitat original. Així, s'identifiquen tres zones certament dissemblants, però totes elles amb la finalitat de facilitar el pas vers els diferents àmbits d'aquest nivell de l'edifici.

Al costat més meridional se signfica el corredor que enllaça longitudinalment les dues ales (est i oest) de la planta baixa, tot relacionant el vestíbul d'honor amb l'escala d'honor i l'eix que comunica el Saló del Tron (a l'occident) amb les rotondes del costat d'orient. Aquest corredor mostra una amplària menor que la resta de costats de la galeria (4,50 m), per tal de mantenir unes mesures coherents amb la citada escala monumental.

Aquest espai es caracteritza per la disposició, en tots els seus murs, de pilastres d'ordre toscà que donen ritme als paraments i que, a més, permeten posar ordre a les nombroses obertures que fan d'aquest espai una zona de distribució de circulacions, ja sigui en forma d'arcs de mig punt a la zona de l'escala d'honor i del Saló dels passos perduts, com en forma de porta allindanada emmarcada a platabandes, com les que menen a les estances annexes i els cossos de guàrdia.

Aquestes pilastres serveixen de suport visual a l'escòcia motllurada en forma d'entaulament que emmarca el cel-ras llis d'escaiola. Tots els murs estan revestits amb tapisseries de color ocre amb motius damascats. Els paviments estan configurats amb lloses quadrangulars de marbre blanc disposats de punta.

La resta de la galeria es presenta com un espai de doble funcionalitat: per un costat, la zona estrictament d'exposició de quadres i tapisos que abastaria els costats oest i nord; per l'altre, la zona pròpiament coneguda com dels passos perduts, desenvolupada a la banda més oriental.

Pel que fa la primera de les zones esmentades, a banda d'obrir finestres a la façana posterior del palau, conté el pas que enllaça la galeria amb la gran capella del palau, així com altra comunicació de menor entitat que dona pas a les dependències auxiliars d'aquella banda nord-est de l'edifici. Amb relació al corredor conegut com dels Passos Perduts, es tracta de l'àmbit que flanqueja i dona pas a les tres sales institucionals de l'ala est: la Sala de Música, el Saló del Tron i la sala del Consell de Ministres. Aquesta funció és la responsable de la seva curiosa denominació; un espai d'estada o entreteniment, previ a l'accés de les citades estances, molt en la línia del que serien altres sales de passos perduts com la del Palau del Parlament de Catalunya.

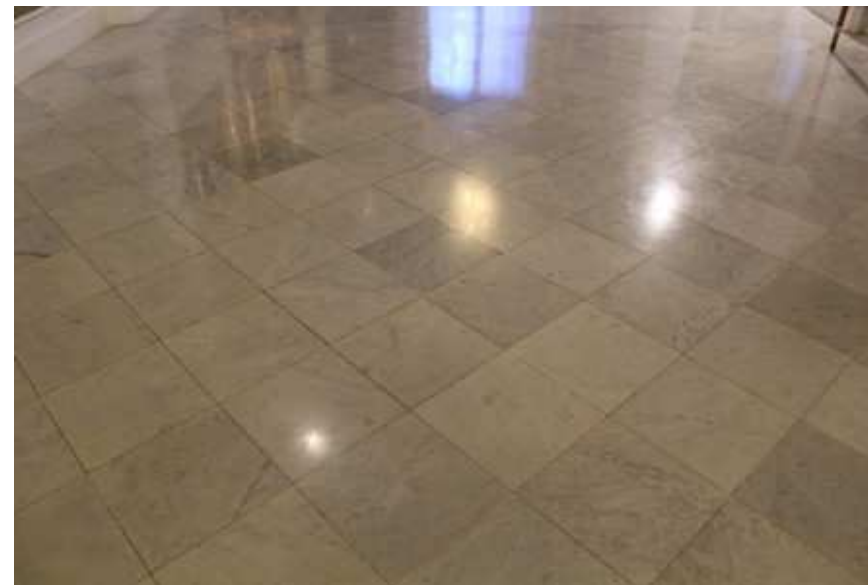

Actualment els corredors disposen d'un acabat unitari pel que fa la seva proposta de programa decoratiu. Aquest, que arrenca d'un clar component neoclassicista, es basa en la presència de pilastres que sobresurten lleugerament del plom dels murs perimetrals i que es distribueixen rítmicament per la traça dels passadissos. Aquestes pilastres estan constituïdes amb planxes de fusta, tant el seu fust com els seus capitells, i es relacionen amb la disposició dels motllurats del cornisament del fals sostre de guix. El conjunt es completa amb un sòcol corregut fet de fusta motllurada en forma de talons i repintat de blanc.

Avui dia el conjunt mostra un acabat en blanc que contrasta amb els rivets daurats que apareixen en algunes de les línies de motllures del fals sostre i en el capitell de les pilastres. Els panys llisos dels murs es presenten entapissats amb teixit de color verd i actualment estan decorats amb un seguit de quadres d'origen i vàlua artística diversos. Finalment, cal assenyalar els paviments, realitzats amb lloses quadrangulars de marbre blanc disposades de punta.

La fesomia original. Palau Reial: 1924-1931

A diferència d'altres estances del palau, la galeria baixa i la sala dels passos perduts ha estat poc reflectida en la documentació històrica i, per tant, no s'ha pogut disposar d'imatges o referències arxivístiques importants que reflecteixin o esmentin directament les característiques de la fesomia original dels corredors d'aquesta part de l'edifici. Aquestes mancances evidencien indirectament l'aspecte que més defineix aquests espais: l'absència de representativitat. Efectivament, es tracta d'una àrea del palau clarament projectada com a distribuïdor de les circulacions i per tant, més enllà de la part meridional que es mostra en coincidència amb l'escala monumental, no ha tingut al llarg dels temps un tractament individualitzat. L'absència d'aquesta voluntat de significar de manera específica l'espai ha fet que només en aspectes puntuals es disposi de notícies explícites de la seva fesomia original.

Dues vistes de la sala dels passos perduts i la galeria baixa l'any 1928, segons fotografia d'Esteve Puig Pascual. Els murs estaven decorats amb grans tapisseries flamenques probablement procedents del guardamobles reial.

Fons: AFB – 5582-5643

Dues vistes de la sala dels passos perduts i la galeria baixa l'any 1928, segons fotografia d'Esteve Puig Pascual. Els murs estaven decorats amb grans tapisseries flamenques probablement procedents del guardamobles reial.

Fons: AFB – 5582-5643

Malgrat tot, es conserven imatges de l'any 1928 en les que es pot corroborar que aquest espai va estar configurat, des del moment mateix de la seva construcció, per parets ritmades amb pilastres. En aquell moment totes les motllures que encara es conserven en l'actualitat, eren íntegrament blanques i tota la decoració es focalitzava en les grans tapisseries flamenques que van donar a aquest espai el nom de "*Galería baja de tapices*".

La Galeria de la ceràmica. Museu de les Arts Decoratives: 1931-1939

A través de les imatges del moment en què el Palau es transformà en Museu de les Arts Decoratives -entre 1931 i 1939- es pot distingir el que podia haver estat la forma i acabats dels corredors just abans que adquirissin la seva configuració actual, hereva de les intervencions d'època franquista.

Es tractava d'un programa decoratiu lligat als models d'altres dependències de la mateixa planta, com la rotunda gra, a l'ala oest, obra de Labarta i sobretot, a la zona d'accés de l'escala d'honor, conjunt decorat per l'escenògraf Salvador Alarma; a qui es pot atribuir la decoració d'aquests corredors i galeria: "*Las galerias nobles y escalera de Honor confiadas al artista señor Alarma son de carácter rígido; un "Imperio" más afrancesado, pero al fin siguiendo la técnica de las grisallas y fiando a sí mismo todo a la pintura para luego enriquecerlo con los soberbios tapices que la casa Real de España posee y cuya fuerza ornamental es aplastante*"¹.

En línies generals es trobaria la mateixa configuració de volums, per bé que amb una realització totalment dissemblant de la seva proposta decorativa. Així, a la part superior de les parets s'hi localitzaven, emmarcades per les pilastres de fusta, uns plafons pictòrics a base de garlandes d'acant entrellaçades, a la part inferior de les quals s'hi disposava un registre de greques també pintades. La resta dels paraments mostraven un acabat de pintura monocroma ornat a quaters de dues tonalitats difícils de precisar avui dia i un paviment de rajola ceràmica.

¹ Text de Santiago Marco a: LYCEUM. *Órgano Oficial del Gran Teatro del Liceo de Barcelona. Extraordinario dedicado al palacio Real de Pedralbes que Barcelona ofrece a SS.MM. los Reyes de España*, Año IV-nº 31. 1924.

Vista general del sector més septentrional de la galeria en època del Museu de les Arts Decoratives. Circa 1932. A banda dels elements mobiliars propis del projecte museogràfic republicà, és versemblant suposar que el programa decoratiu de parets, sostre i paviments fos el primigeni.

Fons: AFB – 30504.

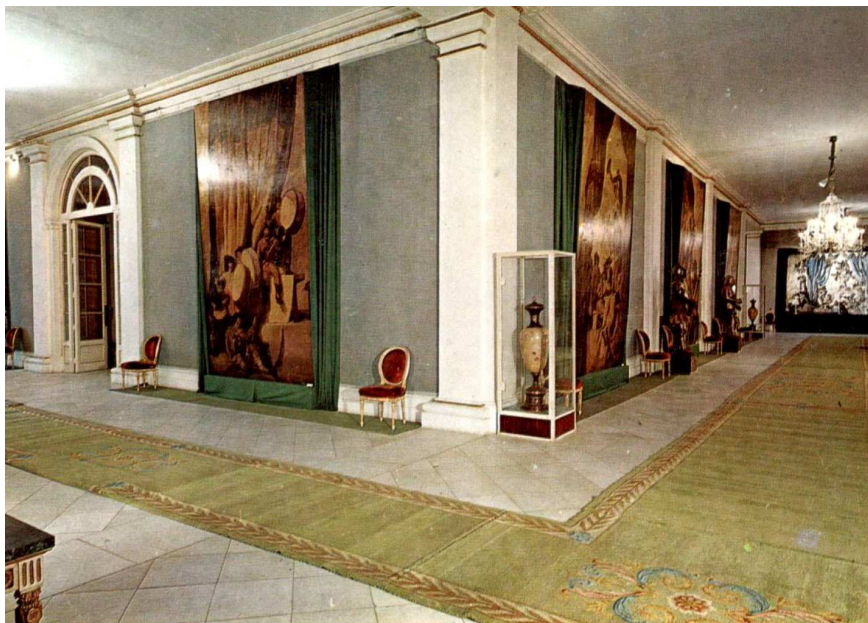
Gràcies a la documentació gràfica se sap que aquesta galeria baixa, que passà a anomenar-se Sala XXI, aplegava col·leccions ceràmiques de diverses manufactures europees i ceràmica noucentista catalana. Llavors s'hi ubicà un bon nombre de peces de gran format de l'estil de grans estufes de terracota vidrada, així com vaixelles dins de vitrines. Donat el model del projecte museogràfic, l'establiment d'aquestes peces no representà, però, massa modificacions en la fesomia dels corredors. No sembla haver-hi actuació estructural i tampoc cap intervenció de significació sobre el programa decoratiu original.

Vers la fesomia actual. El franquisme: 1939-1977

Com a d'altres zones del Palau, la galeria i sala de passos perduts foren certament afectades amb la transformació de l'edifici com a residència del general Franco en les seves estades a Barcelona. Amb tot, si s'hagués de trobar un període en el qual datar aquestes modificacions caldria anar cap els anys seixanta de segle XX. Efectivament, en el període que discorre entre la fi de la guerra i els esmentats anys seixanta, no es documenten actuacions de significativa importància decorativa o estructural en aquesta zona -més enllà de les pròpies del manteniment de l'edifici-; probablement perquè les condicions econòmiques de postguerra del moment ho desaconsellaven.

Els canvis, però, a la citada dècada foren certament significatius quant a la fesomia dels diferents àmbits d'aquesta zona de circulació del Palau de Pedralbes. En primer lloc, pel que fa la seva funció, car a partir d'aquell moment es tornarà a conèixer com a "*Galeria baja de Tapices*" i esdevindrà de nou una zona per a l'exposició de tapissos procedents (i periòdicament renovats) per part de "Patrimonio Nacional". Malgrat això, també durant un temps aquestes sales van acollir una col·lecció de pintures de gran format del cèlebre pintor Josep Maria Sert (vegi's la imatge adjunta).

I en segon, per l'adaptació dels espais a aquest ús expositiu. Tanmateix no es pot obviar que aquesta operació de reforma s'emmarcà en una important campanya d'obres que -com es veurà més endavant- afectà la pràctica totalitat de la planta baixa. L'objectiu genèric d'aquestes actuacions va ser dotar a l'edificació d'una imatge de major entitat -de major pes representatiu-, tot aplacant amplies zones amb planxes de marbre, canviant el paviment i, fins i tot, replantejant l'ús dels daurats en zones en les que originàriament eren absents.

Vista parcial de la galeria l'any 1974. Imatge extreta de la publicació: De TARIN, J.; PLANAS, J. *El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz*. Ed. Patrimonio Nacional, 1974.

En el cas que ens ocupa, les intervencions consistiren bàsicament en el repintat de blanc (lucat) de les pilastres amb la incorporació de daurats a bases i capitells, relacionant aquells amb la decoració dels motllurats del fals sostre, que també es dauraren. Pel que fa els murs, aquests foren

entapissats de bell nou amb seda blava, tot recobrint les pintures d'època republicana i generant un fons neutre sobre el que es penjaren els citats tapissos. El conjunt es completà amb l'afegit de tot un seguit de mobiliari en forma de vitrines, consoles, cadires, i fins i tot taules, distribuïdes de manera simètrica entre els plafonats. També fruit d'aquesta intervenció han de ser els terres, a base de lloses de marbre blanc.

Aquesta imatge fabricada durant el franquisme ha perviscut fins l'actualitat, tot i algunes modificacions de menor volada, com ara el canvi de l'entapissat o la substitució dels tapissos i les composicions de Sert per altres quadres.

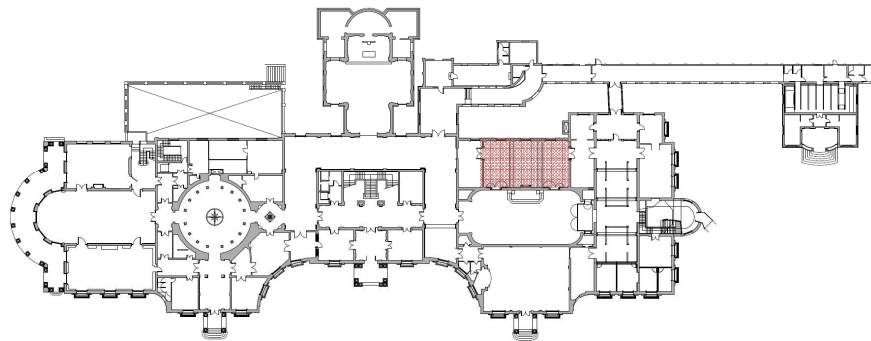
Aquest espai no va patir canvis importants a partir del moment en què, l'Àrea de Relacions Ciutadanes de l'Ajuntament prengué possessió de l'edifici l'any 1981, deixant de banda que els seus murs van passar a acollir una important exposició de quadres de gran format i retrats reials de la mà dels principals artistes catalans del segle XIX i XX.

El saló de passos perduts fotografiat el 1985 per Rafael Escudé Ollé, després que l'edifici passés a mans de l'Àrea de Relacions Ciutadanes de l'Ajuntament l'any 1981 i el convertís en galeria de quadres i obres d'art dels principals artistes catalana.

Font: AFB. 14775-14832

3.1.3. La Sala del Consell de Ministres

Descripció

Es tracta, junt amb el saló de Tron i la sala de Música, d'una de les sales del conjunt del Palau amb un major pes representatiu i institucional. Aquest darrer aspecte es dedueix, no tant sols del curiós i bigarrat programa decoratiu, sinó també de les seves dimensions i, especialment, de la seva proposta quant a circulació amb les estances veïnes.

Actualment, i obviat el mobiliari, la sala conserva pràcticament intacta la seva fesomia original, amb el programa decoratiu projectat el 1924. Es tracta d'una estança de pla rectangular que mostra, al seu costat més septentrional, tres obertures que donen a la façana posterior del palau i

que es coronen arcs de mig punt. Al seu costat oposat, el sud, s'estableixen les dues portes anteriorment esmentades i que comunicaven amb el saló de tron, avui dia cegades i inutilitzades, encara que conserven la fusteria i acabats de vellut vermell originals.

Al centre d'aquesta mateixa paret també se situa una falsa llar de foc de marbre blanc, ampul·losament tallada amb cariàtides i elements classicistes. En ambdós costats menors, est i oest, s'hi localitzen les portes de pas vers la sala Eugènia de Montijo i la sala d'espera respectivament.

La proposta decorativa que defineix l'acabat general de la sala presenta una certa originalitat que es basa en l'ús sistemàtic de motius pictòrics que, tècnicament, son molt propers al concepte de la grisalla, per bé que en aquest cas bicolor i imitant la brillantor metàl·lica de la plata i l'or. La seva singularitat rau essencialment en els esmentats motius. Per una banda trobaríem figuracions a mena de garlandes que es disposen en el coronament dels murs en el seu contacte amb el cel-ras d'escaiola. Aquests registres de decoració heràldica i floral s'organitzen respecte l'escòcia del sostre en tres quaters independents que s'aïllen entre ells per mitjà d'altres dos frisos transversals al pla de la sala suportats per les jàsseres de ferro del forjat.

La relació entre el fet decoratiu i l'estructural té també una traducció en la forma de les pilastres que ritmen els murs nord i sud -les dues centrals de les quals recullen el lliurament dels caps o extrems dels citats frisos-. Les pilastres es troben pictòricament integrades a l'acabat general de la sala: un color pla gris, proper al blau clar que contrasta amb els tons daurats dels quarters que ornamenten els panys llisos del mur i els capitells en *trompe-l'oeil* que rematen les pilastres. Amb tot, aquest espai està dotat d'una certa adscripció clàssica de clara filiació escenogràfica, gairebé teatral. Aquell suposat classicisme estilístic és refermat a l'ensens per un petit fris corregut de dentells pintats que recorre tota la sala.

La presència rítmica de les pilastres genera amplis panys de mur en els quals s'observen diferents solucions decoratives en forma de quarters de proporcions dissemblants per tal d'adaptar-se als espais existents entre els elements de les parets de la sala: ja sigui la xemeneia, les portes o bé la presència de grans miralls. Els quarters mostren, en *trompe-l'oeil*, un seguit de panòpies o triomfs que, segons la bibliografia tradicional, configuren al·legories de les armes dels diferents exercits de la monarquia: infanteria, cavalleria, marina, etc. No debades, a cadascun dels plafons es pot distingir diferents tipus d'espases, cascos, cuirasses i altres instruments bèl·lics. Una decoració similar es troba a sobre les llindes de les portes, per bé que en aquest cas es tracta de representacions de banderes, estendards i triomfs militars que flanquegen cascos i elms.

L'aspecte més significatiu de les iconografies esmentades és precisament la seva tècnica de realització. Efectivament, com si es tractés d'una exposició de victòries militars, els elements representats es mostren amb ombres i un correcte treball de perspectiva, per tal de dotar de volumetria als elements que es dibuixen. Es tracta d'un acabat que és propi de la tècnica de la grisalla, tot i que en aquest cas aplicada a la figuració d'objectes i amb l'ús de variats tons de color. Aquesta voluntat teatral, gairebé escenogràfica, no és única al Palau de Pedralbes; ans al contrari, és una constant a bona part de les estances i àmbits estudiats de la planta baixa i permet conceptualitzar el transfons ideològic del seu programa decoratiu i d'acabat.

Pel que fa als seus acabats materials, el conjunt es clou amb una tarima de parquet amb lames disposades en espina de peix, tot emmarcat amb lloses de marbre blanc. Menció especial mereixen, tot i ser instal·lades darrerament, les aranyes de bronze i cristall localitzades al centre de cada un dels quarters del fals sostre.

La fesomia original. Palau Reial: 1924

Antecámara Regia l'any 1928, segons fotografia d'Esteve Puig Pascual. Els murs ja estaven decorats amb panòpies i elements pseudo-arquitectònics classicistes.

Fons: AFB – 5582-5643

Efectivament, l'actual Sala de Conferències de la UPM neix projectualment com "Antecámara Regia" o avantcambra de l'esmentat Saló del Tron, tal com es desprèn de la documentació històrica, que mostra com dues gran portes practicades a la paret més meridional permetien l'accés directe a aquest espai àulic.

Es tracta, doncs, d'una estança projectada primigèniament com a zona parcialment privada per a ús dels monarques; una mena de rera escena que també podia fer funcions de sala de recepció de caire més informal. Aquests dos usos es refermarien a l'ensens de les dues sales d'espera

que flanquegen l'esmentada Sala de Ministres. Val a dir, però que aquesta funció fou poc emprada pels monarques, car les recepcions oficials al Palau van ser força escasses.

Com ja hem esmentat anteriorment, més enllà de les lògiques actuacions de manteniment i dels canvis en el mobiliari i altres elements com foren quadres, miralls, etc, la Sala de Ministres es mostra actualment tal com va ser projectada l'any 1924, a excepció feta dels llums de murano originals, darrerament substituïts per altres aranyes. A més, en aquella època el saló estava presidit pel retrat de l'emperadriu dels francesos, Eugènia de Montijo.

Efectivament, més que canvis en la seva fesomia, l'estança ha viscut transformacions pel que fa la seva funcionalitat i el seu ús. En origen es tractava de l'Avantcambra del saló del tron, amb el qual es comunicava a través de dues portes avui dia inutilitzades i tapiades. Aquesta funcionalitat feia de la cambra un espai menys representatiu -de menor pes institucional- que les altres dues sales d'aquesta part central de l'ala est del Palau: el saló del tron, i la sala de música o de ball. Es tractava, doncs, d'una sala pensada per a que el Rei, la Reina, o tots dos, reposessin abans d'accedir al saló de tron; o bé, per a fer recepcions més privades en un lloc de menor significació que l'esmentat saló. Aquesta certa privacitat quedaria confirmada per la presència de les dues sales d'espera que la flanquegen. Tal vegada el mobiliari que es pot apreciar en les poques imatges de l'època fundacional de què es disposa apuntarien, també, en aquesta funció d'espai relativament reservat per als monarques.

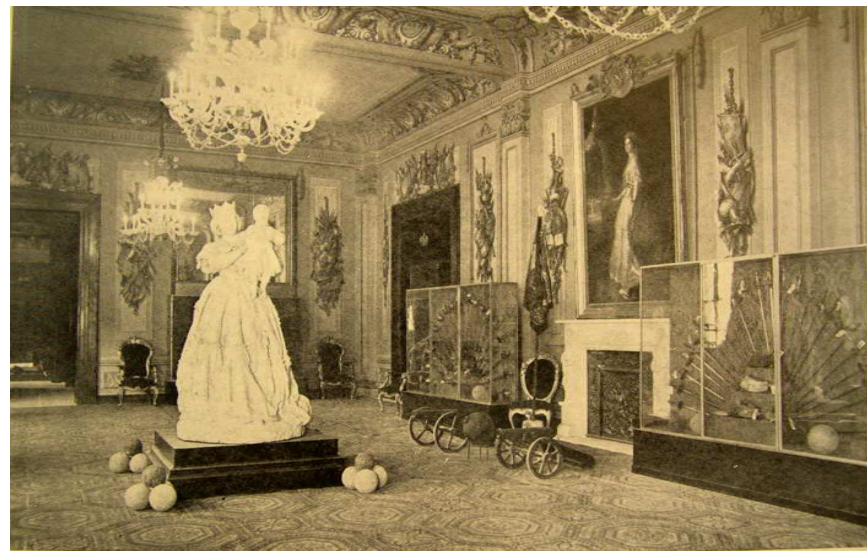
Un bon testimoni de la importància d'aquesta estança en el moment fundacional del palau ve donat per les següents paraules de Santiago Marco: "[...] Majestuoso salón, estilo Isabelino de singular belleza i austeridad. Por su original estructura, así como por su riqueza y elegancia de su decorado, verdaderamente artístico, es una de las habitaciones que conservan con mayor pureza, el sabor clásico de su época [...]".²

² Text de Santiago Marco a: LYCEUM. *Órgano Oficial del Gran Teatro del Liceo de Barcelona. Extraordinario dedicado al palacio Real de Pedralbes que Barcelona ofrece a SS.MM. los Reyes de España*, Año IV-nº 31. 1924.

La Sala d'Armes. Museu de les Arts Decoratives: 1931-1939

L'adveniment del Museu de les Arts Decoratives de l'època republicana comportà un significatiu canvi en la concepció de la Sala. Efectivament, tot i que de manera pràctica no s'intervingué sobre el seu programa decoratiu, l'estança es transformà en sala d'exposició d'armes, potser seguint la inspiració oferta pels motius bèl·lics que decoren els seus murs. Coneguda en aquell moment com Sala XII o Sala d'Armes, aquell espai va passar a allotjar, efectivament, armes d'origen català procedents de la col·lecció de Joan Soler i Rovirosa, comprada als seus hereus l'any 1907 per part de l'Ajuntament. Alguns dels mobles originals es mudaren de lloc i l'espai acollí un seguit de vitrines (algunes provinents de l'antic MNAC) amb la col·lecció d'armes del Museu: espases, cascos i bales de canó entre d'altres objectes militars, semblaven davallar de les pintures de les parets per esdevenir peces d'expositors.

Difícilment justificable des d'una perspectiva museogràfica moderna, és la instal·lació, en aquesta sala, d'una de les peces més destacades del palau: l'estàtua d'Isabel II amb Alfons XII als braços, obra de Venanci Vallmitjana que originalment (i actualment) presidia l'entrada del palau. Durant l'època en que l'edifici va ser museu, la peça va ser traslladada al centre d'aquesta sala, sobre una peanya envoltada de bales de canó - una subtileza, potser, republicana-.

La Sala XII del Museu d'arts Decoratives durant la dècada de 1930. No s'observen grans canvis estructurals, més enllà de l'exposició d'armes catalanes dels ss. XVIII i XIX i la i el retrat d'Isabel II.

Fons: AMDLC.

Vers la fesomia actual. El franquisme: 1939-1977

Vista de la Sala del Consell de Ministres preparada per a l'estada de Francisco Franco el 15 de Juny de 1952, segons fotografia de Pérez de Rozas.

Fons: AFB 73804

Contràriament al que succeeix a d'altres zones del Palau, la seva adequació com a residència del general Franco en les seves estades a Barcelona no tingué major incidència en la fesomia i programa decoratiu de l'antiga avantcambra. En ser retirades les vitrines i l'escultura de Vallmitjana instal·lades en època republicana, es recuperà la imatge original de 1924.

Tal vegada, l'estança transformà altre cop la seva funció, ja que esdevingué Sala del Consell de Ministres, nom amb el que coneixia fins els darrers temps. El canvi comportà, lògicament i com ja s'ha apuntat, l'eliminació del projecte museogràfic de la Sala d'Armes del museu republicà, tot incorporant al conjunt una gran taula de fusta noble havia d'acollir les escasses reunions que el dictador i els seus ministres van realitzar durant la seva estada a la ciutat. En aquest context es retirà el retrat de l'emperadriu dels francesos, que va ser substituït pels miralls que encara avui coronen la xemeneia central.

Atenent al nombre i dimensions de les estances existents a la planta baixa de l'edifici, no deixa de ser irònic que la sala escollida com a seu dels consells de ministres fos precisament aquella amb una major

quantitat de representacions de caire bèl·lic i militar i que, a més, havia estat una de les sales d'exposició d'armes del museu republicà.

Francisco Franco presidint el consell de ministres a inicis de la dècada de 1970.

Fons: Patrimonio Nacional. Archivo General de Palacio.

Vista de la Sala del Consell de Ministres l'any 1974. Imatge extreta de la publicació: De TARIN, J. i PLANAS, J. *El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz*. Ed. Patrimonio Nacional, 1974.

Detall de la xemeneia de la Sala del Consell de Ministres l'any 1974. Imatge extreta de la publicació: De TARIN, J. i PLANAS, J. *El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz*. Ed. Patrimonio Nacional, 1974.

Com es pot observar en les fotografies d'aquest període, el paviment d'aquest saló és l'únic element que ha patit canvis notables en l'actualitat. I és que en un moment relativament recent que no s'ha pogut documentar, el terra original, a base de mosaics multicolors de gres, va ser substituït per l'actual parquet de fusta i emmarcaments de marbre blanc. Aquesta intervenció es produí, amb tota probabilitat, després que l'edifici passés a mans de l'Àrea de Relacions Ciutadanes de l'Ajuntament l'any 1981. Amb posterioritat, aquest espai va ser utilitzat pel Museu d'Arts Decoratives com a espai esporàdic d'exposicions temporals.

L'antiga sala del consell de ministres convertida en sala d'exposicions en període democràtic. Fotografia del muntatge museogràfic de l'exposició "Óscar Tusquets Blanca" l'any 2003.

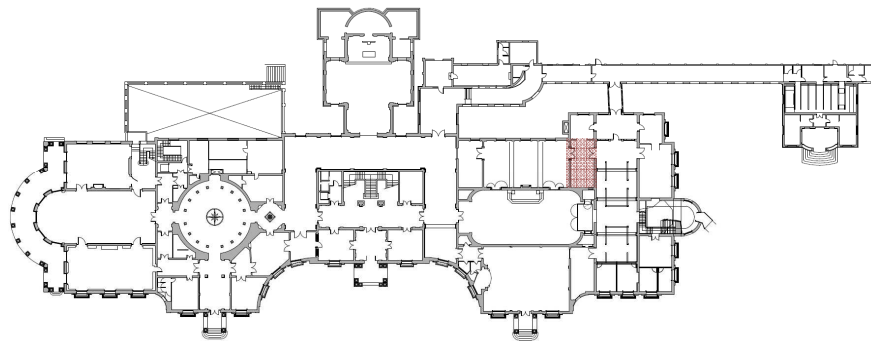
Font: Rafel Vargas.

La sala del consell de ministres no ha variat la seva aparença, a excepció feta de la desaparició de la col·lecció del mobiliari d'època franquista.

Font: Vecclus S.L. (2005)

3.1.4. La sala d'espera

Descripció

A banda i banda de l'antiga avantcambra de la sala del tron s'hi localitzen dues estances idèntiques en superfície que fan la funció de sales d'espera. Es tracta d'estances rectangulars disposades en enfilada que comuniquen directament la sala dels passos perduts i la galeria coneguda com avantcambra de ministres amb l'esmentada avantcambra.

La sala més septentrional, que tradicionalment s'havia conegut com Sala Eugenia de Montijo, es caracteritza per la qualitat ornamental del seu cel ras pla i el terç superior dels murs. Tots ells estan ornamentats simulant motlures arquitectòniques a base de policromies en *trompe-*

l'oeil. Aquestes policromies desenvolupen falses cornises motllurades a base d'oves i dards i quarters daurats de diversos formats. Els quarters quadrats contenen florons escultòrics, mentre que els quarters grans presenten camafeus sostinguts per victòries alades amb garlandes de flors a les mans i feixos de sagetes dins de corones de llorer. Al bell mig del sostre s'hi obre una glòria circular amb un potent emmarcament pretesament motllurat i daurat que mostra el déu Mercuri amb els seus atributs, volant entre els núvols envoltat de *putti*.

Pel que fa els murs, en l'actualitat presenten els dos terços inferiors totalment emblanquinats i ritmats amb quarters de fusta motllurada que repeteixen el ritme compositiu de les dues portes que s'obren a banda i banda. Per la seva banda, el paviment està configurat amb lloses quadrangulars de marbre blanc disposat de punta. Si les fusteries originals han perviscut intactes fins l'actualitat, no es pot dir el mateix dels elements mobles i artístics que ornaven aquesta estança, així com els llums de vidre que es trobaven a la paret.

La sala d'espera i el pas del temps

Molt escasses, quasi inexistent, són les notícies que es refereixen a aquest petit espai de pas i repòs sense funcions estrictament àuliques. Les característiques formals de les pintures que ornamenten el cel ras i el terç superior dels murs evidencien que es tractaria de les decoracions originals del moment de construcció de l'edifici, igual que el paviment de marbre del terra.

A l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona es conserva una fotografia de la sala d'espera situada entre l'avantcambra del saló del tron i la sala de passos perduts que permet deduir, per analogia, com serien els acabats originals de la sala d'espera que aquí s'analitza. En aquell moment, l'estança presentava els dos terços inferior dels murs amb un acabat entapissat amb sedes damascades i ja mostrava el paviment amb lloses de marbre actuals.

En el cas d'aquella estança, però, els motius del sostre i el terç superior eren reganyols de fulles d'acant entrelaçats i emmarcant un fals relleu en grisalla que a la sobreporta mostrava dos àngels pescant.

La sala d'espera occidental pot donar bona idea de com era, en origen, l'acabat de paviments i murs de la seva bessona oriental, a l'altra banda de l'avantcambra del tron. Fotografia de l'any 1928 realitzada per Esteve Puig Pascual.

Fons: AFB – 5582-5643

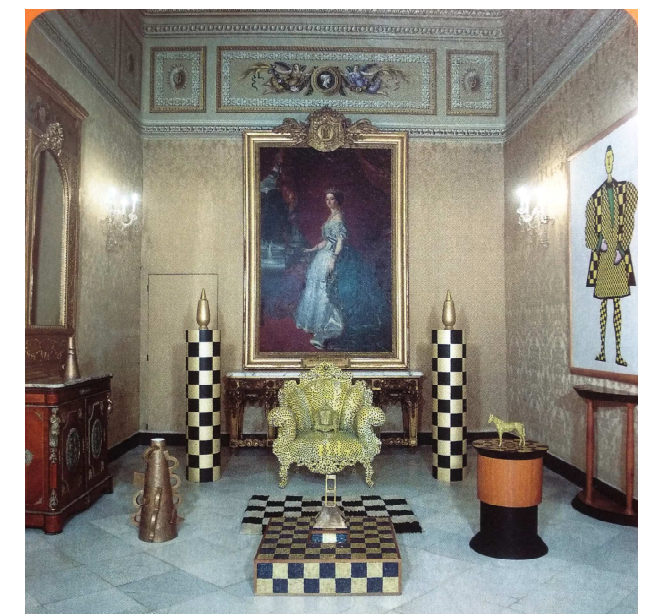
Durant el període republicà, aquest espai es coneixia com Sala XIV o Annex documental, ja que exhibia exclusivament reproduccions d'armadures de certa rellevància els originals de les quals es trobaven en museus forans. Malgrat tot, no s'ha trobat imatges que permetin esbrinar quin era el seu acabat en aquell moment.

Durant el Franquisme la sala d'espera va esdevenir "Salón de Eugenia de Montijo" en el moment en què es traslladà el retrat de l'emperadriu consort dels francesos provinent de l'avantcambra del Tron. I és que durant la dictadura es va esmerçar molts esforços en redecorar Pedralbes com un palau tradicional, una escenografia fingida pretesament monàrquica i pomposa que pretenia, més enllà de legitimar la residència oficial del dictador a Barcelona, generar un discurs historicista que enllacés amb el prestigi dels Reales Sitios de Patrimonio Nacional.

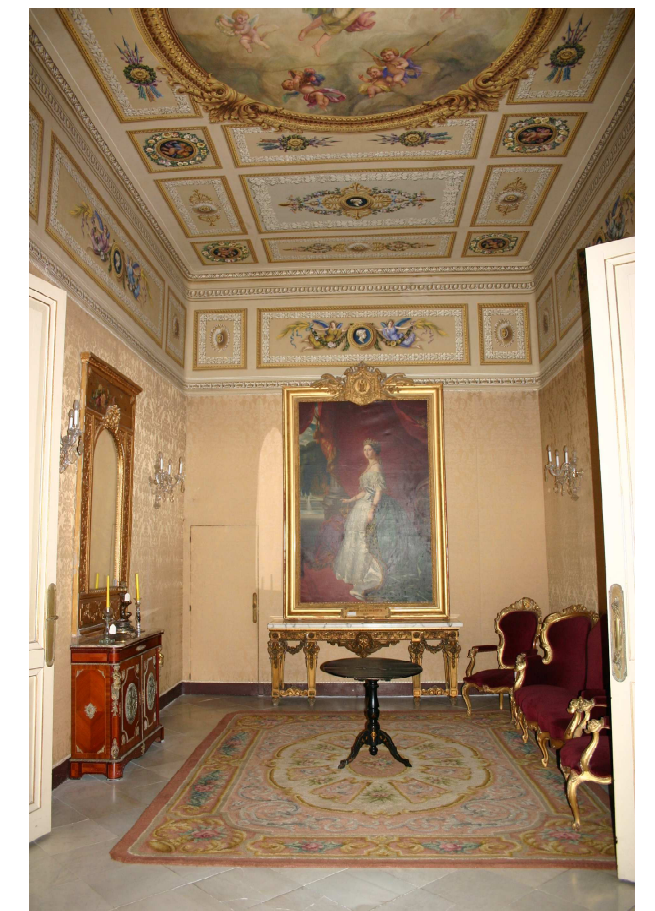
La nova sala d'Eugenia de Montijo Imatge extreta de la publicació: De TARIN, J. i PLANAS, J. El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz. Ed. Patrimonio Nacional, 1974.

En aquest període la sala es presentava entapissada amb seda damascada de color groguenc. Ja durant el període democràtic, en què l'espai s'utilitzava per a usos institucionals i, eventualment, per a exposicions temporals, aquest entapissat va ser substituït per un nou entapissat que, malgrat tot, no ha perviscut fins l'actualitat. Efectivament, quan el 2006 la Generalitat reformà aquesta zona del Palau per tal de cedir les sales de representació i despatxos del Departament de Presidència, la sala va ser desposseïda del seu acabat entapissat i es procedí a emblanquinar els murs i decorar-los a base de quaters motllurats.

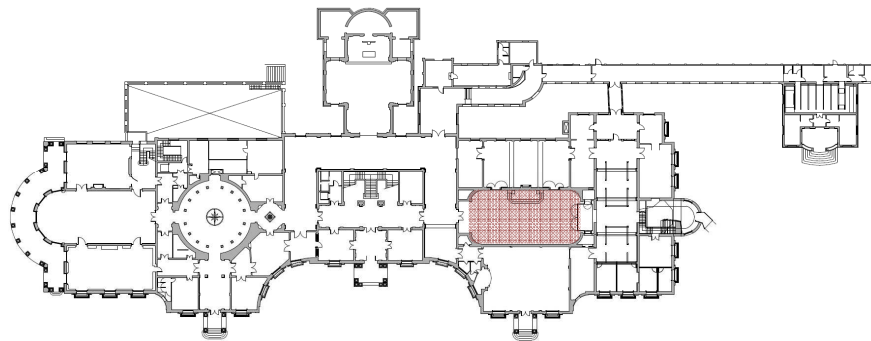

Sobre aquestes línies, la Sala Eugenia de Montijo durant l'exposició "Alessandro Mendini entre les arts" celebrada la primavera de 2001. Font: Rosa Feliu.

Sota aquestes línies, la sala d'espera en l'aspecte que presentava l'any 2004. Font: Vecclus SL.

3.1.5. El Saló del Tron

Descripció

Situada al bell mig del cos central de l'ala est del Palau, hi ha l'estança que més sentit dona a l'existència del mateix edifici: el Saló de Tron. Es tracta d'una àmplia i diàfana sala d'uns 230 metres quadrats que disposa estructuralment d'una planta rectangular, per bé que els seus extrems laterals -en els costats menors del rectangle-, es presentem amb un pla rom. Aquesta peculiar fesomia s'origina en dues causes dissemblants i alhora complementàries. En primer lloc, perquè a cadascun dels quatre angles s'hi localitzen altres tantes petites cambres (d'uns 6 metres quadrats) que en origen es relacionaven amb cadascuna de les cambres que flanquegen el Saló del Tron: dues a la banda de la Sala de Música i dues a les sales d'espera del costat de la Sala del Consell de Ministres. En

segona instància, perquè les esmentades cambres ajuden a definir amb la seva curiosa planta, la presència de dos pòrtics que, a banda i banda, i situats ja a l'interior de la sala, precedeixen el pas vers l'interior de la sala des de les portes d'accés.

Es desconeix la funció específica i original d'aquests cambrons, tot i més quan actualment alguns d'ells es mostren avui dia tancats i són, de fet, compartiments estancs sense pas cap a d'altres estances del palau. És versemblant suposar, però, algun tipus d'antiga relació amb el protocol d'accés entre les tres grans sales d'aquesta zona de l'edifici. Això no obstant, no es pot refermar aquesta hipòtesi, tot i més quan les recepcions oficials que es realitzaren al saló foren més aviat escasses. En aquest sentit, les fonts històriques indiquen que les estades del Rei o de la família reial foren contades i, per tant, el Saló del Tron fou molt poc utilitzat per a les tasques, diguem-li, àuliques o representatives.

Com s'ha esmentat, l'accés a l'interior de la cambra es realitza per ambdós costats, est i oest, a través d'un petit vestíbul configurat per la presència d'un pòrtic definit actualment per dues pilastres laterals. La referència a la forma actual dels pòrtics és certament d'importància, car originalment -com es veurà més endavant- comptava amb altres dos pilars exempts i centrals que foren eliminats a l'entorn de l'any 1963. Les pilastres, d'una certa adscripció toscana, mostren un acabat de plaques de marbre verd (vetejat de blanc) en el seu fust, amb base també de marbre blanc i capitell lacat del mateix color; ambdós elements amb aplicació de rivets daurats. No es pot precisar les característiques

originals d'aquestes peces, ja que el seu acabat impedeix una observació directa de l'ànima de les pilastres i dels altres elements. Amb tot, si es fa cas del que s'ha pogut observar a d'altres zones de l'edifici, la presència del marbre no faria sinó aplacar una fesomia originalment de fusta pintada.

Aquestes pilastres sostenen un entaulament configurat amb un arcau de tres platabandes perfilades amb rivets daurats, i un fris superior de remembrances classicistes en forma de tríglics, mètopes (amb decoracions florals) i elements heràldics. Tot el conjunt està lacat de blanc amb rivetejats, també, daurats.

A banda estrictament de la zona del tron, situada al centre del mur més septentrional, la sala disposa, pel que fa el seu programa decoratiu, de quatre registres diferents d'acabat en el seu alçat. L'inferior, caracteritzat per un sòcol i arrimador de fusta -caoba pintada- que recorre tota l'estança i en el que encara es poden distingir les zones corresponents a les antigues portes de pas cap a les sales de ministres i de música. Per sobre, un ampli pany d'entapissat de seda de damasc de tons blaus i daurats, cobreix les parets fins a l'alçària que marcaria la cota de l'entaulament dels pòrtics. Certament, en cap cas es tracta de l'entapissat original de la sala, donat que la tela tapa totalment les antigues portes ja citades. El registre es corona amb un cornisament motllurat de fusta lacada en color blanc amb perfilats daurats per sobre del qual s'obren les grans obertures del segon pis de l'edifici; a mena de grans miradors sobre la sala.

marca, altre cop, dues solucions decoratives: La inferior, amb un entapissat monocrom de to ocre que es clou a la seva part superior per la citada línia d'impota. Per al seva banda, aquesta es mostra com un cornisament corregut en el que, en correspondència amb la decoració del sostre, s'identifiquen mènsules distribuïdes rítmicament. Tota la cornisa es mostra amb un acabat blanc i aplicació de daurats en alguna de les seves motllures.

No ha de sorprendre aquesta solució escenogràfica com s'observa a d'altres sales del Palau. Malgrat tot, és probablement el Saló del Tron amb les seves dimensions, una de les estances en les que aquesta voluntat d'acabat gairebé teatral es fa més evident. El conjunt, obra, segons les fonts, de l'estudi del pintor Francesc Labarta i finançat pels sometents de Catalunya, fina amb un gran plafó central on es representa al·legòricament la figura de la Pau a través d'una imatge femenina amb *putti* i una banda a l'aire amb el lema: pau, pau i sempre pau. Aquesta al·legoria crea un diàleg amb les personificacions de la Sabiesa, el Treball, la Intel·ligència i la Justícia que coronen el baldaquí del tron.

Es tracta de grans balconades (avui tapiades) amb barana de fusta sostinguda per balustres -fins i tot podrien ser considerades com a tribunes-, definides a partir de sengles arcs de mig punt als costats llargs i carpanells als laterals, que s'interaccionen formalment amb el sostre del Saló.

Efectivament, atesa la fesomia d'aquest, amb voluntat de gran volta rebaixada correguda, els arcs s'hi relacionen a través de llunetes d'acabat formal idèntic al dels arcs, tot generant una línia d'impota que

És probablement el sostre de la sala, amb la seva bigarrada decoració, l'element més contundent de tot el conjunt. Com s'ha esmentat, es tracta d'un fals sostre amb fesomia de volta rebaixada correguda, en la que s'obren diferents lluernes o claraboies polilobulades que faciliten la il·luminació zenital. Tot ell policrom, és plantejat amb un programa decoratiu basat en la representació pintada d'elements arquitectònics de diferent naturalesa i teòrica funció de clara adscripció classicista més aviat barroca. Així, s'hi veu grups que figuren volutes, plafons, frisos llisos o amb dentells, mènsules i tota una gamma de peces arquitectòniques dibuixades en algun cas amb una certa voluntat de perspectiva o de trampa òptica. En aquest sentit cal destacar, per exemple, els elements pictòrics que imiten aplics d'escultura daurada o plafons de marbre verd.

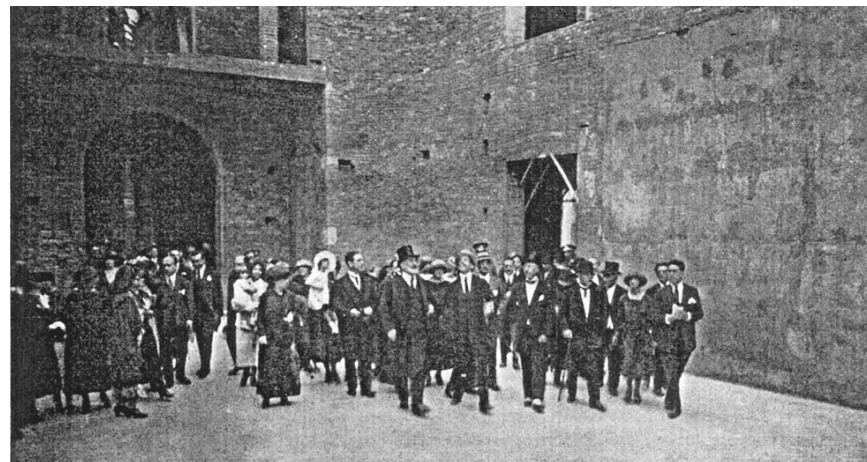
La presència del Tron, és, lògicament, l'element definitori de la sala gràcies a l'espectacular baldaquí o pali que el cobreix. Es tracta d'una peça escenogràfica el disseny de la qual és atribuït a Francesc de Paula i Nebot, l'arquitecte responsable de la finalització de les obres del palau. Realitzat íntegrament amb fusta de caoba policromada i daurada a càrrec dels invàlids de la Casa de la Caritat de Barcelona, el tron es presenta com una peça certament singular amb un estilisme on es combinen elements d'arrel classicista (podí i columnes) amb d'altres, clarament àulics, com seria la proposta de l'alt d'entaulament amb figures al·legòriques i frisos calats a la francesa flanquejat un monumental escut del Regne d'Espanya. En definitiva, una remembrança certament forçada del que alguns coneixen pel que fa als mobles com estil Carles IV. Una observació detinguda ens mostra la vessant escenogràfica del Tron, així, a tall d'exemple assenyalaríem que velluts de la zona posterior no fan sinó amagar la presència de la paret, ja que ni existeix ni existia cap pas vers la sala de ministres.

La proposta d'acabat del Saló finalitza amb un paviment de rajoles de marbre, i un conjunt de dues grans làmpades de cristall presumiblement instal·lades en època republicana.

La fesomia original. Palau Reial: 1925-1931

A diferència d'altres zones del Palau, el Saló del Tron ha estat intervingut de diferents maneres al llarg de la seva existència, donat que és la sala

més emblemàtica de l'edifici. Efectivament, un repàs a les dades documentals de què es disposa, indica que aquest espai no fou conclòs fins l'any 1925; donat que encara, en el mes de març, restaven algunes obres de pintat i daurat de galeries i columnes. No ha de sorprendre gaire aquesta tardança, tot i més, quan era una de les sales de major pes institucional de l'edificació, tal com palesà el monarca en les seves visites a les obres.

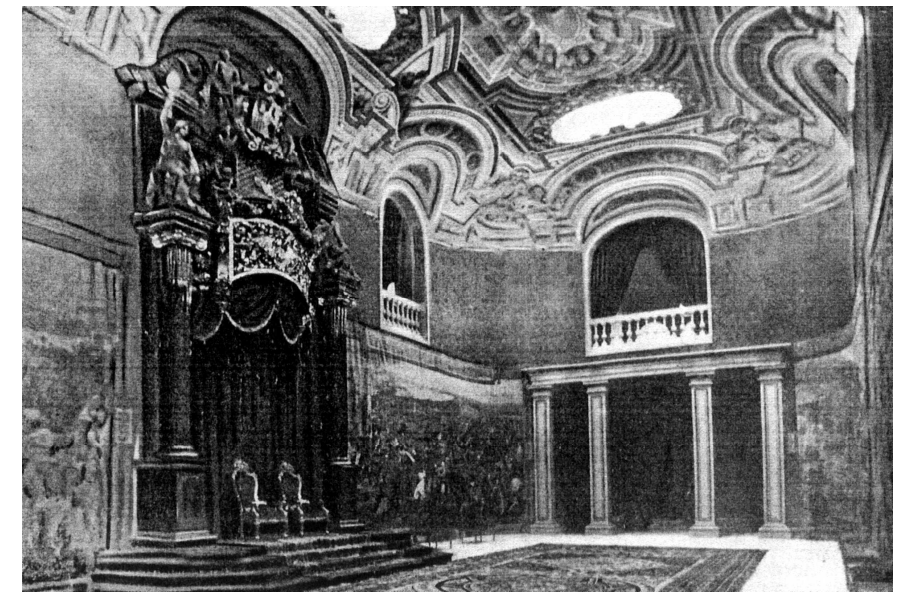

Alfons XIII visitant el saló del tron en construcció el dia 6 de juny de 1922. Al fons a mà dreta s'hi pot veure els portals actualment cegats que comunicaven amb la Sala del Consell de Ministres.

Fons: Palacio Real de Barcelona

Diferents aspectes marquen les dissemblances entre la sala original i la que es pot observar actualment. Originalment els pòrtics laterals eren configurats per quatre elements sustentants: dues pilastres i dos pilars centrals que van ser eliminats, com s'ha dit, durant les reformes realitzades entre 1963 i 1966. Les porxades originals només disposaves d'un arquiteau (hi mancava el fris superior actual) i tot el conjunt era de fusta pintada amb daurats a les motllures. L'esmentada manca del fris dels pòrtics posa sobre avís d'una altra de les característiques del saló original: l'absència de registres decoratius en alçat. Així, la cambra no disposava de l'arrimador de fusta i les parets eren, totes elles, cobertes amb un conjunt de tapissos de Flandes que en el seu moment van ser titulats com *"La Conquesta de Túnez"*.

Tal vegada tampoc mostrava línies de cornisa a mitja alçada, com tampoc ho feia a les escòcies d'imposta de la volta del fals sostre ni a la base de les balconades. En definitiva, només les pintures del sostre de Labarta i, estrictament, el tron projectat per Nebot, són els únics elements que es mantenen fins l'actualitat sense gaires intervencions.

El Saló del tron vers l'any 1924. El tron i les pintures del sostre estaven conclòs i els pòrtics d'accés presentaven quatre pilars. No existien encara les motllures de l'escòcia del sostre ni els arrimadors de fusta.

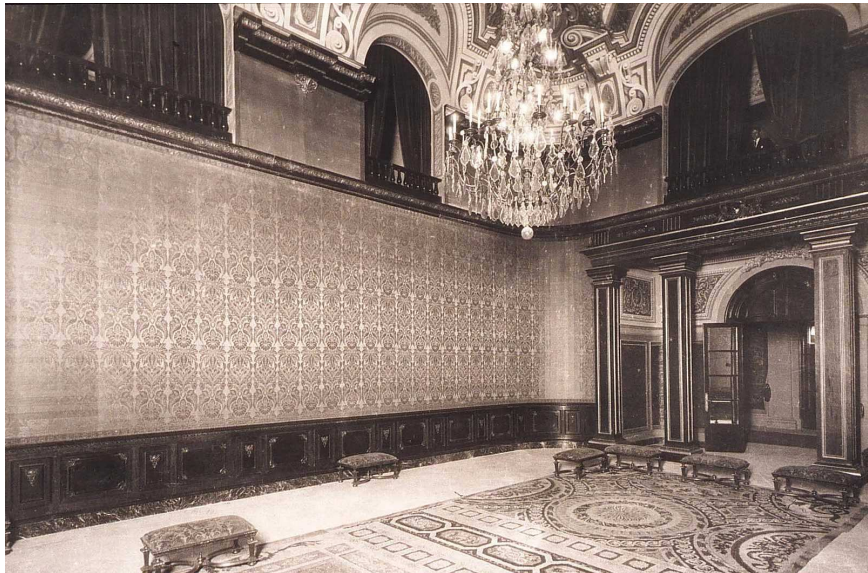
Fons: Revista "Lyceum"

L'Armeria. Museu de les Arts Decoratives: 1932-1939

La cessió del Palau a l'Ajuntament de Barcelona el 22 d'abril de 1931 i la seva transformació en Museu de les Arts Decoratives el 2 de setembre del mateix any, comportà algunes modificacions significatives en el Saló del Tron que es realitzaren entre l'estiu de 1931 i el 18 de desembre de 1932. Malgrat que la intenció de la Junta de Museus fou la de *"mantenir las insignias y emblemas de lo que había sido residencia real, por entender que todo ello, tanto como el edificio, había pasado ya a la categoría de documento de mero valor histórico i decorativo"* l'actuació fou, en certa manera radical. Cal remarcar que, curiosament, en un període republicà es procedí a l'enriquiment i enarboració d'un espai eminentment monàrquic.

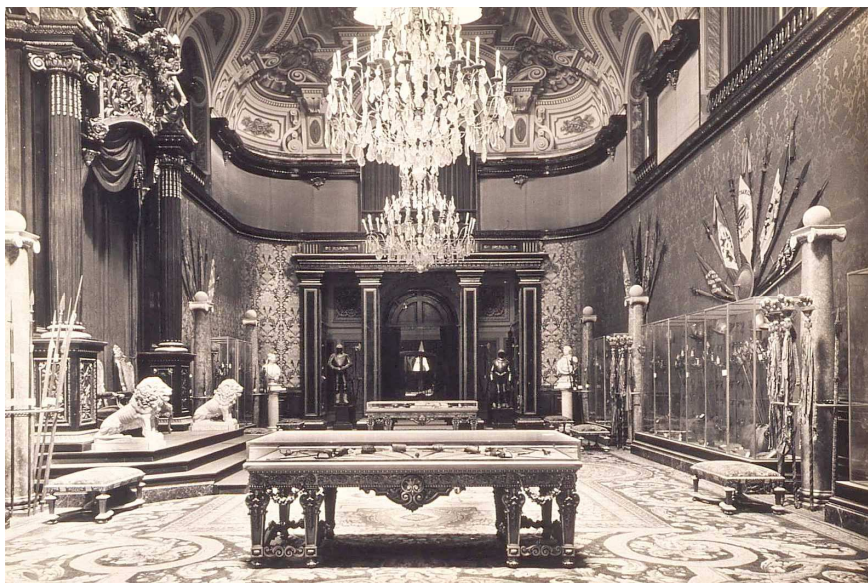
Sembla que l'eliminació dels tapissos obligà a un nou plantejament de l'alçat dels murs de la sala en una forma propera a l'actual, començant pel cegat dels portals laterals. Així va ser com s'afegí l'arrimador actual i s'entapissà de nou la paret fins a la primera de les cornises que veiem avui dia a mitja alçada del mur. Aquesta també va ser resultat de la intervenció sobre els pòrtics, als quals se superposà el fris de tríglifs i mètopes actualment pintat de blanc. Tanmateix aquesta operació anà lligada a la reducció d'alçària de les tribunes, fet que motivà el canvi de les seves baranes originals per altres de menors dimensions.

La darrera intervenció consistí en la creació d'una altra línia de cornisa en coincidència amb la zona d'impota de la volta del fals sostre. En aquest cas s'optà per realçar el motllurat amb la col·locació de mènsules en els punts on la pintura del sostre mostrava elements arquitectònics en descàrrega per tal de donar major dinamisme a la composició.

Vista parcial de la sala després de l'agencament del museu. Desapareguts els tapissos dels murs, les parets es cobriren amb arrimadors i sedes i es van generar noves cornises.

Fons: AFB. C26/161.

Vista general del Saló del Tron convertit en Armeria del Museu d'Arts Decoratives d'època republicana.

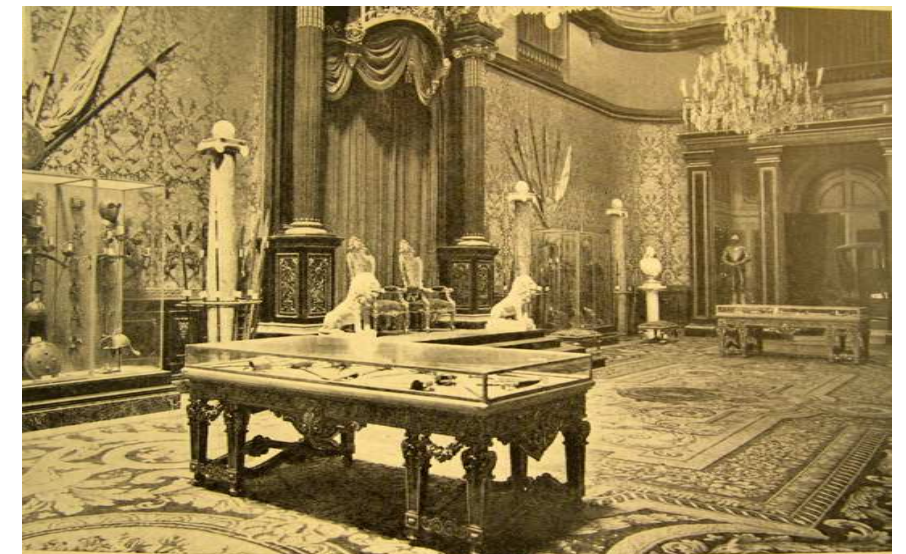
Font: AFB. 30510.

El Tron del Palau va ser ricament ornamentat en època republicana, amb l'addició de làmpades, columnes jòniques de marbre i catifes sobre el paviment.

Fons: AFB. 51.866

Com s'ha assenyalat, aquest conjunt de cornises és fet de fusta, per bé que no es descarta la presència d'elements de guix. Amb tot, el resultat final volia potenciar l'aparença de fusta de qualitat, i tota la fusteria i guixeria de sala va rebre un tractament pictòric a imitació de la caoba que havia de combinar amb la fusta del propi Tron.

Fotografia del Saló del Tron vers l'any 1935, amb la seva particular museografia armamentística.

Fons: AMDLC.

El nou conjunt museogràfic convertí aquest espai en Armeria o Sala X, per mitjà d'un seguit de vitrines (algunes d'elles provinents de l'antic MNAC) que contenien armes blanques, dagues i espases germàniques procedents de les col·leccions de Soler Rovirosa i Obersth-Challande. El conjunt es complementà amb banderes, estendards, armadures i quatre parells de columnes jòniques de marbre que servien de suport a alabardes i llances de tot tipus. Un aspecte anecdòtic però de certa rellevància fou el trasllat dels lleons que s'estaven a l'entrada del Palau al podi del Tron, tot franquejant les cadires reials per tal de reproduir l'estructura del tron del Palacio Real de Madrid o Palacio de Oriente.

Vers la fesomia actual. El franquisme: 1939-1977

L'adveniment de la dictadura no representà, en un principi, gaires alteracions sobre el programa decoratiu i d'acabats de la sala que havia deixat el museu republicà. En aquest sentit, cal apuntar que el General Franco no va fer ús d'aquest espai destinat a la monarquia que, originalment, ell estava destinat a restablir. Es conserven, però, referències esparses que entre 1947 i 1953 parlen de reparacions puntuals en forma d'arranjament de les làmpades (1947), repassos diversos de pintura al sostre (1947/1953) o bé reparació de les claraboies (1949/1950).

El Saló del Tron va quedar intacte després de la retirada dels fons del Museu d'Arts decoratives, com es pot veure en aquesta fotografia de Pérez de Rozas realitzada durant la visita de Franco al palau el 15 de Juny de 1952.

Font: AFB. 73.810

El saló del Tron l'any 1974. Imatge extreta de la publicació: De TARIN, J. i PLANAS, J. *El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz*. Ed. Patrimonio Nacional, 1974.

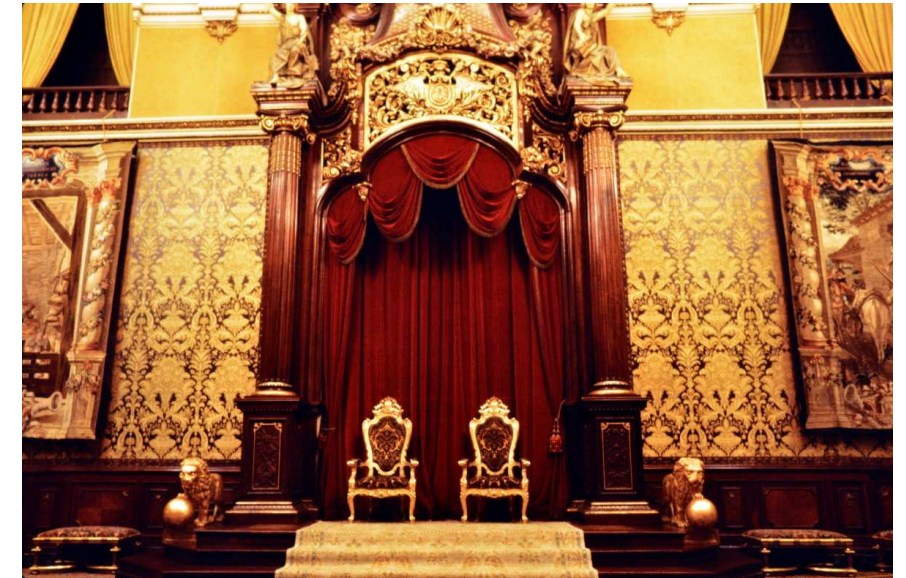
Per trobar actuacions de més pes cal anar més endavant en el temps, concretament en el període comprès entre 1963 i 1966. Efectivament, la voluntat per part de l'Ajuntament de l'època de dotar al Palau d'un

major pes institucional. comportà un seguit d'obres que, en el cas del Saló del Tron, alteraren de manera notable la seva fesomia i vells acabats: *"Pedralbes entra en una nueva fase de su vida. El yeso se sustituye por el mármol i el escaso valor arquitectónico de la mansión va transformándose lentamente surgiendo nuevos salones y dependencias dignas de su destino."*³

Efectivament l'any 1966, dins d'aquella campanya de nova valoració – que bé es podria definir com l'època del marbre-, es procedí a l'eliminació dels dos pilars centrals dels pòrtics, i a l'aplatat de les pilastres laterals restants amb lloses de marbre verd al seu fust i blanc a la seva base; en la manera que podem observar actualment. A l'ensem, tota la fusteria i els cornisaments motllurats es pintaren de blanc (per equiparar-ho a la blancor del marbre de bases i capitells) i es dauraren de nou alguns dels seus elements. El conjunt es completà amb la instal·lació de nous tapissos procedents de les col·leccions de Patrimonio Nacional obrats al s. XVIII per Jacob Van der Goten. En aquella mateixa intervenció els lleons de marbre que flanquejaven el tron d'època republicana van ser substituïts pels actuals lleons de fusta daurada.

El Tron en democràcia: 1981-2010

Amb el restabliment de la monarquia parlamentària el Palau de Pedralbes no tornà a ser seu d'actes relacionats amb la Corona. Aquest espai eminentment àulic caigué en desús en el moment en què l'Ajuntament començà a usar l'edifici amb fins protocol·laris, sense que es puguin documentar notables intervencions estructurals més enllà de tasques de manteniment. En els darrers temps, però, els grans balcons-mirador van ser cegats amb planxes de pladur per tal d'aïllar les dependències que el Museu d'Arts Decoratives va disposar a l'entorn d'aquest espai.

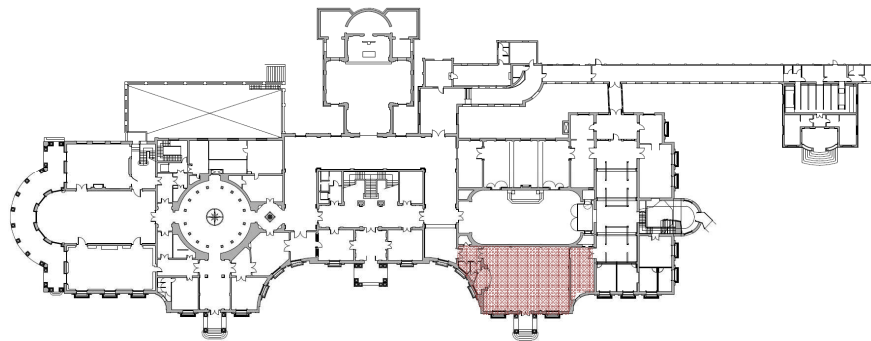

La Sala del tron en dues fotografies realitzades el 1985 per Rafael Escudé Ollé després que l'edifici passés a mans de l'Àrea de Relacions Ciutadanes de l'Ajuntament l'any 1981.

Font: AFB. 14775-14832

³ De TARIN, J.; PLANAS, J. *El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz*. Ed. Patrimonio Nacional, 1974. P. 97.

3.1.6. La Sala de Música

Descripció

Qualsevol descripció de l'actual Sala de Música del Palau de Pedralbes hauria de contemplar un aspecte que no ha estat tractat per a d'altres dependències de l'edifici, senzillament perquè no hi present: el seu accés directe des de la zona dels jardins del costat més meridional de l'edificació. Efectivament, la Sala de Música és l'única estança amb valor institucional que disposa d'un pas propi i independent de la resta d'accessos de l'estructura. De fet, se sap que en origen disposava fins i tot d'una altra porta des del jardí d'aquella part est de la finca; avui dia desaparegut.

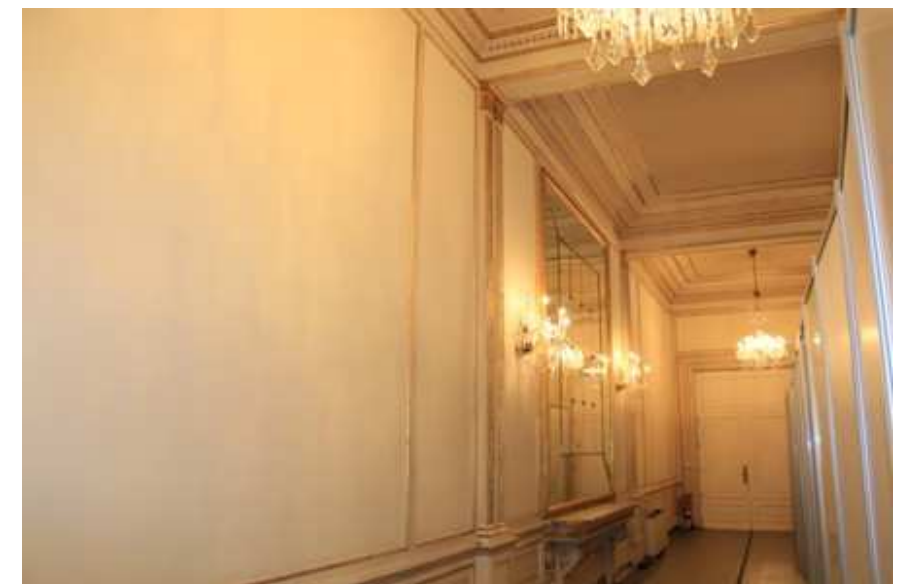

A banda dels passos de l'interior de la sala, que es tractaran més endavant, l'estança disposa d'un accés exterior definit a partir d'un pòrtic de quatre columnes toscanes que, sobre un podi que és graonat al seu costat sud (el del jardí), suporten una petita terrassa amb pas des del primer pis. Es tracta d'un tipus de porxada similar, quant a projecte, a les altres dues que veiem en aquesta façana sud del Palau. La seva presència és, com s'ha esmentat, força indicativa del concepte amb la que fou projectada la Sala de Música: clarament plantejada com a estança de recepcions, és a dir, amb accés públic.

La planta estructural de la sala es mostra certament irregular, en haver d'adaptar el seu costat sud a les formes hemisfèriques del mur de la façana del palau en aquesta zona. Tal vegada, aquesta peculiar forma facilita la presència d'altres dues petites cambres corresponents a l'actual escenari i a la llotja dels músics (o orquestra), la presència de les quals permet regularitzar l'espai i els seus accessos interiors. La sala pròpiament disposa aproximadament d'un 200 metres quadrats, amb mesures d'uns 23 m² per a la llotja dels músics, uns 14 m² per als vestíbuls o accessos i al voltant d'uns 5m² per al petit escenari.

El saló es mostra actualment en una fesomia que és resultat de les importants obres que s'hi realitzaren el 1962 i que alteraren de manera radical el seu estat original. Aquell es defineix amb un alçat dels murs plantejat a través de dos registres decoratius. Un primer, l'inferior, caracteritzat per la presència d'un arrimador de fusta amb diferents motllures i plafons que mostra un acabat blanc amb el daurat d'algunes de les esmentades motllures. Es dona la circumstància que, des de

l'arrimador, la fusteria evoluciona verticalment en forma de llistons que delimiten amplis plafons de disseny clàssic que són pròpiament les àrees de la paret entapissades i que formarien el segon dels registres de l'alçat decoratiu de la sala.

Un dels aspectes més interessants del llenguatge que presenta el programa decoratiu del conjunt és la correspondència entre la configuració del sostre i el citat alçat dels murs. No debades, des de l'arrimador arrenquen unes pilastres geminades, el coronament de les

quals coincideix amb la zona de lliurament del cap de les jàsseres que sostenen els nou quarters amb què es defineix el zenit de la sala. Les pilastres presenten uns fusts estriats que es realcen amb els seu daurat i un parell de capitells (també daurats) de difícil adscripció estilística. Aquest programa es dona a totes les parets perimetrals de l'estança, per bé amb diferents propostes: Mentre que a les parets longitudinals (nord i sud) les pilastres es mostren totalment integrades en els murs, en els costats est i oest serveixen, alhora, d'emmarcament de l'escenari i de la llotja de musics respectivament.

Pel que fa el sostre, ja s'ha esmentat l'organització en nou quarters, cadascun d'ells configurat amb un alçat de motllures que s'inicia en les línies de les jàsseres i que deriva al seu zenit en un cel ras. Tot el conjunt disposa de diversos rivetejats daurats.

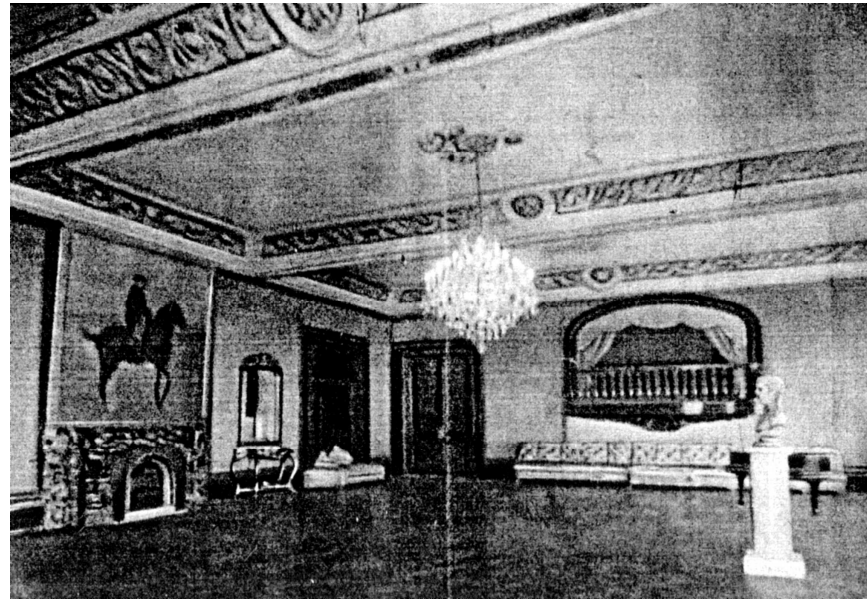
Finalment, mereix una menció especial el parquet del seu paviment, un dels més elaborats de tota aquest planta del Palau i que és resultat, també, de les obres endegades l'any 1962.

La fesomia original. Palau Reial: 1925-1931

La Sala de música l'any 1928, segons fotografia d'Esteve Puig Pascual. Vegi's la composició dels sostres i el tapissat de seda que cobria els murs, força diferents als actuals.

Fons: AFB – 5582-5643

Vista general del saló de música el mes de maig de 1924, en què s'hi pot observar la xemeneia que presidia originalment el saló i les portes que el comunicaven directament amb la Sala del Tron.

Font: Revista "Lyceum"

La Sala de Música és, probablement i junt amb el menjador de diari, una de les estances de la planta baixa del palau que més han variat la seva fesomia original d'ençà de la seva construcció. Això no obstant, aquests canvis han estat relativament recents –com s'ha esmentat, de 1962- i, deixant de banda alguna reparació de manteniment, la forma i acabats del saló primigeni es mantingueren sense modificacions els seus primers quaranta anys.

Les referències a la Sala de Música en el període alfonsí identifiquen una sala amb mobles i decoració del fuster i ebenista barceloní Parcerisas. Aquesta estança de grans dimensions però de poques pretensions decoratives hi destacaven les dues portes de comunicació vers el Saló del Tron i la presència d'una xemeneia central exclusivament decorativa i que fou desmuntada any més tard. Com s'ha dit, la zona de l'actual escenari era, de fet, un dels passos vers el jardí, mentre que la llotja dels músics era present en una forma pràcticament idèntica a l'actual.

El saló comptava amb un programa decoratiu força senzill que, en l'alçat de les parets, es fonamentava en la presència d'un petit sòcol de fusta a partir del qual, el que creiem un entapissat de seda cobria tots els panys de paret. L'única llicència d'aquest acabat era una petita sanefa que resseguia el perímetre dels plafons, adaptant-se a les formes i característiques de les obertures. És interessant remarcar que en aquesta sala es potencià (com en cap altra sala del conjunt) la força

visual de les fusteries, que van ser pintades amb tonalitats fosques per tal d'imitar marqueteries de fusta noble.

Un altre aspecte interessant en aquest espai en la seva època fundacional té a veure amb la configuració del sostre original. Efectivament, a diferència del forjat actual, l'anterior es decorava gràcies a la presència de dos jàsseres transversals que estaven recobertes d'una sanefa de guix que delimitava tres quarters. Les sanefes disposaven d'un registre de decoració a base de garlandes i *tondi*, que, en el seu contacte amb el celràs de cadascun dels quarters, delimitaven un espai rectangular. Al bell mig del quarter central hi penjava l'única làmpada de cristall de la Sala. Aquest llum descendia verticalment des d'un altre motiu central pintat del sostre i que figurava escuts amb corones sostinguts per *putti*. Pel que fa la tècnica emprada en la decoració dels esmentats sostres, podria tractar-se de grisalla, com es pot veure en altres estances del palau.

El conjunt quedava completat amb un vistós parquet disposat a l'espiga similar a l'actual tarima de fusta, que en reproduïx les principals característiques.

La Sala de Porcellanes. Museu de les Arts Decoratives: 1932-1939

Vista general del saló de música el mes de maig de 1934, en què s'hi pot observar com, deixant de banda la instal·lació de vitrines amb porcellana, la sala va conservar intacta la seva estructura ornamental original.

Fons: AMDLC.

El canvi de funcions de Palau Reial a Museu de les Arts Decoratives no representà cap modificació important en la que havia estat la Sala de Música i que passaria a ser la sala XX o de Porcellanes. Així, es mantingué íntegrament la proposta decorativa de l'etapa anterior, amb alguna petita modificació pel que fa a l'establiment de les vitrines que, en el nou plantejament museogràfic, havien d'acollir les col·leccions municipals de porcellana de Meissen, Sèvres i Staffordshire que havien estat donades per Domènec Carles aquell mateix any.

Vista de la Sala de Porcellanes, en la que es pot distingir el gran mirall i la consola sobre mènsules que substituï la falsa xemeneia i el retrat del Rei de la sala de Música original. Font: AFB. 49673.

Tot i la manca d'actuacions de significació sobre l'espai, es pot destacar una intervenció d'interès: l'eliminació de la falsa xemeneia central de la paret nord de la sala. Com es podrà constatar en parlar d'altres estances de la planta baixa, l'aspecte escenogràfic en els seus acabats originals va ser una de les constants del projecte decoratiu del Palau Reial. L'existència de xemeneies falses en seria una bona mostra. En el cas de la xemeneia que ens ocupa, la seva presència es veia potenciada per la presència del gran retrat d'Alfons XIII a cavall obra de Ramon Casas, que configurava un conjunt d'impacte visual notable. No és estrany, doncs, que, en traslladar el quadre, el museu republicà també eliminés l'esmentada xemeneia en benefici d'un nou arrimador de fusta i del gran mirall i la consola que encara presideixen la sala. Contràriament a aquest criteri, però, al bell mig de la sala s'instal·là durant un temps la rèplica del retrat equestre de Lluís XIV de França del taller de François Girardon.

Vers la fesomia actual. El franquisme: 1939-1977

L'antiga sala de música en el seu estat previ a les obres de 1962.

Font: AMCB.

El canvi d'ús de Museu a residència temporal del general Franco no representà, en una primera instància, significatives modificacions en l'acabat de l'estança que havia deixat la República. Existeixen, però, notícies d'actuacions puntuals com repassar pintura (1947) o bé la substitució de l'entapissat de seda original (1951). Aquestes operacions de manteniment -finançades gairebé sempre per l'Ajuntament-, estaven sovint relacionades amb les visites del dictador a la ciutat i eren prèvies a les seves estades en el Palau.

La situació varià sensiblement a l'inici de la dècada dels anys seixanta del segle XX, període en el que, com s'ha vist, s'endegaren un important seguit de reformes de l'edifici per tal d'ennobrir-lo. La Sala de Música va ser una de les primeres cambres en ser intervingudes en aquest nou període d'enriquiment de l'edifici o "època del marbre".

Les fonts documentals referents a aquesta intervenció són, en aquest sentit, força més clares que a d'altres estances del palau: L'any 1962 l'arquitecte de l'Ajuntament de Barcelona Antoni Lozoya Augé -Jefe Interino del Servicio de Construcciones i Palacios de Montjuïc-, havia mantingut correspondència amb el cap de Patrimonio Nacional per tal que facilités mobiliari i altres peces per al seu nou projecte. Tot i que no s'ha pogut localitzar l'esmentat projecte, a l'Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona s'hi custodia un expedient d'octubre de 1962 esmenta, entre d'altres intervencions, els treballs a realitzar a la Sala de Música. Una transcripció selectiva indica el grau i l'abast de les obres:

"Obras de reforma y decoración de la sala de Música en los ramos de albañilería, mármoles, yesería, carpintería, cerrajería y pintura. [...] Albañilería: Apuntalamiento de dos crujías para desplazar la embocadura del palco de la orquesta, levantar tablado de los músicos, romper cielo raso, perforar el techo del sótano, abrir cajas en las paredes, para la colocación de la vigas del nuevo dintel [...]. Derribo del cielo raso y escocías existentes en la Gran Sala, arrancar dos puertas de acceso al Salón del Trono, tapiando los vanos producidos, formación de regatas, colocación de tacos de madera y suministro y pintura de viguetas de hierro para sujeción de las lámparas del salón [...]."

Carpintería: Construcción de arrimaderos con plafones y recuadros, columnas, zócalos y molduras... Construir enlistonado para formar las jácenas en el techo de la Sala así como la formación de un molde para las cornisas de yeso".

Aquest expedient de 1962 adjuntava, a més, un seguit de fotografies de la sala just abans de practicar-hi les obres.

Les obres es degueren realitzar amb una certa rapidesa, ja que el mateix any s'encomanà el nou entapissat de la sala. El resultat d'aquesta intervenció tingué importants implicacions, entre les que cal destacar: la substitució del sostre original per l'actual cassetonat; la substitució de l'antic portal del jardí per la tarima d'escenari i les corresponents bambolines i la configuració d'un nou empostissat als murs a base de pilastres de fusta i sòcols del mateix material, emmarcant la nova seda groga dels paraments.

El saló del Tron l'any 1974. Imatge extreta de la publicació: De TARIN, J. i PLANAS, J. *El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz*. Ed. Patrimonio Nacional, 1974.

La Sala de música en democràcia: 1981-2010

Després d'aquesta darrera gran intervenció realitzada durant el Franquisme, l'antiga sala de música no ha viscut canvis estructurals importants, per bé que l'espai va ser utilitzat amb fins representatius des de 1981 i que, després de l'obertura del Museu d'Arts Decoratives l'any 1995, es convertí en espai esporàdic d'exposicions temporals. En aquest context no es produïren grans canvis, més enllà de canvis en la seva decoració i en el seu mobiliari i la substitució que es produí, ja al s. XXI, de les sedes grogues instal·lades l'any 1974 per un acabat pictòric blanc. Des de l'any 2006 aquest espai està inclòs dins el recinte d'espais de representació del Departament de Presidència de la Generalitat.

L'antiga Sala de Música realitzada el 1985 per Rafael Escudé Ollé després que l'edifici passés a mans de l'Àrea de Relacions Ciutadanes de l'Ajuntament l'any 1981.

Font: AFB. 14775-14832

Vista general de la Sala de música l'any 2009.

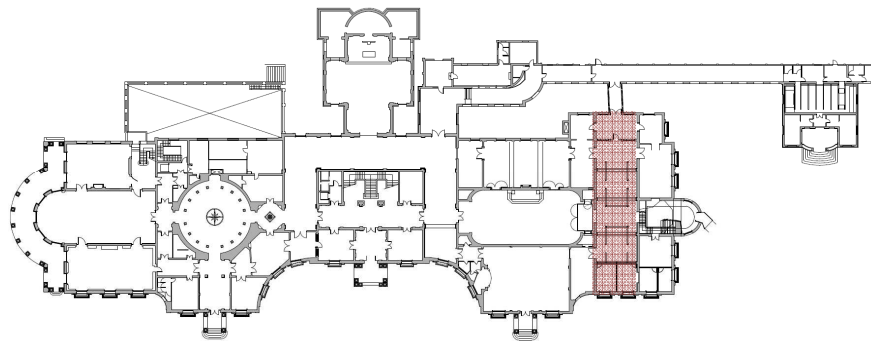
Font: Veclus S.L.

L'antiga sala de música es reconvertí, puntualment, en sala d'exposicions temporals del Museu d'Arts Decoratives. Exposició "La Corte in festa" celebrada el primer trimestre de l'any 2000.

Font: Rosa Feliu.

3.1.7. L'avantcambra de Ministres

Descripció

En pàgines anteriors s'ha constatat que les diferents estances d'aquesta banda més oriental del Palau de Pedralbes havien estat projectades en origen com a espais de caràcter representatiu i públic; més institucional si s'escau. La sala coneguda tradicionalment com avantcambra de ministres, es relaciona, però, amb un altre tipus de funció. Efectivament, situada en un pla longitudinal entre el cos format per les tres sales principals de l'ala oriental (del consell de ministres, del tron i de música) i a la zona dels antics despatxos del rei i de la reina, es va plantejar com un àmbit a cavall entre el seu ús privat i el públic. En aquest sentit, la denominació original de *"Càmara Regia de audiencias y recepciones"* ja posa sobre avís de la característica esmentada: es tractaria d'una àmplia

cambra destinada a l'espera prèvia al pas vers els despatxos privats o bé vers els salons principals. Dit en altres termes, seria un espai més lligat a la figura dels reis -als personatges- que no pas a l'edifici institucional; a la cort.

La sala, d'una planta clarament rectangular, mostra una superfície aproximada d'uns 218 metres quadrats i limitava a la seva part més septentrional amb altra petita estança -coneguda antigament com a sala de jocs a causa del villar que la presidia- actualment compartimentada per formar dos despatxos. A l'extrem oposat, tres arcs de mig punt tancats amb fusteries originals i vidres esmerilats amb els escuts d'Espanya donen accés a un espai reservat dins la mateixa galeria, i que actualment s'utilitza com a sala de reunions. Aquesta gran galeria disposa únicament de dues obertures al jardí del costat sud i obre portes a totes les estances d'aquesta zona del palau que li són adjacents.

L'actual programa decoratiu recull bona part de solucions que ja s'han definit en altres estances. Així, trobem un alçat dels murs caracteritzat per la presència de dos registres d'acabat. L'inferior, definit per un arrimador de fusta amb motllures i plafons en relleu, que evoluciona per sobre d'un petit sòcol de marbre. La fusteria és motllurada i acolorida de blanc. Quant al segon registre d'alçat, aquest pren forma de grans quarters motllurats i blancs que han vingut a substituir, recentment, els antics entapissats de seda adamescada de to groc. Aquests quarters ritmen l'alçat dels murs, alternant-se lògicament amb les portes i especialment, les pilastres que organitzen la sala en cinc trams.

Aquestes deu pilastres en total no tan sols marquen la decoració i acabat del forjat i sostre de la sala, sinó que també fan de suport estructural de les jàsseres transversals que compartimenten el zenit de la sala en cinc quarters idèntics. Tot i que fins a temps recents estaven aplacades amb marbre de color verd, els seus fusts es presenten actualment pintats de blanc i queden coronats per un capitell de difícil adscripció estilística propera a l'ordre toscà. Aquest darrer es mostra en un to blanc -cosa que ens fa pensar en fusta o guix- amb les motllures i alguns dels seus elements decoratius realçats amb daurats.

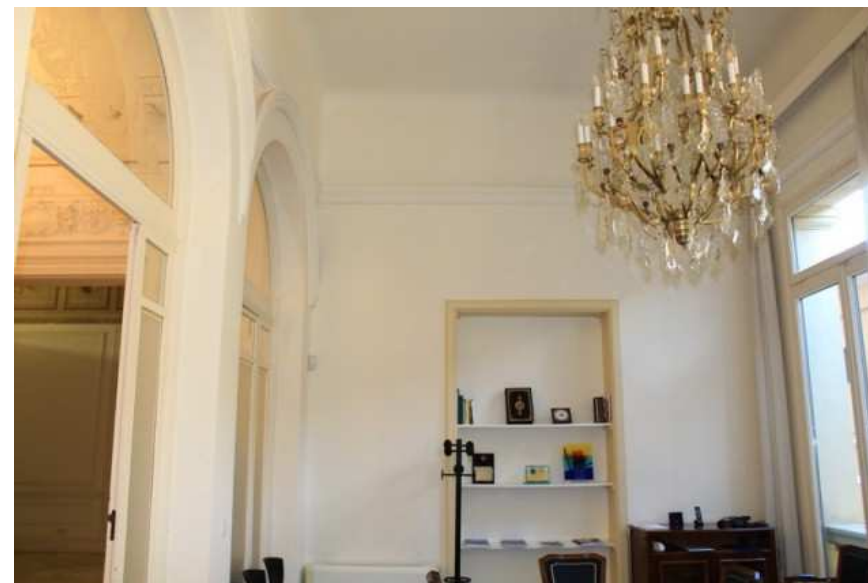

compartimentat per la presència de parapets de vidre esmerilat amb emmarcaments de fusta que són, al mateix temps, la base de la il·luminació general de l'espai.

La fesomia original. Palau Reial: 1925-1931

L'any 1924 Santiago Marco va definir de manera grandiloqüent aquesta sala com una “...Soberbia y majestuosa obra de estilo Luis XIV...”. Tal vegada era un dels àmbits amb una menor component teatral, ja que la imatge arquitectònica era, en aquest cas, molt més potent que la proposta decorativa de l'acabat pictòric que es poden veure a d'altres zones del Palau.

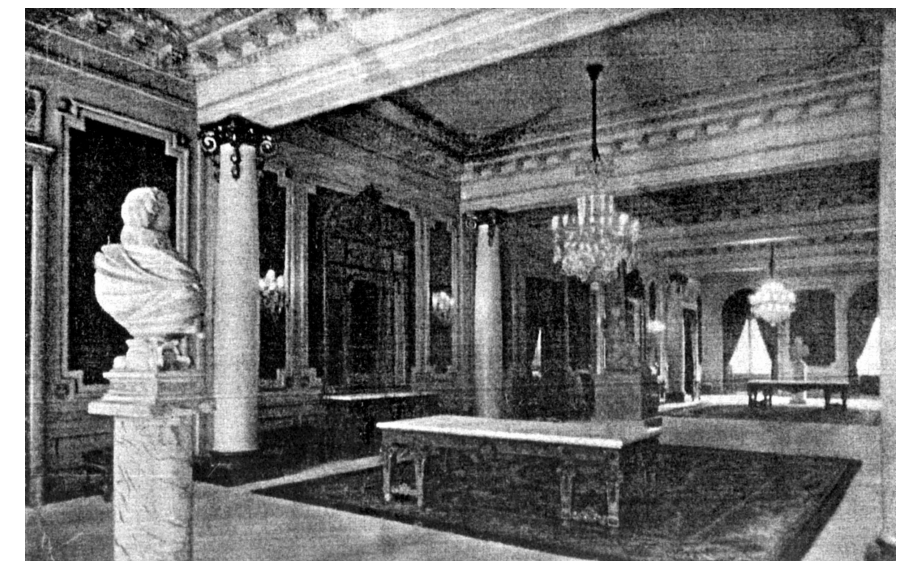

Els capitells són responsables de recollir els caps de biga que es troben recoberts amb un enguixat o planxa de fusta que vol reproduir una certa imatge d'arquitrav, amb tres platabandes que es relacionen linealment amb el motllurat que corona la part superior dels murs; ja sigui pròpiament en blanc com a través de sanefes daurades. Quelcom de similar succeeix amb el fris de sobre la jàssera, el recorregut en els murs del qual, permet delimitar visualment el sostre de cada tram. Cadascun dels sostres disposa d'un programa decoratiu idèntic amb un primer registre de petites mènsules que permeten amb la seva presència una proposta a dos plans. Efectivament, amb un treball íntegrament realitzat

amb escaiola motllurada, les citades mènsules suporten un primer ras del sostre que, després d'un curt recorregut horitzontal s'entrega a una àmplia sanefa motllurada en forma de ram de llorer que, a través de la seva disposició vertical, aprofundeix l'alçària del sostre, tot lliurant-se pròpiament al celràs que el clou.

El mateix treball d'escaiola motllurada es pot observar en els frisos ornamentals de les sobreportes, on dos *putti* sostenen un cartutx oval flanquejats per gerros de fruits.

El conjunt arquitectònic finalitza amb un paviment de lloses de marbre blanc disposades a la mescla. En l'actualitat aquest espai queda

Vista general de l'antiga galeria columnària que formava l'avantcambra de ministres.

Font: Revista “Lyceum”

Aquesta component es posava de relleu a través de la presència de cinc parells de columnes jòniques exemptes que es relacionaven amb les pilastres que ritmaven els murs a banda i banda (costats est i oest) de l'estança. Les columnes actualment desaparegudes eren, de fet, les responsables del suport del forjat en els seus cinc trams, tot creant un llenguatge porticat de clara adscripció neoclassicista, donant lloc a una majestuosa galeria de columnes en la línia de les sales de passos perduts de qualsevol palau europeu de tradició barroca. Desaparegudes en les reformes dels anys seixanta del segle XX, aquestes columnes mostraven

un fust i base d'arrel toscana i es coronaven amb un capitell d'influència jònica. La manca d'imatges en color de l'època impedeix determinar les característiques del seu acabat, per bé que fora versemblant suposar una certa voluntat de marbrejats; potser amb alguna aplicació daurada.

L'avantcambra de ministres l'any 1928, segons fotografia d'Esteve Puig Pascual. Vegi's la composició dels murs ritmats amb columnes jòniques i el tapissat de seda que cobria els murs, força diferents als actuals.

Fons: AFB – 5582-5643

L'alçat de la proposta decorativa dels murs mostrava significatives diferències amb l'actualitat. Així, tot el conjunt es definia amb aplacats, potser de fusta, el quals mostraven plafons entapissats de diferents mesures i que, en algun, cas servien de fons a miralls o altre mobiliari i a una remarcable col·lecció escultòrica. Efectivament, l'estança disposava d'un seguit de busts que representen personatges del llinatge reial, entre els que es podia destacar el rei consort Francesc d'Asís, i la Reina Isabel II, avis d'Alfons XIII. Els busts seien sobre peanyes en forma de columna estriada de marbre. Atenent a la seva vàlua artística, mereixia una atenció a part l'escultura que presidia el bell mig de la sala: el retrat sedent de la Reina Maria Cristina amb el seu fill Alfons XIII de nen, obra per Venanci Vallmitjana l'any 1891.

La galeria de carrosses. El Museu d'Arts Decoratives: 1931-1939

No es disposa, malauradament, de massa informacions de caràcter gràfic o documental que indiquin l'abast de les modificacions a les que fou sotmesa l'estança en el seu trànsit de Palau Reial a Museu de les Arts Decoratives. Hi ha, però aspectes que en part es pot deduir atenent al caràcter republicà del nou museu, com fora el trasllat o reinstal·lació de les escultures reials, per tal d'acollir les peces del nou museu. En aquest cas, aquesta antiga avantcambra va passar a acollir, sota el nom de Galeria de Carrosses o Sala XV, els principals carruatges barcelonins dels segles XVIII i XIX.

Vista de la carrossa del marquès de Castellbell a la Galeria de Carruatges del Museu d'Arts Decoratives vers l'any 1935.

Fons: AFB. C26/161.

Malgrat la lògica realització d'obres de manteniment i d'adequació a una proposta museogràfica nova, no s'ha documentat que la sala patís cap canvi significatiu en el seu programa decoratiu original, tot i més quan alguna fotografia històrica datada en aquest període dóna certesa que la seva fesomia primigènia va ser, en termes generals, respectada. En aquest sentit, el manteniment de les galeries columnàries i del sostre original no exclou, tanmateix, una renovació de l'entapissat de seda que ornamentava els quarters motllurats dels murs. Altrament, si s'ha de fer cas a la manera en què, en el projecte original, les columnes es relacionaven amb la decoració de les parets, es fa difícil d'acceptar que

la intervenció republicana afectés de manera radical aquell programa decoratiu. En definitiva, la transformació en sala d'exposicions no comportà gaires modificacions de la fesomia i programa decoratiu de l'estança original, com tampoc ho feu el fet que durant la Guerra Civil Espanyola allotgés, de manera provisional, les incautacions que el govern de la Generalitat va realitzar en el marc de la salvaguarda del patrimoni català.

La Sala de Carrosses del Museu d'Arts Decoratives reconvertida en magatzem d'incautacions l'estiu de 1936.

Fons: AFB. 26296.

El franquisme: 1939-1977

Com en l'etapa anterior, no s'ha localitzat informacions directes sobre les actuacions realitzades a l'avantcambra de ministres durant la dictadura del general Franco. Això no obstant, existeixen suficients dades indirectes com per a deduir el procés de transformació significatiu que es visqué en aquest període.

Efectivament, de la interpretació d'alguns plànols de reformes de l'any 1947, se sap que per aquelles dates la sala encara mantenia les columnes, presència de la que caldria deduir que, en termes generals, no hi havia hagut cap actuació de reforma estructuralment remarcable. Per tant, l'estança mantindria la fesomia de museu republicà que a l'enans havia mantingut la reial. En definitiva, durant els primers anys

de l'època franquista la cambra no fou intervinguda, més enllà d'algunes obres de manteniment com son la instal·lació dels radiadors de la calefacció en el citat any 1947 o bé la probable realització de repassos de pintura.

Durant el primer franquisme la galeria de columnes de l'ala oriental repregué la seva funció d'avantcambra de ministres i mantingué la seva fesomia original fins la dècada de 1960, com acredita aquesta fotografia del General Franco en una recepció oficial.

Fons: Patrimonio Nacional. Archivo General de Palacio.

Per trobar el moment en què l'Avantcambra adquirí una fesomia més propera a l'actual cal avançar-se a finals de la dècada de 1960. Les raons per cercar aquest emmarcament cronològic es troben, bàsicament, en les característiques de les pilastres que es construïren per a substituir les columnes jòniques que, fins llavors, caracteritzaven aquest espai. Aquestes pilastres de nova construcció van ser aplacades amb planxes de marbre verd, en una manera i tècnica que recorda indefectiblement d'altres actuacions similars ja vistes per exemple, a Saló del Tron, o als Passos Perduts. Aquestes obres tenen en tots els casos unes datacions centrades en els anys seixanta ja assenyalats i per tant, semblaria del tot coherent pensar que la intervenció de reforma de l'Avantcambra de Ministres ha de pertànyer a aquest període del palau que alguns assenyalen com "època del marbre".

El general Franco i els seus ministres a l'extrem septentrional de la galeria a finals de la dècada de 1960.

Fons: Patrimonio Nacional. Archivo General de Palacio.

Les obres van ser certament significatives, ja que, com s'ha dit, s'eliminaren les columnes i se substituïren per les pilastres actuals. Lògicament l'adhesió als murs de les pilastres havia de comportar una remodelació total de l'alçat decoratiu dels murs, la qual es realitzà en la composició que es pot distingir avui dia. Cal apuntar, a més, que aquest procés d'enriquiment decoratiu de l'espai no només es materialitzà amb l'aplatat de les pilastres, sinó també amb el daurat de les motlures de sòcols, murs i sostres.

Amb tot, la fesomia dels sostres, no va ser, però, alterada més enllà del canvi dels llums d'aranya. També en aquell moment retornaren a la sala les tres escultures de la família reial i és versemblant que fos en aquests moments, que se'n van afegir de noves que van ser presents en aquest espai fins a temps molt recents.

L'avantsala de Ministres en una vista general presa l'any 1974. Imatge extreta de la publicació: De TARIN, J. i PLANAS, J. *El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz*. Ed. Patrimonio Nacional, 1974.

Vers la fesomia actual: 1981-2010

Amb l'adveniment de la democràcia i el restabliment del Palau de Pedralbes com a espai de representativitat democràtica i museística aquest espai no va patir pràcticament canvis en la seva configuració material, malgrat que va ser utilitzat de manera eventual com a espai expositiu temporal.

D'ençà de la presa de possessió del palau per part de l'Ajuntament primer, i de la Generalitat de Catalunya després, aquest espai es convertí en espai central de les dependències de la Unió pel mediterrani. En motiu d'aquest canvi d'ús es procedí, l'any 2010, a una important renovació de l'espai que implicà la supressió dels marbres de les pilastres, així com la retirada de tots els entapissats i elements d'escultura i mobiliari. Va ser en aquesta recent etapa que tot l'espai va ser totalment repintat de blanc i es van retirar els llums d'aranya que fins llavors havien il·luminat l'espai.

Aquest espai va ser utilitzat, de manera esporàdica, per a la consecució d'exposicions temporals del Museu d'Arts Decoratives. En aquesta fotografia, l'exposició "Living in motion. Disseny d'arquitectura per viure amb flexibilitat", celebrada la primavera de 2003.

Font: Rafael Vargas.

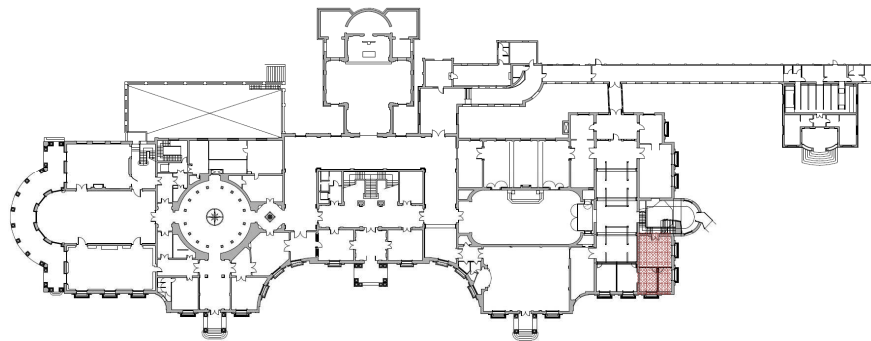

L'extrem meridional de l'avantcambra de ministres l'any 2006, abans de les obres de remodelació que donarien a aquest espai el seu aspecte actual. Compari's, sota aquestes línies, amb l'aspecte que des de l'any 2010 presenta aquesta zona del Palau.

Fons: Veclus S.L.

3.1.8. L'antic despatx de la Reina

Descripció

L'estança es desenvolupa tot ocupant l'angle sud-est de l'edifici en el seu ras de planta baixa. Mostra un pla rectangular en el que s'identifiquen dos únics accessos. El primer, que es podria qualificar com a públic, s'obre a l'antiga avantcambra de ministres. El segon se situa a la paret nord del despatx i comunica la cambra amb el vestíbul del cos de l'escala noble, que comunica el ras de planta amb les estances superiors del primer pis, donant pas a l'antiga zona d'àmbit privat del Palau.

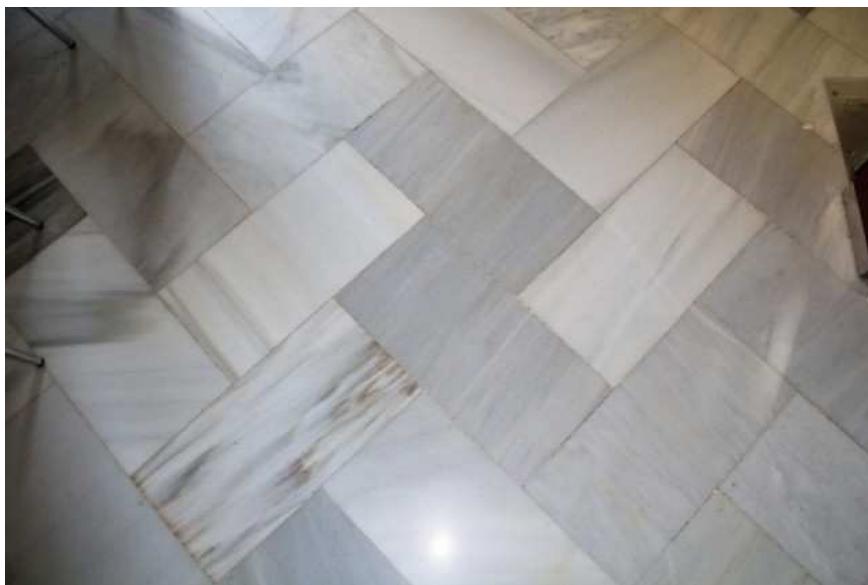
El despatx disposa de dues obertures de finestra, totes elles obrint a la façana est de l'edifici. Aquelles es defineixen als seus interiors per una fusteria que ressegueix la forma de mig punt del coronament exterior de les finestres i que originen indirectament el programa decoratiu de les parets de la sala. Efectivament, a la zona que marcava el punt d'impota dels arcs de les finestres s'origina un cornisament, que desenvolupant-se per les quatre parets, organitza l'alçat dels murs en dos registres. L'inferior, que es defineix com un revestiment de fusta en el que de manera regular se situen quaters motllurats rectangulars de clara adscripció classicista i actualment pintats de blanc.

El registre superior mostra, per la seva part, un revestiment de morter de calç, també de color blanc. Aquell es clou amb altra cornisa d'escaiola amb decoració vegetal en relleu que serveix de base, en el coronament la porta de comunicació amb el vestíbul de l'escala, a un gran escut d'Espanya.

A partir de la línia marcada per la cornisa superior dels murs, motllurada a base de fulles d'acant entrelaçades amb gerres plenes de fruites, s'inicia pròpiament el pla del fals sostre de guix. Es tracta d'un cel-ras caracteritzat per la presència de diferents emmarcaments motllurats en relleu que, a la seva zona central, mostra un motiu de disseny hexagonal. Es tracta d'un marc de mitja canya amb una bigarrada decoració vegetal que emmarca una representació al·legòrica de l'Aurora pintada al fresc. Es desconeix, avui per avui, l'autor de la pintura.

Un altre element destacat d'aquest espai és la xemeneia que es desenvolupa a la paret est del despatx, una peça de marbre blanc esculpida a base de motius rococó d'inspiració francesa. Es tracta d'un element clarament escenogràfic que pretenia donar rellevància a l'espai, però que no tenia possibilitats d'ús, ja que no existeix pròpiament cap sortida de fums. És, en definitiva, una xemeneia falsa, que s'adossà al mur amb la finalitat de dotar a l'estança d'una certa imatge de confort i riquesa. Cal destacar, a més, que aquest element està en concordança amb el paviment de l'estança, fet a base de lloses rectangulars de marbre disposades a la mescla.

En l'actualitat aquest espai es presenta fragmentat, per mitjà d'envans de vidre sostinguts per una estructura de fusta, en dos despatxos i una sala de reunions. Encara que aquesta redistribució recent de l'espai ha comportat la desaparició dels acabats originals de murs i del mobiliari, es conserven els elements motllurats originals, així com els dos llums que il·luminen l'espai.

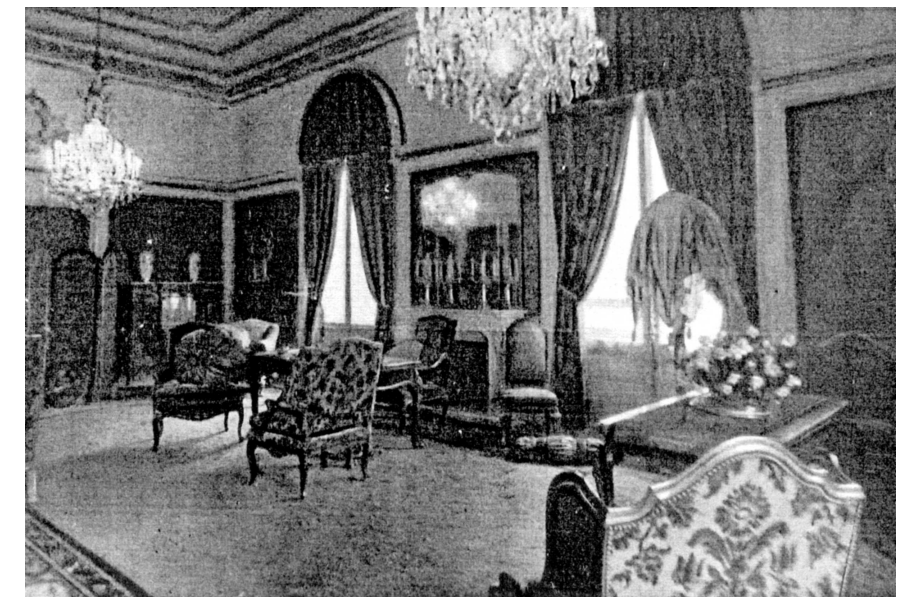
El despatx de la reina l'any 1928, segons dues fotografies d'Esteve Puig Pascual. Vegi's que els murs estaven originalment revestits amb sedes i que l'acabat pictòric del terç superior dels murs imitava un carreuat al trencajunt.

Fons: AFB – 5582-5643

La fesomia original. Palau Reial: 1924-1931

Sota el punt de vista estrictament cronològic l'estança degué de finalitzar-se i decorar-se, com la resta de l'edifici, cap a 1924. Es desconeix l'autoria del programa decoratiu de la sala, que en aquell moment es va descriure com *"Salón Despacho de S.M. la Reina. Espléndida i coquetona habitación, estilo Luis XVI, mezclado con muebles de carácter inglés. Sus paredes ricamente tapizadas en seda, de tonos suaves y deliciosos, están en amable concordancia con la Augusta figura de la Soberana"*⁴. Tanmateix, és versemblant suposar que l'acabat general fos a càrrec de l'empresa barcelonina "J. Pallarols Muebles y Decoración", de la qual se sap amb certesa que realitzà, just al costat, la decoració del despatx del Rei.

Malgrat que la Reina Victòria Eugènia no en va fer ús pràcticament mai, el despatx va mantenir fins a dates recents, la seva fesomia primigènia, especialment pel que fa la xemeneia, els sostres i els murs amb dos registres d'alçat.

Vista general del despatx de la Reina just després de la inauguració de l'edifici, l'any 1924.

Font: Revista "Lyceum"

⁴ Text de Santiago Marco a: LYCEUM. *Órgano Oficial del Gran Teatro del Liceo de Barcelona. Extraordinario dedicado al palacio Real de Pedralbes que Barcelona ofrece a SS.MM. los Reyes de España*, Año IV-nº 31. 1924.

La Sala dels Esmalts. El Museu d'Arts Decoratives: 1931-1939

La raó per la qual l'estança va ser sotmesa, fins ara, a poques modificacions d'ençà l'any 1924, és que, a diferència d'altres zones de l'edifici, el despatx ha estat considerat tradicionalment com un element aïllat, tancat en si mateix. Bona mostra d'aquest fet és la manca de reformes de l'època republicana (1931-1939). Efectivament, fins i tot en un moment tant poc procliu al fet monàrquic i malgrat la transformació del palau en Museu de les Arts Decoratives, les autoritats republicanes integraren el despatx com una altra de les sales (concretament la Sala XIX) d'exposició del citat museu sense realitzar cap actuació significativa.

L'argument emprat per a justificar aquesta curiosa actitud de respecte fou que, en tractar-se d'un Museu de les Arts Decoratives, la fesomia del despatx de la Reina i, en definitiva, del seu programa decoratiu i acabats, s'adequava perfectament a les finalitats divulgatives i docents de la nova institució museística. Val a dir que aquest mateix plantejament es traslladà, de fet, a bona part de les estances de l'ala més oriental del Palau, com foren el despatx del Rei, el saló del tron o bé l'avantcambra o sala de ministres.

Amb tot, però, una part dels mobles de l'estança van ser retirada per a la disposició de les vitrines que contenien els esmalts de Limoges provinents de la col·lecció d'Enric Batlló.

El despatx de la Reina Victòria Eugènia passà a acollir la Sala dels Esmalts de Limoges en època republicana, sense que aquest canvi d'usos es traduís en importants canvis estructurals.

Font: AFB. 49673.

El Despatx durant el Franquisme i la democràcia: 1939-2006

El despatx de la Reina en una imatge presa l'any 1974. Extreta de la publicació: De TARIN, J. i PLANAS, J. *El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz*. Ed. Patrimonio Nacional, 1974.

A diferència d'altres zones de l'edificació, sembla que l'adveniment de la dictadura del general Franco (hoste del Palau en les seves vingudes a Catalunya), tampoc comportà gaires modificacions en el despatx de la Reina. De fet, aquesta estança no només no va patir modificacions significatives sinó que recuperà, després de la Guerra Civil, el seu mobiliari original, un cop s'havia desmantellat la museografia del museu republicà.

Amb el restabliment de la democràcia i la conversió de l'edifici en un espai de representació pública, aquesta sala es mantingué totalment inalterada i, deixant de banda les lògiques intervencions de manteniment, l'espai mantingué la seva aparença pròpia de l'època de Victòria Eugènia.

Vers la fesomia actual: 1981-2010.

Arrel de la presa de possessió de l'edifici per part de la Generalitat de Catalunya, aquesta sala va ser desmantellada l'any 2010 per tal de ser reconvertida en dos despatxos amb sala de reunions. En aquesta intervenció va ser retirada la col·lecció de mobiliari i objectes artístics, a

excepció feta dels llums d'aranya. També van desaparèixer els acabats de seda originals de l'època de Victòria Eugènia i es va repintar tots els murs i motllures, perdent el seu acabat policrom original.

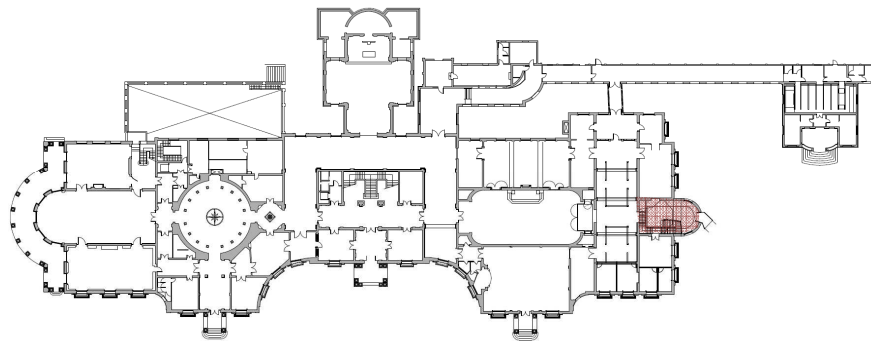

El despatx de la Reina va conservar el seu aspecte original fins la seva transformació l'any 2006.

Font: Veclus S.L. (2005)

3.1.9. L'antiga escala privada

Descripció

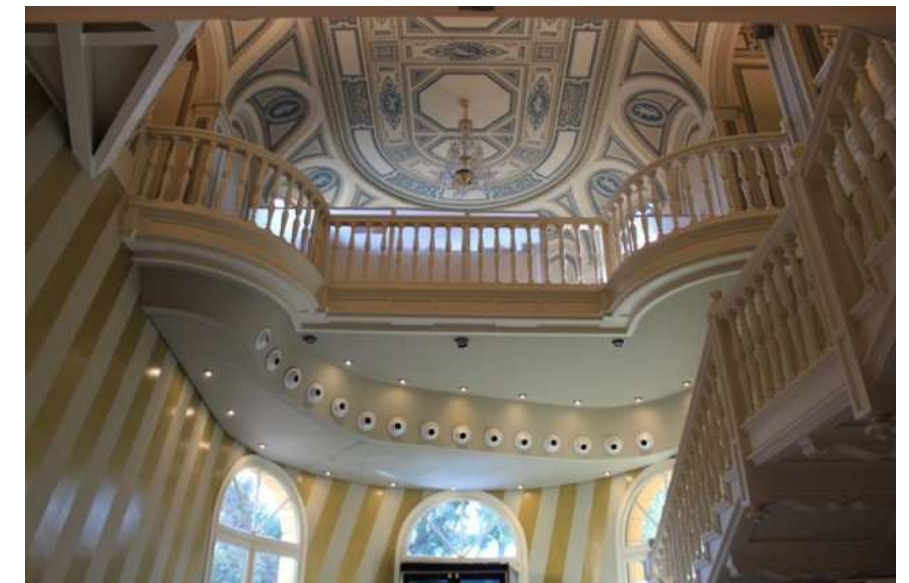
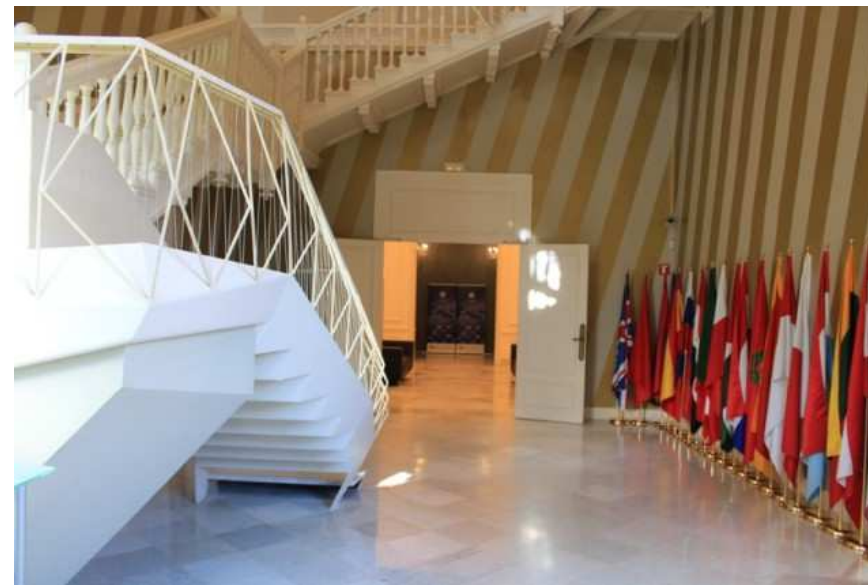

L'antiga escala d'ús privat de la família reial es troba localitzada a la vessant més oriental de la planta baixa de palau, ocupant l'àmbit de pla absidal que caracteritza el volum central de la façana est del Palau. Aquest espai va ser notablement transformat arrel de la seva reconversió, l'any 2006, en vestíbul d'accés i escala principal de la Unió pel Mediterrani.

L'accés a l'àmbit de l'escala es realitza des de tres zones clarament diferenciades. Així, pel costat més occidental, el pas es dona a través d'una àmplia porta que s'obre a la gran avantcambra dels ministres. Es tracta del pas més públic, ja que l'altra entrada se situa a la paret lateral

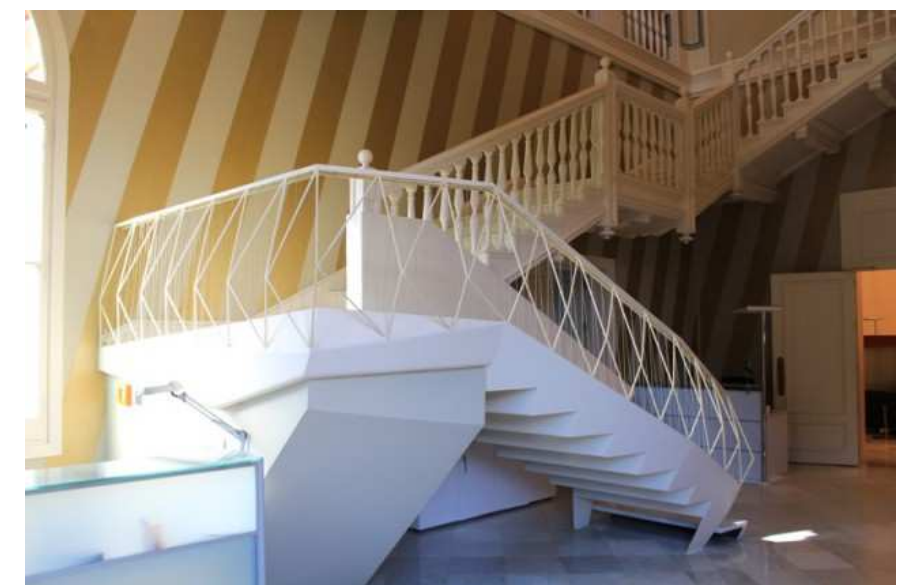
sud donant, donant accés a l'antic despatx de la reina. En trobar-se tapiada l'antiga porta del despatx del Rei, el tercer i últim accés es va practicar darrerament al mur més oriental, de forma absidal, per tal de comunicar aquesta zona del palau amb el jardí.

Aquest peculiar emplaçament és, en definitiva el responsable de la poca significació del nom d'"Escala Privada", que identifica el suposat ús exclusiu d'aquesta comunicació vertical per part dels ocupants dels anomenats despatxos.

Contràriament al que es pot derivar d'una observació poc detinguda, l'àmbit de l'Escala privada es defineix a partir de dos nivells d'alçat, tot ocupant el pla basilical de la seva planta -capçalera absidal inclosa- en el que és l'únic espai de comunicació vertical d'aquesta zona oriental de l'edifici.

Actualment aquest espai presenta alts murs llisos pintats amb franges diagonals de color blanc i daurat. A més, el seu paviment a base de lloses de marbre blanc disposat de punta és resultat de la destrucció de l'antiga tarima de parquet que recollia l'empenta de l'escala original.

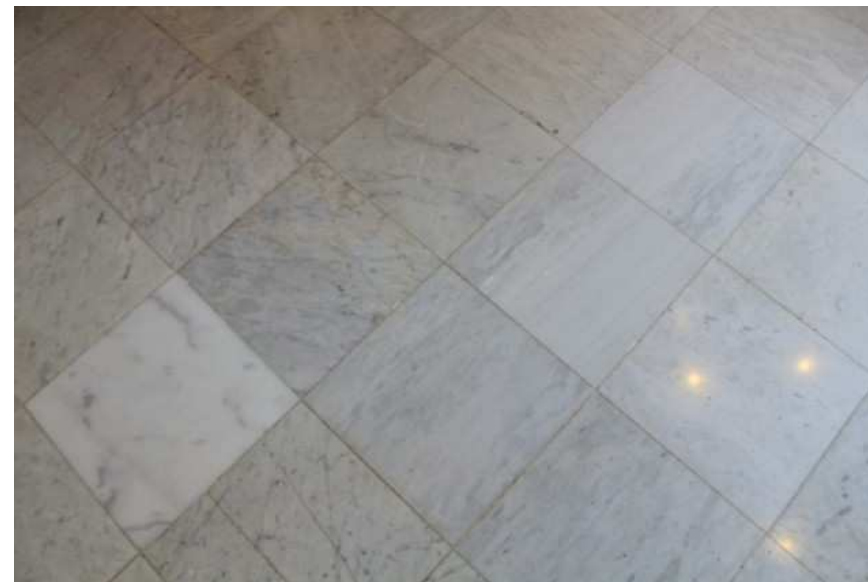

Un cop desmantellada, algunes parts d'aquesta escala original de fusta tornejada van ser reutilitzades en una nova escala que venia a contravenir la lògica circulatòria original. Si antigament l'escala només ocupava el tram inclòs dins l'àmbit absidal d'aquesta estança, actualment desplega els seus trams tot al llarg dels murs meridional i occidental, amb la seva original proposta contemporània, a base d'acabats de xapa metàl·lica i ferro forjat.

Quant al primer pis, aquest se singularitza amb la presència d'un pòrtic de pilars que circumscriu l'espai i que suporta una seqüència d'arcs de mig punt que generen sengles llunetes, els zenits de les quals fan de

suport visual del cel ras de tot l'àmbit. Es tracta d'un dels pocs espais del Palau de Pedralbes que conserva la decoració pictòrica original de l'any 1924, per bé que la documentació assenyalava alguna campanya de restauració vers els anys seixanta del segle XX. A banda de la decoració estrictament àulica, cal ressaltar els balustres de fusta que són el darrer vestigi de l'antiga escala original. Així, les baranes que se situen entre els pilars, mostren un acabat tornejat en barrots i passamà, tot i que han estat repintats de blanc i s'ha perdut els acabats de la seva fusta noble.

Menció especial mereixen els acabats pictòrics de la volta d'aquest espai. L'estil anglès que caracteritzava l'antiga escala quedava emmarcat per un programa decoratiu molt elaborat que, amb els seus tons blau cel i blanc, remet a la cèlebre porcellana britànica de Wedgewood, que acabà generant, a finals del s. XVIII, tota una tradició ornamental pròpia. Cal destacar, a més, l'adaptació del conjunt pictòric a la peculiar forma de nau de l'espai de l'escala. Així, el cel ras disposa, també, d'una fesomia absidal al seu extrem més oriental, una forma resseguida per una sanefa motllurada que mostra decoració pictòrica. Tanmateix són remarcables les representacions figurades (bàsicament femenines) localitzades a les llunetes de sobre els arcs i en els plafons del fals sostre; manifestacions clarament lligades a aquest corrent neoclassicista típic del moment fundacional del palau, sobretot pel seu caràcter escenogràfic. Garlandes i altres sanefes pintades amb oves i dards tanquen el conjunt amb solucions regulars i geomètriques.

La fesomia original. Palau Reial: 1924-1931

L'àmbit de l'escala privada del costat est de Palau és ha estat, fins l'actualitat, un espai molt poc intervingut d'ençà la construcció i inauguració de l'edifici l'any 1924. Tant des del punt de vista del seu estat actual com de les notícies històriques de què es disposa, la fesomia que veiem avui dia és, tanmateix, força propera al programa decoratiu fet per Francesc Labarta per aquesta part més privada de l'edificació. Les informacions sobre la participació de l'esmentat Labarta abasten altres espais del Palau, com el Saló del Tron, o bé el gran Hall circular; tot refermant la relació de l'artista nou-centista amb les obres d'acabat i decoració de la nova residència reial barcelonina.

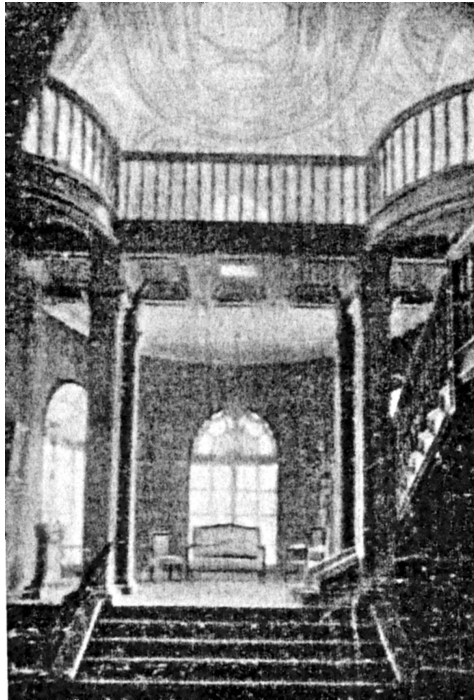

Vista parcial de l'escala privada l'any 1928, segons fotografia d'Esteve Puig Pascual. En origen aquest espai comptava amb un desnivell a la zona absidal, destinada a replà de la gran escala d'estil anglès que comunicava la planta baixa amb la primera.

Fons: AFB – 5582-5643

En relació a l'escala privada, S. Marco digué: "Al artista señor Labarta se le confió la decoración de la escalera privada de SS.MM., cuyos descansillos están destinados a salita de té. Tiene este Hall un encanto de cosa íntima, algo que seduce por sus suaves coloraciones i simplicidad

de líneas"⁵. Es desconeix, però si el grau de col·laboració del pintor Labarta abastà també el propi projecte de l'escala de fusta, amb els forjats i tribunes del pis superior. Amb tot, és versemblant creure que la definició formal i d'ús de l'espai -en concret l'adaptació de l'escala a la forma absidal d'aquesta part del Palau- és obra de l'arquitecte Eusebi Bona; autor del projecte arquitectònic original.

Vista general de l'escala privada just després de la inauguració de l'edifici, l'any 1924.

Font: Revista "Lyceum"

Com es pot observar en les imatges històriques conservades, en origen, la fesomia del pla d'aquesta part de l'edifici determinava les característiques d'ocupació de l'espai i, per tant, de la ubicació i característiques de l'escala. D'aquesta manera, es podien observar dues zones clarament diferenciades: per un costat, una zona destinada a vestíbul, que ocupava pròpiament la planta regular de l'àmbit i a la que s'obrien els despatxos del Rei i la Reina i l'avantcambra del consell de ministres. Val a dir que aquesta disposició, a banda i banda, dels despatxos reials vers les estances privades de la planta primera és el que justifica la curiosa nomenclatura tradicional d'aquest espai: "escalera

privada", en contraposició a la gran escala d'honor que fa de nucli del cos central de l'edifici. Per l'altre, el pla absidal, ocupat originalment pel primer gran replà de l'escala i on, a més d'iniciar-se les primeres tramades de l'escala, se situaven els pilars folrats de fusta com que suportaven el cos de forjat que tancava l'absida pel seu costat més oriental.

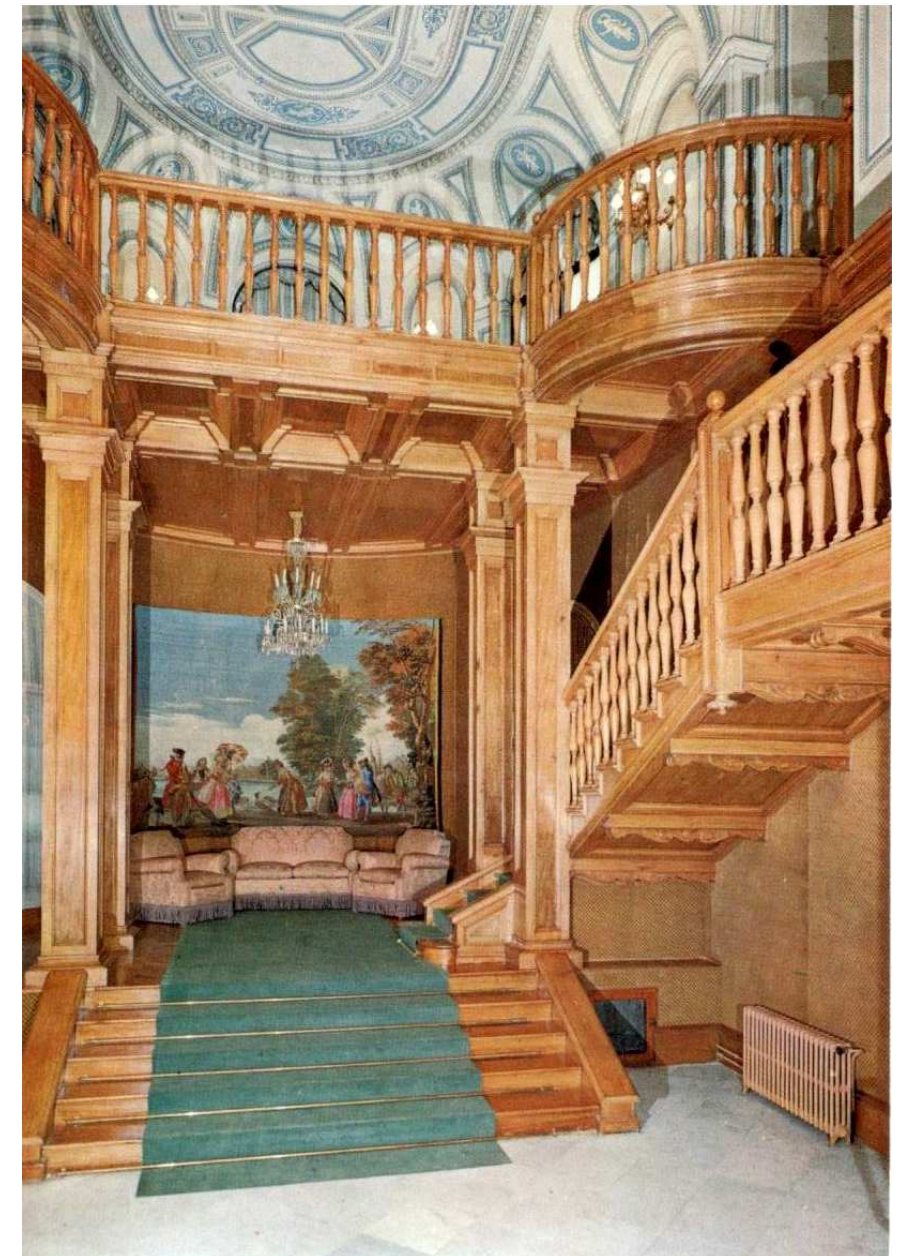
Un aspecte destacat de la instal·lació era, precisament, la seva manufactura de fusta noble. Efectivament, totes les graonades, replans i baranes de l'escala eren xapades amb fusta de roure, dotant aquesta estructura l'aire d'una escala típica dels *manors* aristocràtics britànics.

El recorregut ascendent es realitzava tot aprofitant les parets meridional i occidental mitjançant trams d'escala que es combinaven amb replans per tal de facilitar la pujada.

El franquisme i la Democràcia. De palau a museu: 1939-2006

Tot i que hi ha notícies de reformes posteriors, especialment en el moment en què l'edifici esdevingué museu durant la República, aquestes guarden silenci pel que fa a l'existència d'actuacions a l'espai concret de l'antiga escala privada dels reis. És evident, però, la voluntat de les autoritats republicanes de mantenir en el seu estat original algunes de les estances i sales de l'edifici reial. En el cas dels despatxos del Rei i la Reina es mantingué, de fet, tot el mobiliari i decoració original, s'argumentava en aquest sentit, el pes museístic d'aquests dos àmbits. Al fil d'aquestes informacions i a la relació existent entre els esmentats despatxos i l'escala privada, semblaria refermar que el pas de Palau a Museu no degué afectar pràcticament el projecte de Bona i Labarta.

Per trobar altres referències sobre les possibles actuacions a l'àmbit de l'escala privada cal situar-se a l'any 1974, quan un petit opuscle editat per Patrimonio Nacional parla de l'escala en els següents termes: "*De elegante línea, estilo inglés, en madera de caoba, se restauró recientemente, devolviéndole su delicado y elegante color natural...*"⁶. De la frase anterior es desprèn l'existència d'algun tipus d'actuació sobre el fustam d'escala, per bé que si es fa cas a la imatge que acompanya el text, aquest consistí bàsicament en un neteja i reparació de les planxes de fusta més deteriorades.

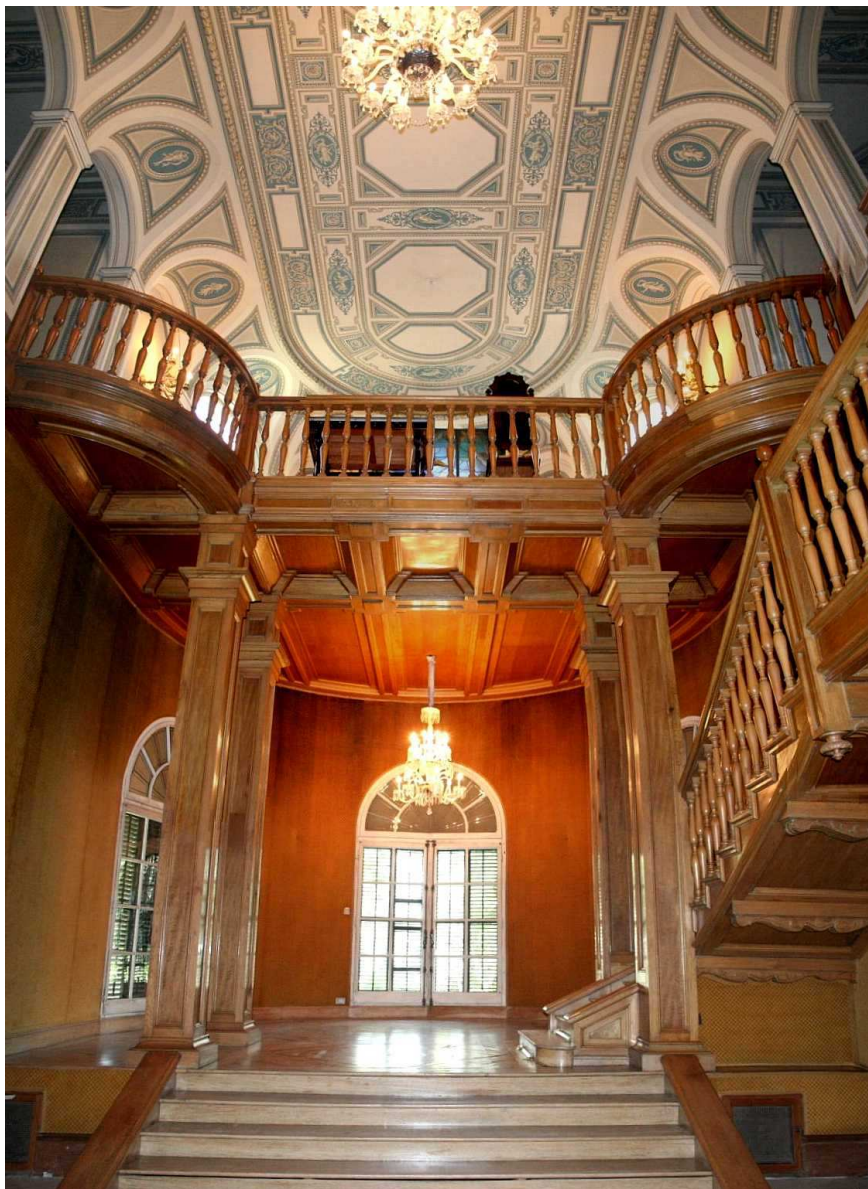
L'antiga escala privada després de ser restaurada l'any 1974, amb un tapís de Goya cegant el finestral central. Extreta de la publicació: De TARIN, J. i PLANAS, J. *El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz*. Ed. Patrimonio Nacional, 1974.

Cal creure que aquestes actuacions tingueren més a veure amb obres de manteniment més que no pas a una autèntica restauració de l'espai; intervencions realitzades per tal d'adaptar algunes zones del Palau com a residència temporal del general Franco en les seves estades a Barcelona. És versemblant suposar que fos en aquests moments -a cavall dels anys seixanta i setanta del segle XX-, quan la vella saleta de te es convertí en el petit saló d'estar, on hi destaca el cegat de les finestres amb la presència d'un tapís provinent de Patrimonio Nacional.

⁵ Text de Santiago Marco a: LYCEUM. *Órgano Oficial del Gran Teatro del Liceo de Barcelona. Extraordinario dedicado al palacio Real de Pedralbes que Barcelona ofrece a SS.MM. los Reyes de España*, Año IV-nº 31. 1924.

⁶ De TARIN, J.; PLANAS, J. *El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz*. Ed. Patrimonio Nacional, 1974. P. 147.

No es localitzen d'informacions posteriors que indiquin l'existència de més actuacions sobre l'àmbit de l'escala privada, més enllà d'algunes referències a la col·locació de radiadors per a la calefacció de l'espai de planta baixa i certes modificacions relacionades amb la circulació per la planta pis. Intervencions, aquestes últimes menors i lligades als programes museogràfics d'aquesta part del Palau durant els anys vuitanta i noranta.

L'escala privada just abans de ser desmantellada, l'any 2009.

Font: Veclus S.L.

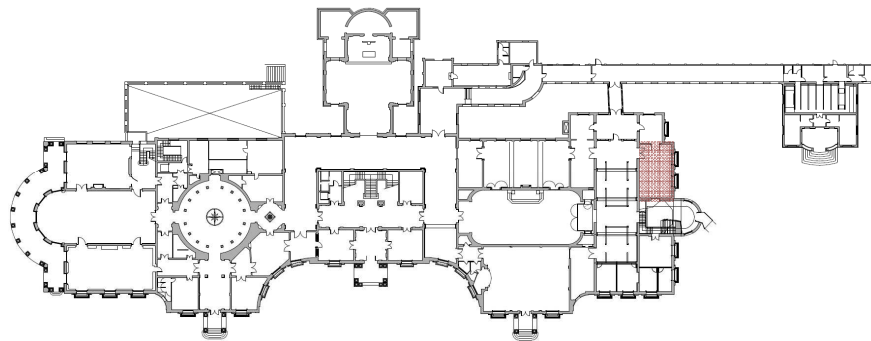
Vers la fesomia actual. El vestíbul de la UPM: 2009

Malgrat que aquest àmbit es va mantenir, com s'ha dit, gairebé intacte fins al s. XXI, l'antiga escala privada va ser objecte, l'any 2009-10, d'un radical procés d'intervenció arquitectònica que modificaria totalment els seus valors patrimonials. Aquestes obres anaren dirigides a dotar la seu de la Unió per la Mediterrània d'un nou accés principal que funcionés de manera independent de la resta de l'edifici.

En aquella intervenció es va tapiar l'accés al despatx del rei i es va reconvertir els tres finestrals de la zona absidal en alts portals oberts al jardí. A més, es va suprimir l'entarimat de la saleta de l'absis i es va desmuntar els pilars que sostenien visualment el forjat de la planta primera i els trams extrems de l'escala, substituïda per modernes estructures metàl·liques. A més, es va substituir els antics entapissats de les parets per l'actual acabat de pintura blanca i daurada.

3.1.10. L'antic despatx del Rei

Descripció

Situada en el costat més septentrional de la crugia oriental de la planta baixa del Palau, l'antic despatx del Rei mostra significatives semblances amb la seva estança "bessona", el despatx de la Reina, amb qui comparteix les característiques del dimensionat i el criteri arquitectònic que determina el seu programa decoratiu.

La sala mostra tres passos o zones d'accés. A les lògiques portes de pas vers la sala de ministres i cap el vestíbul de l'antiga escala privada, encara se n'obre una altra que comunica amb l'espai antigament conegut com sala de jocs. Aquesta fesomia de circulacions és, en part,

responsable del fet que l'estança només disposi de dues finestres, obertes a la façana est. Deixant de banda aquesta diferència, els dos despatxos són molt similars. El despatx del rei es caracteritza per un empostissat de fusta que cobreix tots els murs plantejant diversos registres de quarts motllurats d'acabat actualment blanc.

L'aplacat de fusta recull en el seu alçat dos registres decoratius. Un ras superior, caracteritzat per grans plafons motllurats i, un inferior, en forma d'arrimador que sobresurt de la vertical de la paret, tot decorat amb motius geomètrics realçats.

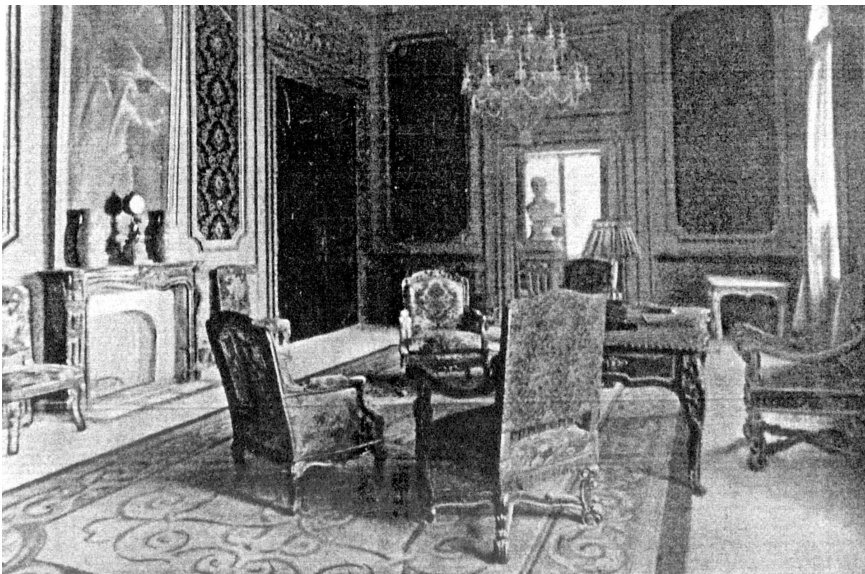
Pel que fa el fals sostre, aquest presenta les motllures habituals en la seva zona perimetral i escòcies. Destaca, no obstant, la presència d'un ampli motiu central delimitat per un motllurat de mitja canya de forma oval que circumscriu la representació pictòrica de l'alba, com un noi triomfant amb una torxa muntant el cavall Pegaso. Es tracta d'una obra sobre tela realitzada en el taller de Lluís Morell i Comet i de la que es comenta, s'executà a dos mans (pare i fill Morell).

En aquesta estança, com a la seva bessona, destaca la xemeneia decorativa que es localitza sobre la paret oest del despatx. Es tracta, de nou, d'un element de marbre, en aquest cas vermell, que no té altra

funció que l'escenogràfica, donat que no disposa de sortida de fums. I és que en aquesta estança es continuà emprant recursos teatrals que servissin per emfasitzar l'escenografia àulica de l'edifici.

Finalment, cal mencionar l'acabat del paviment a base de lloses quadrades de marbre blanc disposades de punta.

La fesomia original. Palau Reial: 1924-1931

Vista general del despatx d'Alfons XIII just després de la inauguració de l'edifici, l'any 1924.

Font: Revista "Lyceum"

*"Cámara destinada a Despacho Oficial de S.M. el Rey. Suntuoso gabinete, estilo Luis XIV, de líneas austeras y elegantes. Las paredes tapizadas con valiosas sederias, muy regio y muy en carácter con el egregio servicio a que va destinado."*⁷

Aquesta descripció del despatx d'Alfons XIII en el moment fundacional del palau dona bona idea de com es va concebre originalment aquesta estança. Es tractava d'una dependència treballada com si d'una estança del classicisme francès es tractés. En aquest sentit, cal apuntar que en aquell moment primigeni les parets presentaven trets força diferents als actuals: els arrimadors inferiors estaven policromats imitant peces de marbres de diferents colors; els quarters superiors eren, en realitat,

⁷ Text de Santiago Marco a: LYCEUM. *Órgano Oficial del Gran Teatro del Liceo de Barcelona. Extraordinario dedicado al palacio Real de Pedralbes que Barcelona ofrece a SS.MM. los Reyes de España*, Año IV-nº 31. 1924. P. 26

emmarcaments d'un elegant entapissat de seda de damasc grana; les sobreportes estaven ornades amb grisalles que representaven *putti* sostenint medallons envoltats de volutes d'acant. Noti's, a més, que el treball motllurat d'aquests arrimadors i quarters estava originalment pintat de color d'or.

El despatx del rei l'any 1928, segons fotografia d'Esteve Puig Pascual. Vegi's que els murs estaven policromats i entapissats i l'estança era presidida per un bust del rei.

Fons: AFB – 5582-5643

Segons les fonts, el responsable del programa decoratiu original de 1924 fou J. Pallarols, propietari d'una important casa de mobles i decoració interior, que també havia col·laborat en la decoració d'altres estances del Palau. De fet, la documentació específica que Pallarols no va cobrar cap tipus de retribució econòmica per la decoració del despatx del Rei, a qui va oferir els seus serveis de franc.

Efectivament, les imatges de l'època posen manifest el que cal interpretar com un sòcol que mostra un acabat marbrejat totalment diferent de la caixa de fusta que veiem avui dia. Desconeixem si es tracta de fet de peces de mabre o, el que és més probable, que som davant d'una decoració pintada a mena d'estucat; tal com hem pogut comprovar a d'altres zones del Palau com és el cas de la gran rotonda.

El Museu d'Arts Decoratives: 1931-1939

Com en el cas del despatx de la Reina, la transformació del Palau en Museu de les Arts Decoratives (1931-1939) no significà cap intervenció significativa en el despatx del Rei, més enllà del moviment d'alguns dels quadres i l'addició d'elements mobiliaris en forma de gerros, làmpades i altres elements recol·locats. En aquest sentit mereix especial menció la "galeria de reines" que s'instal·là a les parets del despatx, on s'hi exposaren els retrats d'Isabel II, de Maria Cristina d'Habsburg i de Victòria Eugènia de Wattenberg; àvia, mare i esposa del destronat Alfons XIII.

Vista general del despatx del rei en època republicana. Noti's que, lluny de ser desmantellada, aquesta estança encara va enriquir el seu contingut monàrquic mitjançant la instal·lació de retrats de les reines d'Espanya.

Font: AFB - 30502.

A diferència del seu homòleg femení, el despatx de Rei ha estat sotmès a un nombre major d'intervencions al llarg del temps. Bona part d'aquestes actuacions estan relacionades amb el propi ús de la cambra. Certament, de manera dissemblant al que hem vist anteriorment, el despatx del Rei ha estat utilitzat en diferents etapes per diferents inquilins del Palau. Destacar, en aquest sentit, que el Rei Alfons XIII en feu un ús limitat (dos o tres cops que s'allotjà al palau), però especialment el General Franco, el qual emprà la cambra com a despatx oficial en les seves estades al Palau i a Barcelona. Cal tenir en compte, a

més, que, entre un període i l'altre, durant la Guerra Civil Espanyola, l'estança va acollir part de les col·leccions tèxtils de les peces incautades per la salvaguarda del Patrimoni Català. Son curioses, en aquest sentit, les fotografies conservades d'aquesta estança plena de maniquins amb vestits de dama.

El despatx del rei convertit en magatzem d'indumentària per la salvaguarda del patrimoni català durant el context bèl·lic de l'estiu de 1936, segons fotografia de Joan Vidal Ventosa.

Fons: AFB – 26297

Franco rebent la premsa barcelonina al seu despatx de Pedralbes el 30 de maig de 1947 segons fotografia de Pérez de Rozas. Vegi's que en aquell moment es conservava la tapisseria original alfonsina i la galeria de retrats de reines de període republicà.

Fons: AFB – 63667

Franco rebent el general polonès Anders el 29 de maig de 1952 segons fotografia de Pérez de Rozas. S'hi pot veure en detall l'acabat marbrejat original de l'arrimador, així com els quarters daurats i entapissats de la part superior dels murs.

Fons: AFB – 63667

El despatx del General Franco: 1939-1977

Més transcendent fou l'operació de reforma franquista (1939-1977). No debades, i com s'ha esmentat, el dictador utilitzà la cambra com a despatx oficial en les seves vingudes a Barcelona. Cal remarcar, tanmateix, que durant els primers anys de la dictadura el despatx no va ser sotmès a cap reforma. Així, es conservaren els marbrejats originals de l'arrimador i els acabats daurats i entapissats de seda dels murs, els acabats pictòrics de les sobreportes i l'acabat de fusta fosca de les obertures.

Malgrat no s'ha localitzat documentació referent a aquesta intervenció, és evident que l'estança deuria ser redecorada vers la dècada de 1960. En aquell moment es procedí al repintat de les parets, que adquiririen un curiós acabat rosa xiclet amb aplics daurats. Aquest nou acabat afectaria, també, l'antic sòcol marbrejat, que desapareixeria sota noves capes pictòriques. A més, els plafons superiors van ser retapissats amb noves sedes de color grana i la col·lecció de mobiliari va ser retapissada amb cuir blanc, perdent l'acabat original de tapisseria de Gobelins.

El despatx de Franco preparat per la vinguda del dictador el 15 de juny de 1952 segons l'objectiu de Pérez de Rozas. Durant els primers anys del Franquisme el despatx conservà els seus acabats originals d'època alfonsina.

Fons: AFB – 73805

El despacho de Franco després de la seva redecoració, segons fotografies de l'any 1974. El repintat rosa va sacrificar els acabats marbrejats dels arrimadors i les parets van ser retapissades Extreta de la publicació: De TARIN, J. i PLANAS, J. *El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz*. Ed. Patrimonio Nacional, 1974.

Vers la fesomia actual: 1981-2010

Ja en època democràtica, quan aquest espai es destinà a usos de representativitat de l'Ajuntament primer i de la Generalitat després, el despacho va ser arranjat de nou, en una intervenció més destinada a sanejar i netejar l'espai més que no pas a redecorar-lo. En aquest període es mudà el color rosa desafortunadament aplicat durant el franquisme per un acabat de color crema més similar a l'original, però respectant els acabats daurats de les motlures dels quarters. En aquest marc es va distribuir el mobiliari de nou, es van canviar cortines i catifes i es va restaurar el cel ras, amb alguna possible actuació sobre la pintura de Pegaso.

En el moment en què la Generalitat de Catalunya va agençar aquest espai com a despacho principal del Departament de Presidència, va ser radicalment modificat en una intervenció que suposà el tapiat de la porta de comunicació amb l'escala privada, així com l'eliminació dels entapissats franquistes i l'emblanquinat generalitzat de murs i motlures. En aquest context desaparegueren els acabats daurats i les grisalles amb *putti* que coronaven les sobreportes. En aquest context es va substituir el mobiliari històric per a agençar un nou despacho en el que només es pot identificar, d'origen, la xemeneia i la pintura del sostre.

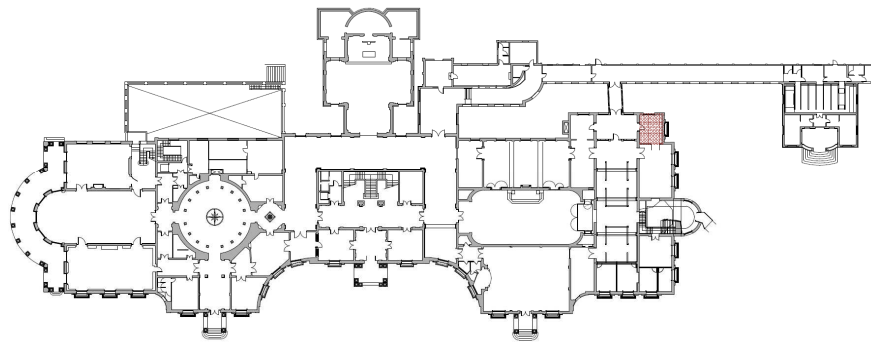

Sobre aquestes línies, el despacho del Rei l'any 2005. Sota aquestes línies, el mateix espai l'any 2019.

Font: Veclus S.L.

3.1.11. La saleta de jocs

Descripció

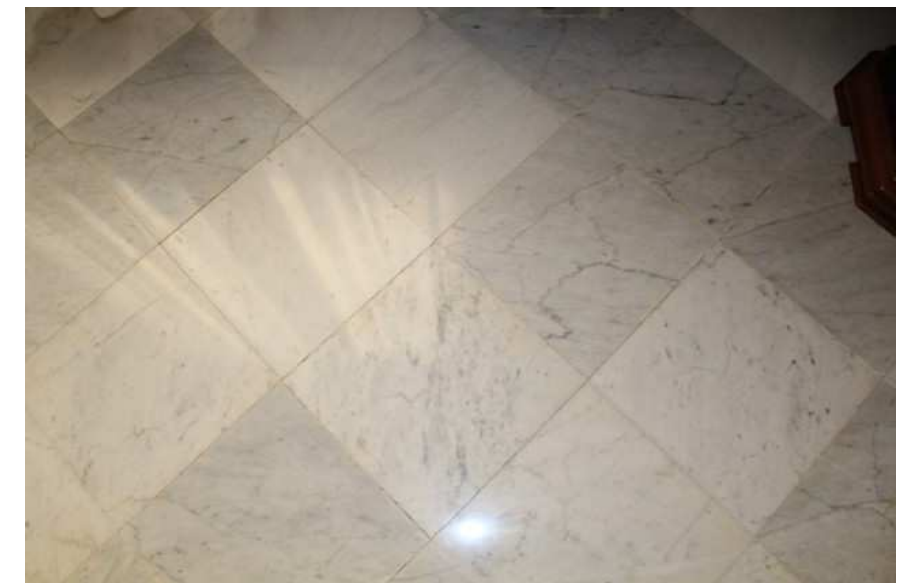
La saleta de jocs annexa a l'antic despatx del Rei és, probablement, una de les estances menys conegudes del Palau, donat que, per les seves dimensions, però també per la seva localització, es presenta com un espai certament marginal en relació a les circulacions i recorreguts més habituals dins de l'edifici. Efectivament, aquesta sala s'emplaça just a l'angle nord-est de la planta baixa del Palau, tot ocupant l'angle de la finca amb comunicació vers el despatx del Rei (sud) i l'avantcambra de ministres (oest). Disposa, a més d'una finestra balconera afrontada als jardins de la part nord del recinte.

Es tracta d'una cambra de petites dimensions que conserva, en termes generals, la seva fesomia original relativament intacta. Així, s'identifica un alçat de tres registres decoratius dels murs. L'inferior, caracteritzat per un petit arrimador de fusta que disposa decoració pictòrica imitant un sòcol amb quaters motllurats d'arrel classicista. Per sobre seu reposa visualment un ras central amb amplis plafons actualment blancs (antigament entapissats de seda) i que se sobreposen a un fons de mur amb un revestiment pintat a imitació d'un marbrejat de colors. Finalment, sobre seu, hi ha un tercer i últim registre de mur amb una marcada relació formal amb el sostre, ja que s'hi disposen plafons

pintats amb motius florals i figuratius de marcada ascendència neoclassicista, a base de victòries alades sostenint camafeus. Aquests plafons, d'un dimensionat diferent segons la seva localització, es mostren emmarcats amb motlures de fusta o gruix, també pintades a oves i dards.

L'estança es clou amb un fals sostre de guix on s'hi observa, també, una organització de plafons pintats amb diferents motius florals i que apunten una referència clarament vuitcentista, pròpia del llenguatge àulic isabelí que es volgué donar a tota l'estança. A nivell d'acabat mereix atenció l'acabat del paviment, a base de lloses quadrangulares de marbre blanc disposat de punta, així com el notable treball d'ebenisteria de les fusteries.

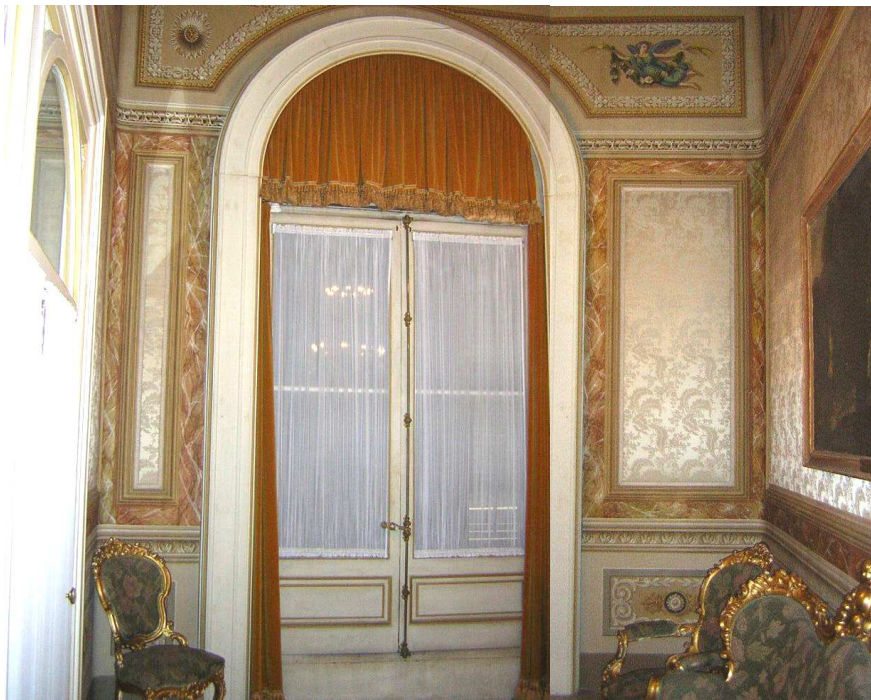
La sala de jocs i el pas del temps

Com s'ha dit anteriorment, l'estança de l'angle nord-est de la planta baixa és una de les zones del Palau més mancada d'informacions de caràcter històric; no debades, en els textos de 1924 ni tan sols hi apareix esmentada. Aquesta absència de notícies, junt al fet que no hi ha hagut cap recerca arxivística específica sobre aquesta zona de l'edifici, fa pràcticament impossible determinar, amb fonts documentals, quina era la seva fesomia primigènia i quines poden haver estat les seves modificacions a llarg dels anys.

En aquest sentit, cal recórrer a una interpretació de les dades materials (físiques) que es poden observar a l'estança avui dia. D'aquesta manera, la seva seqüència històrica només se sosté en apreciacions, més que no pas en dades contrastables.

Més enllà dels arranjaments, que eventualment es podrien haver realitzat en els plafons d'entapissat, la sala mostra uns acabats que, tot i la possibilitat que hagin estat intervinguts en alguna ocasió, mostrarien la seva fesomia primigènia; la de 1924.

Diferents raons ens permeten justificar el posicionament anterior: En primer lloc, la seva marginalitat quant els recorreguts i circulacions més habituals en les diferents fases d'ocupació del Palau. Efectivament, de la interpretació dels circuits que es plantegen quan l'edifici és Museu de les Arts Decoratives (1931-1939), es desprèn que la cambra era tancada i, lògicament, inaccessible al públic visitant. És coherent suposar, doncs, que si l'estança no formava part de l'espai museístic, no s'intervingués en ella.

La saleta de jocs va arribar intacta al s. XXI, però l'agencament de les dependències en període democràtic va suposar l'arrencament de les sedes que revestien els quarters dels murs i la substitució de la col·lecció de mobiliari.

Font: Veclus S.L. (2005)

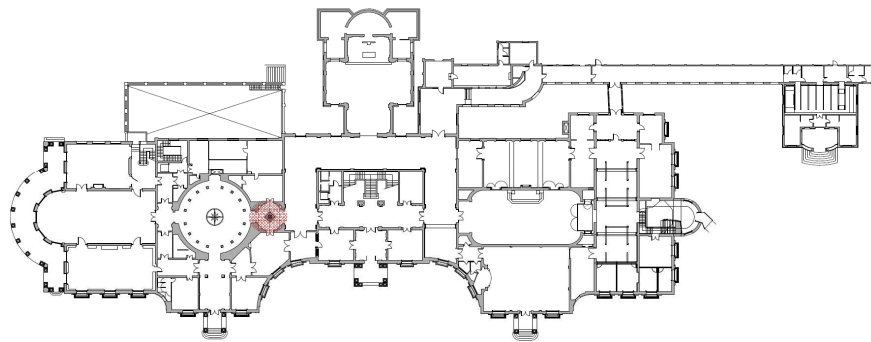
En segon lloc, no es creu que l'adveniment del franquisme representés cap modificació significativa en els acabats de la sala durant el període 1939-1977, tot i més quan l'ampul·losa decoració àulica s'adeia perfectament al gust del dictador. No es pot oblidar que, per allò de les coincidències històriques forçades, Franco emprà el despatx del Rei com despatx oficial propi en les seves estades a Barcelona.

Amb tot, si hi ha un factor que permet donar certesa sobre l'originalitat de la decoració de l'habitació és, sens dubte, el marbrejat pintat de les parets. Tot i la seva discutible qualitat, es tracta d'un tipus d'acabat que també s'ha documentat, en origen, als pilars de la gran rotonda de l'ala occidental o, sense anar més lluny, a l'arrimador del despatx del Rei (vegeu les imatges de les pàgines anteriors).

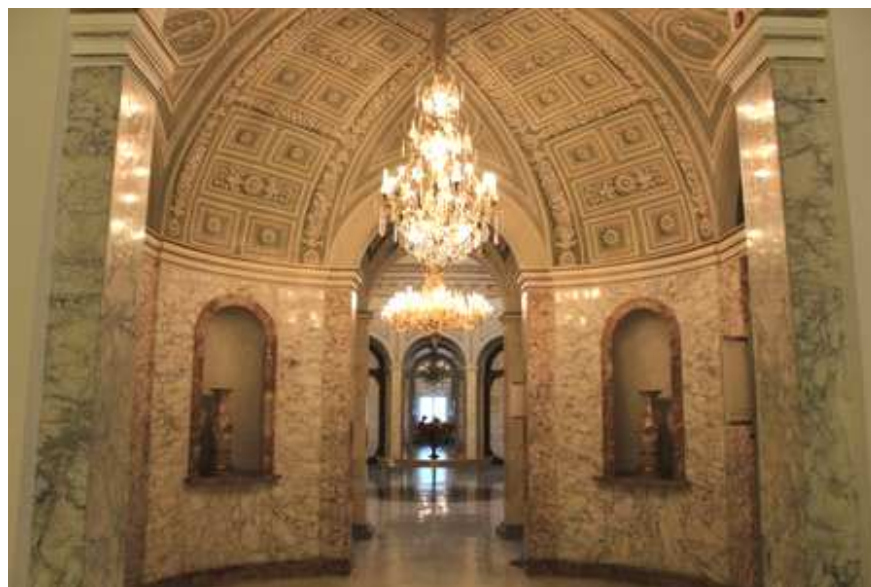
Ambdós exemples indiquen amb claredat que l'opció de pintar els murs tot imitant un marbrejat és una proposta d'acabat que cal situar cronològicament en els inicis de l'edifici, és a dir cap a 1924. Per tant, en tractar-se d'un programa decoratiu del Palau primigeni i que també el trobem en la cambra annexa a la sala de jocs, és versemblant suposar que aquest darrer sigui, doncs, l'original.

Tot indica, doncs, que l'estança ha arribat intacta fins els darrers temps. Tanmateix, quan la Generalitat va prendre possessió d'aquests espais per a la instal·lació del Departament de Presidència l'any 2006, es va arrancar l'entapissat de seda dels quarters superiors del mur i s'optà per pintar de blanc els buits que deixà tal actuació.

3.1.12. La rotonda petita

Descripció

Conegut com la rotonda petita, aquest espai és, de fet, d'un distribuïdor de petites dimensions plantejat com única comunicació àulica o representativa entre el cos central del palau i l'ala occidental.

Destaca per la seva característica planta circular, definida per uns murs de tancament en els que, a banda de les quatre portes que comuniquen amb les dependències annexes, s'obren fornícules que es troben ocupades per gerros i altres elements de complement. El conjunt es clou amb una espectacular cúpula que s'origina en unes petites petxines que

evolucionen des de cadascun dels matxons que delimiten el ras de planta de l'àmbit.

És, sens dubte, la decoració l'element més destacat d'aquest petit espai per la riquesa dels seus acabats. Efectivament, tots els murs, fornícules incloses, estan aplacats amb lloses de marbre gris. Per la seva banda, els brancals de les quatre portes, estan flanquejats per pilastres de marbre rosat. Les fornícules, com el sòcol que recorre les parts baixes del mur, són fets de marbre granat. Aquests paraments queden coronats amb un petit cornisament motllurat daurat sobre el que reposa visualment la cúpula del sostre.

Aquesta mostra un revestiment de morter acabat amb un programa pictòric pictòric de tonalitats verdes i grises que imiten cassetons i garlandes de llorer i fruits d'inspiració clarament romana. Altrament, als intradós de les petxines se situen representacions figuratives en forma nimfes de clara adscripció clàssica. A les sobreportes nord i sud, s'hi localitza, emmarcats per timpans circulars amb pintures noucentistes que presenten grups de tres *putti* alats jugant amb basos libatoris.

La rotonda petita i el pas del temps

Durant la recerca realitzada no s'ha localitzat cap imatge específica que permeti desvetllar quina era la fesomia original de la rotonda petita. És possible que aquesta rotonda formés part del mateix encàrrec que Francesc Labarta encapçalà en dirigir la decoració de l'estança veïna, la gran rotonda. Tampoc a les descripcions o monografies sobre el Palau s'esmenta mai la participació especial de cap artista en aquest sector i, per tant, no es pot aportar cap dada rellevant en aquest sentit. Aquesta manca d'informació -lògica quant a espais no singulars, auxiliars o volgudament de servei com són els corredors o passadissos- es fa més difícil d'entendre en espais com el de la rotonda petita.

Tanmateix, existeix una fotografia datada l'any 1928 en què, a l'extrem més meridional de la sala de passos perduts, s'hi pot veure un petit racó d'aquest espai. Malgrat que no és un document directe referent a la rotonda petita, aquesta imatge és clau perquè permet deduir aspectes

molt rellevants pel que fa la morfologia original d'aquest espai de pas: D'entrada es pot deduir que, des del principi, presentava una planta circular i que sempre ha estat coberta per una volta decorada amb cassetons i garlandes de llorer i fruits. També es pot veure com, ja en època fundacional, els timpans de les sobreportes estaven decorats pictòricament amb *putti* amb basos. Pel que fa els acabats del murs cal remarcar que no s'hi aprecien, en principi, acabats de marbre, sinó enguixats. Així mateix, les fornícules tampoc presentaven emmarcaments de marbre granat i, el que és més important, disposaven de podis de perfil convex que haurien de servir per acollir, originalment, escultures exemptes que mai deuenien instal·lar-se.

despatx del rei l'any 1928, segons fotografia d'Esteve Puig Pascual. Vegi's que els murs estaven policromats i entapissats i l'estança era presidida per un bust del rei.

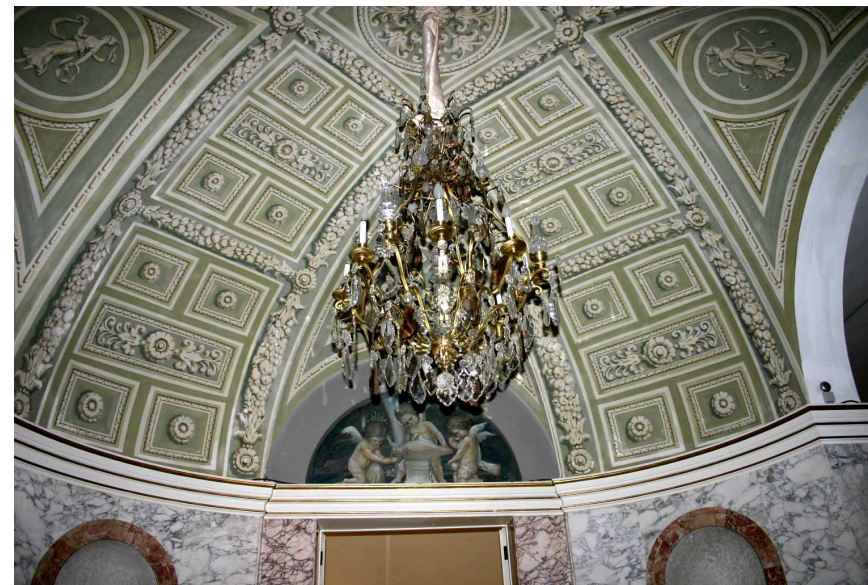
Fons: AFB – 5582-5643

Amb l'adveniment de la República i la reconversió de l'edifici en seu del Museu d'Arts Decoratives, aquesta sala no va patir canvis d'usos, ja que, per la seva disposició dins els circuits de l'edifici, no admetia la seva museïtzació i quedava, per tant, fora dels espais pròpiament expositius. És versemblant, doncs, que l'estança mantingués el poc conegut aspecte

original del moment de la seva construcció i decoració dels anys del Palau Reial d'Alfons XIII.

L'aspecte actual de la rotunda petita ha de ser fruit, com s'ha vist en d'altres sales, de les campanyes d'ennobliment de l'edifici endegades en plena dictadura franquista, quan els serveis municipals s'encarregaren de revestir el palau de sedes fines i marbres polits. Algunes referències documentals podrien corroborar aquesta afirmació. És el cas del pressupost signat pel cap del Servei de Edificios Artísticos y Arqueológicos y de ornato público, Joaquín de Ros i de Ramis en què es referencia, l'any 1967, el subministrament i col·locació de brancals de marbre motllurats de color vermell a les sales de planta baixa⁸.

Aquestes campanyes endegades a mitjans de la dècada de 1960 deuen comportar no només la mutació dels acabats del mur circular, sinó també la supressió dels podis esculturals de les fornícules. Després que les institucions democràtiques prengueren possessió de l'edifici l'any 1981 no s'ha documentat la realització d'obres importants en aquest espai.

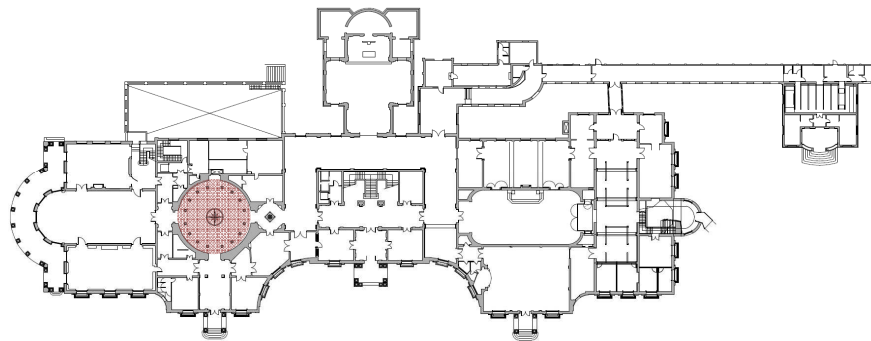

La rotunda conserva la decoració original dels sostres del període alfonsí, per bé que els seus murs van ser revestits de bell nou en època franquista.

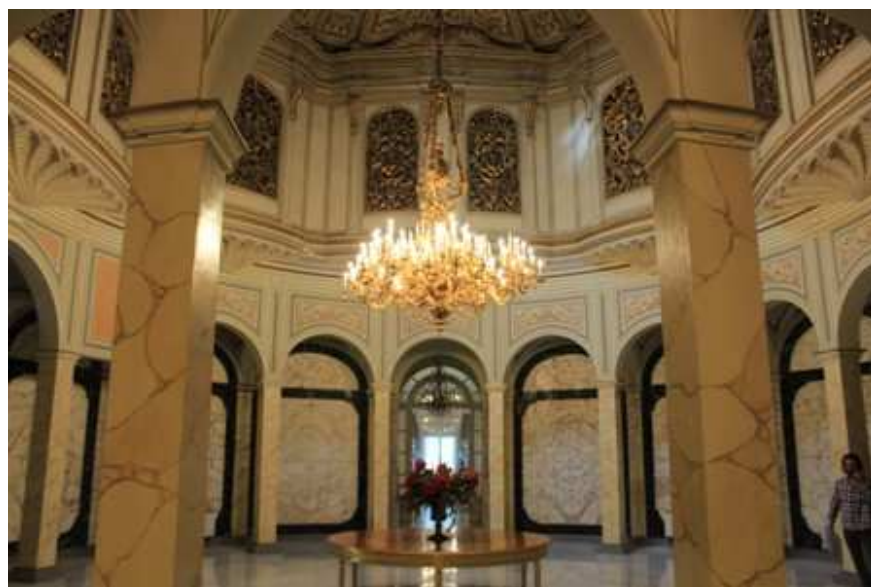
Font: Veclus S.L. (2005)

⁸ AMCB. Foment Interior. Exp. 368.

3.1.13. La gran rotonda

Descripció

La gran rotonda és un dels espais de major importància del palau, ja que centralitza els circuits de distribució de les diferents sales de l'ala occidental de l'edifici. Es tracta d'un gran vestíbul de planta circular situat a l'enfront de l'entrada lateral occidental que és, junt amb el vestíbul d'honor, un dels dos accessos nobles a l'edifici.

Efectivament, la gran rotonda està plantejada com un gran distribuïdor que serveix per singularitzar l'accés al gran menjador de gala. Si l'accés es produïa per la porta lateral, l'ingrés a la rotonda gran era directe i permetia la circulació cap a ambdues bandes. La intenció era, concs, la de crear un circuit noble, reservant els passadissos i estances que

envolten aquest espai a la circulació del servei. Documentalment, la rotonda gran està considerada com el "Hall" del palau.

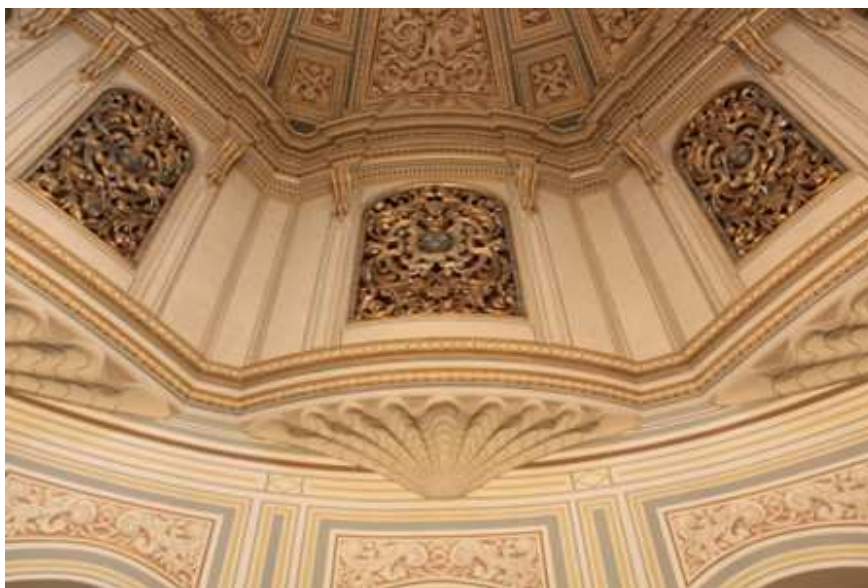

Amb el seu altíssim sostre, aquest espai es configura a dos nivells d'alçat, amb una estructura porticada de planta hemisfèrica definida per pilars de base quadrada que coronen en una senzilla imposta a la que es lliuren els arcs de mig punt de la galeria. Es dona la circumstància que el ritme de suports no és regular a tot el perímetre de la porxada, ja que

l'amplada dels passos que donen al menjador, al vestíbul i a la rotonda petita són de majors dimensions.

El pòrtic de pilars i arcs defineix els límits del corredor porticat que, tot resseguint les parets permet la circulació, també circular, per l'interior de la galeria. Es tracta d'un espai que ha estat objecte de nombroses intervencions al llarg del temps, ja sigui amb el cegat parcial o total d'algun dels seus arcs, ja sigui amb l'ocupació del corredor per vitrines del museu republicà; com es veurà més endavant.

Actualment la zona de planta baixa mostra uns acabats pictòrics resultants de les obres de restauració realitzades a inicis del s. XXI i que mostren parets i pilars decorats amb un estucat que imita grans lloses de marbre blanc, groc i negre amb vetes de colors. També identifiquem un paviment de lloses quadrangulars de marbre disposades de punta que, a la seva part central, es converteixen en una estrella de vuit puntes, una rosa dels vents amb orientacions geogràfiques realitzada amb marqueteria de marbres de diferents colors.

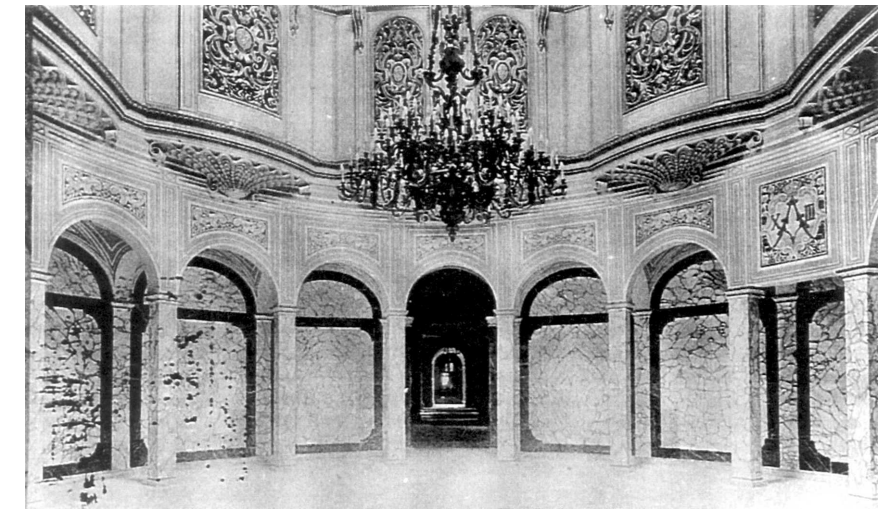
La sala evoluciona en alçat fins al segon pis, tot transformant la seva forma circular en un tambor octogonal gràcies a la presència de sengles trompes rebaixades revestides amb uns potents motllurats d'escaiola en forma d'enormes conques marines. Per sobre d'aquestes, es desenvolupa un alçat de parets convexes, daurades, policromades i de gran plasticitat que mostren unes bigarrades gelosies de fusta tallada i daurada, al centre de les quals s'hi emplaça un escut reial amb flors de lis del llinatge dels Borbó.

El conjunt es clou amb un cornisament doblat d'inspiració barroca que, tot resseguint les formes convexes dels murs, mostra unes altes mènsules i una proposta d'entaulament sobre el que es desenvolupa la coberta de l'àmbit. Es tracta d'una cúpula molt rebaixada i totalment policromada a base de grisalles que imiten relleus escultòrics de caire barroc, a base de volutes entrellaçades emmarcades sobre un fons blau. Blaus són, també, els quatre medallons ovalats amb nimfes ballant inspirats, com hem vist en d'altres espais, de la tradició de la porcellana Wedgwood.

L'element més destacat d'aquesta cúpula és, tanmateix, el gran òcul del zenit, una claraboia circular amb nervadures de bronze daurat ornamentada a base de florons i reganyols que conflueixen al centre, d'on penja la gran aranya que il·lumina l'espai, una monumental estructura de bronze daurat que remet a la tradició del rococó francès i que, per la qualitat dels seus acabats escultòrics, és la làmpada més valuosa que alberga l'edifici.

La fesomia original. Palau Reial: 1925-1931

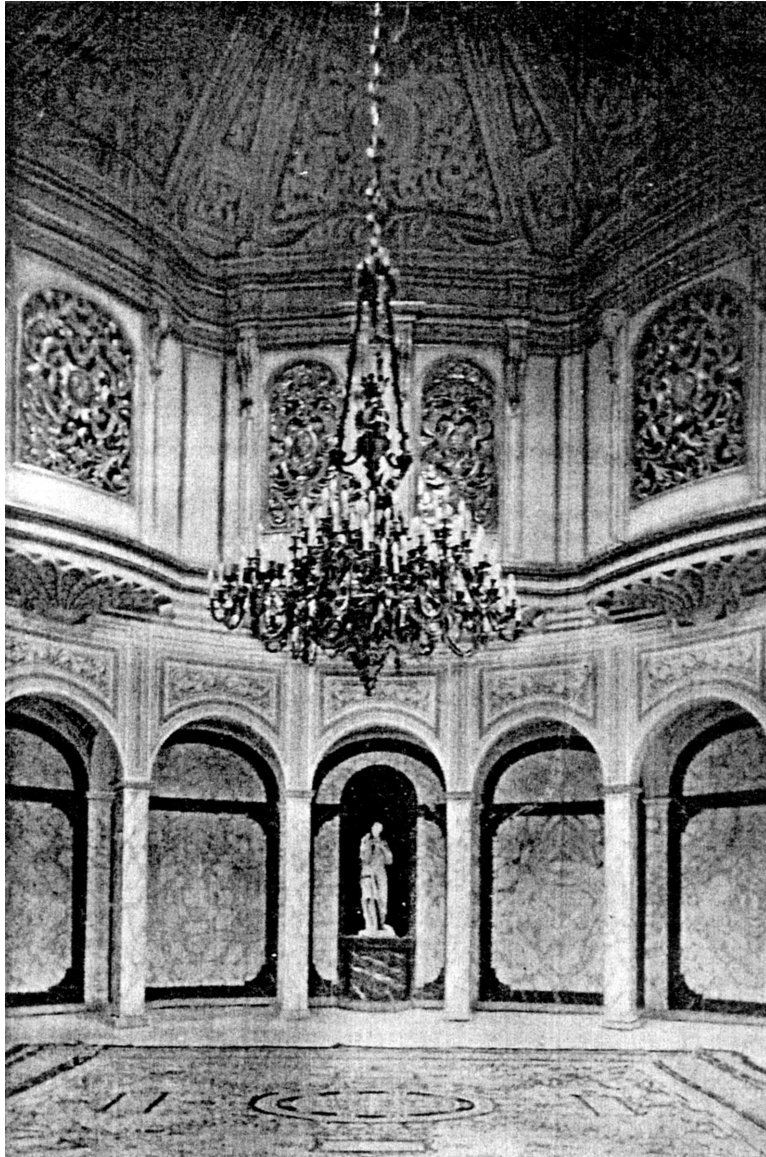
El Hall de palau en el moment de finalització dels seus treballs de construcció l'any 1924. Observi's la presència dels estucs marbrejats a murs i columnes i l'anagrama del rei Alfons policromat en un dels carcanyols de la galeria, a mà dreta.

Font: Revista "Lyceum"

La documentació del període primigeni és del tot clara en relació a la construcció i decoració d'aquesta estança que llavors es coneixia com el "*Hall de Palacio*": seguint el criteri de la Junta Constructora del Palau - que encomanava la decoració de les sales a diferents i reconeguts artistes del moment- el pintor Francesc Labarta va ser contractat per a la decoració d'aquesta estança circular. A banda de la seva activitat acadèmica i de paisatgista, dibuixant i il·lustrador, va treballar com a decorador en nombroses cases nobles i palaus, i en la realització de murals religiosos. De fet, és possible que la seva participació en les obres del Palau Reial vingués donada per la seva coneixença amb el comte Güell o algun altre membre de l'alta burgesia i aristocràcia barcelonina.

Francesc Labarta apareix a la documentació com a "*Director artístic*" en les factures de pintura que el pintor Joan Trujols va presentar el juny de l'any 1924, referides al Hall del palau i, probablement, també a la rotunda petita. Com es pot veure en la transcripció parcial del document localitzat entre les múltiples factures de què es va fer càrrec l'ajuntament en els mesos immediats a la inauguració del palau, la mà executora de l'obra va ser Joan Trujols, seguint les indicacions i els esbossos de Francesc Labarta. Malauradament, aquests apunts o esborranys -potser fins i tot alguna plantilla- no han estat localitzats. La factura de Joan Trujols deia el següent: "*Por los jornales y materiales empleados en los trabajos de pintura practicados desde le dia 14 de*

*febero al 3 de mayo del corriente [1924] en preparar pintar y decorar el techo, arcos y columnas del Jol y techo y paredes de las partes laterales del mismo y barnizar las vidrieras, según boceto y dirección del Director Artístico don Francsico Labarta*⁹.

El Hall de palau en una altra instantània de 1924

Font: Revista "Lyceum"

El conjunt resultant d'aquest Hall va resultar força bigarrat: les parets i pilars pintats imitant marbres de colors, el sostre amb els motius daurats, les gelosies, les petxines, una fornícula amb una escultura i el

⁹ AMCB. Patrimoni municipal exp. 1557

gran llum central donaven un aire enormement ampul·lós. El propi Santiago Marco –autor de la decoració, entre d'altres, de la Biblioteca i el menjador de diari– ho deixava entendre amb subtileza en el seu resum de *"Las obras de arte que atesora la morada regia"* publicat al número especial de la revista Lyceum en motiu de la inauguració del Palau el 1924: *"Al mismo artista [Francesc Labarta] se debe el decorado del Hall, de forma circular y de estilo abarrochado, cuyas entonaciones grises y oro suavizan la multitud de adornos que, de otra suerte, fueran harto pesados."*¹⁰

Aquest excés ornamental va ser contrastat, poc temps després de la construcció de l'edifici, amb el repintat de columnes i parets del pòrtic, que l'any 1928 ja presentava un acabat pictòric llis per mitjà del recobriments dels marbrejats realitzats tan sols quatre anys abans. Encara que es desconeix les raons que van portar a aquest canvi, és provable que es volgués rebaixar l'acumulació ornamental de l'espai.

El Hall de Palacio l'any 1928, segons fotografia d'Esteve Puig Pascual. Vegi's que, en tan sols quatre anys, les parets i els pilars ja havien perdut el seu estucat a imitació de marbres i jaspis.

Fons: AFB – 5582-5643

¹⁰ Text de Santiago Marco a: LYCEUM. *Órgano Oficial del Gran Teatro del Liceo de Barcelona. Extraordinario dedicado al palacio Real de Pedralbes que Barcelona ofrece a SS.MM. los Reyes de España*, Año IV-nº 31. 1924.

La rotonda de les Bacines. El Museu d'Arts Decoratives: 1931-1939

Vista general de la rotonda de bacines després del seu agençament. Vegi's que aquesta operació no suposà grans canvis respecte l'aspecte del darrer període alfonsoí.

Fons: AFB

La reconversió del palau en seu del Museu de les Arts Decoratives a mans de la Junta de Museus de Barcelona, va determinar alguns canvis del programa decoratiu de les sales. En el cas de la rotonda gran o Hall, aquest canvi va ser, però, pràcticament imperceptible. Val a dir, però, que durant aquest període aquest espai es va convertir en l'entrada principal al museu i es coneixia com Sala I o "Rotonda de les Bacines" l'espai va esdevenir la sala de bacines, on s'hi exposaven bacines i almolins d'orfebreria de la col·lecció Ignasi d'Abadal.

Gràcies a les imatges d'època, se sap que es van col·locar unes vitrines expositives entre els pilars de la paret de la galeria, impeding la circulació per aquest àmbit. Com s'ha dit, la sala no va ser especialment intervinguda, per bé que les vitrines van quedar emmarcades amb una petita sanefa lineal pictòrica que igualment resseguia la forma semicircular dels trams definits per les voltes de la galeria.

Per la seva banda, el paviment conservà l'enllosat de marbre original, que en aquells moments encara no estava centrat per la rosa de bents de marqueteria marmòria que s'observa en l'actualitat.

La rotunda de bazines del museu republicà. Deixant de banda la instal·lació de vitrines amb porcellana, i una reproducció del David de Donatello, la sala va conservar intacta la seva estructura ornamental d'època alfonsina.

Fons: AMDLC.

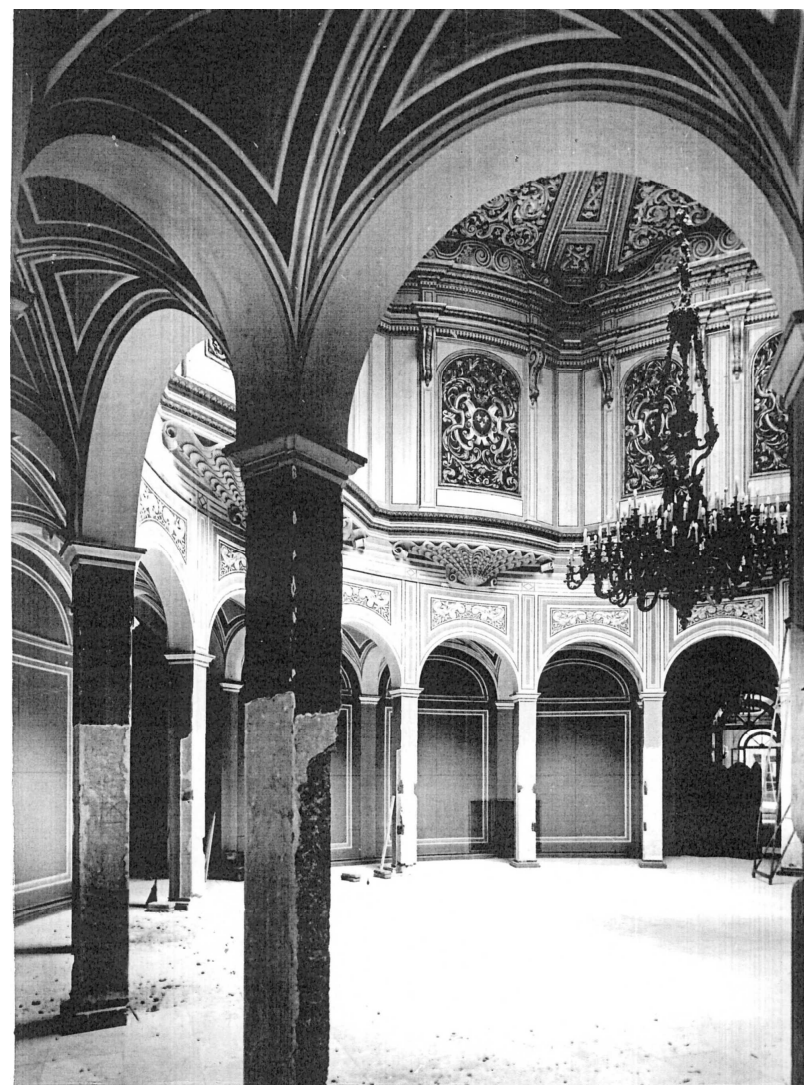
Transformacions de la gran rotunda. El franquisme: 1939-1977

La Gran rotunda va ser un dels espais que més transformacions visqué durant la dictadura franquista. Fins a la dècada de 1960, l'antic Hall només havia estat objecte de successius retocs de pintura, com el documentat el 1948 on el ja esmentat J. Socias va *“pintar los zócalos i repintar las columnas”*¹¹. Altres documents també en parlen durant la campanya d'obres realitzada el 1953, quan a la *“rotunda de salida al comedor”* es van repintar *“veinte columans al Moncadí con repastos en paredes”*¹².

L'any 1962, en el marc del que *“Obras de conservación, habilitación y decoración del Palacio Real de Pedralbes”*, l'arquitecte Antonio de Lozoya projectà un canvi força radical de la fesomia de la rotunda. A manca d'una memòria expositiva, es transcriuen tot seguit els conceptes de paleta que s'incloïen en el pressupost, els quals donen una clara idea de l'abast d'aquesta operació:

“Obras de reforma y decoración del vestíbulo circular de acceso al comedor principal y junto a la puerta lateral izquierda de la fachada principal. Albañilería: Recortar y picar los pilares de hormigón, construcción de paredes de fábrica de ladrillo en curva, formación de

*arcos de descarga, cortar zócalos y capiteles de los pilares, construcción de nuevas hornacinas y reforma de las existentes, colocación de marcos metálicos y de madera, construcción de tabiques, formación de regatas nuevas arestas en pilares y arcos. Colocación de una estrella, zocalos, molduras, aplacados, marcos moldurados, montantes, arcos y loas de marmol en paramentos y suelos del vestibulo. Preparación de paramentos para proceder al enyesado. Mármoles: Suministro de zócalos, molduras, aplacados, marcos, montantes, arcos y una estrella, todo ello en mármol de primera calidad, así como mano de obra en ajuste, repaso y pulido de mármol existente”*¹³.

Fotografia de l'inici de les obres de redecoració de la gran rotunda l'any 1962, amb el repicat dels fusts dels pilars, encara recoberts amb la pintura llisa aplicada a finals d'època alfonsina.

Fons: AMCB. Fo. Int. Exp. 1449.

¹³ AMCB Foment interior. Exp. 1449.

Les fotografies de l'inici de les obres de 1962 mostren com, tant les columnes com els murs, s'havien mantingut fins llavors com en temps de la República, és a dir, recoberts amb pintura sense ornamentació. L'empresa “Closa Alegret” va ser l'adjudicatària de les obres que es van desenvolupar el mateix any de 1962 i que, mitjançant el cegament dels arcs de la galeria, va integrar i assimilar aquest espai perimetral amb la resta de corredors de l'entorn de la rotunda, reduint la l'antic vestíbul circular al seu espai central.

La Gran rotunda després d'haver tapiat l'antiga galeria porticada de la planta baixa. Noti's que la decoració pictòrica dels murs va ser repintada i que es va construir una nova fornícula de marbre per acollir una escultura. Extreta de la publicació: De TARIN, J. i PLANAS, J. El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz. Ed. Patrimonio Nacional, 1974.

Pel que fa els paviments, es va arranjar l'enllosat de marbre blanc i es va compondre la rosa dels vents que encara avui centralitza la composició. A més, també es van aplacar els nous envans i la fornícula construïda al mur amb sòcols i marcs, també de marbre de colors. Veient l'aspecte que oferia la rotunda el 1974, es pot suposar que el cegament de la galeria i la creació de l'envà corregut podria respondre a les necessitats d'exposició dels tapissos cedits com a fons per a la seva exhibició a les noves sales del museu reobert el 1960.

¹¹ AMCB Foment interior. Exp. 1027.

¹² AMCB Foment interior. Exp. 2551.

Vers la fesomia actual. La restauració de 1998

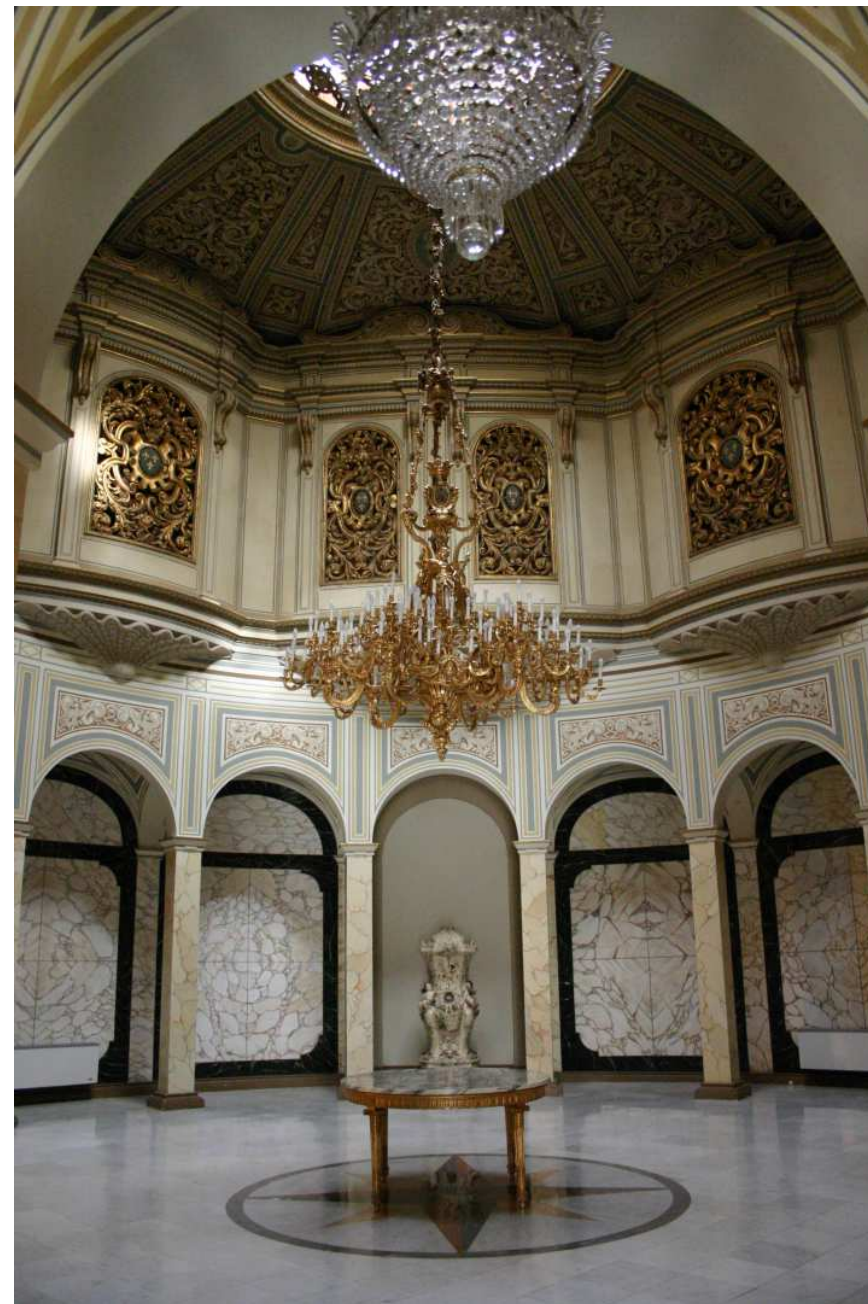
L'important remodelació de la gran rotunda realitzada durant el Franquisme va marcar-ne la imatge durant el temps en què, ja en període democràtic, l'Ajuntament de Barcelona recuperà l'edifici amb funcions representatives.

La Gran rotonda mantingué el seu aspecte fragmentat amb envans durant els primers anys de democràcia, com es pot veure en aquesta imatge de l'any 1985, a càrrec de Rafael Escudé Ollé.

Font: AFB. 14775-14832

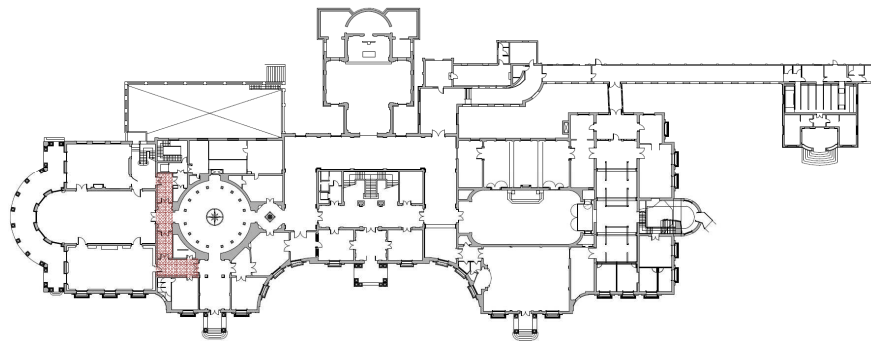
El març de 1998 els serveis tècnics de patrimoni de l'Ajuntament de Barcelona van elaborar una proposta d'actuació basada en la recuperació i restauració dels elements originals de l'època de construcció del palau que havien estat més transformats. L'equip redactor del projecte (Xavier Pigrau, Alicia Calmell, Antoni Oliva i Ignasi Martí) van proposar, entre d'altres, la recuperació del pòrtic circular de la planta baixa, amb l'enderroc dels envans que tancaven l'antiga galeria, la restauració i/o reproducció de les pintures marbrejades de les columnes i paraments i la reproducció dels capitells dels pilars perduts i d'elements ornamentals de les petxines. D'aquesta manera, la rotonda principal va recuperar la seva forma i fesomia original de 1924, que és la que encara s'observa en l'actualitat.

La gran rotonda va recuperar el seu aspecte original de 1924 durant les obres de restauració de 1998, que van comportar l'enderroc dels envans d'època franquista i la restauració i refacció dels marbrejats del pòrtic i de les pintures dels carcanyols dels arcs.

Font: Veclus S.L. (2005)

3.1.14. Els corredors de servei

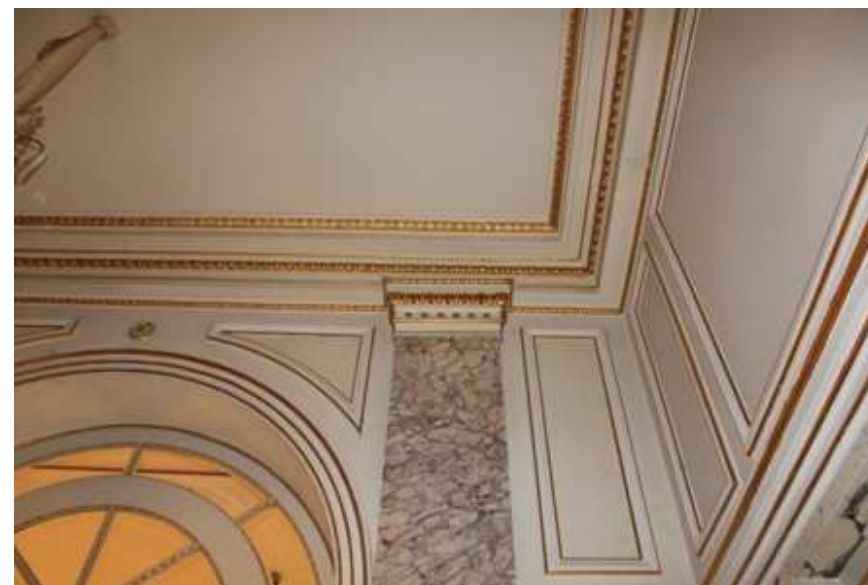
Descripció

Entre la gran rotonda i les tres estances principals de l'extrem de la galeria occidental existeix un espai de pas que les intercomunica entre elles sense necessitat d'irrompre als espais preponderants del palau. Aquest espai de pas o corredors son, en realitat, petites estances disposades en filada especialment dissenyats per a que el servei circulés per l'edifici sense fer nosa. Al mateix temps, però, en estar adscrits als principals espais de representació de l'edifici, es presenten revestits amb uns acabats refinats i d'aparença àulica.

D'aquest conjunt de quatre saletes cal remarcar-ne la central, configurada com una avantcambra que precedeix el gran menjador de

gala. Els murs transversals presenten portes allindanades vers la resta de saletes que conformen el passadís, mentre que l'accés a la rotonda i al menjador de gala es practica a través de dos grans arcs de mig punt.

Aquest espai destaca, però, per la riquesa dels seus acabats: tots els murs estan aplacats amb lloses de marbre blanc amb vetes grises fins al nivell més alt de cornisament, on uns quaters d'escaiola motllurada daurada completen l'ampul·lós alçat dels murs. A més, als dos murs longitudinals s'hi disposen parelles de pilastres de marbre rosa amb

vetes vermelles sobre basaments de marbre granat. Els capitells d'aquestes pilastres, d'adscripció dòrica, es presenten motllurats amb escaiola daurada i blanca.

Com s'ha dit més amunt, aquesta avantcambra del menjador de gala està flanquejada, a banda i banda, per dos corredors idèntics que també son tractats amb gran elegància. Els murs, revestits amb seda de color salmó emmarcada amb quaters de fusta daurada, destaquen pels arrimadors de la seva part més baixa, configurats a base de quaters de

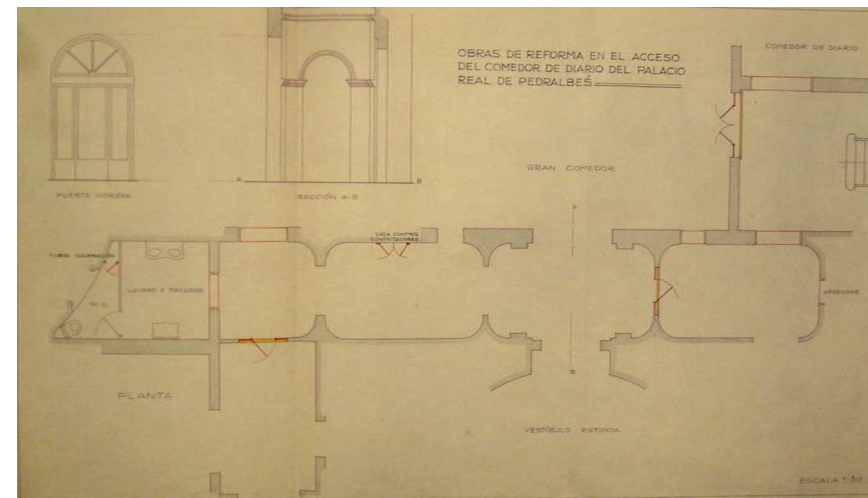
fusta motllurada i lacada de blanc i rics ornaments esculpits d'acabat daurat en forma de sanefes gregues i garlandes de llorer. En aquestes estances, el cel ras blanc i llis reposa sobre unes escòcies motllurades a imitació d'un entaulament jònic motllurat a oves i dards ressaltats en color or.

Els paviments són tots ells realitzats de lloses quadrangulares de marbre blanc, emmarcats amb un alt sòcol de marbre rosa que fa de marxapeu. Aquests espais conserven els seus llums originals d'aranya de vidre.

Els corredors i el pas del temps

En tractar-se d'espais auxiliars exclosos de la representativitat i als que no s'hi destinaven usos directament lligats als habitants il·lustres de l'edifici, sinó al servei, no s'ha localitzat cap notícia referent a aquests espais de corredor. En època republicana, aquest espai servia per accedir a la biblioteca, però ni tan sols disposava de numeració en el plànol general del Museu de les Arts Decoratives, donat que les seves reduïdes dimensions segurament no permetien l'exposició de cap element. És versemblant, doncs, que l'estança mantingués el poc conegut aspecte original del moment de la seva construcció i decoració d'època alfoncina.

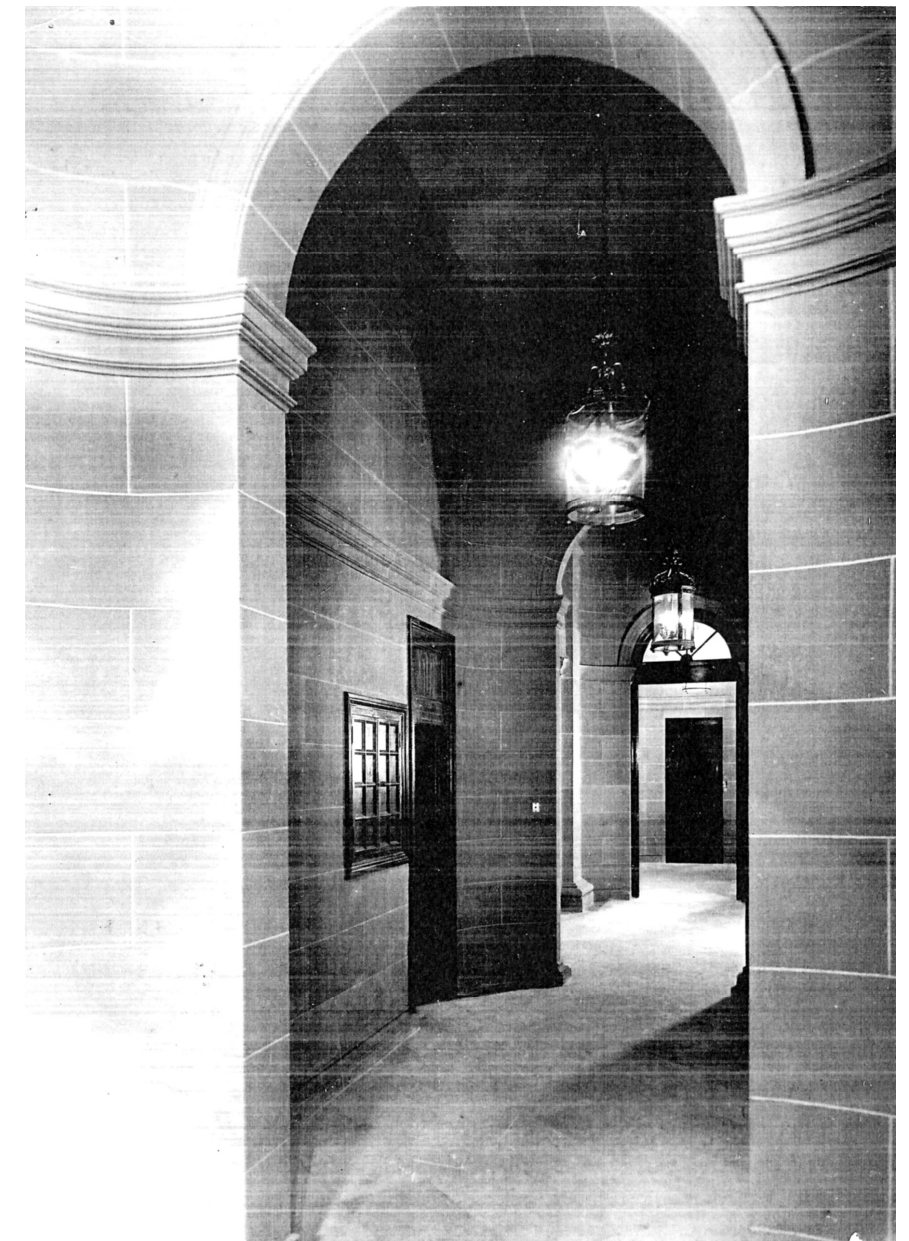

Plànol de la reforma del corredor de servei. Noti's que en aquell moment les diferents saletes que formen el corredor presentaven els angles arrodonits

Fons AMCB Fo. Int. Exp. 1204.

Ja durant la dictadura, el seguiment documental de les obres realitzades pels serveis tècnics municipals durant els anys en què el palau va esdevenir residència oficial del General Franco ha pogut aportar, tanmateix, algunes dades de les transformacions viscudes en aquests espais. Els primers canvis van tenir lloc el 1948 i van suposar un arranjament total del corredor perpendicular a la façana, lligat al pas de noves instal·lacions i a la reconstrucció d'uns sanitaris¹⁴.

¹⁴ AMCB Foment interior. Exp. 1204

El corredor de servei abans de la seva reforma. Vegi's la total dissemblança amb els actuals acabats, especialment pel que fa el revestiment dels murs i la forma arrodonida dels seus angles.

Fons AMCB Fo. Int. Exp. 1204.

Les fotografies i plànols de l'actuació que s'adjunten a l'expedient administratiu permeten deduir, però, que els acabats actuals no tenen absolutament res a veure amb els d'època alfoncina i republicana. Efectivament, fins la dècada de 1945 aquests espais estaven configurats amb murs estucats a imitació de grans carreus regulars de pedra disposada al trencajunt i, a més, els seus angles es presentaven corbats. Aquest tipus d'acabat pretenia remetre als vestíbuls de pedra de la tradició francesa dels "*hôtels particuliers*".

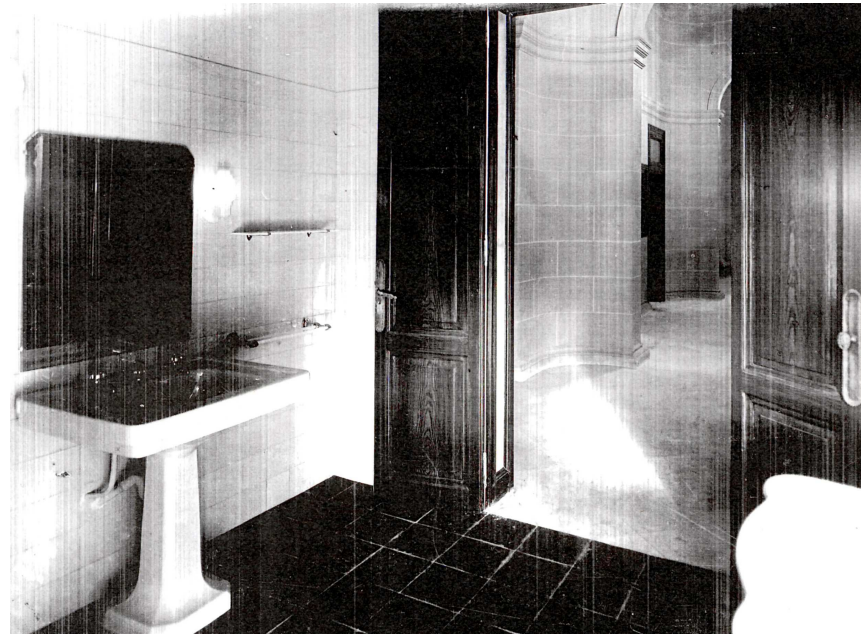

Les pintures de les parets del corredor original d'època alfonsina imitava un carreuat regular de pedra a imitació dels vestíbuls típics dels "hôtels particuliers" de París.

Fons AMCB Fo. Int. Exp. 1204

La reforma realitzada en aquell moment va consistir, bàsicament, en el canvi d'accessos i comunicacions, els quals es van obrir seguint la mateixa factura que tenien les portes ja existents.

Associada a aquesta actuació hi ha la notícia recollida del mateix 1948 on l'empresa "J. Socias Pintura y decoración" presentà una factura dels treballs fets al "pasillo biblioteca" amb el concepte de "repasar fondos

A l'extrem més meridional del corredor de servei hi havia un lavabo de cortesia que va ser desmantellat durant la reforma franquista de l'estança.

Fons AMCB Fo. Int. Exp. 1204

*pedras junto con filete de separación color blanco*¹⁵. Pocs anys després, el 1953, es tornava a repintar el "pasillo de entrada al comedor, repasar pedras al esmalte mate, imitando previamente tonos"¹⁶.

Malauradament, aquestes son les úniques notícies localitzades a l'entorn del corredor de servei que, a més, parlen d'uns acabats que ja no existeixen a causa de la radical transformació a la que van ser sotmesos aquests espais.

Malgrat que no s'ha localitzat informacions referents a la transformació de l'espai en el seu aspecte actual, tot sembla indicar, tanmateix, que es deuria produir vers la dècada de 1960, en el context en què Antonio Lozoya va refer la gran rotonda i en un moment en què les sales del palau es van ennoblir amb tot tipus de decoracions àuliques i, com s'ha anat veient en altres espais, amb lloses de marbre de colors. En aquest moment es deurien realitzar els actuals salonets entapissats, de regust neoclàssic per mitjà de la redecoració de l'espai i la construcció d'uns cel rasos més baixos.

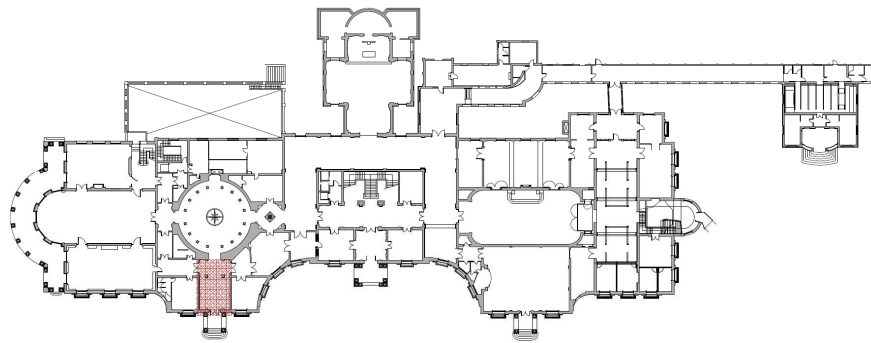
Deixant de banda les lògiques intervencions de manteniment associades a la conservació de l'edifici d'ençà del restabliment de la democràcia, no

s'ha localitzat documentació que certifiqui la realització d'obres importants en aquest espai.

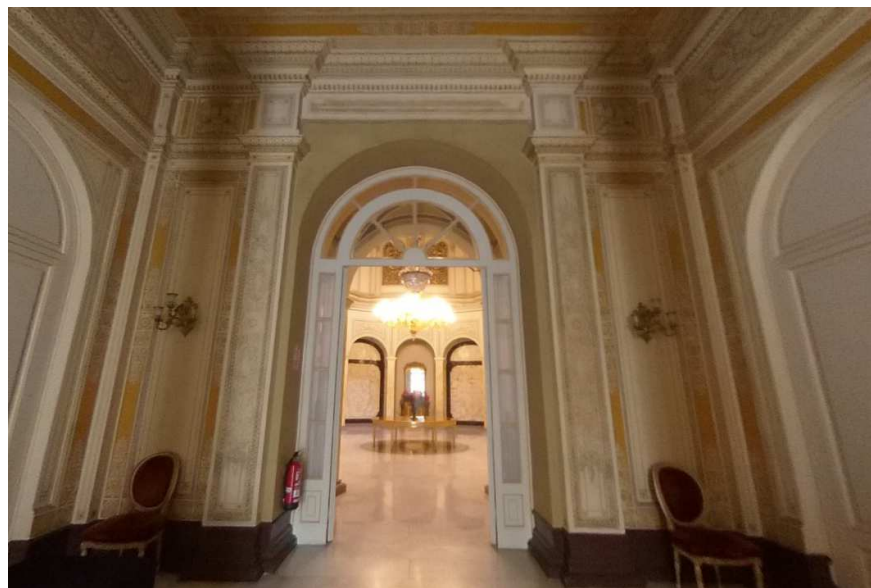
¹⁵ AMCB Foment Interior. Exp. 1027.

¹⁶ AMCB Foment Interior. Exp. 2551.

3.1.15. El vestíbul d'honor

Descripció

Espai de planta rectangular que comunica l'accés central del cos occidental de l'edifici amb la gran rotonda que centralitza les estances principals de la planta noble. Tot i no trobar-se al bell mig de l'eix d'axialitat de l'edifici, aquest espai és el veritable vestíbul principal del palau, donades no només les seves dimensions, sinó també el seu acurat programa decoratiu.

La principal característica d'aquest espai és que està dividit transversalment per un pòrtic de dos pilars i dues pilastres entre dues zones d'usos diferenciats: d'una banda, el vestíbul pròpiament dit, que s'obre com un ampli espai de recepció; de l'altra, una zona més estreta

que fa de distribuïdor, per mitjà de dos grans arcs de mig punt, vers els passadissos de servei que encerclen la gran rotonda. Les mateixes pilastres es repeteixen en els angles de la sala, així com a banda i banda de la porta d'accés i al bell mig dels murs que generen l'espai de vestíbul. Com s'ha vist, també, en parlar del vestíbul del cos central, aquestes pilastres tenen una funció més ornamental que estructural.

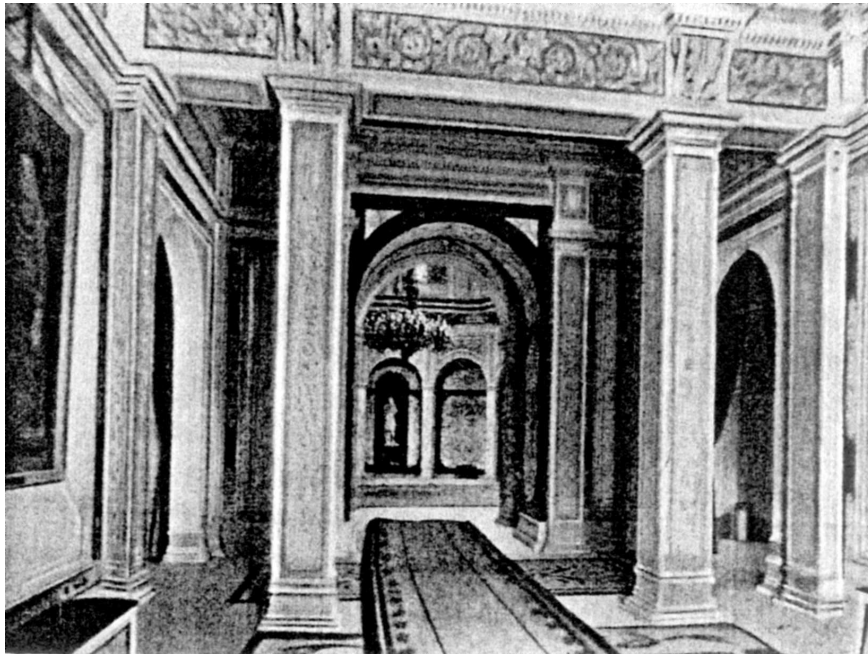
I és que aquest espai és un dels que més quantitat i en millor qualitat conserva els seus acabats decoratius originals. Els pilars i les pilastres

destaquen per la seva decoració en grisalla, generant un *trompe-l'oeil* que imita un acabat escultòric dels seus fusts. Aquests fusts es presenten decorats amb motius classicistes a base de florons i corones de llorer entrellaçades emmarcats per un quarter de falses motllures foliades. Aquests pilars i pilastres, de certa adscripció toscana, sostenen visualment l'escòcia del sostre, que reproduceix un entaulament que recorre i emmarca els cel rasos de l'estança. Aquests cel rasos, com els panys de mur que tanquen l'estança, estan ornats a base de quaters pictòrics amb emmarcaments de color ocre. Pel que fa els quaters dels murs, conserven llurs inscripcions referents als donants i els dipositants de les col·leccions del Museu d'Arts Decoratives d'època republicana. Cloent el conjunt d'acabats, es conserva el paviment de lloses blanques de marbre disposades de punta.

El vestíbul d'honor i el pas del temps

Com s'ha comentat més amunt, aquest espai conserva íntegrament els seus acabats originals, com es pot constatar en la única imatge històrica localitzada durant la recerca realitzada. Tampoc s'ha localitzat notícies concloents pel que fa a eventuais intervencions de reforma o manteniment, més enllà de l'evidència que en època republicana es va realitzar les inscripcions que encara avui es llegeixen als murs laterals.

El vestíbul d'honor ja presentava el seu estat actual en el moment de la construcció del palau, com es pot constatar en aquesta fotografia de l'any 1924.

Font: Revista "Lyceum"

Val a dir, tanmateix, que aquest àmbit és especialment interessant respecte els usos que tradicionalment se li ha donat. En el moment en què es va inaugurar l'edifici com a Palau Reial, aquesta entrada era, tot i no trobar-se al nucli central de l'edifici, l'entrada de cortesia per la qual accedien les autoritats i els convidats il·lustres a l'edifici. És aquest el motiu pel qual es va generar un espai de majors dimensions i amb un veritable programa decoratiu, molt més significatiu que el que presenta el vestíbul del cos central, que segons la documentació històrica era un vestíbul reservat als usos "domèstics" del Rei.

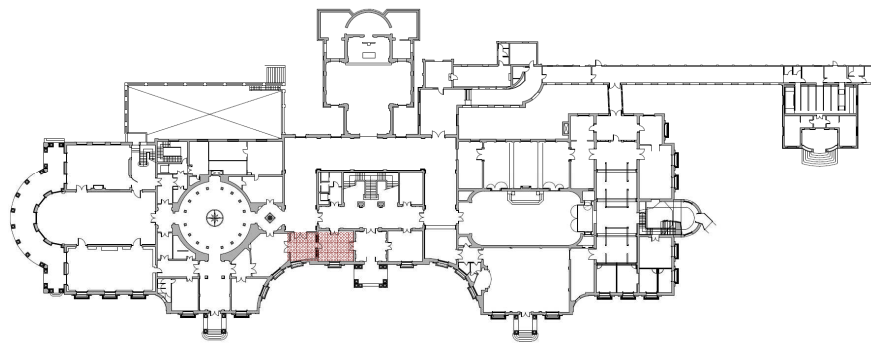
Aquest espai va tenir una especial importància durant el període republicà, donat que s'emprava com a vestíbul principal del Museu d'Arts Decoratives, des del qual accedien els visitants a l'edifici i en el qual s'iniciava el circuit museístic que conduïa a la Sala 1 o gran rotonda.

Algunes fotografies certifiquen que, durant el Franquisme, l'accés habitual al palau es realitzava des del vestíbul del cos central. Malgrat tot, deuria ser en aquest període, en el marc de les obres realitzades al corredor de servei vers la dècada de 1960, que es va construir les fusteries de vidre que actualment separen la zona de distribuïdor respecte l'esmentat corredor.

En l'actualitat, aquest espai torna a donar servei com a vestíbul principal d'edifici, centralitzant-ne l'accés, motiu pel qual avui allotgen tot tipus

de mobles relacionats amb la recepció de visitants, així com un arc de seguretat i detecció de metalls.

3.1.16. L'antiga sala daurada

Descripció

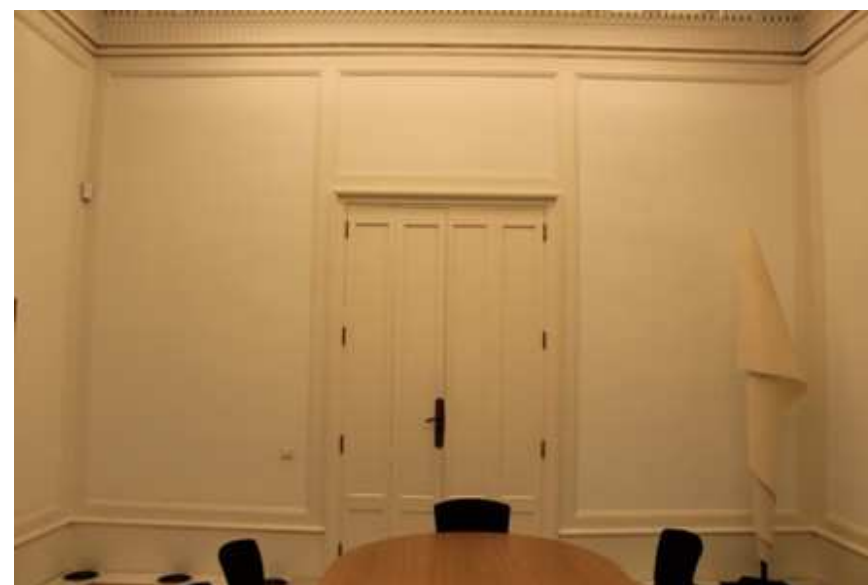

Amb accessos directes a la galeria baixa i la sala dels passos perduts, l'antiga sala daurada ha arribat a l'actualitat reconvertit en despatx i sala d'espera de protocol. La principal característica d'aquest espai és que la seva planta rectangular ve donada per la comunicació directa entre dos mòduls quadrats actualment separats per un separador de vidre.

Aquest espai és un dels que més transformacions ha viscut d'ençà de la construcció del palau i els acabats que presenta actualment són molt recents. Així, actualment hi podem veure una estança força austera on hi predomina el color blanc. Els murs de l'estança mostren uns simples quarters ornamentals de fusta motllurada que emmarquen les obertures i donen ritme als murs. Aquests quarters abasten tot el mur, des del

sòcol de terra fins a l'escòcia del sostre, realitzada en escaiola motllurada en forma d'entaulament jònic blanc amb alguns detalls ressaltats en daurat. El cel ras, totalment pla i blanc, serveix de base a un complex sistema de llums moderns a base de planxes de vidre fumats sostingudes amb rails d'alumini.

El paviment està realitzat amb lloses quadrangulars de marbre blanc disposades de punta i amb un emmarcament de marbre vermell que encercla tot el perímetre de l'estança.

La fesomia original. Palau Reial: 1925-1931

Són molt poques les notícies referent a les dependències d'aquesta banda del palau, ja que en el moment de construcció del Palau Reial, estaven destinades a contenir les dependències de servei de l'edifici monàrquic. Així, sabem que el conjunt d'estances que es desenvolupaven al llarg de les crugies del costat més meridional de l'ala oest -entre les dues entrades d'aquesta banda del Palau- van ser ocupades en època alfonsina per diverses habitacions de la majordomia,

la porteria i del servei de seguretat del moment, cas, entre d'altres, de la cambra del furrier.

Lògicament, en tractar-se d'espais que en origen no tenien valor representatiu, no van ser mai objecte d'una atenció especial en forma d'imatges o referències documentals precises, raó per la qual no és possible concretar la seva fesomia original. Amb tot, les notícies que tenim d'aquesta part del palau, entre elles l'inventari de Palau realitzat l'any 1931¹⁷, no semblen destacar cap aspecte dels seus interiors, més enllà de la referència a la presència de mobiliari comú.

La sala d'orfebreria i llautons. El Museu d'arts Decoratives: 1931-1939

El nou ús de l'edifici com a Museu de les Arts Decoratives en època republicana representà, per a aquesta zona del Palau, algunes modificacions importants, sobretot per la seva adaptació com a sales d'exposició de diferents tipus de peces i, especialment, per entrar a formar part del recorregut de visita del programa museogràfic d'aquells moments.

La sala de llautons del museu republicà abans de 1935. Vegi's que els paviments eren fets a base de cairons ceràmics comuns i les parets estaven revestides amb paper pintat.

Fons: AFB-30.09.

¹⁷ AMCB Patrimoni municipal. Exp. 1556.

L'espai que actualment està destinat a sala de reunions va ser convertit en Sala VIII o d'orfebreria, i allotjava peces d'or, argent i pedres precioses. Per la seva banda, el mòdul actualment destinat a sala d'espera, es coneixia com Sala VII o Sala dels Llautons. Val a dir, tanmateix, que l'any 1935 aquesta museïtzació va ser sotmesa a canvis, en el moment en què la direcció de patrimoni va destinar aquestes dependències a acollir una part de la col·lecció Damià Mateu d'arts orientals. Aquesta obra implicà l'obertura de la porta que actualment comunica la sala de reunions amb el vestíbul del cos central.

La sala d'orfebreria del museu republicà abans de 1935. Vegi's que els paviments eren fets a base de cairons ceràmics comuns i les parets estaven revestides amb paper pintat.

Fons: AFB.

Com que es desconeix quin era l'aspecte previ a la museïtzació de l'espai, no es pot precisar el grau de transformació arquitectònica o dels acabats que representà la conversió dels àmbits de servei en sales d'exposició, per bé que les imatges d'època mostren una proposta relativament senzilla quant a paviments i revestiments murals. Quant als primers, sembla detectar-se la presència d'enrajolats de rajola comuna la qual, si s'ha de fer cas a les altres modificacions d'aquesta època, podria ser la pavimentació original del Palau. En aquest sentit cal recordar que en tots els casos analitzats d'aquesta banda de l'edifici, els terres de la construcció monàrquica foren respectats. Pel que fa als revestiments parietals, van ser revestits amb papers pintats imitant entapissats damascats.

L'any 1935, les sales de Llautons i orfebreria es van obrir al vestíbul i el cos de guàrdia per a allotjar les col·leccions de Damià Mateu.

Fons: AFB.

La Sala Daurada. El Franquisme: 1939-1977

Malgrat que el Palau va esdevenir residència del dictador en les seves estades a Barcelona pràcticament des de la fi de la guerra l'any 1939, no va ser fins a la dècada dels anys seixanta que s'endegaren transformacions importants d'aquest costat de l'edifici. Les raons de la tardança estarien íntimament lligades a les possibilitats pressupostàries de l'Ajuntament de l'època -responsable des de la fi de la guerra del manteniment del palau- però també al canvi d'escenari polític internacional de la dictadura d'ençà l'any 1955. Tanmateix, el desenvolupament econòmic dels anys seixanta facilità l'obtenció de recursos per a les obres d'ennobliment del palau.

L'ennobliment és la idea generatriu que s'amaga darrere les obres que s'endegaren en aquells moments i que tenien la clara voluntat de potenciar una imatge nova del palau i del seu ocupant: una idea més àulica destinada a legitimar el seu poder absolut. En definitiva un ennobliment forçat, que tant Franco com els seus acòlits cercaren així que les condicions econòmiques del país ho permeteren. No debades es comptà amb una proposta decorativa basada en uns plantejaments clarament palauencs, sempre a la recerca d'un estil que refermés una identitat senyorial, de tradició pretesament llunyana.

La "Sala Dorada" o Sala de Espera va venir a substituir la sala de llautons del museu republicà vers la dècada de 1960. Fotografia extreta de la publicació: De TARIN, J. i PLANAS, J. El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz. Ed. Patrimonio Nacional, 1974.

En aquest marc, les dues saletes que havien allotjat l'orfebreria i els llautons durant el període república van ser unides en un únic espai mitjançant l'estintolament de la paret que les separava, per tal de crear un espai rectangular format per dos mòduls. Aquesta intervenció serví per confegir a aquests espais una imatge totalment nova i propera a l'estètica classicista espanyola del regnat de Ferran VII. En aquest context es va realitzar el nou paviment de marbre blanc i grana, així com els emmarcaments de les portes i els sòcols de marbre vermell. Les parets van ser totalment revestides amb entapissats de seda de color crema, emmarcats amb quarters de fusta motllurada blanca i daurada. El sostre va ser ornamentat amb unes potents escòcies motllurades de gust classicista i es dotà les obertures de tancaments de fusta motllurada i miralls.

Vers la fesomia actual: 1981-2010

La nova sala daurada resultant de la unió de les dues saletes anteriors va arribar fins al segle XXI conservant el seu aspecte franquista, donat que era un espai que quedava fora de l'àmbit museïtzat de l'edifici.

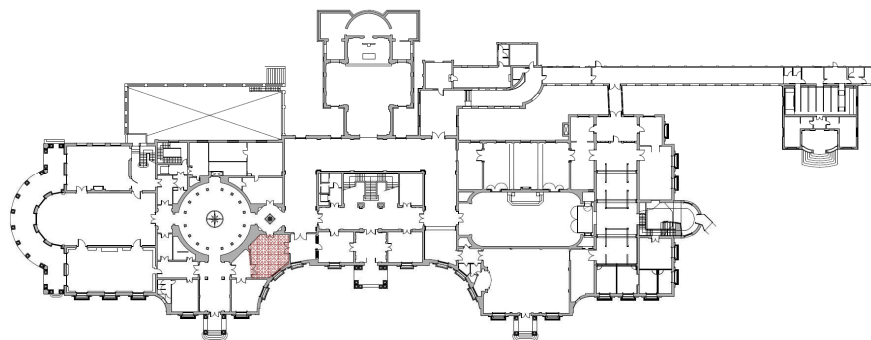
Quan l'any 2006 la Generalitat de Catalunya instal·là a Palau la seu del Departament de presidència per a donar-li usos representatius, es va procedir a la rehabilitació integral d'aquest espai per tal de reconvertir-lo en sala d'espera i sala de reunions. En aquest context es va suprimir les sedes que ornaven els murs, que van ser emblanquinats. També es va suprimir els llums d'arany per a la seva substitució per la il·luminació actual i es va construir l'actual separador de vidre entre la sala d'espera i la sala de reunions. Es conservaren, tanmateix, motllures i paviments (malgrat algunes intervencions dirigides a la climatització de l'espai). En aquest marc també es va suprimir la col·lecció de mobiliari i obres d'art.

La Sala daurada poc temps abans del seu desmantellament.

Font: Veclus S.L. (2005)

3.1.17. L'antiga sala blava

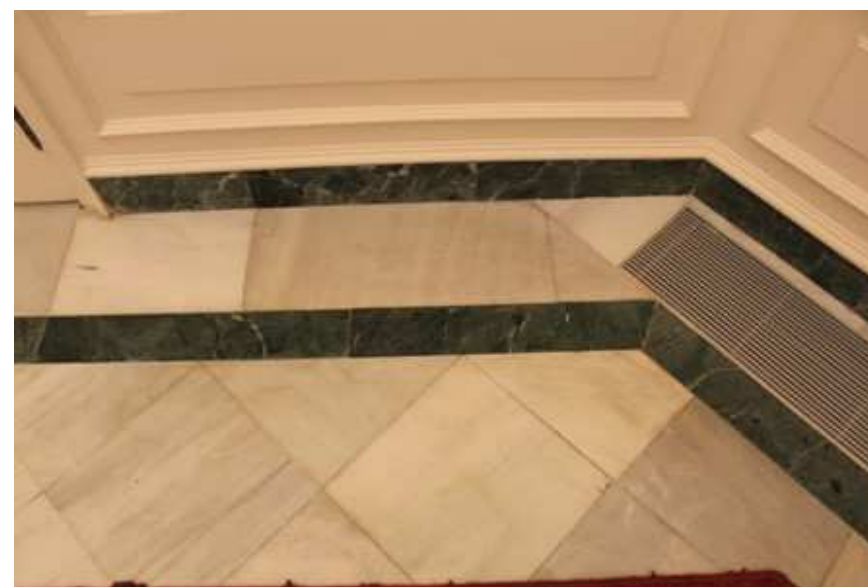
Descripció

Amb accessos directes a l'antiga sala daurada i l'avantcambra del vestíbul, l'antiga sala blava ha arribat a l'actualitat reconvertit en sala d'espera de protocol. La principal característica d'aquest espai és que la seva irregular planta hexagonal ve mediatitzada pels contorns de la gran rotonda i la forma còncava que pren l'ala occidental per adaptar-se a la placeta d'accés al palau.

Aquest espai és un dels que més transformacions ha viscut d'ençà de la construcció del palau i els acabats que presenta actualment són molt recents. Així, actualment hi podem veure una estança força austera on hi predomina el color blanc. Els murs de l'estança mostren uns simples

quartets ornamentals de fusta motllurada que emmarquen les obertures i donen ritme als murs. Aquests quartets abasten tot el mur, des de l'arrimador motllurat a quartets de la part baixa dels murs fins a l'escòcia del sostre, realitzada en escaiola motllurada en forma d'entaulament jònic blanc amb alguns detalls ressaltats en daurat. El cel·las, totalment pla i blanc, serveix de base a un complex sistema de llums moderns a base de planxes de vidre fumats sostingudes amb rails d'alumini.

El paviment està realitzat amb lloses quadrangulars de marbre blanc disposades de punta i amb un emmarcament de marbre verd que encercla tot el perímetre de l'estança.

La fesomia original. Palau Reial: 1925-1931

Com s'ha dit anteriorment en parlar de la sala daurada, són molt poques les notícies referent a les dependències d'aquesta banda del palau, ja que en el moment de construcció del Palau Reial, estaven destinades a contenir les dependències de servei de l'edifici monàrquic. Així, sabem que el conjunt d'estances que es desenvolupaven al llarg de les crugies del costat més meridional de l'ala oest -entre les dues entrades d'aquesta banda del Palau- van ser ocupades en època alfonsina per diverses habitacions de la majordomia, la porteria i del servei de seguretat del moment, cas, entre d'altres, de la cambra del furrier.

Lògicament, en tractar-se d'espais que en origen no tenien valor representatiu, no van ser mai objecte d'una atenció especial en forma d'imatges o referències documentals precises, raó per la qual no és possible concretar la seva fesomia original. Amb tot, les notícies que tenim d'aquesta part del palau, entre elles l'inventari de Palau realitzat l'any 1931¹⁸, no semblen destacar cap aspecte dels seus interiors, més enllà de la referència a la presència de mobiliari comú.

Existeix, tanmateix, una fotografia de l'any 1928 que mostra un espai amb la mateixa morfologia i distribució d'obertures que la sala objecte d'estudi i que bé podria correspondre's amb ella, malgrat no hi hagi dades suficients per asseverar-ho. Noti's que la imatge mostra una senzilla sala de billar d'estil anglès amb els mateixos acabats que s'han descrit en parlar de l'antiga sala daurada veïna en aquest mateix període: parets decorades amb paper pintat fins a mitja alçada i un paviment de rajola ceràmica comuna disposada de punta.

¹⁸ AMCB Patrimoni municipal. Exp. 1556.

La morfologia irregular d'aquesta sala de billar fotografiada l'any 1928 per Esteve Puig Pascual sembla ajustar-se a les característiques de la que després seria sala blava.

Fons: AFB – 5582-5643

La sala de ferros i bronzes. El Museu d'arts Decoratives: 1931-1939

El nou ús de l'edifici com a Museu de les Arts Decoratives en època republicana representà, per a aquesta zona del Palau, algunes modificacions importants, sobretot per la seva adaptació com a sales d'exposició de diferents tipus de peces i especialment, per entrar a formar part del recorregut de visita del programa museogràfic d'aquells moments.

L'espai que actualment està destinat a sala de d'espera de protocol va ser convertit en Sala VI o Sala de ferros i bronze, destinada a allotjar un monogràfic d'objectes de ferro forjat i bronze, amb col·leccions que recollien peces arquitectòniques (baranes i passamans) i maquinàries de rellotges com els del Palau de la Ciutadella o el del Marquès d'Alfarràs del Laberint d'Horta. La sala estava presidida per l'àngel de bronze que en època barroca ornava l'actual Plaça de Jaume I de Barcelona.

Val a dir, tanmateix, que l'any 1935 aquesta museïtzació també va ser sotmesa a canvis, en el moment en què la direcció de patrimoni va

destinar aquestes dependències a acollir una part de la col·lecció Damià Mateu d'arts orientals.

Com que no se sap segur quin era l'aspecte previ a la museïtzació de l'espai (en cas que l'esmentada fotografia de 1928 no es correspongués exactament a aquest espai), es fa difícil precisar el grau de transformació arquitectònica o dels acabats que representà la conversió dels àmbits de servei en sales d'exposició, per bé que les imatges d'època mostren una proposta relativament senzilla quant a paviments i revestiments murals. Quant als primers, sembla detectar-se la presència d'enrajolats de rajola comuna la qual, si s'ha de fer cas a les altres modificacions d'aquesta època, podria ser la pavimentació original del Palau. En aquest sentit cal recordar que en tots els casos analitzats d'aquesta banda de l'edifici, els terres de la construcció monàrquica foren respectats. Pel que fa als revestiments parietals, van ser repintats amb colors llisos per tal que destaquessin els treballs de la forja sobre els murs.

Vista de la sala de ferros i bronzes del Museu d'Arts Decoratives en l'aspecte que presentava l'any 1932.

Fons: AFB – 30509.

La Sala blava. El Franquisme: 1939-1977

Com s'ha dit en parlar de la sala daurada, malgrat que el Palau va esdevenir residència del dictador en les seves estades a Barcelona

pràcticament des de la fi de la guerra l'any 1939, no va ser fins a la dècada dels anys seixanta que s'endegaren transformacions importants d'aquest costat de l'edifici.

L'ennobliment és la idea generatriu que s'amaga darrere les obres que s'endegaren en aquells moments i que tenien la clara voluntat de potenciar una imatge nova del palau i del seu ocupant: una idea més àulica destinada a legitimar el seu poder absolut. No debades es comptà amb una proposta decorativa basada en uns plantejaments clarament palauencs, sempre a la recerca d'un estil que refermés una identitat senyorial, de tradició pretesament llunyana.

La "Sala Azul" va venir a substituir la sala de ferros i bronzes del museu republicà vers la dècada de 1960. Fotografia extreta de la publicació: De TARIN, J. i PLANAS, J. El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz. Ed. Patrimonio Nacional, 1974.

En aquest marc, l'antiga sala de ferros i bronzes del museu republicà va ser totalment remodelat en aquest període per tal de dotar-la d'una imatge totalment nova i propera a l'estètica classicista espanyola del regnat de Ferran VII. En aquest context es va realitzar el nou paviment de marbre blanc i verd, així com els emmarcaments de les portes i els sòcols de marbre vermell. Les parets van ser totalment revestides amb entapissats de vellut de color blau marí, emmarcats amb quarters de fusta motllurada blanca i daurada. El mur més occidental va ser excavat per tal de construir-hi una fornícula per acollir una escultura. El sostre va ser ornamentat amb unes potents escòcies motllurades de gust classicista i es dotà les obertures de tancaments de fusta motllurada i

miralls. La sala va ser totalment amoblada amb les col·leccions de Patrimoni Nacional.

Vers la fesomia actual:1981-2010

La Sala blava va arribar al segle XXI amb el seu aspecte franquista, deixant de banda la pèrdua de color dels belluts que revestien els murs.

Font: Veclus S.L. (2005)

La sala blava va arribar fins al segle XXI conservant el seu aspecte franquista, donat que era un espai que quedava fora de l'àmbit museïtzat de l'edifici.

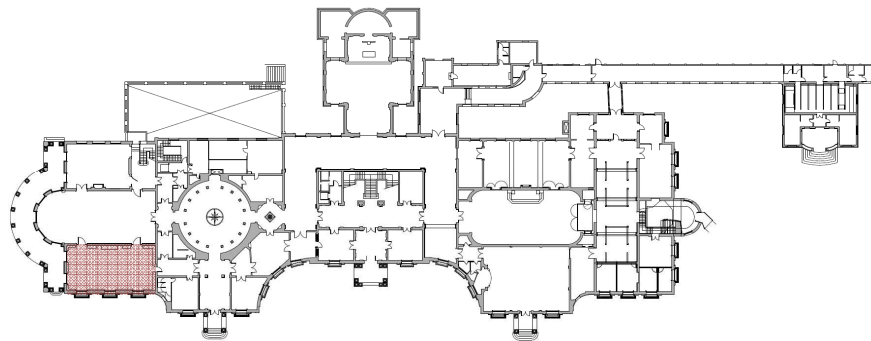

La sala blava en una imatge de l'any 1985, a càrrec de Rafael Escudé Ollé.

Font: AFB. 14775-14832

Quan l'any 2006 la Generalitat va agenciar aquest espai per a donar-li usos representatius es va procedir a la rehabilitació integral d'aquest espai per tal de reconvertir-lo en sala d'espera de protocol. En aquest context es va suprimir els velluts que ornaven els murs, que van ser emblanquinats. També es va suprimir la fornícula que fins llavors havia acollit l'escultura i els llums d'aranya per a la seva substitució per la il·luminació actual. Es conservaren, tanmateix, motllures i paviments (malgrat algunes intervencions dirigides a la climatització de l'espai). En aquest marc també es va suprimir la col·lecció de mobiliari i obres d'art.

3.1.18. La Biblioteca

Descripció

Disposada a l'angle més meridional del palau, la Biblioteca és una sala rectangular de grans dimensions (137 m²) situada al costat més meridional de l'ala oest del palau. Disposa d'un pla regular amb tres obertures de finestra en forma d'arc de mig punt que s'obren al jardí principal i dues vers el pòrtic meridional (costats sud i oest respectivament), així com dues portes que donen al menjador de gala, a la banda més septentrional. La biblioteca mostra un altre pas a través del corredor del costat més oriental i que comunica amb la resta de dependències d'aquesta zona de l'edifici.

Actualment la sala es caracteritza per la presència, en els seus murs, d'una llibreria vitrina de roure que es desenvolupa tot ocupant l'espai entre obertures. Aquest mobiliari s'inspira directament de les biblioteques renaixentistes del Real Sitio de San Lorenzo del Escorial, màxima expressió de l'ebenisteria renaixentista espanyola. La seva excel·lent factura destaca pel desenvolupament d'una pseudo-arquitectura de fusta a base d'una columnata dòrica sobre basament i rematada amb un potent entaulament a base de tríglifs i mètopes.

L'element més destacat de la sala es troba, però, a l'àmbit central de la paret més septentrional, on s'hi destaca una gran xemeneia de pedra

d'estil gòtic bigarrat. Destaca per la seva abundant ornamentació a base de pinacles, cresteries calades i ogives entrelaçades emmarcant dos lleons que sostenen sengles escuts heràldics.

L'espai es clou, pel que fa als seus acabats amb una tarima moderna de parquet de fusta i un fals sostre de plaques de guix amb motius motllurats de parres entrelaçades, seguint els models de l'arquitectura anglesa. Finalment assenyalar que les zones dels murs que resten lliures de llibreries estan acabats actualment amb pintura llisa de color crema.

La fesomia original. Palau Reial: 1924

Com la resta d'estances del Palau, la biblioteca va ser plantejada per a mostrar una fesomia específica que estigués d'acord amb les seves funcions de lleure i que adaptés la seva estètica a un cert imaginari historicista. S'ha documentat que el seu projecte va ser realitzat per Santiago Marco tot seguint un programa decoratiu d'origen renaixentista d'inspiració hispano-britànica i que es palesa en la construcció de les llibreries herrerianes. La seva realització va ser encarregada al fuster barceloní Parcerisas, el qual realitzà una rèplica exacta d'aquelles llibreries, però reduint-ne l'escala. El conjunt es completà amb la reinstal·lació, en el centre de la paret més septentrional de la sala, d'una gran xemeneia gòtica que, segons s'esmenta repetidament, fou un regal del magnat nord-americà Charles Deering al rei Alfons XIII.

La Biblioteca de Palau just després de la inauguració de l'edifici, quan els seus murs presentaven un simple empaperat llis i la xemeneia gòtica s'entregava directament al mur, sense emmarcaments.

Fons: Revista "Lyceum"

Resulta curiosa la història d'aquesta xemeneia viatgera, l'emplaçament primigeni de la qual es trobava a la Casa Hago de la vila de Jaca (Osca). Deering ha passat a la història com a col·leccionista de peces i objectes de valor artístic de diferents contrades peninsulars, obtingudes sovint de manera poc ortodoxa. Son conegudes en aquest sentit, les seves col·leccions i actuacions en el marc de la vila de Sitges, on va ser

propietari del Palau Maricel i el Cau Ferrat. No ha d'estranyar, doncs, que atenent a les relacions entre les oligarquies de l'època i la monarquia espanyola, Deering aprofités l'avinentsa de la construcció del Palau per a fer un regal al monarca; com d'altra banda també feren altres prohoms del moment.

En origen, totes les parets estaven revestides amb un acabat de paper pintat llis, com es pot deduir de l'observació d'algunes imatges del període inaugural de l'edifici. Amb tot, aquest acabat no deuria agradar prou a la Casa Reial, que el mateix any 1924 va ordenar la redecoració mural de l'estança, amb l'afegit d'un nou paper pintat a base de motius damascats. Per donar més pes a la presència de la xemeneia, es decidí l'arrencament de part del paper que l'envoltava i simular amb policromia pintada i motllures d'escaiola un acabat de carreus que contextualitzés la pedra gòtica.

La biblioteca de palau després de la reforma dels seus murs, segons fotografia de l'any 1928 per Esteve Puig Pascual.

Fons: AFB – 5582-5643

Aquesta intervenció quedà fixada en la factura emesa per l'empresa "Vilaró y Valls Pintores decoradores" el 26 maig 1924, que diu

textualment¹⁹: "*Rascar el papel y pintar imitando piedra antigua el fondo de pared y moldura que encuadra la gran chimenea de la biblioteca; pintar con purpurina oro las telas metalicas de los armarios para libros y bañar con aceite cocido el pavimento de dicha biblioteca*".

Detall de la xemeneia gòtica inclosa dins del seu nou emmarcament, segons fotografia de l'any 1928 per Esteve Puig Pascual.

Fons: AFB – 5582-5643

La Sala Eduard Toda. El Museu d'Arts Decoratives: 1931-1939

La transformació del Palau Monàrquic en Museu de les Arts Decoratives representà per a la Biblioteca poques modificacions. Dins la nova museografia, l'espai rebé el nom de Sala V o Sala Eduard Toda, donat que passà a acollir les col·leccions del vocal de la Junta de Museus i benefactor del museu, consistents en relligadures i encquadernacions artístiques del s. XV al XIX.

L'estança només patí un canvi del mobiliari en la seva adaptació com a zona d'exposició per elements i objectes relacionats amb la història del paper. Atenent a aquesta funció resulta obvi que la llibreria de fusta es

¹⁹ AMCB Patrimoni municipal Exp. 1557

va mantenir en el seu lloc i s'incorporaren altres elements com taules, vitrines i faristols. Es pot concloure, però que a nivell estructural i d'acabat general, la biblioteca no va rebre cap actuació que modifiqués substancialment la seva fesomia original, ja que la seva aparença de biblioteca britànica feia d'escenografia ideal per al seu nou ús expositiu.

Vista de la biblioteca de palau reconvertida en sala Eduard Toda durant els primers quatre anys del museu d'època republicana.

Fons: AMDLC

Val a dir, tanmateix, que el dia 2 de juny de 1935 aquesta sala va ser readaptada de nou per acollir les col·leccions de Maria Regordosa, vídua del Marquès de Cornellà. Aquest canvi, però, tampoc suposaria modificacions rellevants en l'estructura original del saló, deixant de banda que al bell mig del finestral central afrontat a la xemeneia va ser parcialment tapat amb la instal·lació d'un retaule gòtic.

La inauguració de l'exposició de Maria Regordosa l'any 1935 no va implicar canvis significatius en l'estructura original de la biblioteca

Fons: AFB – 53305 i 53306.

La Biblioteca durant el Franquisme: 1939-1977

La biblioteca de palau preparada per la vinguda del dictador el 15 de juny de 1952 segons l'objectiu de Pérez de Rozas. Durant els primers anys del Franquisme l'espai conservà els seus acabats originals d'època alfonsina, malgrat que es van afegir nombrosos mobles.

Fons: AFB – 73811

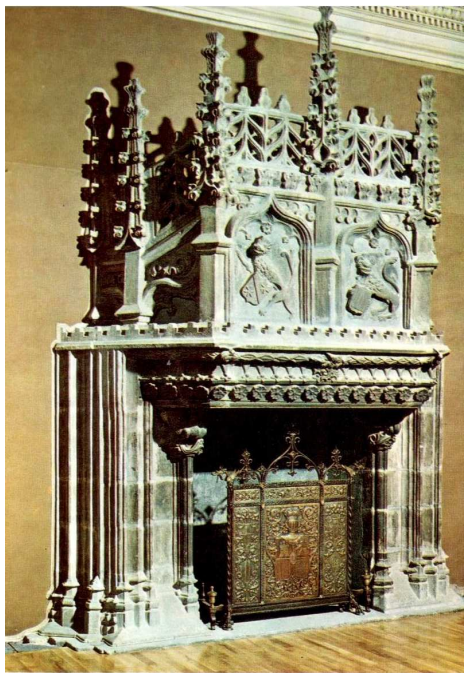
En termes generals la fesomia general de l'edifici arranjat com a Museu d'Arts Decoratives es mantingué, gairebé sense modificacions, durant els primers anys de la dictadura; més enllà de reparacions puntuals o campanyes de sanejament o repintats. Per trobar un gruix d'actuacions de major importància cal remetre's a la dècada dels anys seixanta, període del qual hi ha abundosa documentació referent a diferents i successives intervencions que, en algun cas, alteraren de manera substancial el programa decoratiu i d'acabats d'aquest espai.

Les actuacions se centraren en la substitució del paper pintat originari per un entapissat de vellut marró clar, revestiment que també afectà la zona perimetral de la xemeneia, la qual va ser desposseïda de l'emmarcament motllurat i pintat d'època alfonsina. Tanmateix, els espais que restaven entre l'esmentada xemeneia i la llibreria foren de nou decorats amb la presència de sengles alabardes creuades, que flanquejaven uns escuts amb l'heràldica del general Franco i de la ciutat de Barcelona respectivament.

Les intervencions també afectaren els llums del sostre original, que se substituïren pels models de vidre que encara ornent actualment l'espai, i

al mobiliari del museu, que fou eliminat en benefici de diferents configuracions de catifes, tauletes i tresillos.

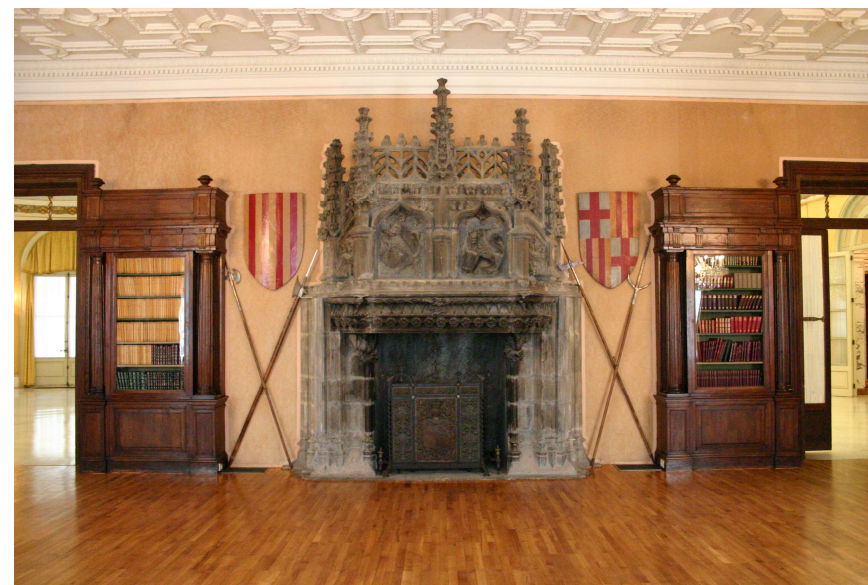
Quant a l'acabat del sostre i les seves plaques de guix motllurat, mantingué la seva composició original, per bé que els elements en relleu van ser ressaltats amb pintura daurada.

Vista general de la biblioteca i detall de la xemeneia després del seu nou agençament durant la dècada de 1960. Fotografia extreta de la publicació: De TARIN, J. i PLANAS, J. El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz. Ed. Patrimonio Nacional, 1974.

Vers la fesomia actual. La biblioteca en democràcia: 1981-2010

En el període democràtic s'han realitzat molt poques intervencions en aquest espai destacat del Palau. Val a dir, tanmateix, que en un moment encara per determinar es va decidir tornar a pintar de blanc les motllures del sostre, recuperant el seu aspecte original. En la mateixa intervenció també es va optar per substituir l'escut d'armes de Franco que es trobava al flanc esquerre de la xemeneia per un escut del principat de Catalunya.

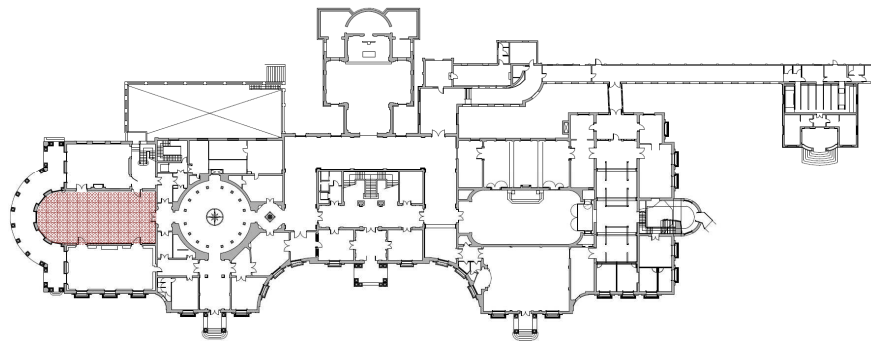

La biblioteca de palau va viure pocs canvis des de l'adveniment de la democràcia, més enllà de la retirada del mobiliari franquista i el repintat dels escuts que flanquejaven la xemeneia.

Font: Veclus S.L. (2005)

Després que la Generalitat de Catalunya prengués possessió de l'edifici es va procedir, també, a retirar l'entapissat marró-ocre de els parets per tal de repintar-les de color crema. Amb tot, aquesta operació també va suposar la retirada dels ornaments i mobiliari instal·lats a la sala durant el període de la dictadura.

3.1.19. El Menjador de Gala

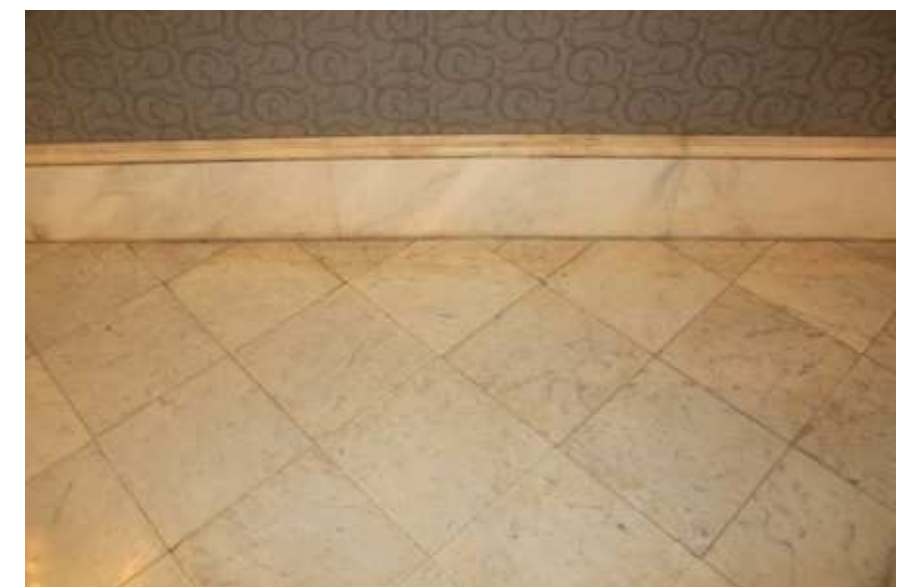
Descripció

Amb una superfície aproximada de 209,7 m², el menjador de gala és una de les sales de majors dimensions de la planta baixa de Palau, tot disposant-se al centre del conjunt d'estances que longitudinalment configuren l'ala més occidental de l'edifici, entre la biblioteca (al sud) i el menjador de diari (al nord). Disposa d'un pla una mica peculiar, donat que el seu extrem més occidental es clou en forma absidal, en una clara adaptació de la fesomia hemisfèrica del pòrtic que es desenvolupa, a l'exterior, com a façana del ras de planta baixa en aquesta part oest de l'edificació.

Actualment l'estança organitza els seus accessos en base a les sales annexes: dues portes de vidre des de la biblioteca i dues més a la banda del menjador de diari. Tanmateix, el pas principal es produeix des de l'arc de mig punt que obra l'estança vers l'eix de les dues rotondes que comuniquen amb l'escala d'honor. Altrament, el menjador de gala obre cinc portes a la zona absidal del pòrtic, totes elles coronades per una fusteria de mig punt. Aquestes fusteries es troben totes compartimentades amb quarts de fusta i vidre, amb sengles travessers fets de bronze motllurat d'acabat daurat.

El programa decoratiu de la sala es proposa amb un paviment de lloses quadrades de marbre blanc disposades de punta que evoluciona en els seus angles amb un sòcol del mateix material. Per sobre d'aquest sòcol es desenvolupa pròpiament l'acabat de les parets, realitzat amb un entapissat de seda monocrom de to gris blavós instal·lat recentment.

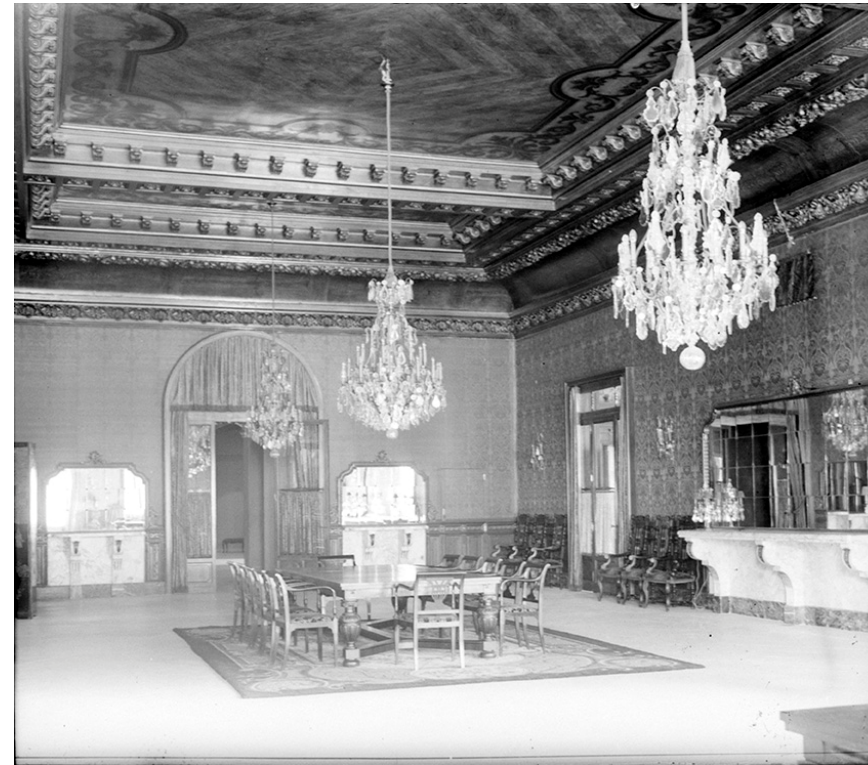
El conjunt es clou amb un cel-ras pla de guix que mostra una abundant decoració d'escaiola motllurada a base de cornises, cassetons i bandes de llorer superposades. Concretament, s'observa la presència d'un primer registre de sanefes motllurades adossat a les parets, sobre el que es desenvolupa un primer registre en relleu de palmetes i altres motius

vegetals; tots ells, recoberts de pintura daurada. Tot seguint l'alçat, el sostre planteja un angle còncav o escòcia que es lliura a d'altre fris corregut que, també en relleu, mostra decoració de diferents tipus de fruites, donat que aquest espai estava relacionat amb els grans àpats de la cort. Aquest fris disposa també d'un revestiment daurat.

A continuació el sostre torna a canviar de fesomia, tot transformant-se en una imitació de petit enteixinat de cassetons amb florons centrals. Just en aquest punt el sostre perd secció, tot enlairant-se encara més a través de sanefes lineals que porten a d'altre registre de motlures en relleu, que en aquest cas es defineix per cabdells enllaçats de fulles de llorer i revestits de color daurat. Finalment, després d'una altra pèrdua de secció, el fals sostre el clou amb una petita motllura correguda altrament revestida de daurat. Tot el conjunt decoratiu del sostre es mostra plantejat en adaptació a les línies angulars i absidals del seu pla i finalitza amb la presència de tres segles llums d'aranya de vidre que, entre d'altres solucions d'acabat, disposen de llàgrimes en forma de grans de raïm; altre cop una llicència atenent a la funció de l'estança com a menjador. La zona absidal està presidida, també, per dos grans aranyes de peu fetes de cristall tallat.

La fesomia original. Palau Reial: 1925

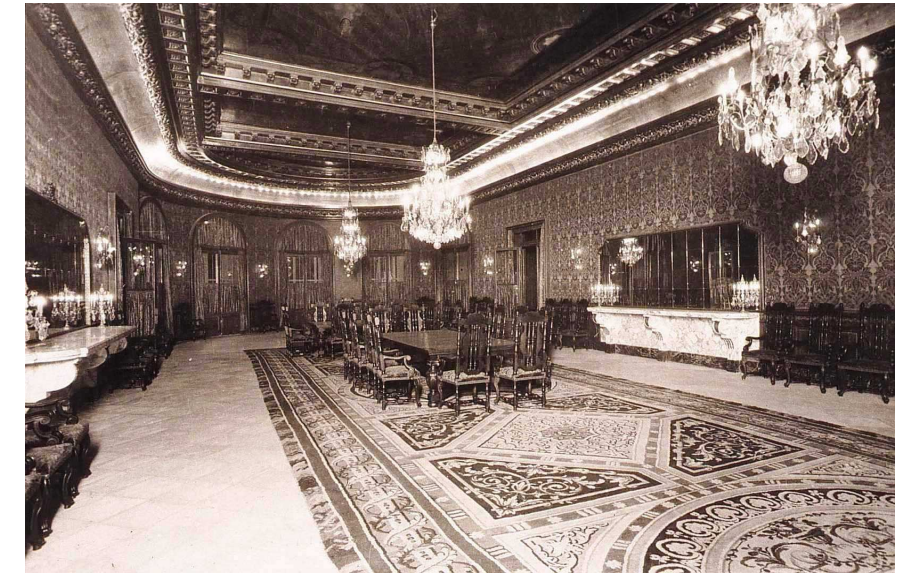

El menjador de gala, segons fotografia de l'any 1928 a càrrec d'Esteve Puig Pascual. Noti's que el cel-ras estava dividit en registres i policromat. Els murs estaven entapissats amb damasquinats i presentaven un arrimador de fusta motllurada i trinxants de marbre blanc coronats amb mirall.

Fons: AFB – 5582-5643

Tot i que freqüentment es considera que la construcció del palau finalitzà l'any 1924, el cert és que la recerca documental evidencia que l'any 1925 encara continuaven les obres de decoració de l'edifici. D'aquell any data una factura on es posa de relleu les operacions a realitzar en el sostre del que serà el menjador de gala o de "*fiestas*". Efectivament, la documentació identifica de manera clara que J. M. Lacoma i Buxó, baró de Minguella, va ser el director de les obres i l'artífex del programa decoratiu primigeni.

D'altra banda, l'absència de descripcions precises del moment, sumat al fet que les imatges del moment no són massa clares, fa que no es pugui tenir una concreció precisa de la fesomia original de la sala, especialment de l'acabat de les zones centrals del sostre. Amb tot, l'anàlisi detinguda d'aquelles informacions gràfiques i la possibilitat de contrastar-les amb les actuals possibilita una certa aproximació a l'aspecte projectual de l'espai.

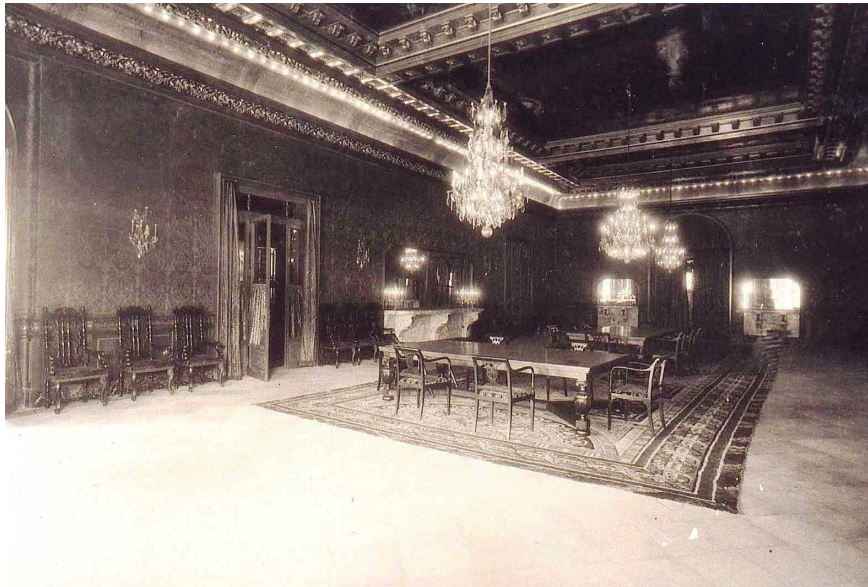
El menjador de gala poc després de la finalització dels treballs de decoració, l'any 1925

Font: AFB C26/140.

El menjador de gala mostrava un acabat general certament dissemblant de l'actual, especialment pel que fa a les zones centrals del sostre i a l'acabat dels murs perimetrals. En relació a les primeres, la formulació original era decorativament més complexa, atès que s'organitzava en tres plafons que s'emmarcaven lateralment i central amb un cornisament de permòdols i un registre de motlures que dividia el sostre en diversos registres que, a més, estaven ornats amb tot tipus de policromia i daurats. Pel que fa els murs, com els sostres, presentaven un acabat de colors més aviat foscos que poc tenen a veure amb els actuals. L'aparatós treball escultural d'aquest riquíssim sostre va ser realitzat l'any 1925 per l'escultor decorador Pedro Coll²⁰.

Quant les parets, es creu que en origen mostraven paper pintat, com també succeïa amb la biblioteca. Això era així a excepció feta del nivell més inferior del mur, revestit amb la presència d'un arrimador de fusta tallada i motllurada a quaters. La proposta d'acabat del menjador de gala es tancava amb la localització, rítmicament disposats, de tot tipus de mobiliari auxiliar, com ara trinxants, consols i tallants. Es tractava de petites taules de marbre blanc que, adossades als murs, se suportaven sobre sengles mènsules també del mateix material i que en els àpats cortesans servien per a exposar i servir les viandes abans de servir-les a taula.

²⁰ AMCB. Patrimoni Municipal. Exp. 1557.

El menjador de gala poc després de la finalització dels treballs de decoració, l'any 1925

Font: AFB 30508.

A sobre els tallants s'hi disposaven uns miralls dits de Venècia, finalitzant el conjunt amb un enginyós joc de reflexos. Aquesta proposta decorativa fou eliminada anys més tard, malgrat que els paviments i el sòcol de marbre s'han mantingut pràcticament fins l'actualitat, no així tots els llums d'aranya, que van ser substituïts posteriorment.

La Sala Enric Batlló. El Museu d'Arts Decoratives: 1932-1939

A diferència d'altres estances del Palau, el menjador de gala no fou pràcticament modificat o intervingut en el procés de canvi d'ús de l'edifici. Efectivament, en atenció a les característiques del Museu de les Arts Decoratives d'aquells moments, especialment la seva col·lecció de porcellanes hispanes i de Saxònia, la sala es plantejà com a lloc d'exhibició d'aquells materials, tot aprofitant la seva fesomia de menjador. A tal efecte només fou transformada per la presència de vitrines i altres objectes, rellotges, canelobres, gerros, etc. que no tingueren cap incidència estructural o de programa decoratiu sobre l'estança, però que serviren per homenatjar Enric Batlló, mecenes que feu donació dels seus patrimonials a la Diputació de Barcelona.

Les imatges testimonien, com s'ha dit més amunt, que la sala va viure intervencions pràcticament imperceptibles.

Les autoritats municipals i els reporters en l'acte d'inauguració del Museu d'Arts Decoratives el dia 18 de desembre de 1932 segons fotografia realitzada a la nova Sala Enric Batlló per Carlos Pérez de Rozas.

Font: AFB 30508.

Durant el període republicà l'antic menjador de gala no va viure transformacions remarcables pel que fa la seva estructura. Tanmateix, els seus trinxants van servir de suport a les riquíssimes col·leccions de Porcellana de Meissen cedides pel mecenes Enric Batlló.

Fons: AMDLC

Vers la fesomia actual. El Franquisme: 1939-1977

Durant els primers anys de la dictadura, el menjador de gala de la nova residència del dictador no va viure transformacions destacables, més enllà, d'algunes obres puntuals de reparació, sobretot de l'antic arrimador de roure (avui desaparegut) efectuades l'any 1948²¹. Amb tot, algunes imatges d'aquell període testimonien que l'acció del temps poc havia variat la fesomia de l'estança en els seus primers trenta anys d'existència.

Com en d'altres dependències del palau, per trobar un període on les intervencions sobre l'edifici foren més intenses cal remetre's als anys seixanta, concretament a 1968. En aquella data, i com a conseqüència de les diferents campanyes de reforma fetes als Palau, es procedí a l'arranjament total del menjador de gala. L'obra, dirigida per Joaquin de Ros i de Ramis, en aquell moment cap del "*Servicio de Edificios Artísticos y Arqueológicos y de Ornato Público*" de l'Ajuntament, responia al següent projecte firmat el 17 de juliol de 1968:

El menjador de gala preparat per la vinguda del dictador el 15 de juny de 1952 segons l'objectiu de Pérez de Rozas. Durant els primers anys del Franquisme l'espai conservà els seus acabats originals d'època alfoncina.

Fons: AFB – 73808

²¹ AMCB Foment interior. Exp. 1204.

El sostre de l'estança va adoptar el seu aspecte actual durant la reforma de 1968, quan també es van desmantellar arrimadors i trinxants per tal d'entapissar l'estança de nou. Fotografia extreta de la publicació: De TARIN, J. i PLANAS, J. El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz. Ed. Patrimonio Nacional, 1974.

Durant el Franquisme, el Menjador de gala es guarnia amb la vaixela reial durant les festes de Nadal. Fotografia extreta de la publicació: De TARIN, J. i PLANAS, J. El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz. Ed. Patrimonio Nacional, 1974.

“Demolición del cielo-raso existente, construcción de nuevo cielo-raso, en estilo Carlos IV, simulando jácenos y plafones, todo ello moldurado y con adornos de hojas, ovas, etc. Pintado y patinado al oro viejo de los elementso de ornamentación. Arranque del arrimadero existente y

formación de nuevo, en madera blanca, con plafones moldurados, pintado y patinado de los mismos al oro viejo, sobre fondo general blanco. Nueva estructura y decoración de las vidrieras de acceso al comedor, modificando la forma de los vanos y cambiando la parpintería, incluso pintado la misma en blanco y oro, así como acristalamiento con espejos. Formación de pilastras de mármol de Italia y madera adosadas a la pared, incluido bases y capiteles. Formación pilastras en ángulo de las mismas características anteriores. Tapizado de los plafones entre columnas, incluido cerco de madera moldurada pintada en blanco y crema. Pulido y abrillantado del mosaico de mármol blanco una vez terminadas las obras”²².

A la llum de les imatges que es disposen de l'època, però, es pot afirmar que el projecte de reforma del menjador no fou realitzat en la seva totalitat. I és que, tot i que sí que es va actuar sobre el sostre (que prendria el seu aspecte actual) i es va eliminar els arrimadors, no es van arribar a realitzar pilastres de marbre. Amb el nou entapissat sobre les parets es va aprofitar, també, per desmantellar els antics trinxants de marbre i mirall encastats a les parets. Amb tot, també es té constància que els murs van ser entapissats amb seda groga i verda de franges verticals i per mobiliari realitzat per la “Fundación Francisco Franco”. A més, la “Real Fàbrica de Tapices”, cedí altres elements com tapisos i catifes, configurant d'aquesta manera un àmbit lligat a un programa decoratiu que remembrava el classicisme incipient de l'Espanya del regnat de Carles IV. Noti's que aquestes intervencions sobre sostre i parets també van implicar la instal·lació dels actuals llums d'aranya del sostre, els aplics de vidre de les parets i els dos grans llums de cristall de la zona absidal de la sala, provinents de la capella de palau i originals de 1924.

Darreres intervencions en democràcia: 1981-2010.

Com s'ha dit anteriorment, es podria afirmar que el menjador de gala va adquirir el seu aspecte actual durant les intervencions realitzades durant la intervenció de 1968. Tanmateix, d'ençà de l'adveniment de la democràcia, aquest espai ha estat entapissat un parell de cops – amb un entapissat ocre primer i gris després – i el sostre ha estat emblanquinat parcialment, perdent alguns detalls del daurat original. L'actual entapissat gris blavós es va realitzar l'any 2010, en motiu de la inauguració de la nova seu de la Unió per la Mediterrània.

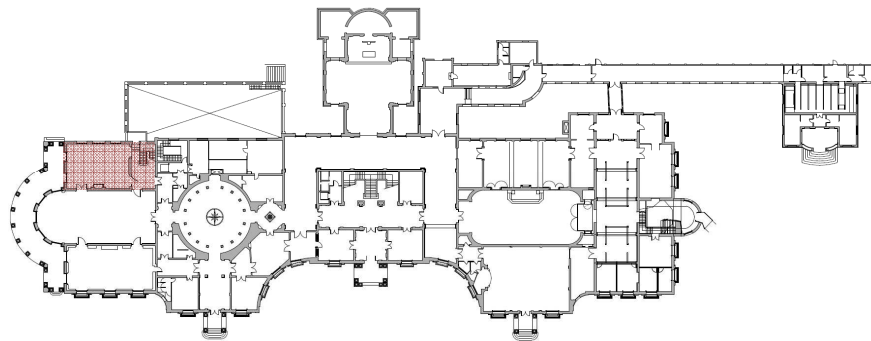
²² AMCB Patrimoni Municipal. Exp. 226

El menjador de Gala va ser reddecorat amb tapisseries de seda de color ocre durant els primers anys de democràcia.

Font: Veclus S.L. (2005)

3.1.20. L'antic menjador de diari i l'escala de servei

Descripció

La sala tradicionalment coneguda com menjador de diari és l'estança que millor mostra les constants transformacions edilícies a les que van ser sotmeses determinades àrees del palau a mesura que s'anaven succeint els períodes històrics del segle XX. Aquesta cambra evidencia la voluntat exclusivament escenogràfica -gairebé teatral- que va condicionat la fesomia interior del palau de Pedralbes des de la seva construcció, però també a mesura que canviaven els temps.

Amb 98 m² de superfície, el menjador de diari se situa a la banda més septentrional de l'ala oest de l'edifici, tot obrint dues portes a la galeria porticada del costat occidental de la planta baixa i tres finestres als

jardinets de la part nord-oest de la finca. S'hi accedeix a través de dos únics passos al seu interior; l'un des del menjador de gala (porta més occidental) i l'altre des del distribuïdor de l'escala de servei al que s'accedeix des de l'esmentat menjador de gala i des del corredor que comunica transversalment totes les sales de l'ala oest de l'edifici.

Actualment, aquest espai mancat de mobiliari estable, mostra un acabat que es basa en la proposta escenogràfica de l'antic Museu republicà. Així, des d'un punt de vista general, es pot descriure aquest espai com

un escenari d'inspiració britànica que no és resultat del projecte arquitectònic original, sinó d'una escenografia museogràfica aconseguida mitjançant plafons de fusta i guix motllurats disposats sobre parets i sostres, formant els elements prototípics del disseny aristocràtic anglès. En aquest sentit, mereix especial atenció, l'escòcia motllurada a base de fulles d'acant i la corona oboidal de llorer que encercla el floró central del qual pendula l'aranya de vidre que dona llum a l'estança.

És prova d'aquesta voluntat teatral – quasi bé de diorama – la xemeneia que es localitza a la paret sud de l'estança, ja que tota ella té funcions exclusivament ornamentals i no disposa d'un sistema real d'extracció de fums. Sobre l'estructura de la xemeneia hi destaca, sortint del plom dels murs, un gran plafó realitzat amb diverses plaques de mirall.

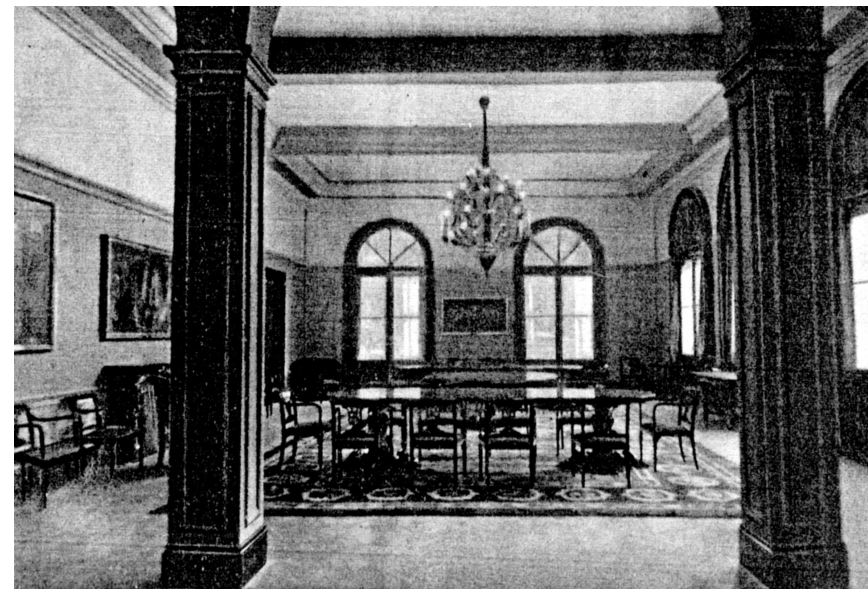
Amb tot, hi ha elements o propostes d'acabat que mostren una millor factura o que estan d'acord amb alguna de les característiques edilícies del Palau: el paviment de parquet, disposat a espiga del terra de l'estança.

Quant al distribuïdor cal dir que és una dependència que cal considerar, per raons històriques que més endavant es desenvoluparan, com un annex al menjador. Aquest espai mostra una escala de fusta dividida en dos trams i tancada amb baranes de balustres tornejats que permet la comunicació de servei entre la zona de cuines i els pisos superiors. Els seus murs presenten senzilles decoracions motllurades a quaters i el seu paviment està configurat amb una tarima de parquet disposat en

espina de peix. Una porta metàl·lica coronada per un arc de mig punt dóna accés directe a al jardí, al que també s'obre una finestra amb la mateixa forma, disposada al replà de l'escala.

La fesomia original. Palau Reial: 1924-1931

Santiago Marco dissenyà l'any 1924 el primer menjador de diari d'estil holandès, un espai que unificava la zona pròpiament de menjador amb la zona de l'escala de servei, comunicats per mitjà de tres grans arcs.

Fons: Revista "Lyceum"

Com s'ha esmentat anteriorment, ni la fesomia ni la denominació del menjador de diari es correspon amb el plantejament original de la sala. Efectivament se sap, per informacions gràfiques i documentals, que aquesta sala havia estat pensada en origen com a menjador de diari del

palau. La proposta original, que no té res a veure amb l'actual, responia a un projecte força senzill que, en paraules del mateix Santiago Marco, autor de la decoració, responia a un suposat "*estilo holandès*".

Aquesta estança original es caracteritzava per mostrar una comunicació directa entre la zona de menjador i la zona de distribuïdor i escala de servei per mitjà de tres grans arcs de mig punt. El sostre presentava tres cel rasos compartimentats per llurs jàsseres disposades transversalment, ornades amb motllures d'escaiola. Els murs de l'estança estaven modestament revestits de paper pintat fins a mitja alçada.

En un moment encara per determinar dins del mateix període alfonsí, la sala mudà de nom i d'ús, tot esdevenint "*salón de fumar i de ocio*". Aquesta operació no representà més transformacions que el canvi de mobles i la construcció d'unes fusteries de vidre que servien per separar de manera més clara l'àmbit del distribuïdor i de la nova sala de fumar, que, en el projecte original de Santiago Marco, eren oberts.

Les imatges de l'època continuen mostrant una estança senzilla quant als acabats, malgrat que les parets van ser revestides amb un nou paper pintat a base de damascats i que l'únic llum que en principi il·luminava l'espai va ser substituït per tres llums d'aranya de vidre.

Poc després de la inauguració del palau, el menjador de diari va ser reconvertit en sala de fumar, el que va comportar canvis en el tapissat de la sala, la construcció de fusteries de separació amb l'escala i la instal·lació de nous llums.

Fons: AFB - C26/156.

En època alfonsina es formalitzà, per primer cop, la separació entre el distribuïdor de l'escala de servei i el que fins llavors havia estat menjador de diari de la família reial.

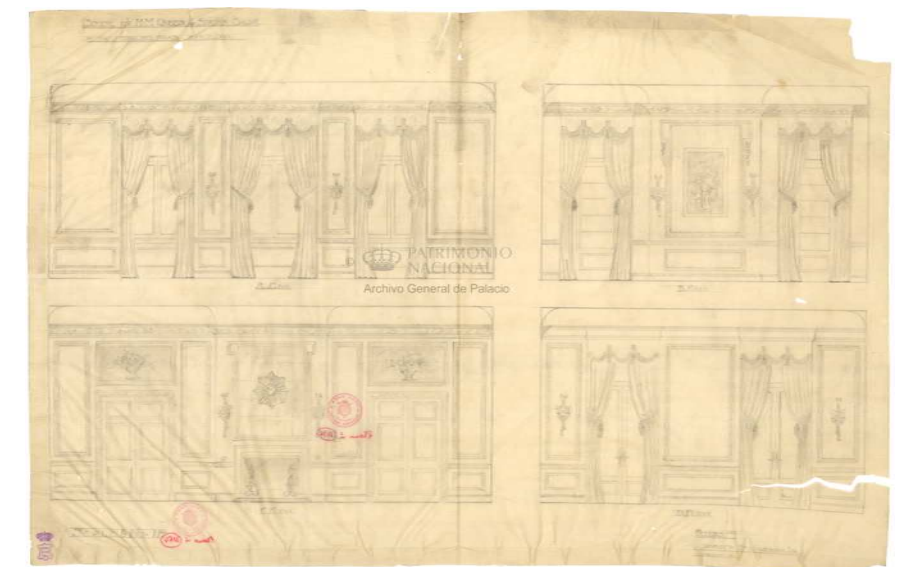
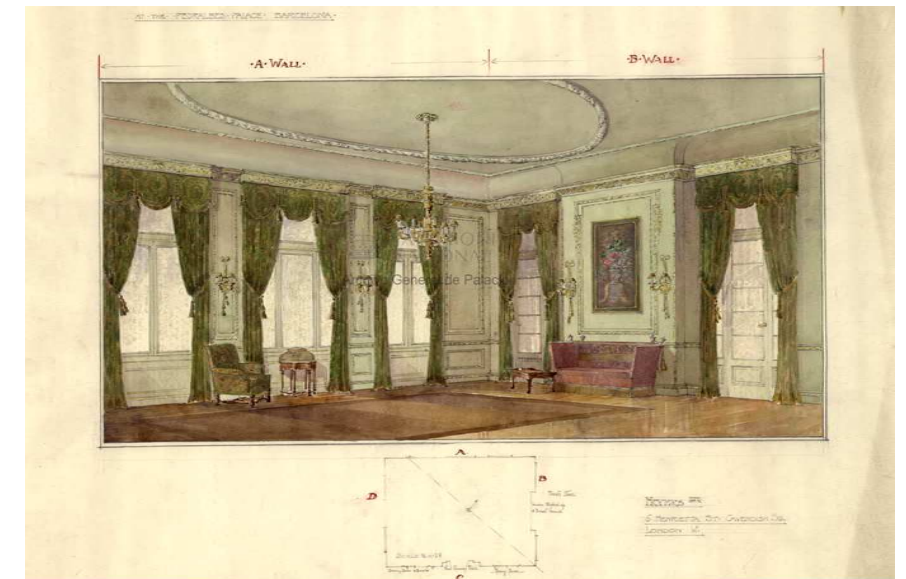
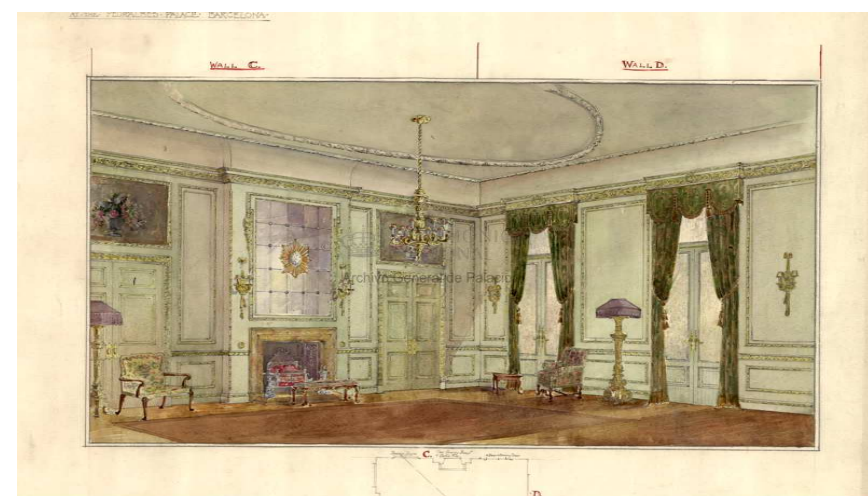
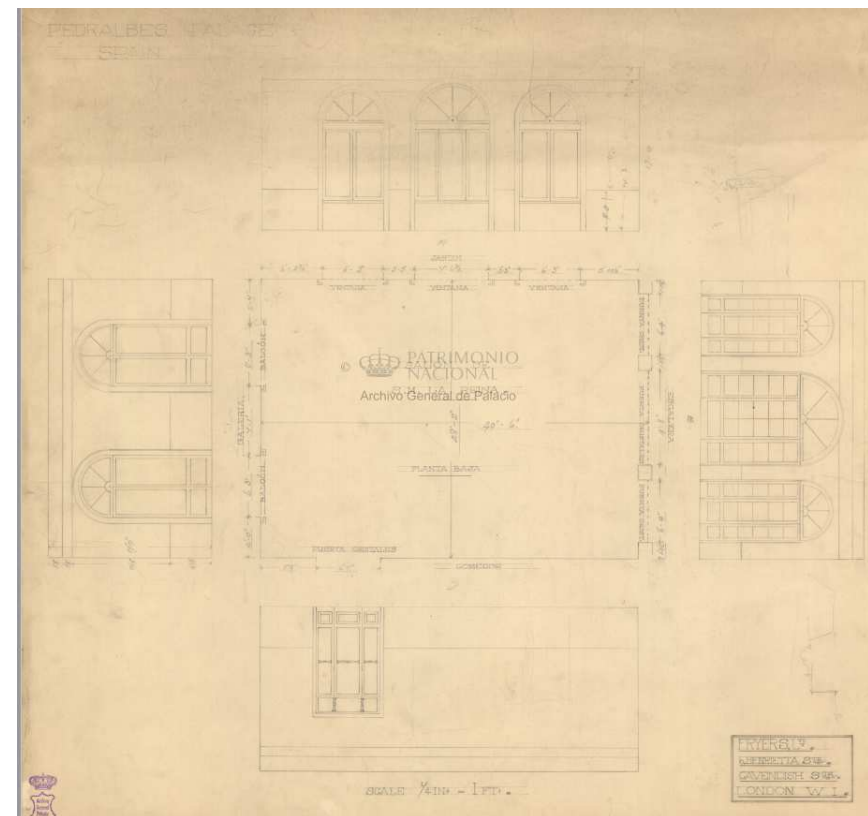
Fons: AFB - C26/149.

Contràriament al que s'havia cregut fins ara, aquest espai adoptà el seu aspecte actual en una tercera fase decorativa encara dins del període alfonsí. Efectivament, poc temps abans de la proclamació de la II República Espanyola, la Casa Reial reformà aquest espai amb la voluntat de convertir-lo en saleta personal de la Reina Victòria Eugènia. Aquesta reforma va ser molt transcendent quant a la fesomia i acabats de l'antiga sala de fumar.

Aquesta intervenció suposà una modificació completa del programa decoratiu primigeni, adoptant el llenguatge propi dels grans salons palauencs de la tradició britànica. Cal recordar, en aquest sentit, que la reina consort Victòria Eugènia de Battenberg era escocesa i néta de la Reina Victòria, de manera que aquest nou espai havia de complaure els designis d'una reina habituada a d'altres tradicions decoratives. Recentment s'ha localitzat, en els arxius de Patrimonio Nacional, els plànols projectuals d'aquesta reforma contractada a un equip de decoradors anglesos de l'empresa "Flyers Ltd.", que van treballar en el projecte des de la seva seu a Cavendish Square, Londres.

L'operació escenogràfica va ser, com s'ha dit, molt important. Així, els murs van ser despallats dels seus papers pintats i recoberts amb quaters motllurats de fusta esculpida i guix i es recreà un àmbit nou de xemeneia. Sota un punt de vista més arquitectònic, les actuacions més evidents van venir lligades amb el canvi del sostre original, substituït per l'actual cel ras de guix; i la transformació del mig punt de les finestres i

portes en llindes. Mereix també especial atenció el cegat de dos dels tres arcs de mig punt que comunicaven l'antiga sala de fumar amb l'àmbit de l'escala de servei. Es trencava definitivament la imatge de l'estança original, que va quedar definitivament segregada en dos espais diferenciats: d'una banda la nova sala de la Reina consort i, de l'altra, el vestíbul de l'escala, des de llavors aïllada i desconnectada de la resta d'estances del palau.

Sobre aquestes línies, diverses imatges del projecte de transformació de la sala de fumar en sala privada de la reina Victòria Eugènia. Els dibuixos, amb anotacions escrites en anglès, van ser realitzats per l'empresa londinenca "Flyers Ltd." a finals del regnat d'Alfons XIII.

Fons: Arxivo General de Palacio. Patrimonio Nacional.

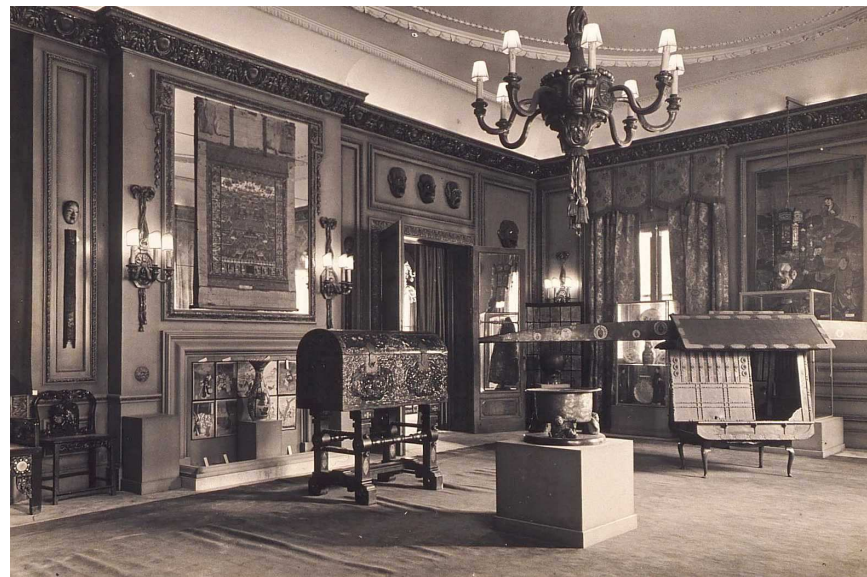
La nova saleta de la Reina Victòria Eugènia es va amoblar ricament amb elements probablement provinents dels fons de Patrimonio Nacional, segons es pot veure en aquesta fotografia d'Esteve Puig i Pascual realitzada l'any 1928.

Fons: AFB – 5582-5643

La Sala Lluís Masriera. El Museu d'Arts Decoratives: 1932-1939

Per poder tenir testimonis gràfics de primera mà que descriguin aquesta saleta de la reina Victòria Eugènia cal avançar, contradictòriament, fins al període republicà. Com s'ha dit en descriure d'altres estances d'aquest període, l'operació de museïtzació d'aquest espai va anar lligada a l'entitat i característiques de les col·leccions que la Junta de Museus hi va decidir exposar. Certament, la nova Sala IV o Sala Lluís Masriera havia d'acollir la riquíssima col·lecció d'aquest artista barceloní conformada d'objectes orientals de gran luxe.

En aquest sentit, es va plantejar que aquest saló era el més adient per a aquesta col·lecció. I és que aquest espai, inspirat en els salons de te britànics, responia a la perfecció al tòpic de la imatge col·lectiva dels gabinets de curiositats on l'aristocràcia reunia els seus objectes favorits provinents de civilitzacions estranyes. Amb aquesta museïtzació s'aconseguien dos objectius: d'una banda corregir les distorsions d'origen de les pròpies peces, i de l'altra, mostrar-les com si estiguessin exposades en el saló privat d'un col·leccionista arquetípic.

Dues vistes del saló de la reina Victòria Eugènia reconvertit en Sala Lluís Masriera d'arts orientals. L'espai redissenyat a finals d'època alfonsina no va ser pràcticament alterat, més enllà de l'evident bigarrament museogràfic resultant de la instal·lació de nombroses peces del Museu d'Arts Decoratives.

Fons: AFB - 30515 i 30516.

Les fotografies realitzades en aquest període, concretament l'any 1932, són unes de les més antigues conservades en relació al saló que Victòria Eugènia de Battenberg va fer agençar en aquesta zona del palau. Noti's que originalment els murs presentaven un color fosc, ja que les fusteries mostraven les seves vetes naturals.

Vers la fesomia actual. El període franquista: 1939-1977

La Sala de la reina Victòria Eugènia reconvertida, de nou, en menjador de diari durant la dictadura de Franco. Fotografia extreta de la publicació: De TARIN, J. i PLANAS, J. El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz. Ed. Patrimonio Nacional, 1974.

L'adveniment del franquisme no representà cap modificació o intervenció essencial en la sala, més enllà del repintat de les seves fusteries, que van ser daurades i pintades del color verd turquesa previst en el projecte. A més, es van retirar els mobles, els objectes i les vitrines de l'etapa anterior del Museu. Amb tot, l'any 1948 l'espai recuperà novament la fesomia de menjador per mitjà d'un canvi de mobles comprats a la casa Pallarols S.L. i la restauració del parquet, que en poc alteraren la fesomia de saló de te republicà²³. Semblaria lògic suposar que l'escenografia de la sala complia perfectament les voluntats ennoblidores del dictador. Bona mostra d'això l'ofereix el fet que malgrat les intervencions de manteniment no es va ni tan sols canviar els cortinatges dels finestrals.

El menjador de diari en període democràtic: 1981-2010

Minses i escadusseres han estat les intervencions realitzades a l'estança durant el període democràtic, que en cap cas han suposat una intervenció arquitectònica destacable. Es pot constatar, però, el canvi

²³ AMCB Foment interior. Exp. 1204.

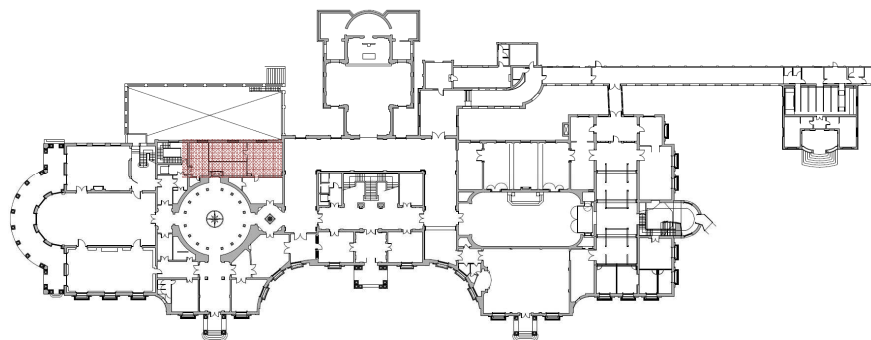
dels cortinatges de les obertures, dels llums del sostre i reparacions puntuals en el parquet original de 1924. Durant la dècada de 1990 l'espai va ser desafortunadament repintat de color blanc i amb les motllures ressaltades en color verd. En els darrers anys en què la Generalitat de Catalunya prengué possessió de l'edifici, però, aquesta sala va ser totalment emblanquinada, a excepció feta d'alguns detalls daurats al sostre.

La sala va ser emblanquinada durant la dècada de 1990, quan també es va pintar les motllures de color verd i s'afegiren nous cortinatges d'estil anglès.

Font: Veclus S.L. (2005)

3.1.21. L'office

Descripció

L'office o cuina de palau és, junt amb els passadissos de servei que hi desemboquen, l'única estança destinada al servei que es localitza a la planta noble. Es tracta d'un espai de grans dimensions, de planta rectangular i que ha arribat a l'actualitat compartimentat en diverses seccions especialitzades. I conté un passaplats o petit muntacàrregues que comunica directament amb les cuines de palau, disposades a la planta soterrani.

Aquesta estança presenta uns acabats molt modestos i funcionals: el cel ras d'escaiola, pla i emblanquinat, acull la il·luminació de l'espai, a base de fluorescents. Els murs es presenten totalment revestits de rajola

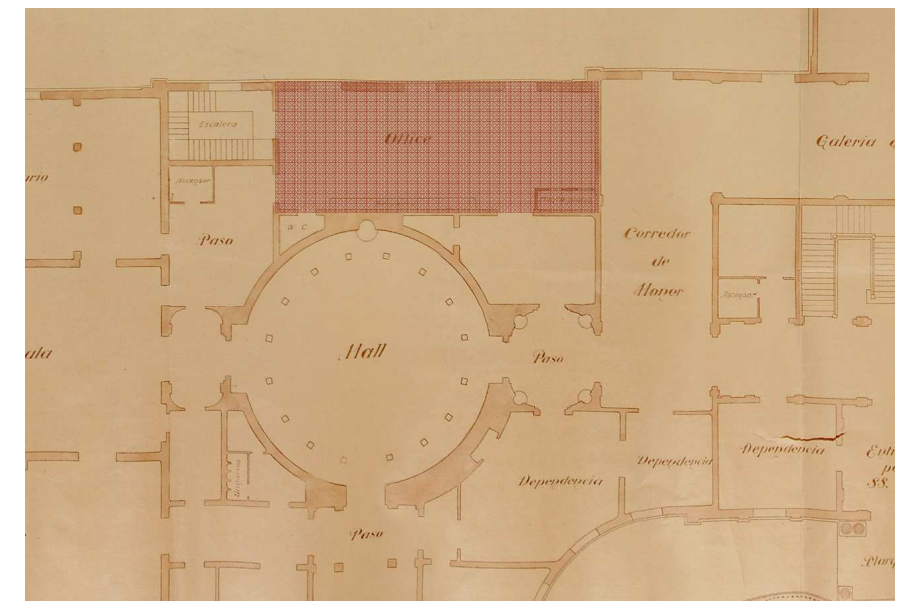
vidrada blanca disposada a junt seguit i el paviment està realitzat amb rajola ceràmica antilliscant esmaltada de color gris. Es conserven els mobles encastats amb tancaments de fòrmica vermella, així com tots els emmarcaments d'obertures d'alumini i les superfícies de treball d'acer inoxidable.

L'office i el pas del temps

Aquest espai ha arribat a l'actualitat amb uns acabats contemporanis que res deuen tenir a veure amb els que conformaven l'office en època alfonsina. El cert és que, en els primers plànols de l'edifici conclòs, dibuixats l'any 1924, ja es defineix aquest espai com un office. Malgrat tot, aquell office primigeni no estava compartimentat i disposava d'un muntacàrregues en el seu angle més oriental. Com és lògic, en tractar-se d'una estança destinada exclusivament al servei de palau, no se'n conserva documentació fotogràfica o projectual, ni tampoc se n'ha localitzat referències escrites que en parlin directament.

Durant la II República, moment en què la planta noble va passar a acollir les sales d'exposició del Museu d'Arts Decoratives, aquell office primigeni va ser totalment desmantellat i reconvertit, curiosament, en un dels espais expositius més importants del museu: la sala II, destinada a acollir la col·lecció d'art xinès dels segles VII al XVIII que l'industrial Damià Mateu havia cedit a la Junta de Museus i que estava formada per objectes de porcellana, talles, bronzes i tapissos.

Aquest espai acollia, ja en època alfonsina, el primer office del palau, un espai sense compartimentacions que comunicava directament amb l'escala de servei i els corredors de servei, tal i com es pot observar en aquest plànol de 1924.

Fons: Archivo General de Palacio. Patrimonio Nacional.

La transformació d'aquest espai es traduí en l'entapissat dels seus murs i la cancel·lació del passaplats. Tanmateix, el fet que el paviment ceràmic original es cobrí tan sols amb una moqueta i que es mantinguessin els cel rasos sense ornamentació i les escòcies arrodonides denoten que en aquell període no s'optà per a l'agencament d'un espai més ric o noble, sinó museogràficament funcional. Menciò a banda mereixen, però, les fusteries de tancament, dels tres finestrals de mig punt que s'obrien a la façana posterior, que deuen ser millorats en aquell moment. Una altra intervenció important realitzada en aquest espai per tal de convertir-lo en sala d'exposicions va ser l'obertura d'una porta que el comunicava directament amb la gran rotonda. Aquella intervenció suposà la destrucció de la fornícula que centralitzava el punt de fuga des del vestíbul d'honor quan s'ingressava a l'edifici.

Després de la Guerra Civil Espanyola moltes de les sales del museu van ser desmantellades per tal de reconvertir el palau en residència del nou cap d'Estat. Malgrat que no s'ha localitzat documentació que ho certifiqui, en algun moment indeterminat de la dictadura, aquest espai recuperà la seva funció original d'office, per tal de donar servei durant els actes institucionals i la quotidianitat de la família del dictador. Com sovint passa amb aquest tipus d'espai més funcionals i d'us més intensiu, l'office deuria viure, al llarg dels darrers anys, diverses intervencions de millora de les seves infraestructures, sense que n'hagin transcendit

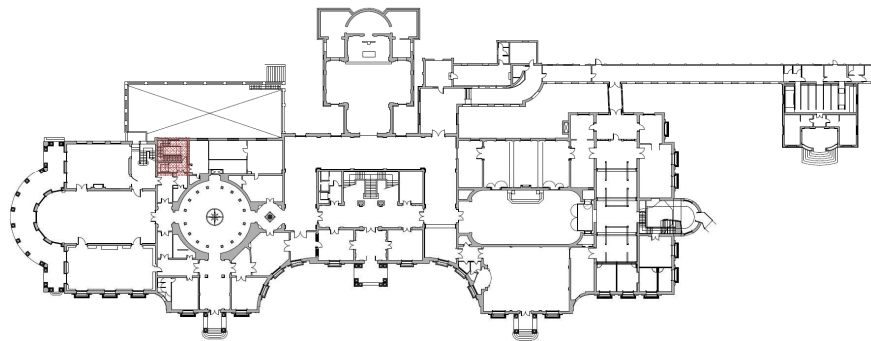
dades destacables. Malgrat tot, el seu aspecte actual sembla respondre a intervencions realitzades durant la dècada de 1970, com es pot deduir especialment dels acabats de fòrmica vermella de molts dels seus armaris encastats.

L'office d'època alfonsina va ser transformat, en època republicana, en la sala Damia Mateu d'art xinès, el que comportà el desmuntatge total de l'antiga estança de servei i la redecoració superficial dels seus elements per tal d'adaptar-los com a espai museístic.

Fons: AFB - 30515 i 30516.

3.1.22. L'escala de servei

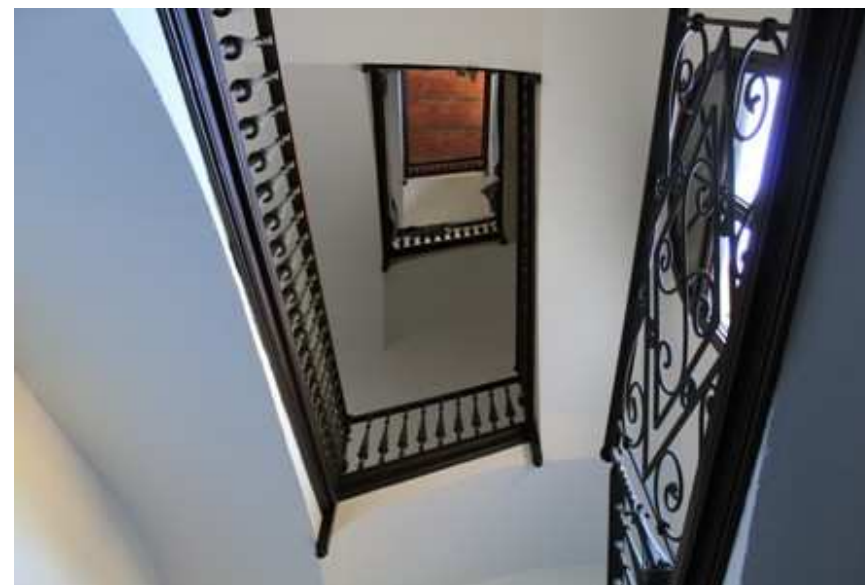
Descripció

L'escala de servei és un dels elements de comunicació més importants de l'edifici, donat que és l'únic que permet l'accés directe entre totes les plantes compreses entre el soterrani i la planta segona.

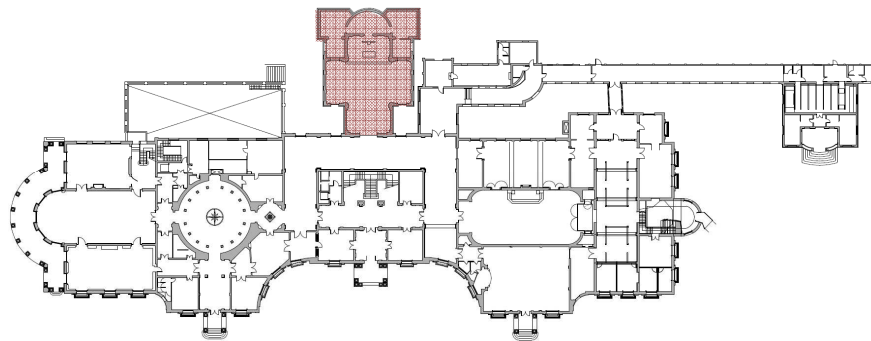
Es tracta d'una estructura rampant conformada per tres trams per planta, realitzats sobre voltes de maó de pla enguixades i pintades de blanc. Els graons estan fets amb lloses monolítiques de terratzo gris, el mateix material amb el que es va enrajolar els diferents replans que conformen l'escala, a excepció del replà del soterrani, configurat per un paviment continu de ciment.

L'element més destacat de l'escala és, però, la seva barana a base de barrots de ferro colat en forma de balustre tan sols interrompuda, al replà de la planta noble, per una altra tipologia de barana de ferro forjat a base de reganyols tangencials amb formes romboïdals concèntriques. En tots els nivells aquesta barana reposa sobre un entornpeu de fusta motllurada i pintada de marró i està protegida per un passamans motllurat de fusta envernissada.

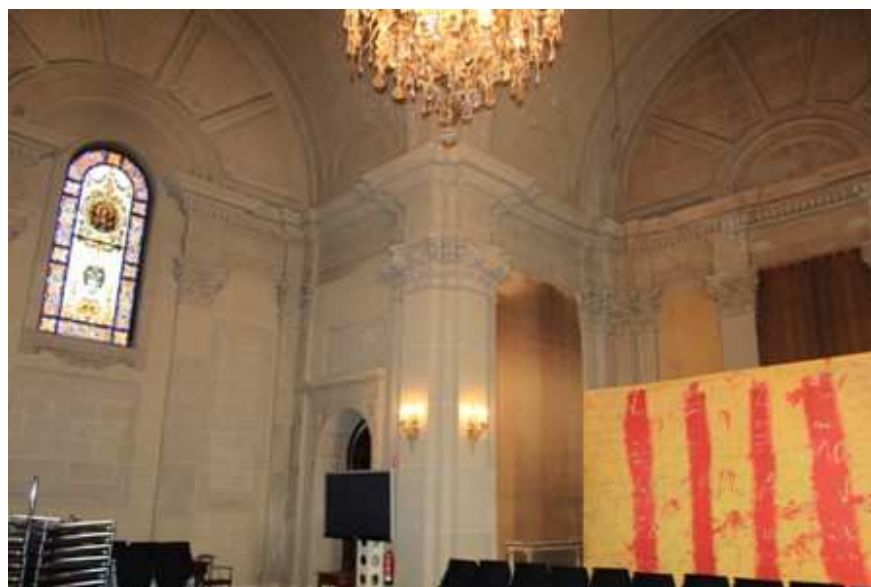
En tractar-se d'un element estrictament funcional i reservat per al servei, la caixa d'escala ha arribat a l'actualitat en el seu estat original, a excepció, evidentment, del seu acabat de murs, que han estat repintats en el marc de les lògiques tasques de manteniment de l'edifici.

3.1.23. La Capella

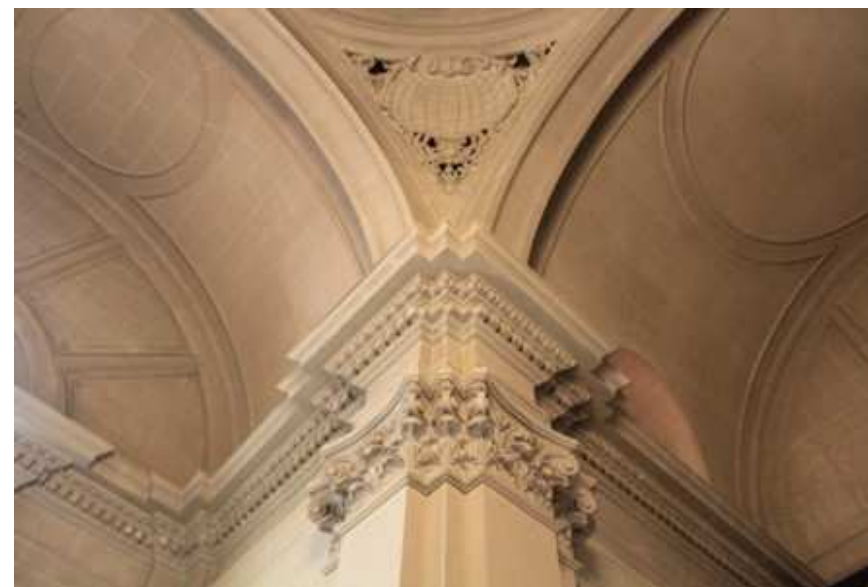
Descripció

La capella de palau i els seus espais annexes és un dels àmbits de majors dimensions de l'edifici i, de fet, configura per si sol un cos adossat al cos central, per la seva banda posterior. Aquesta dependència presenta la particularitat que ostenta un únic accés, de grans dimensions, des de la sala dels passos perduts. Es tracta d'un gran espai en forma de creu grega i de sostre elevat que, com ja s'ha vist en parlar d'àmbits com la Sala del Tron i la Gran rotonda, comprèn els dos primers pisos de l'edifici.

En termes generals es podria dir que aquesta capella reproduïx els canons estètics de l'arquitectura espanyola d'inspiració renaixentista,

motiu pel qual desenvolupa un estricte llenguatge classicista i una aparença d'obra massissa de pedra. En certa manera es podria associar aquest espai a l'estètica règia de la basílica herreriana de San Lorenzo el Real del Escorial o de la Catedral de Jaén.

Com els seus models d'inspiració, aquest espai està cobert per unes grans voltes de canó que conflueixen en un creuer rematat per una cúpula sobre petxines i sense tambor ni llanterna. A diferència dels models històrics dels que s'inspira la capella de Pedralbes, aquestes

voltes estan realitzades amb diverses capes de maó de pla, és a dir, que no està coberta de pedra, sinó de rajola comuna lligada amb guix i revestida amb estucs ornamentals. Aquests estucs, senzillament motllurats amb quarters d'inspiració clàssica, van ser degudament decorats amb una bicromia que imitava l'estereotomia d'una suposada volta pètria.

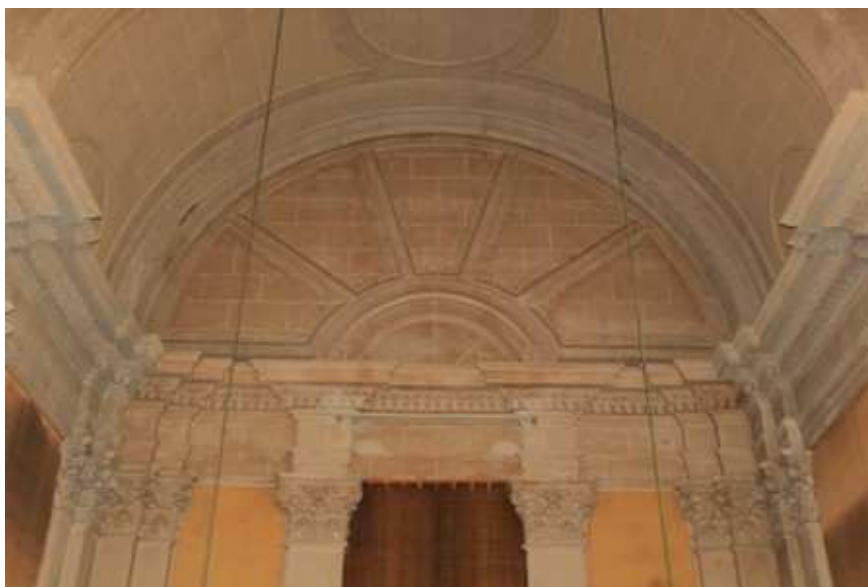
L'ornamentació motllurada de la volta és especialment important en les petxines que sostenen visualment la cúpula, prodigiosament treballades amb una gran estructura en forma de conquilla marina envoltada de reganyols calats de fulles d'acant entrelaçades, formant quatre grans respiradors entre la volta i la teulada de la capella. La cúpula, decorada a base de falsos carreus concèntrics de pedra, reposa sobre una motllura circular en forma d'entaulament jònic, amb frisos en forma de daus.

Les impostes de la volta reposen, a banda i banda de les naus, sobre un altre entaulament d'estil jònic que recorre totes les parets de la capella amb la seva aparatosa volumetria, recorrent cadascun dels espais amb recursos de cert barroquisme, com el trencament de línies i la superposició de diversos plans, creant jocs de llums i ombres.

Aquest entaulament no fa més que reproduir, tanmateix, la volumetria de les pilastres corínties d'ordre gegant que donen ritme als despallats murs de la capella, tant en les seves cantonades com als extrems de les naus de l'epístola i l'evangeli i, el presbiteri. Val a dir que la nau central presenta els murs intercolumnis totalment revestits amb un entapissat de vellut ocre, mentre que les naus de l'epístola i l'evangeli es

presenten, també, ornats amb quarters motllurats d'escaiola i bicromia pictòrica a imitació de falsos carreus de pedra disposats a trencajunts. En els extrems d'aquestes naus pren especial importància la presència de llurs finestres, coronats per arcs de mig punt de grans dimensions i tancats amb plafons de vitrall de colors. Aquests vitralls, ricament ornats a base de reganyols daurats sobre un fons blau envoltat de garlandes florals, presenten dos medallons amb les figures de Sant Ildefons i Santa Victòria, patrons d'Alfons XIII i Victòria Eugènia de Battenberg.

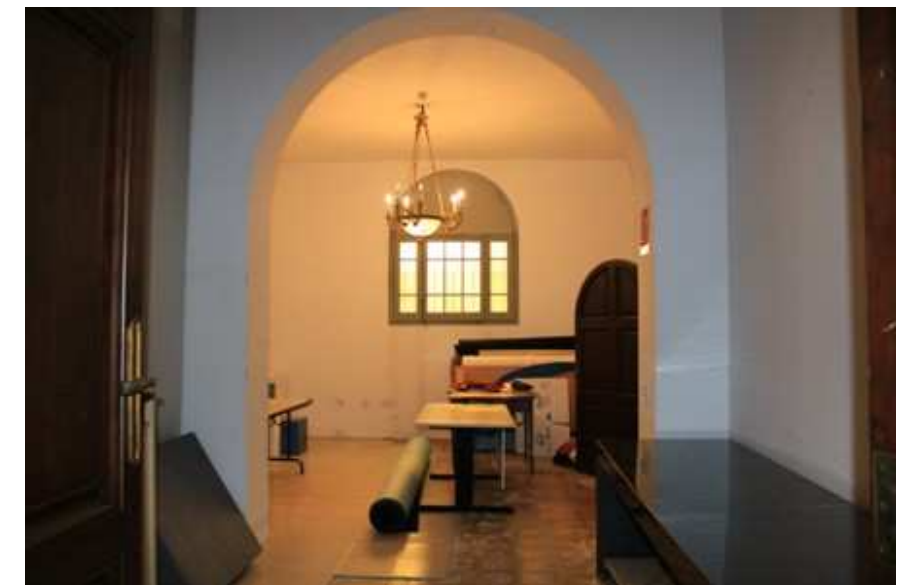

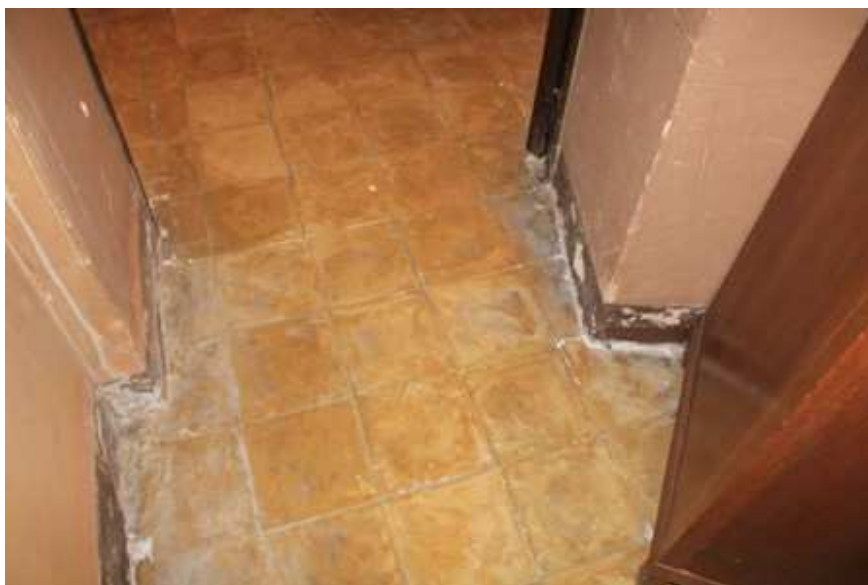
Vitralls similars són els que tanquen les llunetes que donen llum, a través de la volta de la nau d'accés, a la gran tribuna reial afrontada al presbiteri, a la que s'accedia des del vestíbul de la planta principal abans que la porta fos cancel·lada. Aquesta tribuna reial és una espectacular estructura de fusta motllurada sostinguda amb una estructura de bigues que formen un cassetonat motllurat ornat amb talla en forma de fulles d'acant. La tribuna queda tancada per una balustrada feta amb barrots de ferro colat en forma de balustres, a excepció dels plafons centrals, a base de reganyols de bronze daurat encerclant l'escut de la ciutat de Barcelona.

El paviment de tota la capella està realitzat amb lloses quadrangulars de marbre blanc disposat de punta i queda emmarcat amb sòcols de marbre vetejat.

En l'actualitat, la capella presenta intactes els seus acabats originals pel que fa les fusteries motllurades a quarters a les portes. També conserva la gran aranya de bronze i vidre que penja de la cúpula central i que van a joc amb els llums de paret que il·luminen l'estança fixats al bell mig dels fusts de les pilastres del creuer.

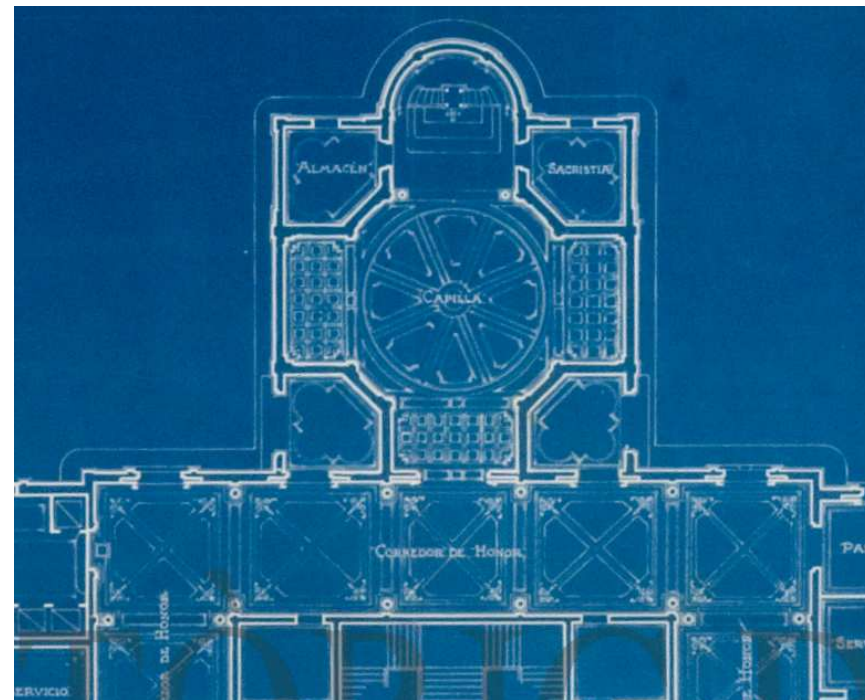
A banda i banda del presbiteri, dos grans portals donen accés a les estances annexes de la capella, que recorren per darrera del presbiteri i que antigament deurién servir de sagristia i d'estances del capellà de palau. Es tracta d'un total de cinc estances disposades simètricament: dues estances quadrangulars per banda donen accés a una estança central en forma d'exedra absidal. Aquestes estances s'intercomuniqueu entre elles per mitjà de sengles arcs de mig punt, sense tanacaments de fusteria. Totes aquestes estances es caracteritzen per la senzillesa dels seus acabats, a base de cel rasos i murs sense ornamentacions, enguixats i emblanquinats i amb paviments de rajola vidrada marbrejada de color ocre.

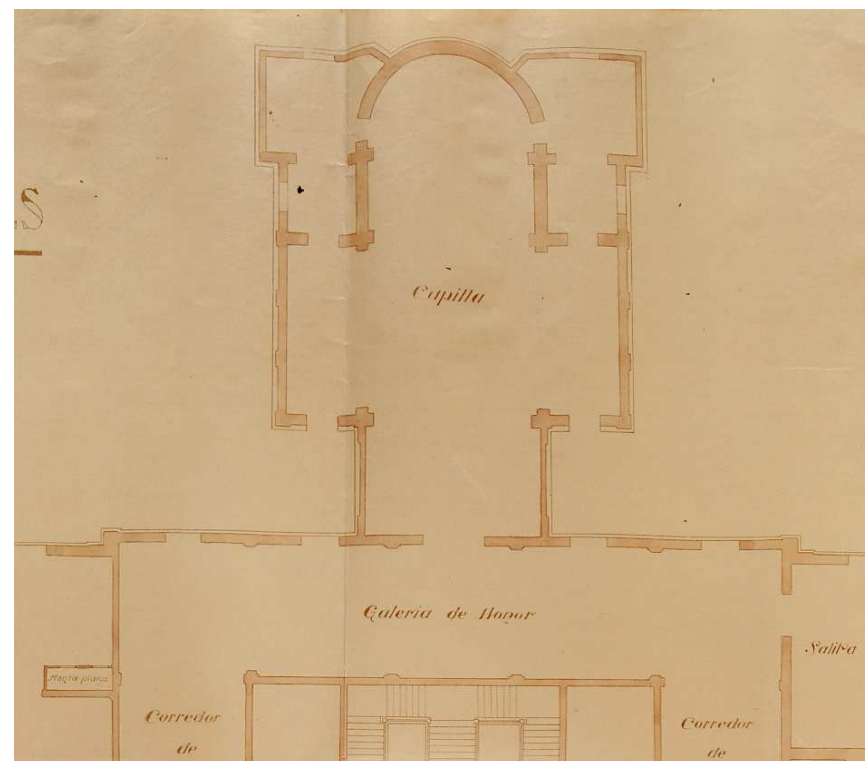
La fesomia original. Palau Reial: 1924

Observant la documentació històrica referent a la fase projectual del palau de Pedralbes es pot deduir que en els primers plans d'agençament de la nova mansió reial d'Alfons XIII no es contemplava la construcció d'una capella adossada al cos central. En efecte, els primers plànols traçats per l'arquitecte Eusebi Bona l'any 1920 descrivien la sala dels passos perduts com un espai obert a un suposat jardí posterior. La idea de dedicar un espai aïllat reservat com capella no degué sorgir fins l'any

Detall del primer document que refereix a la possibilitat de construir un cos destinat a capella.

Fons: AHCOAC.

Detall de la planta que l'"Oficina Técnica de Ingeniería L. Novo" dibuixà l'any 1924, quan s'estaven enllestint les obres del nou Palau Reial. Vegi's que, en origen, el presbiteri tenia forma absidal, donat que incloïa l'espai en forma d'hemicicle que actualment serveix de magatzem de la sagristia.

Font: Patrimonio Nacional. Archivo General de Palacio.

1922, tal i com es destil·la de l'observació del projecte que Bona signà el mes de març d'aquell any. Tan sols dos anys després, quan l'"Oficina Técnica de Ingeniería de L. Novo" dibuixava els plànols definitius de l'edifici que finalment s'havia bastit, apareix per primer cop la capella que finalment s'edificà, amb alguns canvis respecte el projecte de 1922: una gran església en forma de creu grega que reconvertia la sala dels passos perduts en un monumental nàrtex o vestíbul eclesiàstic.

La historiografia recent ha descobert, efectivament, que aquesta capella no va ser dissenyada pel mateix Eusebi Bona, sinó pel seu deixeble d'origen basc Manuel Mújica Millán (1897-1963), que l'any 1922 encara estava cursant els seus estudis. En els darrers anys s'ha localitzat, a l'Arxiu de la Càtedra Gaudí, els esbossos i planimetries per a la nova capella que calia construir adossada al Palau Reial en un moment en que les obres ja anaven força avançades. Si s'observa els esbossos de Mújica es pot confirmar que, si bé no es va realitzar el seu projecte tal com l'havia pensat, els seus mentors van adaptar les seves idees per a la configuració d'un gran espai centralitzat cobert per una cúpula. No es van realitzar, tanmateix, els pòrtics que havien d'obrir aquest espai sagrat als jardins del palau ni l'esvelt llanternó que havia de coronar la cúpula.

Esbós inicial per a la capella del Palau Reial de Pedralbes, dissenyada per l'estudiant d'arquitectura Manuel Mújica, deixeble de Bona i Nebot.

Font: ACG.

Esbós inicial per a l'interior de la capella del Palau Reial de Pedralbes, dissenyada per l'estudiant d'arquitectura Manuel Mújica, deixeble de Bona i Nebot.

Font: ACG.

El projecte de Mújica va ser reprès per l'arquitecte Francesc de Paula Nebot l'any 1923, quan passà a fer-se càrrec de les obres del palau i, per extensió de l'església annexa. La capella original ja presentava la forma d'una capella cruciforme que, a banda i banda del presbiteri, comptava amb quatre estances destinades a sagristia. Val a dir, tanmateix, que en aquest període fundacional, el presbiteri de l'església era molt més profund que l'actual, donat que el que avui és un magatzem en forma d'exedra darrera l'altar era, en realitat, l'absis semicircular de l'església.

La Capella reial en el moment de la inauguració de l'edifici, segons fotografia d'Esteve Puig i Pascual realitzada l'any 1928. Vegi's que el presbiteri es tancava amb un mur circular i una volta absidal en quart d'esfera i que els llums originals no eren de vidre, sinó salomons de ferro forjat.

Fons: AFB – 5582-5643

En aquesta fase primigènia, el presbiteri estava coronat per un gran quart d'esfera que reposava sobre un entaulament jònic de perfil corb. Els murs estaven revestits amb cortinatges de vellut. L'ara d'altar estava realitzada en marbre i bronze daurat i sobre ella reposava una gran pintura a l'oli de la mà d'Anton Raphael Mengs (1728-1779), la "Lamentació sobre el Crist Mort i el Pare Etern" propietat de Patrimonio Nacional. L'altar estava flanquejat, a cada costat, pels dos grans canelobres de cristall que actualment presideixen el menjador de gala.

Poques notícies es tenen d'aquest període originari pel que fa la capella del Palau. Malgrat tot, l'evident mestria en la configuració d'una falsa arquitectura pètria en *trompe-l'oeil* pictòric permet proposar, malgrat no es pugui corroborar, que la decoració d'aquesta estança degué córrer a càrrec de l'escenògraf Salvador Alarma i Tastàs, que ja havia experimentat amb el llenguatge del motllurat neobarroc en obres anteriors com la sala de ball La Paloma, del barceloní barri del Raval.

Detall de la taula d'altar de la Capella reial en el moment de la inauguració de l'edifici, segons fotografia d'Esteve Puig i Pascual realitzada l'any 1928.

Fons: AFB – 5582-5643

Fos com fos, la configuració d'aquesta monumental estança (tot i no estar ni tan sols contemplada en un principi) va ser tot un èxit arquitectònic i estètic pel moment: *"Al llegar Sus Majestades a la capilla y al indicarles alguien que ésta no estaba terminada sino provisionalmente, aseguran que el Rey dijo, sonriente: «¡Ah, pero esto es una capilla; yo creía que era una catedral!». Estas palabras del Monarca dan idea de la grandiosidad del templo"*²⁴.

La Sala d'Actes. El Museu d'Arts Decoratives: 1932-1939

Ja en època Republicana, quan el Museu d'Arts Decoratives es va afincar a l'antic Palau Reial es va disposar que la capella fos dessacralitzada i reconvertida en sala d'actes, un espai destinat a conferències i a les principals celebracions relacionades amb el fet expositiu. Malgrat que no s'ha localitzat documentació sobre quin va ser el seu procés de

²⁴ LA VANGUARDIA. Dimarts, 13 de maig de 1924, pp. 8 i 9.

transformació, les imatges del moment certifiquen que va ser en aquest període que es va cegar el presbiteri original.

Efectivament, potser per manllevar a aquest antic espai religiós el seu aspecte eclesiàstic es va segregar l'exedra absidal, llavors reconvertida en una estança més de les que formaven l'antiga sagristia. Amb aquesta finalitat es va construir un alt mur que reproduïa amb exactitud els acabats dels murs de tancament de les naus laterals del transsepte, és a dir, ornats amb quatre pilastres corínties i un frontó en forma de ventall que recollia el perfil de la volta. D'aquesta manera s'unificava l'aspecte de l'antiga capella, donant-li l'aspecte de saló columnari, al mateix temps que es guanyava espais de servei darrere del mur de cegament.

Vista de l'antiga capella de palau en ple procés de muntatge del nou Museu d'Arts Decoratives, segons fotografia anònima de l'any 1932.

Fons: AFB.

Fos com fos, alguns documents fotogràfics demostren que aquest espai també va ser utilitzat, potser de manera esporàdica, com a sala d'exposicions. L'any 1935 acollia, sense anar més lluny, l'exposició de joies i ventalls de Maria Regordosa de Torres Reina. Per a l'ocasió es van instal·lar grans moquetes i estores, així com una gran aranya de vidre que substituïa els antics salomons i un seguit de vitrines que contenien les peces. En aquestes fotografies es pot observar, a més, que durant la II República l'espai es va decorar amb grans tapissos flamencs fixats a les parets. A més, els murs intercolumnis també van ser entapissats amb sedes damascades que emmarcaven les pilastres de l'espai. Molt

probablement, tan els entapissats com els tapissos fossin instal·lats durant aquest període per tal de millorar l'acústica de la que havia de ser nova sala d'actes del Museu.

L'antiga capella reconvertida en sala d'exposicions de la col·lecció de joies i ventalls de Maria Regordosa de Torres Reina, segons fotografia anònima presa el juny de 1935. A dalt, vista general de la sala, que havia perdut el seu presbiteri semicircular per mitjà de la construcció d'un nou mur de tancament.

Sota aquestes línies, el mateix espai amb els seus revestiments d'època republicana: entapissats damascats als intercolumnis i grans tapissos flamencs a la meitat inferior del mur.

Fons: AFB C-121-194 i C-121-196.

L'antic presbiteri de la capella va ser desposseït del seu altar per tal d'instal·lar-hi la mesa de conferències de la sala d'actes. En aquesta fotografia realitzada el 2 de maig de 1933 en ocasió de la inauguració de l'exposició de d'indumentària de la col·lecció Manuel Rocamora s'hi reconeixen, entre d'altres, Joaquim Foch i Torres, director de la Junta de Museus; el poeta Josep Maria de Sagarra i el Conseller de Cultura Ventura Gassol.

Fons: AFB - 38909.

Una capella de nou. El Franquisme: 1939-1977

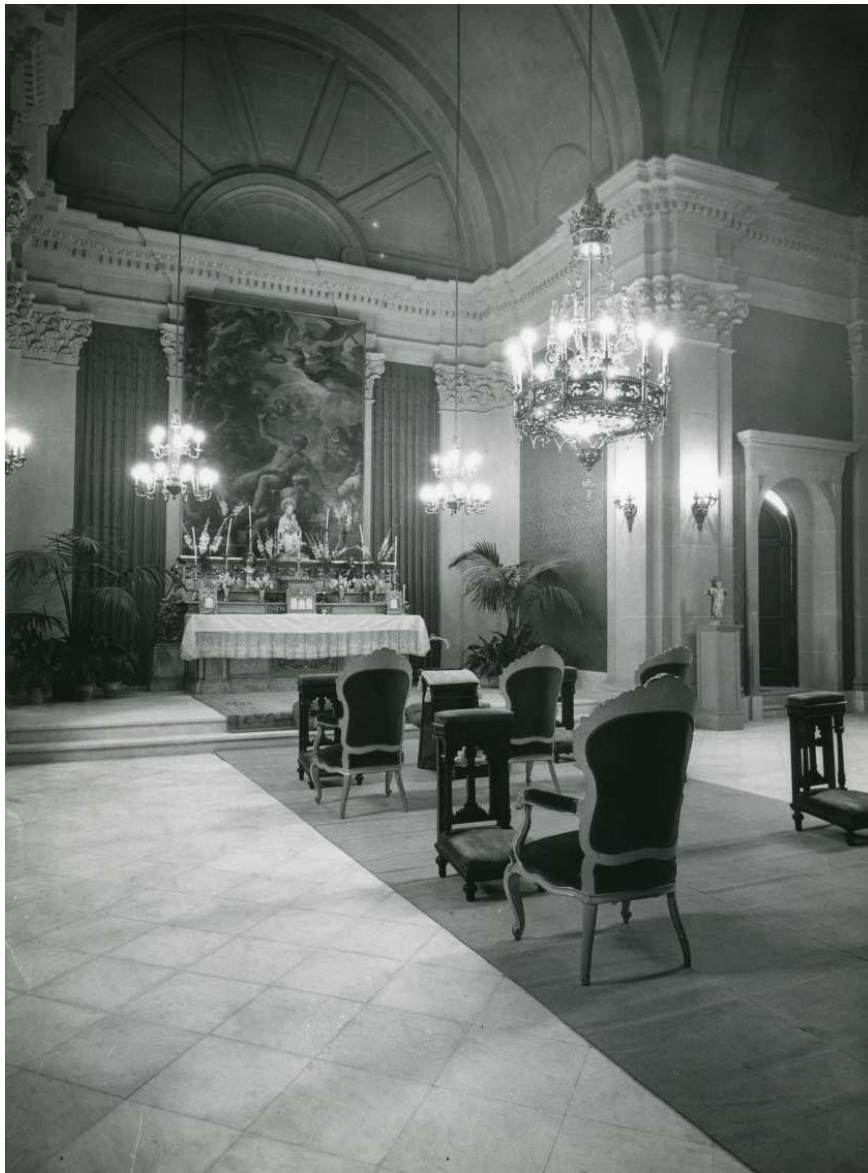
Després de la presa de possessió del palau per part del General Franco la sala d'actes i exposicions republicana va recuperar, com no podia ser d'altra manera en aquell context del Nacional-catolicisme, la seva funció d'oratori. Val a dir, tanmateix, que aquest nou canvi d'ús no se saldà, en un principi, amb cap canvi rellevant dels seus acabats o distribucions originals. És en aquest moment, però, que es torna a aixecar un nou altar de marbre i que s'instal·la una nova composició a l'oli a mode de retaule. Tot i que es van tornar a col·locar salomons eclesiàstics a la cúpula i al nou presbiteri, es mantingué l'entapissat damascat d'època republicana.

Aquell oratori rebria les visites il·lustres de l'Arquebisbe de Nova York, Francis Joseph Spellman el 29 de maig de 1952, en el marc del XXXV Congrés Eucarístic Internacional.

Poc temps després, potser en el marc de les accions de redecoració i ennobliment del palau que es van produir a la dècada de 1960, la nau central va ser retapissada de nou a base de vellut de color cru. En

aquella mateixa intervenció s'instal·là l'actual aranya de vidre i bronze daurat i es reformulà l'altar per mitjà del retorn de la pintura de Mengs que en època alfonsina feia les funcions de retaule.

Amb la instauració de la democràcia aquest espai va perdre de nou el seu ús litúrgic i es va desmantellar el retaule, malgrat s'ha conservat l'altar. Després que la Generalitat de Catalunya prengués possessió de l'edifici, aquest espai va ser reconvertit en sala de reunions, sense que hagin transcendit intervencions arquitectòniques importants.

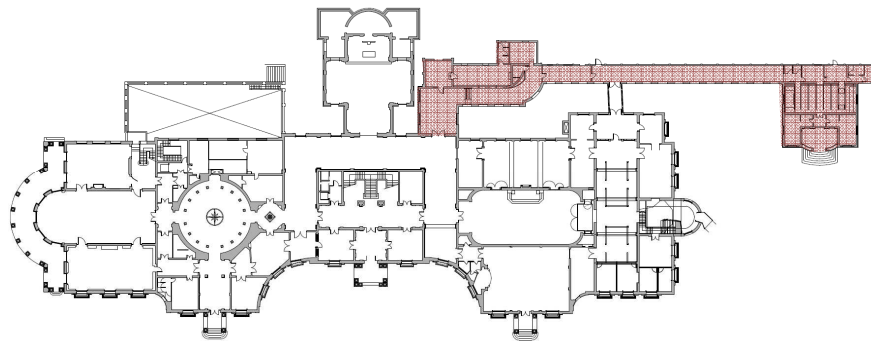
La Capella reial convertida en oratori de Franco preparada per a la vinguda del dictador el juny de 1952, segons fotografia realitzada per Carlos Pérez de Rozas

Fons: AFB - 73803

L'actual aspecte de la capella es va configurar vers la dècada de 1960, quan es dotà l'espai dels entapissats actuals i s'instal·là la gran aranya monumental. Fotografia extreta de la publicació: De TARIN, J. i PLANAS, J. El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz. Ed. Patrimonio Nacional, 1974.

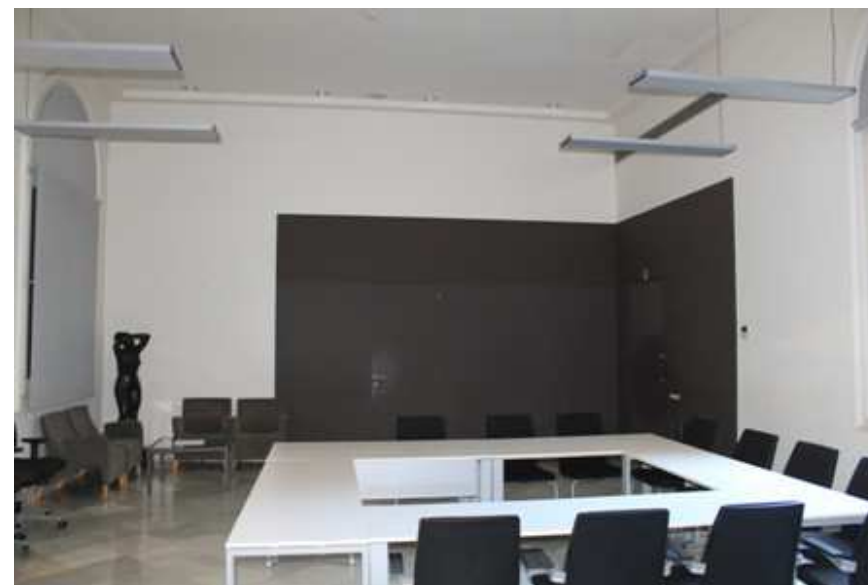
3.1.24. L'antiga cavallerissa

Descripció

L'antiga cavallerissa està formada per un cos de gran projecció vers el jardí de la banda est. Es tracta d'una gran nau que discorre paral·lelament a l'ala oriental del palau, al qual es comunica a través d'una avantcambra disposada al costat de la capella i un pont vers l'antiga avantcambra de ministres. La construcció d'aquesta estructura generarà l'accés en forma de fossat vers la planta subterrània, adaptant-se als perfils del nucli principal del palau per mitjà d'un colze curvilini. L'element més identificatiu d'aquesta ala és la gran galeria que comunica la zona pròpiament de cavallerisses amb el pavelló en forma d'U que actualment dona accés a la sala de conferències, just davant de la façana oriental del palau.

Per bé que els exteriors d'aquest cos conserven els seus acabats intactes malgrat les lògiques intervencions de manteniment, els seus interiors han estat totalment modificats en els darrers temps. A grans trets, es pot afirmar que la seva encavallada de fusta, suport de la teulada de doble aiguavés, ha quedat amagada per cel-rasos llisos de color blanc, de la mateixa manera que els murs presenten un senzill acabat emblanquinat. Els seus paviments han estat refets amb lloses de marbre blanc disposades de punta.

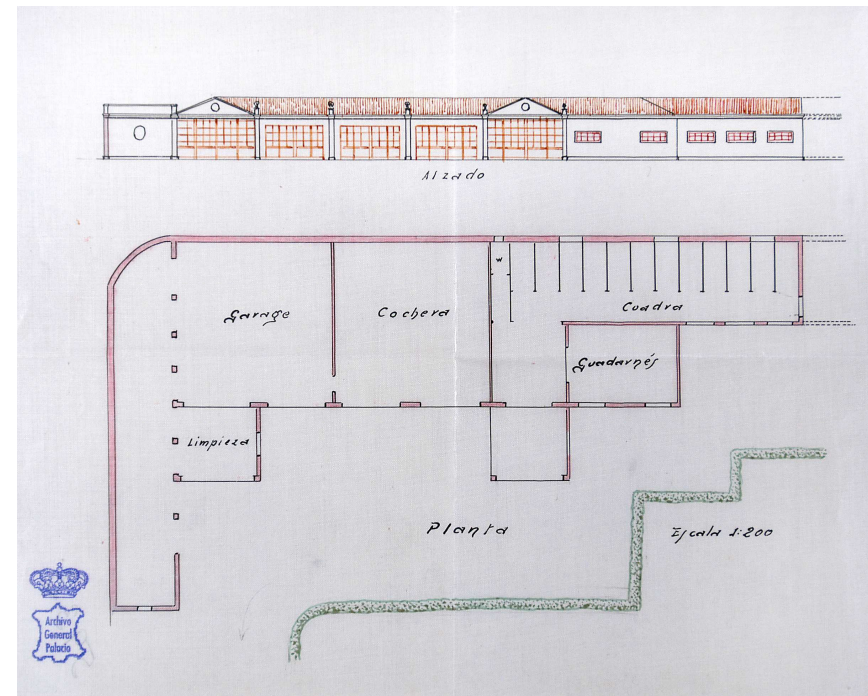
Les cavallerisses i el pas del temps

L'antiga cavallerissa és un cos que cal tractar de manera diferenciada respecte la resta del Palau, donat que, com s'ha vist en parlar de la capella, és un volum adossat al cos central que no estava previst en els plans originals d'Eusebi Bona l'any 1920. De fet, aquest cos no forma part de la construcció primigeni del Palau Reial, sinó que va ser una obra afegida després que la Casa Reial prengués possessió de l'edifici. Així, doncs, la finca no va comptar amb cavallerisses, garatge de carruatges i cotxes fins la realització de les obres d'aquest cos entre 1925 i 1926, quan l'edifici ja estava en ús.

Malauradament no es conserven massa notícies referents a aquesta obra, deixant de banda un plànol esquemàtic i sense signar localitzat a l'Archivo General de Palacio i d'unes fotografies de l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona. Així, no s'ha localitzat documentació rellevant que permeti documentar correctament aquesta operació, no tan sols en el moment de la seva construcció sinó més enllà. Com s'ha vist en parlar d'altres estances de caràcter més utilitari que àulic, aquestes zones de l'edifici no han generat mai interès documental i les eventuais reformes o intervencions que se'n fessin eren considerades obres de manteniment que no mereixien especial atenció.

Tot i remuntar-se a l'any 1925 aquest cos ha arribat a l'actualitat totalment transformat i amb acabats contemporanis. Efectivament, d'ençà que la Generalitat de Catalunya va prendre possessió del palau de Pedralbes l'any 2004, aquest espai va ser agençat per tal d'acollir les

dependències bàsiques necessàries per a Protocol del Departament de Presidència. En aquest context es va adquirir l'actual fesomia i disposició dels espais, reconvertits en oficines, sales de reunions i, especialment, la sala de premsa i conferències que s'instal·là en el pavelló en forma d'U de l'extrem d'aquest cos.

Aquest petit croquis localitzat a l'Archivo General de Palacio és l'únic document gràfic i escrit referent a la construcció del cos de cavallerisses i cotxeres a la part posterior del palau.

Fons: AFB – C-026-130 i C-026-132

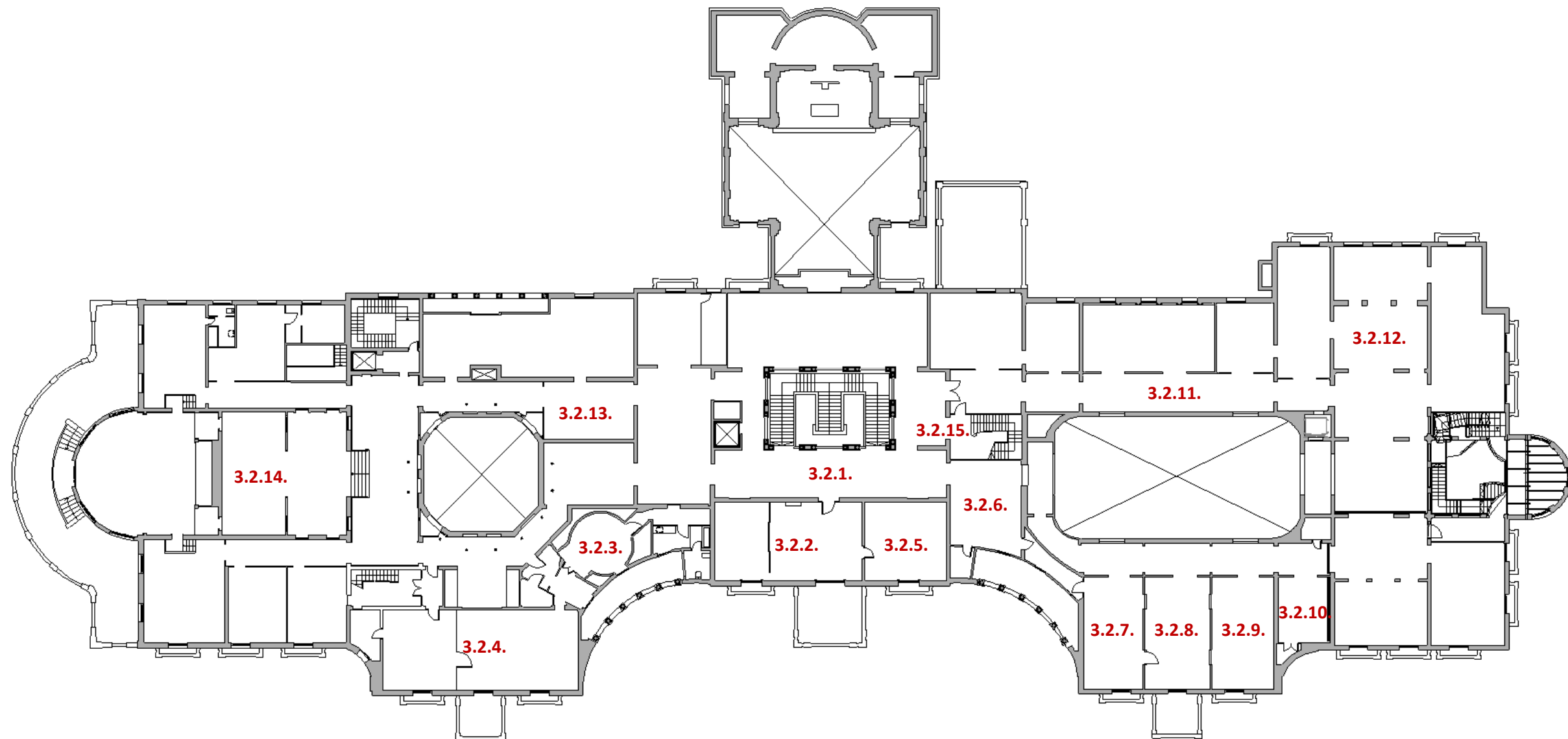

El cos de les cavallerisses, actual emplaçament de les dependències de Protocol del Departament de la Presidència, va ser construït durant l'any 1925.

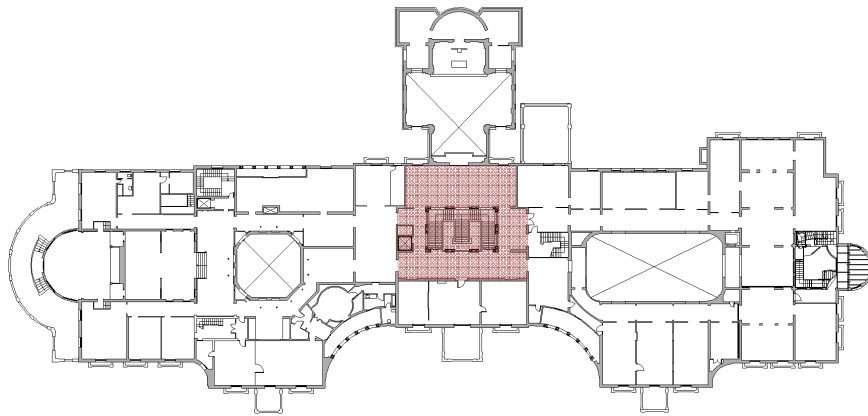
Fons: AFB – C-026-130 i C-026-132

3.2. La Planta Primera o Planta Principal

La Planta Principal o primera del Palau Reial acollia, en un origen, les dependències privades de la Família Reial per a la qual va ser pensada aquesta edificació. Sense perdre l'esperit àulic de les estances que s'han descrit en el capítol anterior, aquesta planta del palau conserva unes estructures a mig camí entre la representativitat i el luxe i la quotidianitat de la vida de diari. Amb el temps, algunes d'aquestes dependències van variar el seu aspecte en el moment en que es va transformar els usos de l'edifici per a finalitats museístiques. En aquest sentit, com es veurà, algunes dependències van guanyar en valors patrimonials i d'altres, el van perdre.

3.2.1. L'Escala d'Honor

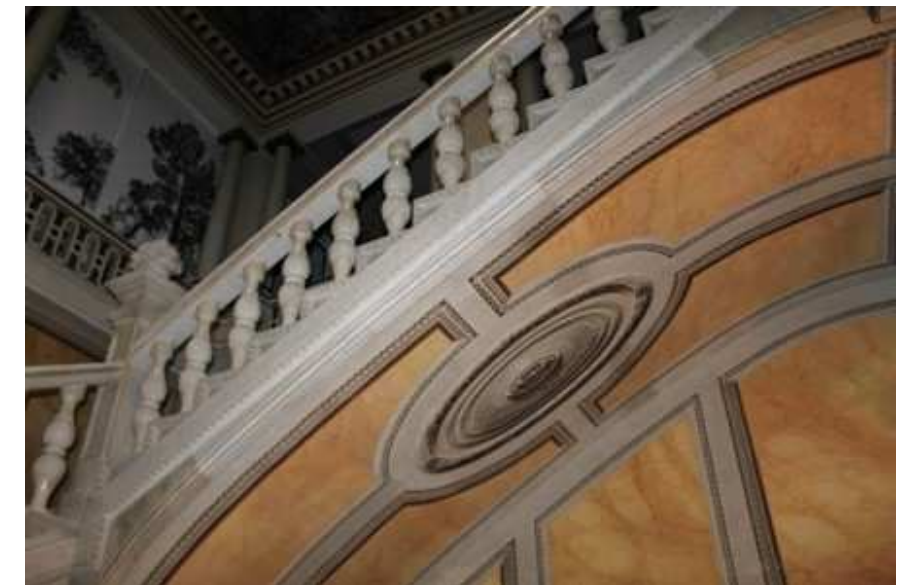
Descripció

Al bell mig del cos central hi ha l'escala d'honor, una de les estances de major importància de l'edifici no tan sols per les seves considerables dimensions, sinó pel fet que és a través seu que es produeix la comunicació entre les estances règies de la planta noble, destinades a la representació pública, amb les estances règies de la planta principal, d'àmbit més domèstic. Aquest espai, doncs, abraça dues plantes i està configurada per dos nivells ben diferenciats però enllaçats per la gran escala imperial que mediatitza i articula l'espai.

La part inferior d'aquest gran espai de pas està ocupat per la gran escala imperial que, partint d'un tram central, genera una zona de replà en el que se separen dos parells de trams que menen vers el vestíbul de la

planta principal. L'escala està construïda sobre estructures rampants fets de volta de maó de pla revestides amb escaiola. Els seus graons estan pavimentats (tan l'estesa com la contrapetja) amb grans lloses monolítiques de marbre blanc. Les baranes d'aquesta escala presenten un destacable treball escultòric íntegrament realitzat en marbre blanc. Els pilars d'arrencada que es poden veure a cada cantonada de l'escala son de secció quadrada, presenten baixos relleus amb decoració *a candelieri* emmarcats amb quaters motllurats. Cada pilar queda rematat amb una cistella de fruites. Aquests pilars serveixen d'emmarcament a la resta de la barana, a base de balustres de marbre amb relleus de fulles d'acant que reposen sobre un entornpeu ornat a oves i dards i amb un potent passamans de marbre.

Les parets que tanquen l'escala estan revestits amb escaiola i policromats amb un *trompe-l'oeil* que imita marbrejats de color groc i blanc, a base de quaters verticals de fullatge i contenint, a cada tram de l'escala, grans florons ovalats d'inspiració neoclàssica.

El mur frontal, on hi ha el replà intermedi de l'escala, s'hi obre una fornícula de marbre coronada per un arc de mig punt i que conté, en el seu interior, un bust de marbre blanc amb el retrat del rei Alfons XII, pare del primer propietari del Palau.

Aquest espai central està il·luminat amb llum natural a través de la claraboia ovalada que s'obre al zenit de l'estança. Seguint l'estil de la l'òcul de la gran rotunda, anteriorment descrita, aquesta claraboia presenta unes nervadures de bronze daurat ornamentades a base de florons i reganyols que conflueixen al centre, d'on penja la gran aranya que il·lumina l'espai, una monumental estructura de bronze daurat i cristalls que s'inspira de l'estil Napoleó III.

El cel ras que encercla aquesta claraboia zenital destaca per la seva abundosa decoració pictòrica i escultòrica, feta en estil imperi i colors molt vibrants. Entre quaters d'escaiola motllurada i daurada en forma de rams de lorer hi sobresurten pintures amb grans fulles d'acant que emmarquen corns de l'abundància als quatre angles de l'estança. L'escòcia que emmarca aquest sostre amb les seves formes còncaues està decorada pictòricament amb una sanefa a base de cignes amb les ales desplegades i acostant el bec a bastons de comandament flamejants.

L'escala desemboca al gran vestíbul central de la planta noble, un espai format per quatre galeries de pilars i columnes que encerclen totalment l'escala disposada al centre i faciliten la distribució i enllaç vers les dependències de la galeria oriental i occidental. Aquestes galeries s'obren a l'escala i sostenen visualment el seu sostre a través d'una elegant llotja formada per deu pilars de secció quadrada ornats amb quaters pictòrics i flanquejats, a banda i banda, per sengles columnes fetes d'obra i estucades. Aquestes columnes, amb el fust llis i els capitells i bases daurades, reposen sobre la potent barana que separa

l'escala de la galeria, a base de cercles entrellaçats d'estuc motllurat i daurat amb florons.

Els murs que tanquen aquesta galeria estan decorats amb baixos relleus i decoració pictòrica en *trompe-l'oeil* que reproduïx els ritmes compositius del pòrtic columnari, creant una galeria anàloga que tanca visualment el conjunt i el converteix en un espai de rica adscripció classicista. Els cel-rasos de les quatre galeries són llisos i pintats de gris, amb una austera decoració pictòrica que es limita a un simple quarter a oves i dards que recorre tota l'escòcia del sostre.

Val a dir que la galeria més septentrional del vestíbul, la que antigament donava accés a la tribuna reial de la capella, ha arribat a l'actualitat totalment deformada, ja que el seu pòrtic va ser tapiat i les seves parets van ser revestides amb pladur avui pintat de color blau elèctric i amb una moqueta marró que oculta el paviment original que, amb tota probabilitat, deu ser de lloses quadrades de marbre blanc disposades de punta, com succeeix a la resta de galeries. Caldria comprovar si sota aquests acabats s'hi conserva els acabats originals.

La fesomia original. Palau Reial: 1924-1931

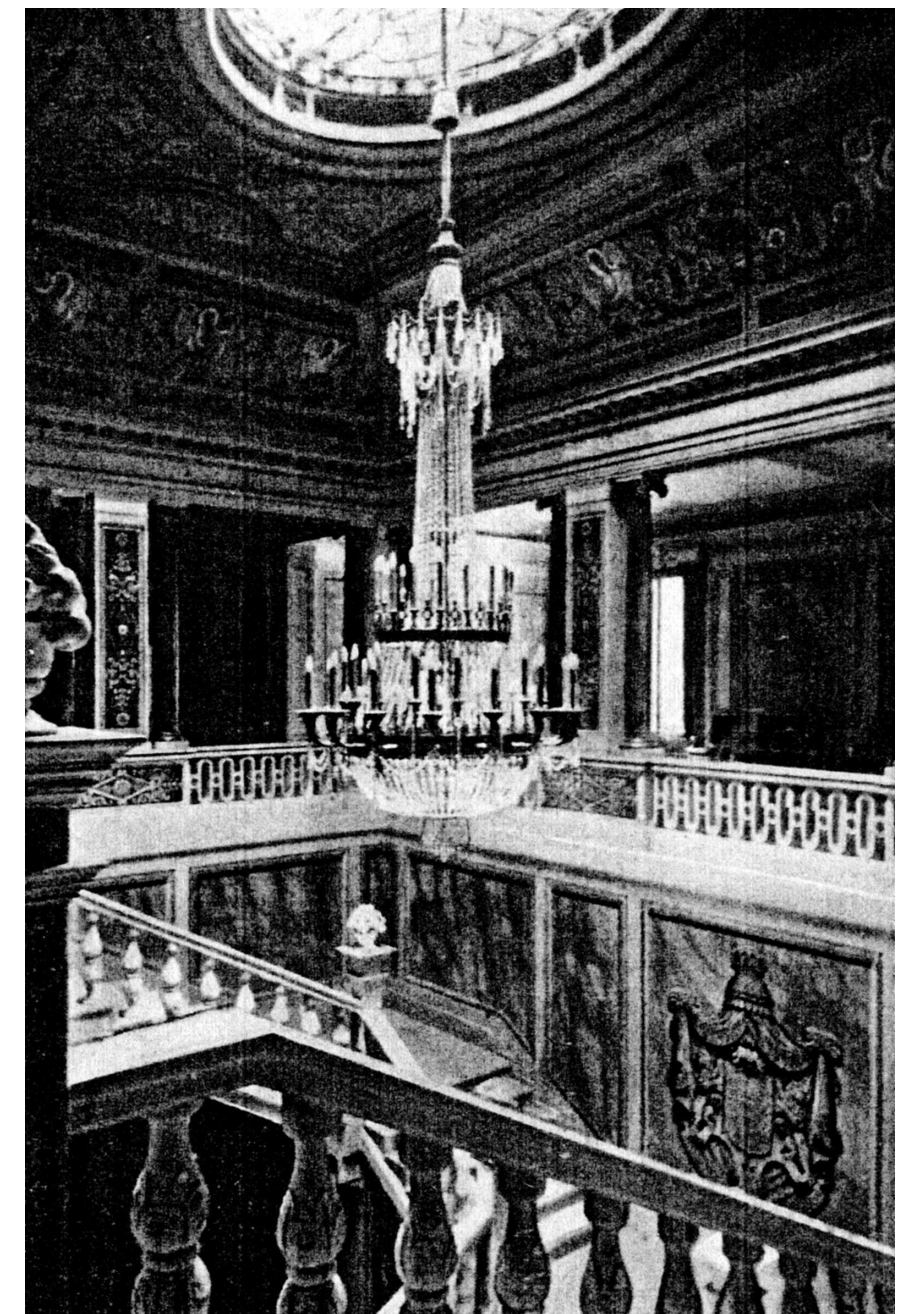
Tot i tractar-se d'un dels espais més importants de l'edifici, l'escala d'Honor no ha viscut cap canvi estructural important que en canviés la seva estructura o utilització amb el pas del temps. Un dels elements més importants que cal assenyalar en referir-se a aquest espai és que, ja en origen (com es pot veure en els plànols de l'“*Oficina Técnica de Ingeniería de L. Novo*” datats el 1924) l'escala principal es complementava amb un ascensor que permetia l'accés des de la planta noble a la planta principal, camuflat al fons de la galeria més meridional.

Segons la documentació de l'època, aquest espai va ser dissenyat pel decorador i escenògraf Salvador Alarma, que va donar-li aquest aspecte sumptuós i teatral que encara conserva en l'actualitat: “*Escalera principal y de Honor, situada en la planta noble y a la entrada del Regio Alcázar, de depurado estilo Segundo Imperio, ejecutada en mármoles y pinturas de brillante colorido y exquisita interpretación que acusan la obra genial del artista Don Salvador Alarma*”¹.

Efectivament, en observar les fotografies del moment inaugural del Palau que han arribat a l'actualitat, es fa evident la mestria del decorador en el treball en *trompe-l'oeil* dirigit a imitar materials nobles. L'observació d'aquestes imatges permet, a més, detectar certes dissemblances ornamentals entre el moment original de construcció de l'edifici i el seu estat actual: D'entrada, el mur frontal que tanca el primer replà de l'escala era un mur corregut, sense cap fornícula, en el que s'havia pintat, amb una grisalla que imitava un treball escultòric, el blasó reial d'Alfons XIII. En aquell moment, a més, els pilars que formen el pòrtic la planta principal, així com les bases sobre les que reposen, estaven decorades amb quarters que contenien tot d'ornamentació pictòrica de colors que res té a veure amb el seu auster acabat actual.

Així mateix, les columnes jòniques que flanquegen cadascun dels pilars no presentaven el fust llis de color gris, sinó que estaven acabats amb un ric acabat brillant que imitava marbres de colors intensos, probablement granats. Cal deduir, per tant, que l'actual aspecte de relativa blancor no s'assimila gens al colorista acabat original que deuria tenir l'estança, amb pintures aplicades sobre les columnes, els pilars i llurs basaments reproduint els mateixos cromatismes que encara es poden observar al cel ras central de l'escala.

¹ Text de Santiago Marco a: LYCEUM. *Órgano Oficial del Gran Teatro del Liceo de Barcelona. Extraordinario dedicado al palacio Real de Pedralbes que Barcelona ofrece a SS.MM. los Reyes de España*, Año IV-nº 31. 1924.

En aquesta pàgina, dues imatges de l'escala central en el moment de la inauguració del Palau l'any 1924. Noti's que no s'han produït variacions importants pel que fa la seva estructura, però sí pel que fa alguns dels seus acabats ornamentals: el replà central de l'escala estava presidit per un gran escut d'armes d'Alfons XIII.

Fons: Revista “Lyceum”

Tres vistes de l'escala d'honor l'any 1928, segons l'objectiu d'Esteve Puig Pascual. En elles s'hi pot corroborar que els fusts de les columnes estaven originalment decorats amb esmalts brillants que imitaven un acabat de marbre i que els quarters dels pilars també estaven policromats amb falsos marbres i composicions florals que no han perviscut a l'actualitat.

Fons: AFB – 5582-5643

L'escala del Museu de les Arts Decoratives: 1932-1939

Amb l'adveniment de la Segona República el palau acollí el Museu d'Arts Decoratives a la planta noble i a la planta principal del palau. La única comunicació entre ambdues plantes oferta al públic visitant era l'antiga escala d'honor, que no va patir grans transformacions. Cal apuntar, tanmateix, que es va retirar la gran aranya de bronze i cristall que fins llavors il·luminava l'espai i que es va procedir al repintat del mur frontal de l'escala. Per tal de desposseir l'edifici de la seva iconografia monàrquica l'escut d'Alfons XII que presidia el primer tram de l'escala es va cobrir amb un nou estucat marbrejat. A més, allà on fins llavors hi havia hagut l'escut reial es va instal·lar una escultura de bronze.

Per la resta, les fotografies del moment demostren que no es van realitzar més actuacions de redecoració, donat que els fusts de les columnes jòniques i dels pilars continuaren ornats amb marbrejats i amb quarters florals respectivament.

Durant aquest període les galeries de l'escala es van convertir en Sala XXII o Galeria dels vidres, on s'hi exposaren les col·leccions de flascons i vasos esmaltats, gerres i beneiteres del Museu, així com la cristalleria i vaixel·la de l'antiga família reial.

L'escala d'època republicana va amagar l'escut d'Alfons XIII rere un nou acabat pictòric marbrejat i una escultura de bronze ubicada al replà de l'escala.

Fons: AFB

Vista de l'escala i la Galeria de Vidres el 2 de juny de 1933, dia de la inauguració oficial de l'exposició d'indumentària de Manuel Rocamora. Fotografia de Carlos Pérez de Rozas. Vegi's que durant la República els únics elements que desaparegueren de l'escala van ser la gran aranya de vidre i l'escut pintat d'Alfons XIII.

Fons: AFB 38908

Vers la fesomia actual. El Franquisme: 1939-1977

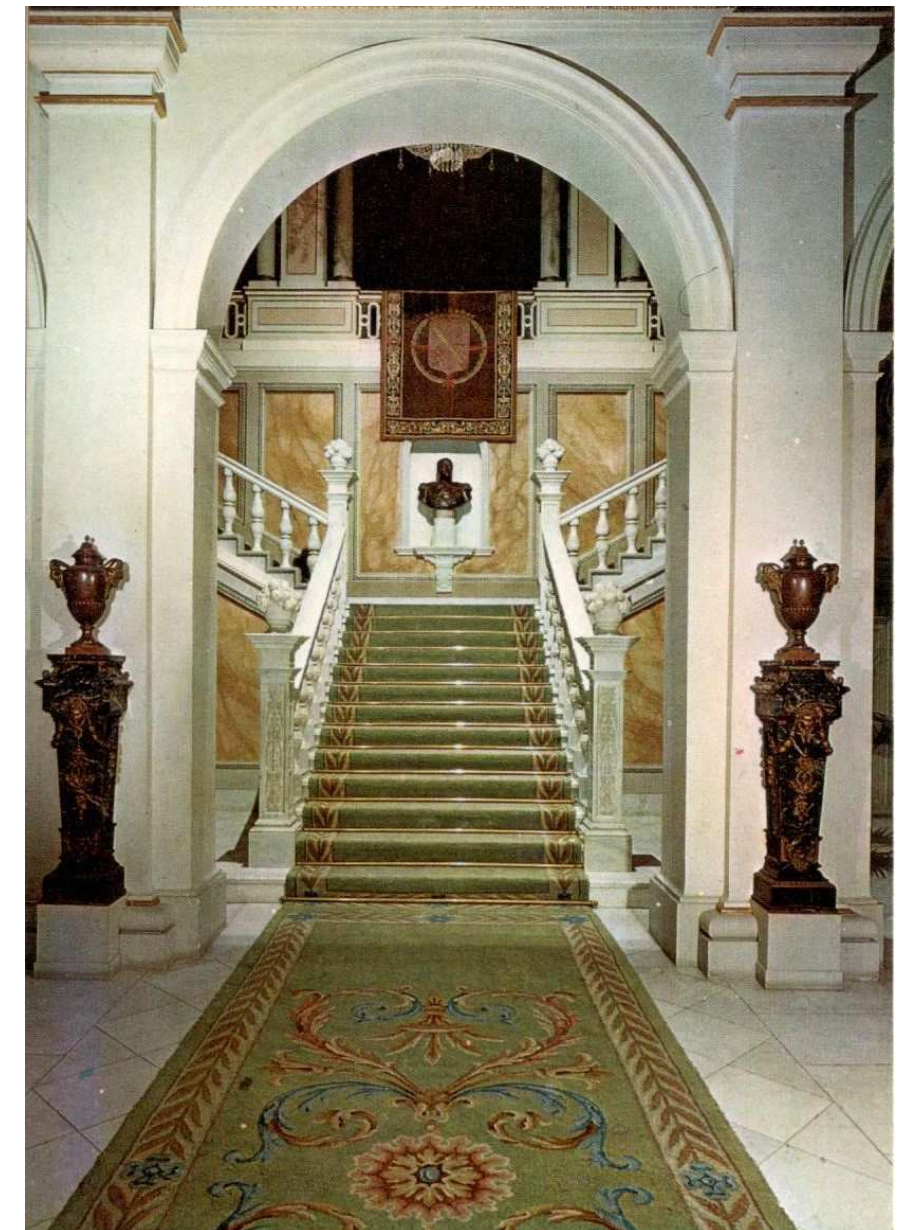
L'escala d'Honor i les galeries superiors van prendre el seu aspecte actual durant la dictadura del General Franco. En aquell moment es va optar per donar un aspecte més serè i clàssic als pòrtics de la galeria superior: Els pilars i les bases sobre les que reposen van ser repintats de color crema i motllurats a quaters daurats, perdent el seu acabat floral original. A més, els fusts de les columnes jòniques van ser també emblanquinades, deixant enrere el seu acabat brillant i marbrejat original. Aquesta intervenció, que es deuria realitzar dins les campanyes de redecoració del palau durant la dècada de 1960 contradiu la tendència generalitzada de les intervencions del moment: en comptes de dotar l'estança d'una major riquesa ornamental i luxe, aquí es va optar per moderar-ne la seva decoració.

Va ser en aquest període, però, que es va excavar la fornícula de marbre que actualment clou el mur frontal de l'escala, per tal d'ubicar-hi un bust de bronze del dictador. També en aquest període es recuperaria la presència del llum de bronze i vidre original, que durant la República s'havia traslladat a la cúpula de la capella.

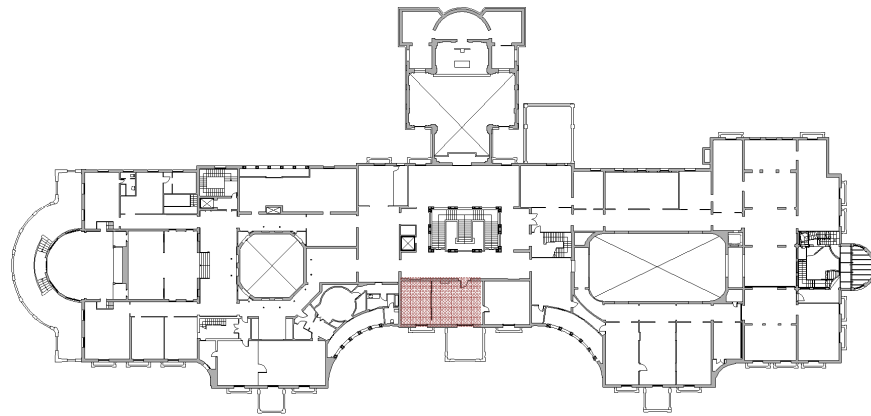
Darreres intervencions en democràcia: 1981-2010

Els darrers temps han afectat poc o gens l'aspecte original de l'escala i les galeries superiors. Tanmateix, és important destacar que la galeria més septentrional ha arribat a l'actualitat totalment emmascarada pels plafons expositius de la darrera mostra realitzada pel Museu d'Arts Decoratives abans del seu tancament i trasllat l'any 2014. És d'esperar, tanmateix, que quan es desmunti aquesta museografia afloraran de nou els acabats originals de l'espai.

Durant el Franquisme l'escala prengué el seu aspecte actual per mitjà del repintat dels pòrtics que formen les galeries superiors, així com la construcció de la fornícula de marbre que presideix l'escala. Dues vistes de l'escala l'any 1974, extretes de la publicació: De TARIN, J.; PLANAS, J. El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz. Ed. Patrimonio Nacional, 1974.

3.2.2. L'alcova de la Reina

Descripció

El dormitori de Victòria Eugènia de Battenberg, al que s'accedeix des de l'única porta que s'obre al tancament meridional de la galeria de l'escala d'honor, està format per una cambra i una avantcambra separades per un marc d'alcova amb dues portes corredisses vidriades.

L'avantcambra té un gran valor patrimonial, donat que està decorada amb pintures al tremp originals de Francesc Pla el Vigatà (1743-1805), un dels principals pintors del s. XVIII català. Aquestes pintures històriques van ser traslladades expressament per a decorar el dormitori de la reina i presenten sis escenes bíbliques de la vida de Tobies extretes de l'Antic Testament: Tobies rebent la benedicció del seu pare abans de partir, l'arribada de Tobies i l'arcàngel Rafael al riu, Tobies pescant amb

les mans, Tobies netejant el peix, l'arcàngel Rafael conduint Tobies a la casa de Sara i el comiat de Sara després de casar-se amb Tobies.

Aquestes composicions pictòriques es presenten emmarcades per un seguit de decoracions policromes en *trompe-l'oeil* que desenvolupen una falsa columnata d'ordre compost sobre un arrimador en forma de basament arquitectònic decorat amb camafeus romans ovalats. Els fusts grisos de les falses columnes estan ornades amb cercles entrelaçats sobre un fons blau, destacant sobre un fons parietal de color rosa. La

falsa galeria columnària sosté visualment un entaulament pictòric ornat a oves i dards i amb un fris blau ornat amb medallons entrelaçats amb garlandes.

Completant la decoració de l'estança, els espais buits generats entre les pintures d'el Vigatà i les falses pilastres es va omplir amb un seguit de plafons de mirall esmerilat amb motius florals i nimfes ballarines encerclades amb una corona de flors. Aquests miralls, de gran bellesa, generen un joc de reflexos i contrareflexos que amplifiquen les dimensions de l'estança i en potencien la lluminositat.

El recurs dels plafons de mirall esmerilat es repeteix al cel ras, entre l'escòcia còncava i els emmarcaments pictòrics de la glòria central, que mostren una apoteosi de la deessa Minerva.

Encastada al mur septentrional hi destaca, a més, la presència d'una falsa xemeneia de marbre blanc de línies classicistes i sense més funció que la decorativa. Tanmateix, l'element que potser crida més l'atenció d'aquest espai és la gran porta d'alcova que dona accés a la cambra amb les seves formes de triple arc de triomf sobre pilastres corínties. Aquest element, construït expressament per a la decoració de l'estança, es va

realitzar amb fusta pintada de blanc i daurada, d'acord amb els acabats del llit històric que presideix la cambra.

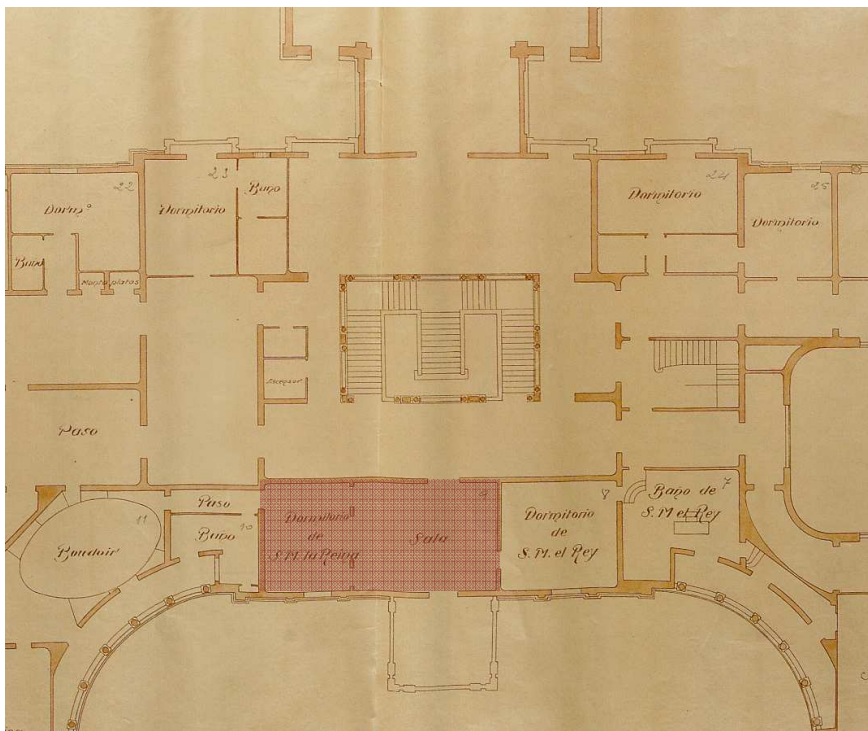
Efectivament, la cambra està presidida per un llit de fusta tallada i pintada de color crema coronat amb un baldaquí tèxtil sobre quatre esveltes columnes. El capçal, ornat amb un medalló de talla daurada que representa la deessa Minerva. Pel que fa als seus acabats decoratius, la cambra pròpiament dita presenta poques diferències respecte l'avantcambra: ornamentació pictòrica rosa i blava formant una columnata d'ordre compost sobre un arrimador pictòric en forma de basament d'inspiració classicista. Els murs d'aquest àmbit no presenten,

però, ni composicions pictòriques històriques ni plafons de mirall esmerilat, sinó que estan ornats a quarts entapissats amb seda damascada de color celest i daurat.

Pel que fa al sostre, una senzilla escòcia còncava emmarca un cel ras pla decorat amb motius entrelaçats fets amb plantilla. Al bell mig de l'estança, un fris blau que reproduïx els motius ornamentals de l'entaulament que corona els murs emmarca la figura d'un àngel victoriós que pretén lligar amb l'estil artístic i la iconografia de les pintures del Vigatà que ornien l'avantcambra.

Pel que fa els paviments que conformen els dos àmbits del dormitori de la Reina, estan realitzats amb una tarima de parquet amb les lames disposades en espina de peix al tram central, emmarcat amb lames disposades perpendicularment als murs de tancament de l'estança.

El dormitori de la reina i el pas del temps

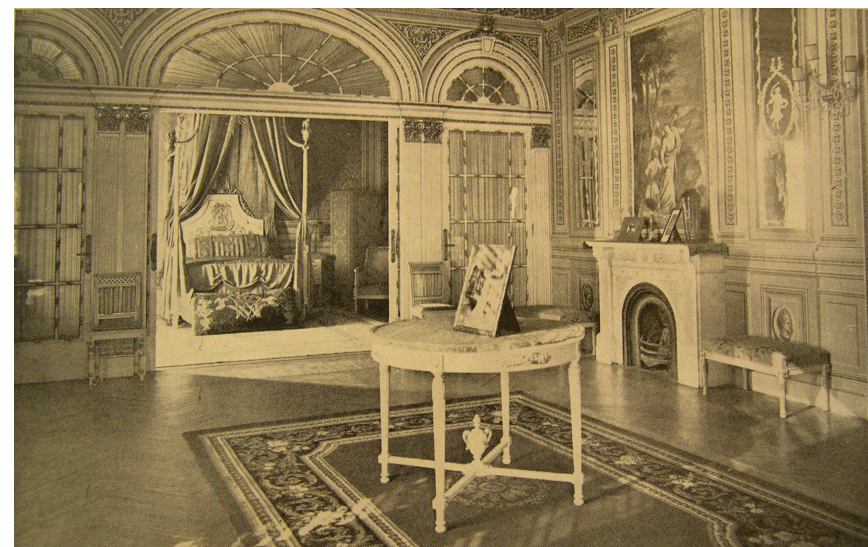
Detall del plànol dibuixat per l'«Oficina Técnica de Ingeniería de L. Novo» l'any 1924, on es pot comprovar que, des de l'origen primer del palau, aquesta estança estava destinada a allotjar a la reina Victòria Eugènia.

Fons: Archivo General de Palacio. Patrimonio Nacional.

La història d'aquesta estança va ser documentada per Josep Capsir, conservador del Museu d'Arts Decoratives, arran de la restauració i reobertura al públic d'aquest espai l'any 2011. Gràcies a la recerca llavors realitzada se sap que la decoració del dormitori de la Reina va ser dirigida per una comissió de dones liderada per Dolors de Càrcer, baronessa de Maldà, i va ser encarregada al taller de decoradors de Magí Pallarols, especialitzat en ebenisteria, tapisseria i escultura. És sabut que el nou Palau Reial de Barcelona es va finançar amb l'impuls de l'aristocràcia barcelonina i amb subscripcions. L'actuació sobre els dormitoris reials (el de Victòria Eugènia i el d'Alfons XIII) feta per Pallarols va tenir un cost que ascendí a 24.000 pessetes. El fet que el

mes de 1926, les seves factures encara estaven pendents de cobrar, demostra que el finançament d'aquestes estances va passar per certes dificultats. El pagament el va realitzar finalment l'Ajuntament de Barcelona.

Amb tot, la construcció i decoració d'aquesta estança va comptar amb el suport directe de l'aristocràcia catalana: Guillem de Paldejà, marquès de Monsolís, va fer la donació de les pintures de Francesc Pla que, fins llavors, havien decorat la sala del seu palau particular. A més, el llit de la reina, un moble català original del s. XVIII, va ser cedit per Carles Sanllehy, marquès de Caldes de Montbui.

En el moment en què el Museu d'Arts Decoratives ocupà el Palau de Pedralbes l'any 1932, l'antic dormitori de la reina va ser afegit dins del recorregut museístic per l'elevat interès patrimonial dels plafons pictòrics que el decoren.

Fons: AMDLC.

Ben escàs va ser l'ús que la reina va fer d'aquesta estança, donat que només va visitar Barcelona en comptades ocasions abans de la proclamació de la II República. Durant aquest període històric, el dormitori de Victòria Eugènia es va integrar dins del recorregut expositiu del Museu de les Arts Decoratives, sense que se'n alterés cap element destacat de la seva estructura, decoració ni objecte moble. De fet, és d'aquest moment que data el primer document fotogràfic localitzat de l'estança.

Durant el Franquisme, quan el Palau combinava la seva funció de residència del dictador amb la funció museística desenvolupada a partir de la dècada de 1960, l'antic dormitori de la Reina continuà inclòs dins

del recorregut públic. En aquest període tampoc es va realitzar cap intervenció destacada.

L'antic dormitori de la reina Victòria Eugènia l'any 1974. Imatge extreta de la publicació: De TARIN, J.; PLANAS, J. *El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz*. Ed. Patrimonio Nacional, 1974.

A partir de 1986, l'ús cada vegada més freqüent del palau com a espai de representació del nou Ajuntament democràtic, aquestes estances van ser tancades al públic. Quan el Museu d'Arts Decoratives tornà a obrir oficialment les seves portes l'any 1995 aquest espai continuà quedant

El dormitori de la reina Victòria Eugènia l'any 1974. Imatge extreta de la publicació: De TARIN, J.; PLANAS, J. *El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz*. Ed. Patrimonio Nacional, 1974.

exclòs de la visita. De fet, aquest espai que és un dels que menys ha canviat al llarg del temps, no va ser obert al públic de nou fins el dia 14 d'abril de 2011, després de passar per un procés de documentació, restauració i conservació preventiva². Aquesta intervenció, molt respectuosa amb la imatge i la configuració material originals, no es va traduir, tampoc, en cap canvi estructural ni ornamental, mantenint l'aspecte congelat d'aquest dormitori, un dels més rics i menys utilitzats de la història de la ciutat.

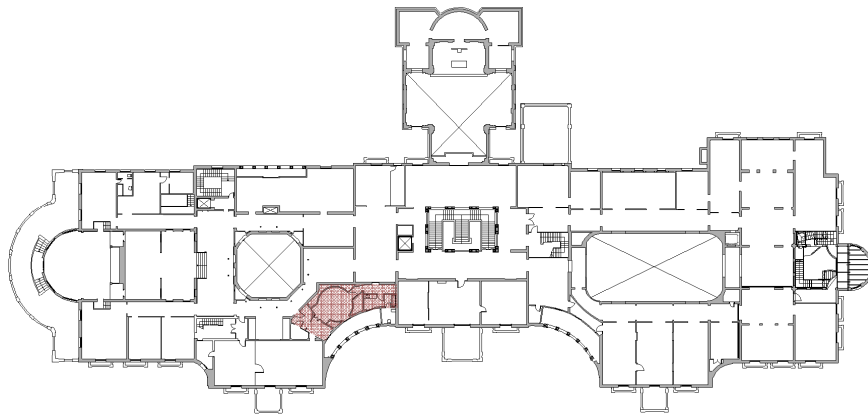

El dormitori de Victòria Eugènia e Battenberg en una instantània feta el 1985 per Rafael Escudé Ollé, després que l'edifici passés a mans de l'Àrea de Relacions Ciutadanes de l'Ajuntament l'any 1981. Aquest canvi no comportà cap transformació de l'estança.

Font: AFB. 14775-14832

² CAPSIR (2011) p. 13.

3.2.3. El boudoir de la Reina

Descripció

A través de la cambra de la Reina i mitjançant uns petits corredors s'accedeix a un conjunt de petites estances, corredors i sanitaris destinades a la *toilette* i al guarda-roba de la reina disposades a l'entorn d'una peculiar estança règia, coneguda pròpiament com el boudoir.

El boudoir destaca sobre la resta d'estances del seu entorn pel seu perímetre circular, format per unes *boiseries* que transformen la seva superfície irregular en una escenografia de gust neoclassicista i perfils corbs.

Els murs es presenten totalment entapissats amb sedes de color rosa tipus *toile de jouy* a base de motius pastorals de diferents colors. Aquest

entapissat queda emmarcat pels quaters de fusta blanca motllurada a oves i dards que donen ritme als murs de l'estança i corregeixen la disposició asimètrica de les finestres i portes que permeten la comunicació del boudoir amb les estances de l'entorn. Els muntants d'aquests quaters estan coberts amb plaques rectangulars de mirall modern. Aquesta *boiserie* en forma de quaters no disposa d'arrimadors, sinó d'un petit sòcol arran de terra i es desenvolupa verticalment fins a l'escòcia del sostre, en forma d'entaulament jònic circular. Tan l'escòcia com el celras, totalment pla, estan pintats de color blanc i presenten els elements motllurats pintats de color crema.

El paviment de l'estança està format per un parquet de marqueteria tipus versallesc, és a dir, amb les lames disposades formant formes quadrangulars amb travessers en forma de creu. Al centre del cel ras, una modesta aranya de bronze daurat i llàgrimes de vidre formen l'únic punt de llum de l'habitació.

El primer boudoir: 1923-1926

Gràcies a la recerca documental s'ha pogut certificar que l'aspecte actual del boudoir de la reina no té res a veure amb el que, en un origen, es va construir. De fet, el boudoir que, segons la bibliografia, van dissenyar Santiago Marco, Lluís Bracons i Tomàs Aymat en aquesta fase primigènia només comparteix amb el boudoir actual la seva disposició circular.

Projecte de sala del te dibuixat per Santiago Marco per a l'Exposició Internacional del Moble i Decoració d'Interiors de 1923.

Fons: Foment de les Arts Decoratives.

L'estand o saló de te va ser traslladat al Palau Reial de Pedralbes en acabar l'Exposició. Aquella estança va ser, sens dubte, l'única concessió a la modernitat que es va permetre el decorador Santiago Marco en realitzar l'agencament del nou Palau Reial l'any 1924.

Fons: Arxiu Mas.

La recerca ha permès saber que aquesta estança va ser dissenyada per Santiago Marco, Bracons i Aymat l'any 1923, en un context que res tenia a veure amb el Palau Reial de Pedralbes. Aquesta estança va ser dissenyada per tal de servir com un stand per a l'Exposició Internacional del moble i Decoració d'Interiors que se celebrà al recinte firal de Montjuïc el setembre de 1923. L'estand es va concebre com una sala de te en la que els tres decoradors exhibirien els objectes artístics dels seus tallers³.

³ CAPSIR (2018) p. 6.

Postal del boudoir original de la reina, segons fotografia d'Àngel Toldrà Viazo realitzada entre 1924 i 1926. El revolucionari estil Art Déco dels seus acabats no deuria plaure a la Reina Victòria Eugènia, que va fer redecorar l'estança ben aviat.

Font: CAPSIR (2011)

Quan es va clausurar l'exposició aquell stand havia rebut nombrosos guardons i, com que Santiago Marco estava treballant en la decoració del palau de Pedralbes, va decidir reaprofitar aquella escenografia i traslladar-la al palau, on en comptes de ser utilitzada com a saló de te, es col·locaria entre les estances de la reina per tal de servir de boudoir.

L'estança que Marco, Bracons i Aymat van dissenyar en aquell moment es desmarcava totalment dels models imperants en la decoració de la resta del palau que, com s'ha vist en les pàgines anteriors, giraven a l'entorn de la revisió d'estils històrics espanyols, francesos i britànics. L'opulència palauenca dels estils eduardians, dels llusos de França o dels herrerians espanyols va ser totalment contradita, de manera singular i única, en aquesta estança que seguia els corrents més moderns del moment: l'Art Déco imperant als Estats Units i a les capitals més modernes de centre Europa.

En efecte aquella estança destacava originalment per la seva puresa de línies compositives i la luxosa simplicitat dels seus acabats ornamentals. Els murs estaven tractats sense decoracions supèrflues, totalment aplacats amb miralls i fustes de diferents colors i entapissats moderns.

L'accés es produïa per un petit vestíbul rectangular flanquejat per dues columnes de marbre negre sense cap adscripció als ordres clàssics. Aquell vestíbul estava presidit per un espectacular tapís de Tomàs Aymat que representava Diana caçadora, una composició que quedava complementada amb la catifa circular que, al centre de l'estança,

presentava escenes de caça. Aquell moderníssim espai centralitzava el seu interès en la gran cúpula rebaixada que coronava l'espai, un cel-ras d'escaiola daurada ornamentat amb reganyols motllurats i disposats radialment a l'entorn d'un floró central en forma de feixos solars. Aquell espai de línies totalment revolucionàries en el context adotzenat de la Barcelona dictatorial de Primo de Rivera (bolcada totalment a la recerca d'estils nacionals inspirats en la tradició) no degué tenir una bona acceptació per part de la Casa Reial.

El nou boudoir estil Lluís XVI de la reina segons fotografia realitzada per Josep Domínguez Martí l'any 1929. Vegi's que el tapís de Diana Caçadora es convertí en catifa.

Font: AFB - C26/165 i C26/151

Efectivament, aquella estança no degué ser gens del gust dels caps de protocol de la Casa Reial, que l'estiu de 1926 la van transformar totalment, destruint tot traç de modernitat. El boudoir va ser desposseït dels seus ornaments Art Déco: Els tapissos, mobles i llums que formaven part d'aquesta estança van passar a mans del Foment de les Arts Decoratives i actualment nodreixen les col·leccions del Museu d'Arts Decoratives.

Vers la fesomia actual. El Boudoir de 1926

Sense que hagi transcendit l'autoria del nou boudoir que es va construir l'any 1926, cal posar l'accent sobre el fet que va suposar una important regressió pel que fa l'originalitat decorativa. El que hauria estat, potser, l'espai més interessant i valuós del palau es va convertir en una estança més, seguint els mateixos cànons tradicionals que la resta. Tot el conjunt es va revestir amb unes *boiseries* i sedes *toile de jouy* d'inspiració Lluís XVI, recordant els boudoirs tradicionals dels *hôtels particuliers* parisencs. Aquells acabats han perviscut en el temps sense grans canvis, a excepció feta de la grisalla pictòrica que, originalment, ornamentava l'entaulament de l'escòcia amb un fris de fulles d'acant entrelaçades, que va ser repintada poc temps després de la seva construcció.

El notable menyspreu envers el boudoir Art Déco que Santiago Marco havia fet instal·lar a Pedralbes és prou evident quan s'observa les fotografies d'època del nou boudoir: el tapís de Diana Caçadora tramet per Tomàs Aymat com a element central del programa decoratiu de l'estança va convertir-se en una catifa trepitjable disposada sobre un nou parquet de tipus versallesc.

Ja en període Republicà, quan el Museu d'Arts Decoratives va prendre possessió de l'edifici, aquesta estança es va utilitzar de manera esporàdica per a l'exposició d'indumentària vuitcentista de les col·leccions de Manuel Rocamora. Aquest canvi d'usos no va comportar transformacions estructurals ni decoratius, més enllà del repintat del fris ornamental que fins llavors recorria l'entaulament de l'escòcia del sostre. Per la resta, les motllures de les *boiseries*, van conservar el seu acabat de pintura color crema.

Inauguració de l'exposició d'Indumentària Manuel Rocamora. Vestits i gravats d'indumentària del s. XIX. 2 de juny de 1933 Carlos Pérez de Rozas.

Font: AFB - 38905

Exposició d'Indumentària de les col·leccions de Manuel Rocamora en el boudoir de la reina segons fotografia realitzada per autor desconegut el juliol de 1933. Vegi's que el fris pictòric que recorria l'entaulament de l'escòcia va ser repintat de blanc.

Fons: AFB - C-121-188.

Exposició d'Indumentària segons fotografia realitzada per autor desconegut el juliol de 1933. Es tracta de l'única fotografia històrica de la saleta que la Reina havia utilitzat, fins el 1931, de guardaroba annex al boudoir.

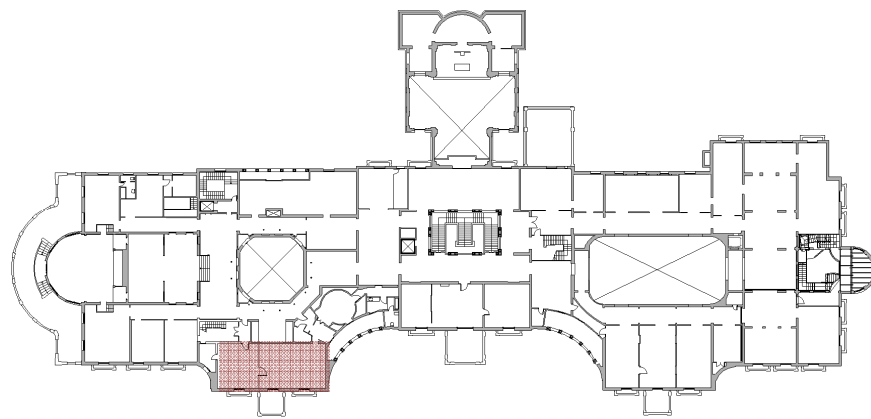
Fons: AFB – C-121-181

Després del desmantellament del Museu d'Arts Decoratives, aquesta estança va caure en desús. En els plànols realitzats durant el Franquisme, en aquesta estança només s'indica que era una "*salita de señora*" al costat d'un "*ropero*", de manera que no es pot descartar que fos usada esporàdicament per Carmen Polo de Franco, esposa del dictador.

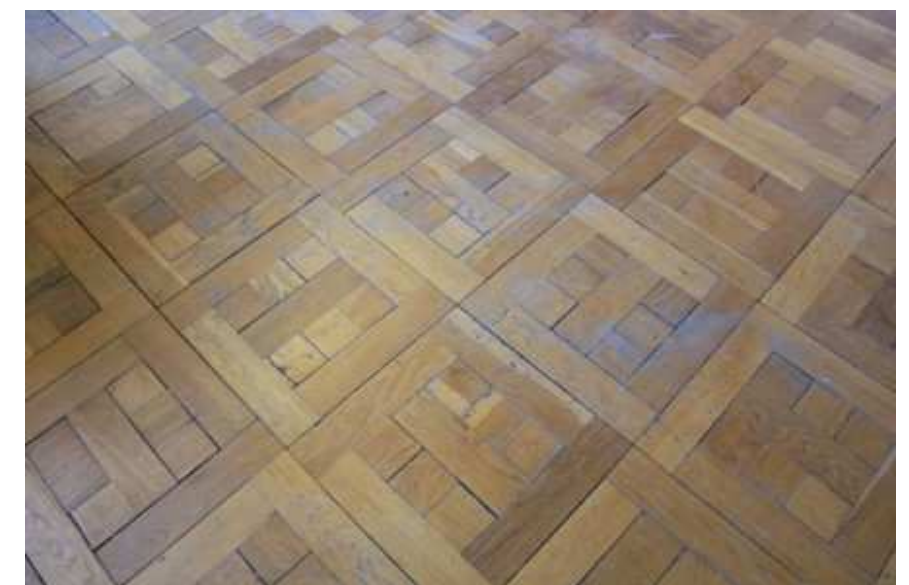
Fos com fos, no s'ha trobat cap evidència d'intervencions realitzades en aquesta estança del palau, ni durant la dictadura ni durant els darrers

anys de democràcia, en què aquests espais van quedar exclosos de la visita pública i es trobaven cancel·lats.

3.2.4. El tocador de la Reina

Descripció

A través d'una gran porta allindanada oberta al corredor que encercla la gelosia de la gran rotonda s'accedeix al tocador de la reina, una estança rectangular de gran riquesa ornamental associada a una altra habitació quadrada de menor entitat.

La principal característica d'aquesta estança és que no presenta cap superfície motllurada i que la totalitat dels seus murs i el sostre estan abundantment policromats amb pintures vuitcentistes.

Pel que fa les parets, la decoració està estructurada en quaters verticals de color crema sobre un fons blau. Els angles superiors de cada quarter presenten rostres infantils amb un llaç al coll, com si fossin aplics daurats

fixats a la paret. Al centre de cada quarter hi figura un casc daurat i platejat amb plomells de plomes multicolors, tot encerclat per branques de roure. Del casc hi pengen dues veladures festonades de color blanc fixades als muntants dels quaters amb dos aplics daurats. Dels aplics hi neixen dues cordes que sostenen, al centre de la composició, un gran medalló daurat amb una garlanda de nadius morats. A la part inferior hi apareix encara un cortinatge de color turquesa amb passamaneria daurada a l'extrem.

El mur més septentrional mostra, al costat del gran portal, una gran llacuna pictòrica que es deu a l'antiga presència d'una llar de foc.

L'escòcia del sostre, amb una simple forma cònca i sense motllures, està policromada com si es tractés d'un entaulament clàssica amb de marbre blanc amb vetes grises. El cel ras està presidit per un fals floró pictòric a base de fulles d'acant i una garlanda circular de roses daurades. Aquest floró queda unit visualment a cadascun dels angles de la sala per quatre cariàtides pictòriques de gust classicista, amb tocats daurats a la testa, les ales desplegades i amb les cames transformades en fullatges de color verd i blau. Darrere seu, més veladures blanques en forma de cortinatge, com si estiguessin desplegades sobre un fons

turquesa i blau cel que recorre el perímetre de l'escòcia. Entre les figures alades, quatre torxes flamejants encerclades amb corones de llorer.

El paviment de l'estança està fet de tarima de parquet de marqueteria o de tipus versallesc.

En el mur més occidental del tocador s'hi obre una porta que mena al dormitori annex, una estança quadrada que, com el tocador, presenta tots els seus angles arrodonits. En aquesta estança els murs estan recoberts amb una *boiserie* de quaters blancs sobre fons cru, tot tancat per un sòcol del mateix color i una cornisa que dona pas a un sostre de color marró clar.

El tocador de la reina i el pas del temps

El tocador de la reina és una de les estances que menys transformacions ha registrat amb el temps. I és que és una de les estances més infrutilitzades de l'antic palau reial. No s'ha localitzat notícies referents a aquesta estança en el moment fundacional del palau, però la riquesa dels seus acabats pictòrics, fets amb plantilles i a mà alçada, podrien venir de la mà del pintor Pau Rigalt i Fargas (1778-1845). L'estil fastuós i colorista d'aquests acabats vuitcentistes de les grans residències barcelonines de l'època d'Isabel II porten a deduir que aquestes pintures han de ser del mateix autor que les que durant la República es van instal·lar a la "Sala Vuitcentista", també al Palau de Pedralbes.

Donat que no s'ha localitzat cap fotografia d'època Alfonsina, per tal d'abordar els acabats originals del tocador de la Reina cal remetre's a les nombroses fotografies que es van realitzar d'aquest espai en època republicana.

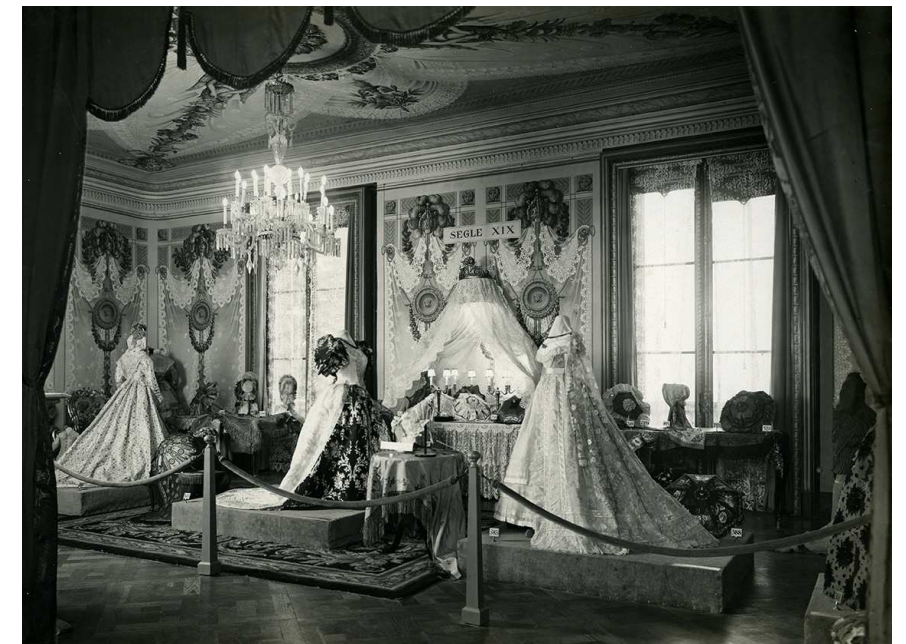
Amb la instal·lació del Museu d'Arts Decoratives a l'antic palau reial, aquesta estança va quedar fora del circuit expositiu original. Amb el temps, però, la consecució de diverses exposicions temporals –totes elles vinculades a la indumentària– va portar a obrir aquest espai al públic per primer cop l'any 1933. Segons la documentació, el tocador de la reina va acollir, successivament, les següents exposicions: Exposició d'indumentària de la col·lecció Manuel Rocamora, Exposició de mantons de manila de Joan Artigas-Alart i l'exposició de vestits regionals de la col·lecció d'indumentària de Maria Regordosa.

A les nombroses fotografies que es conserven d'aquell període es pot deduir que l'estança conservava intacte el seu aspecte originari, donat que en un primer moment es conservava fins i tot la tauleta i mirall del tocador de la reina i el mobiliari original de l'estança. En aquestes fotografies també es pot corroborar l'antiga presència d'una llar de foc de perfils clàssics realitzada en marbre blanc i que, com la resta de llars de la casa, era merament ornamental.

Inauguració de l'Exposició d'indumentària de la col·lecció Manuel Rocamora. A mà dreta, l'escultor Josep Llimona, el pintor i historiador Manuel Rocamora i el director dels museus municipals, Joaquim Folch i Torres. Fotografia realitzada el 2 de juny de 1933 per Carlos Pérez de Rozas.

Fons: AFB - 38910

L'exposició d'indumentària de Manuel Rocamora en una fotografia d'autor desconegut feta el juliol de 1933. Vegi's que, a la paret orientada al jardí, encara s'hi conservava la taula tocador on la Reina Victòria Eugènia es pentinava i es maquillava en les seves vingudes a Barcelona.

Fons AFB – C-121-187

Exposició de mantons de Manila de la col·lecció del Sr. Joan Artigas-Alart. Fotografia d'autor desconegut de gener de 1935. Vegi's que, a part del tocador de la reina, el mobiliari original de l'estança encara es trobava en ús quan els usos expositius de la sala no ho impediien.

AFB – C-121-193

Inauguració de l'exposició de vestits regionals de les col·leccions de Maria Regordosa. Fotografia realitzada el 2 de juny de 1935 per Carlos Pérez de Rozas. Al fons a mà dreta s'hi pot veure la llar de foc de marbre blanc i el parquet original, així com els cortinatges que permetien tancar el tocador.

Fons: AFB - 53302

A falta de documentació més detallada, la comparació entre les fotografies històriques i l'estat actual de l'estança permet deduir que en el darrer segle no s'ha realitzat cap actuació destacada al tocador de la reina, ni durant la dictadura ni durant els darrers anys de democràcia, en què aquests espais van quedar exclosos de la visita pública i es trobaven cancel·lats. Cal dir, tanmateix, que la llar de foc sembla haver estat retirada, inexplicablement, en temps molt recents.

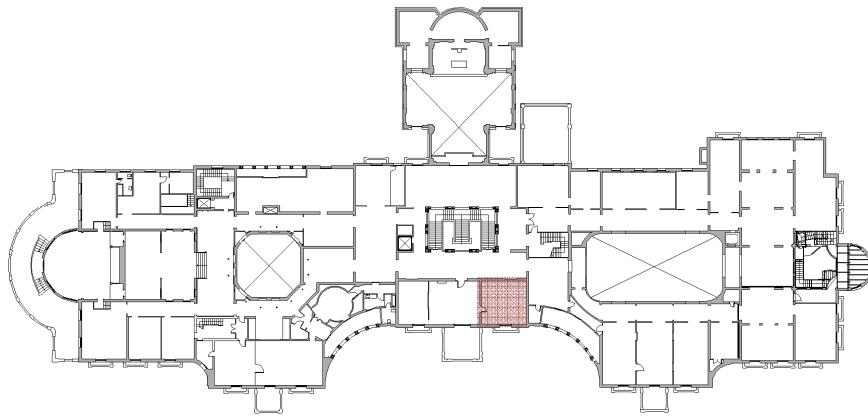
Del dormitori associat al tocador no se'n té cap constància que permeti datar-lo, malgrat que sembla conservar un tipus d'acabat proper als d'època alfonsina.

El tocador de la reina reconvertit en sala d'exposicions d'indumentària regional. Fotografia d'autor desconegut realitzada el juny de 1935. Vegi's que l'únic canvi que va viure l'estança va ser el repintat de l'escòcia, on amb lletres daurades es va retolar l'estança amb el nom de Maria Regordosa, beneficiària del Museu d'Arts Decoratives.

Fons: AFB - C-121-195

3.2.5. El dormitori del Rei

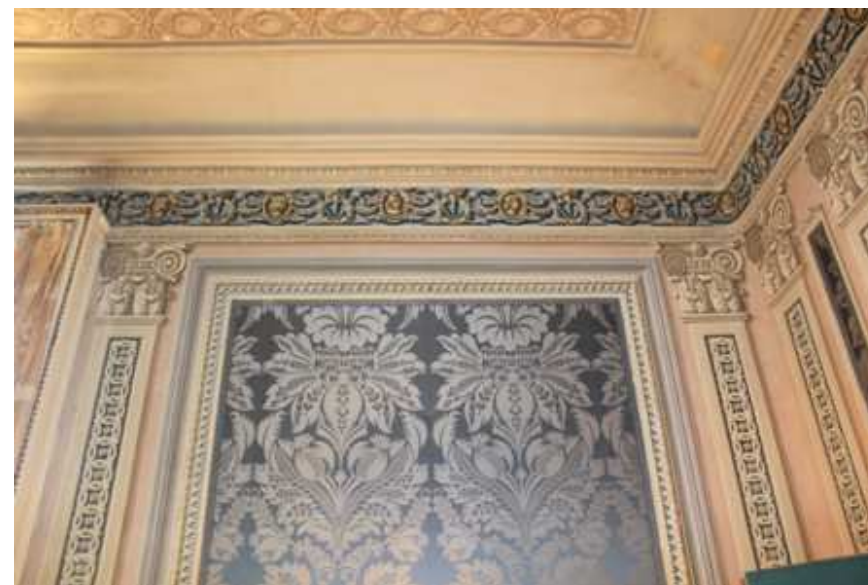

Descripció

El dormitori d'Alfons XIII, al que s'accedeix des de l'avantcambra que precedia el dormitori de Victòria Eugènia, presenta, bàsicament les mateixes característiques d'acabat que l'alcova de la reina.

Les parets es presenten entapissades amb quaters de seda damascada de color blau cel i daurat emmarcades per un seguit de decoracions policromes en *trompe-l'oeil* que desenvolupen una falsa columnata d'ordre compost sobre un arrimador en forma de basament arquitectònic decorat amb camafeus romans ovalats. Els fusts grisos de les falses columnes estan ornades amb cercles entrelaçats sobre un fons blau, destacant sobre un fons parietal de color rosa. La falsa galeria columnària sosté visualment un entaulament pictòric decorat a oves i

dards i amb un fris blau ornat amb medallons entrelaçats amb garlandes.

Pel que fa el sostre, una senzilla escòcia còncava emmarca un cel ras pla decorat amb motius entrelaçats fets amb plantilla. Al bell mig de l'estança, un fris blau que reproduïx els motius ornamentals de l'entaulament que corona els murs emmarca una glòria en la que una deessa s'apareix victoriosa a un home enmig d'un paisatge de riu.

En relació als els paviments, estan realitzats amb una tarima de parquet amb les lames disposades en espines de peix al tram central, emmarcat

amb lames disposades perpendicularment als murs de tancament de l'estança.

Cal destacar, a més, la presència, al bell mig del mur més oriental, d'una falsa xemeneia feta de marbre blanc, amb un estricte disseny classicista de línies rectes.

El dormitori del rei i el pas del temps

Com s'ha vist també en parlar del dormitori de la reina, la història d'aquesta estança va ser documentada per Josep Capsir, conservador del Museu d'Arts Decoratives, arran de la restauració i reobertura al públic d'aquest espai l'any 2011. Gràcies a la recerca llavors realitzada se sap que la decoració del dormitori del rei va ser dirigida per una comissió de dones liderada per Dolors de Càrker, baronessa de Maldà, i va ser encarregada al taller de decoradors de Magí Pallarols, especialitzat en ebenisteria, tapisseria i escultura. És sabut que el nou Palau Reial de Barcelona es va finançar amb l'impuls de l'aristocràcia barcelonina i amb subscripcions. L'actuació sobre els dormitoris reials (el de Victòria Eugènia i el d'Alfons XIII) feta per Pallarols va tenir un cost que ascendí a 24.000 pessetes. El fet que el mes de 1926, les seves factures encara estaven pendents de cobrar, demostra que el finançament d'aquestes estances va passar per certes dificultats. El pagament el va realitzar finalment l'Ajuntament de Barcelona.

Com havia succeït amb el dormitori de la reina, l'aristocràcia catalana va participar de la decoració de la cambra del rei, per a qui escolliren exemplars de mobiliari d'estil imperi. Antoni d'oriola-Cortada, comte de la Vall de Merlès va cedir un llit i un tocador de marquetera i talla daurada.

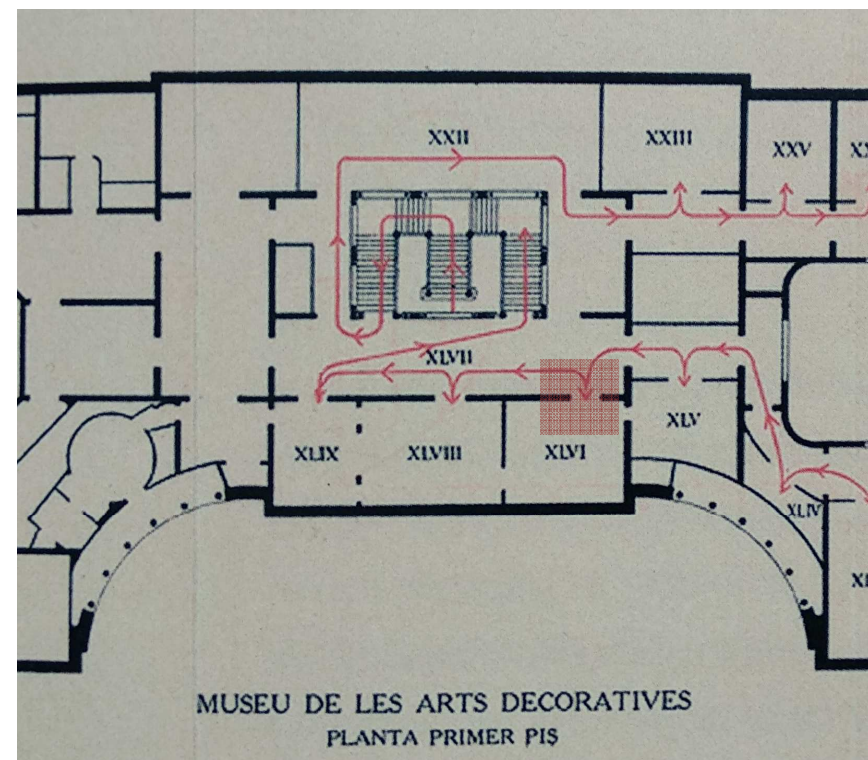

Aspecte del dormitori d'Alfons XIII tal i com es va agençar en el seu origen, segons una fotografia realitzada per Àngel Toldrà Viazó entre 1924 i 1926.

Font: CAPSIR (2011)

Ben escàs va ser l'ús que la rei Alfons va fer d'aquesta estança, donat que només va visitar Barcelona en comptades ocasions abans de la

proclamació de la II República. Durant aquest període històric, el dormitori del rei es va integrar dins del recorregut expositiu del Museu de les Arts Decoratives, el que va justificar l'obertura d'una nova porta al mur més septentrional, que permetia la comunicació del dormitori amb la galeria columnària de l'escala d'honor. Amb aquesta finalitat, la consola va ser retirada i es va practicar una nova obertura al seu lloc. L'obertura d'aquesta porta va motivar que el ritme compositiu de la decoració de les parets s'alterés, amb l'addició de més quarters pictòrics en forma de pilastra flanquejant la nova porta.

Detall de la planta principal del Museu d'Arts Decoratives, on es pot corroborar l'obertura d'una nova porta a l'antic dormitori d'Alfons XIII en el moment en que va incorporar-se dins del recorregut museístic.

Fons: AHC.B.

Durant el Franquisme el dormitori del Rei va ser utilitzat pel dictador i la seva esposa com a dormitori principal, de manera que quan el palau va començar a obrir amb fins museístics a partir de la dècada de 1960 aquesta va quedar exclosa del recorregut públic. Per aquest motiu es va tornar a tapiar la porta que oferia accés directe al dormitori des de la galeria de l'escala d'honor. No ha transcendit, però, l'existència de cap fotografia del dormitori dels Franco, per evidents motius de seguretat i d'intimitat. Tanmateix, observant altres fotografies se sap que, en aquell

En el moment en què el Museu d'Arts Decoratives ocupà el Palau de Pedralbes l'any 1932, l'antic dormitori del rei va ser afegit dins del recorregut museístic sense realitzar transformacions importants de la seva estructura, però sí alguns canvis en el mobiliari.

Fons: AMDLC.

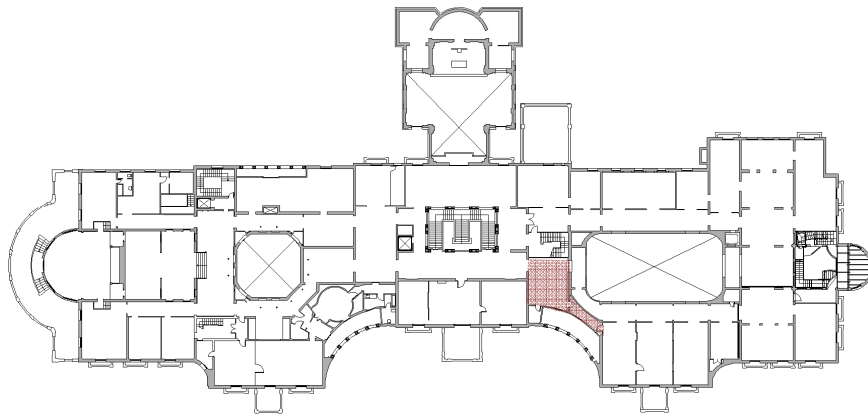
moment, el llit del rei va passar a formar part de l'exposició permanent, segurament perquè el matrimoni Franco va preferir utilitzar un llit més modern i confortable.

A partir de 1986, l'ús cada vegada més freqüent del palau com a espai de representació del nou Ajuntament democràtic, aquestes estances van ser tancades al públic. Quan el Museu d'Arts Decoratives tornà a obrir oficialment les seves portes l'any 1995 aquest espai continuà quedant exclòs de la visita.

De fet, l'antic dormitori del rei, que és un dels que menys ha canviat al llarg del temps, no va ser obert al públic de nou fins el dia 14 d'abril de 2011, després de passar per un procés de documentació, restauració i conservació preventiva⁴. Aquesta intervenció, molt respectuosa amb la imatge i la configuració material originals, no es va traduir, tampoc, en cap canvi estructural ni ornamental, mantenint l'aspecte congelat d'aquest dormitori que, com el de la reina, és un dels més rics i menys utilitzats de la història de la ciutat. En aquella intervenció, l'antic llit del rei va ser retornat al seu lloc d'origen.

⁴ CAPSIR (2011) p. 13.

3.2.6. L'antic bany del Rei

Descripció

L'antic bany del rei és una estança històrica que ha arribat molt alterada a l'actualitat, a causa dels constants canvis d'usos que se li ha donat. En l'actualitat és una estança de superfície pràcticament quadrada, a excepció del mur de tancament meridional, que s'adapta a la forma corba de la façana principal del Palau. De l'angle est de la sala sorgeix un passadís de perfils corbs que mena vers les principals estances de l'ala oriental.

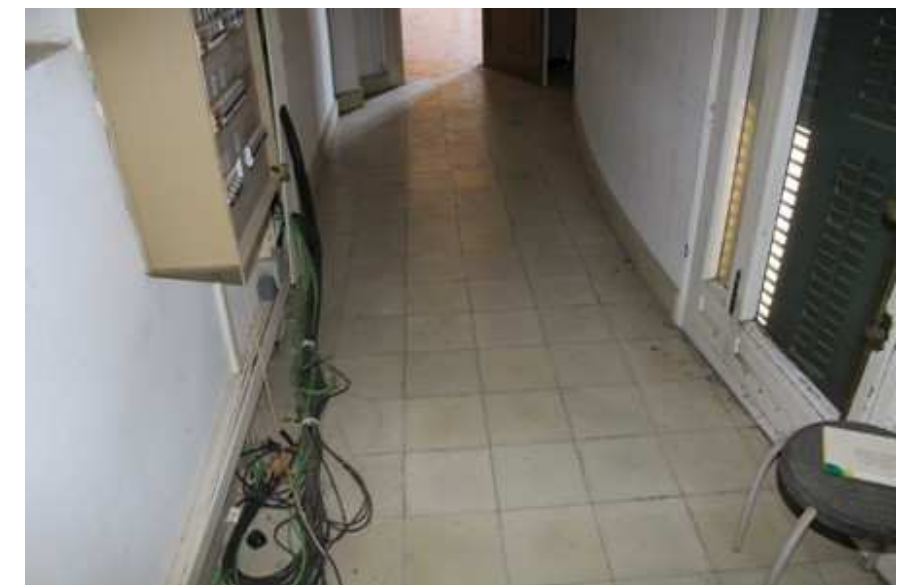
En l'actualitat, aquesta sala presenta els seus murs enguixats i pintats de blanc. El sostre es presenta en l'actualitat cobert per un cel ras flotant (sense recolzament als murs que l'encerclen) d'aïllament acústic. Els paviments, fets a base de lloses quadrades de marbre blanc disposades

de punta, denoten, al bell mig de la sala, un canvi de ritme que testimonia l'antiga presència d'un mur de tancament avui desaparegut. Si s'observa les planimetries històriques es confirma que, efectivament, abans de ser una sala quadrada, aquest àmbit estava format per dues estances: un corredor vers la galeria que encercla la sala del tron i una dependència orientada al jardí.

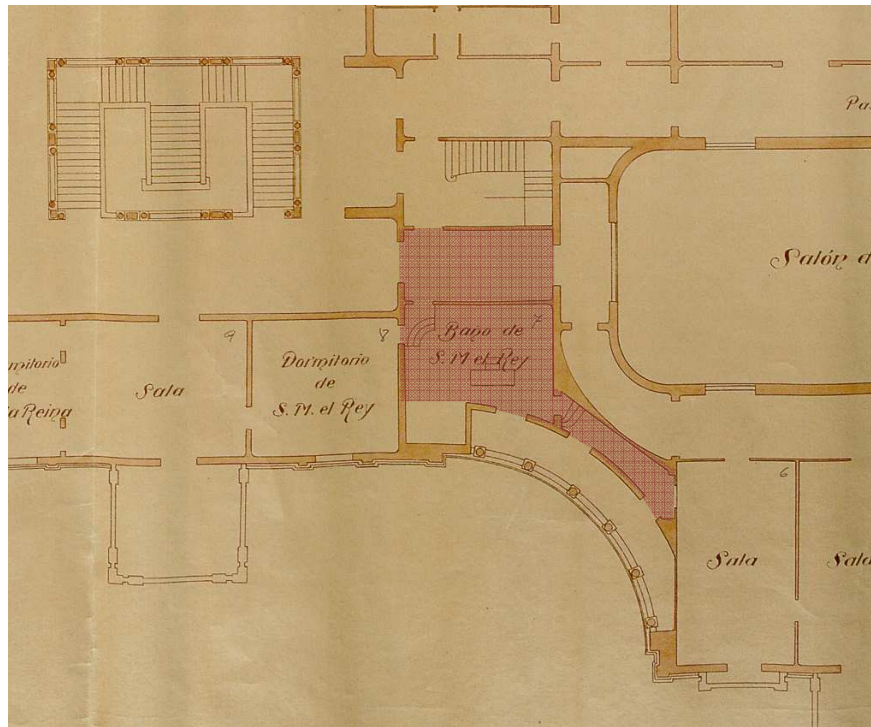

El corredor que recorre la façana fins enllaçar amb les sales de l'ala oriental i que, de bon inici estava associat als usos d'aquesta sala com a

bany és actualment una sala tècnica de quadre de llums. Els seus acabats són molt austers: parets enguixades amb simplicitat i un paviment de lloses de rajola hidràulica de color blanc disposades a junt seguit.

L'antic bany del rei i el pas del temps

El Bany d'Alfons XIII i el corredor vers el vestidor del rei, segons el plànol dibuixat el 1924 per l'"Oficina Técnica de Ingeniería de L. Novo". Noti's que l'espai, actualment quadrat estava, subdividit per un envà que separava el bany del rei respecte un passadís que conduïa a la galeria que encercla el Saló del Tron.

Fons: Archivo General de Palacio. Patrimonio Nacional - 1172

En un origen aquesta sala disposava d'un accés directe al dormitori d'Alfons XIII, donat que es va destinar a servir de sala de banys del rei. De fet, en aquell moment la sala de bany també tenia portes que menaven a les tribunes de la sala del tron, a la galeria porticada de la façana i al passadís que conduïa al vestidor del rei.

Donada la seva condició d'estança de banys, l'estança va ser totalment aplacada amb marbres de colors, per tal d'aïllar-lo d'humitats. Efectivament, tots els murs presentaven un arrimador de marbre negre damunt del qual reposaven, entre amplis quarters de marbre blanc, plafons monolítics de marbre grana. Per la seva banda, els paviments ja estaven realitzats amb l'actual enllosat de marbre blanc disposat de punta. L'estança disposava de totes les comoditats, amb moderns sanitaris de porcellana blanca i, fins i tot, un sofà per al repòs.

L'antic bany del Rei segons dues fotografies preses per Josep Domínguez Martí l'any 1929.

Fons: AFB – C-26/162 i C-26/147

Durant la República, amb la instal·lació del Museu d'Arts Decoratives a la planta principal de l'ex-palau reial, el bany del rei va ser totalment desposseït dels seus acabats i instal·lacions originals per tal de convertir-se en Sala XLV. Aquell àmbit expositiu estava dedicat al mobiliari de les dècades 1870 1880, presidida per un singular llit de marqueteria metàl·lica fet per l'ebenista barceloní Josep Antoni Cabanyeras, i cedit a

la Junta de Museus per Martí Pujol l'any 1932. La direcció del museu va convertir una sala de bany en una escenografia adient per a representar un dormitori. Amb aquesta finalitat es va retirar tot el marbre de les parets, que van ser enguixades i empaperades. A més, es va cegar la porta que, fins llavors, comunicava amb el corredor que menava al vestidor del rei que, per cert, esdevingué Sala XLIV o galeria dels guadamassils.

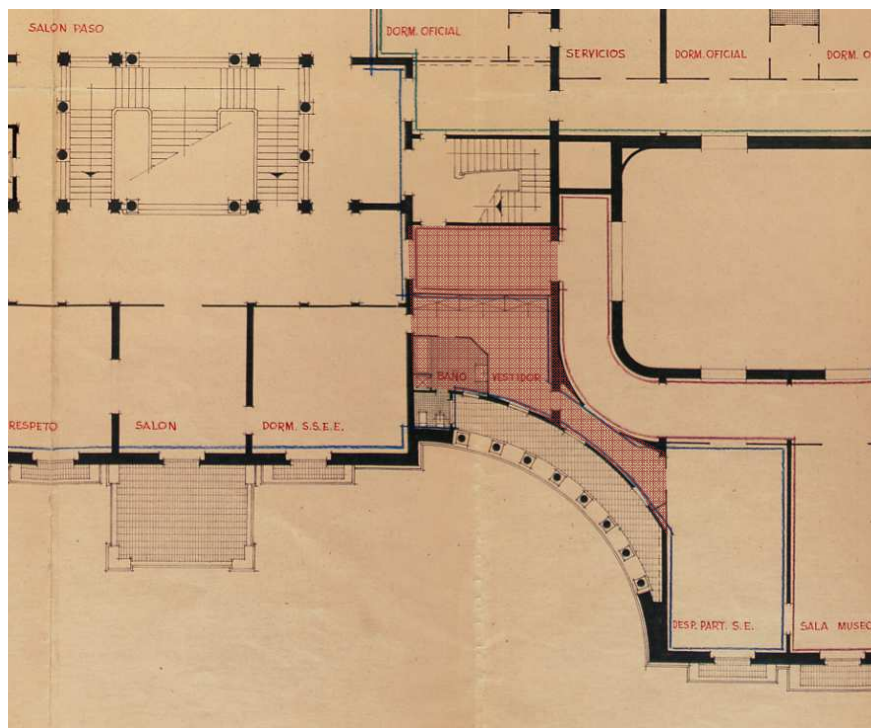
L'antic bany del Rei va ser reconvertit en espai expositiu de mobiliari de finals del s. XIX, motiu pel qual es va redecorar totalment l'espai i se cegà la porta que comunicava amb el petit corredor.

Fons: AFB

Malgrat no s'ha localitzat documentació referent a cap intervenció, les planimetries conservades d'època franquista demostren que aquest espai va ser readaptat com a vestidor i bany associat al dormitori del dictador. Així, per recuperar la seva funció original, es va construir un petit envà que distingia pròpiament una zona de lavabo i banyera amb la resta de l'espai, destinat a guarda-roba i vestidor del General. Com és evident, no s'ha localitzat cap imatge d'aquest espai íntim que permeti saber com s'agençà l'espai.

Aquesta estança, com totes les estances d'aquesta zona, caigué en desús amb l'adveniment de la democràcia i a partir del moment en que l'Ajuntament començà a usar l'edifici per a usos representatius l'any 1981. Tanmateix, amb la reobertura del Museu d'Arts Decoratives l'any 1995, aquest espai va ser àmpliament transformat per tal de ser reconvertit en guarda-roba del museu. En aquell moment l'espai

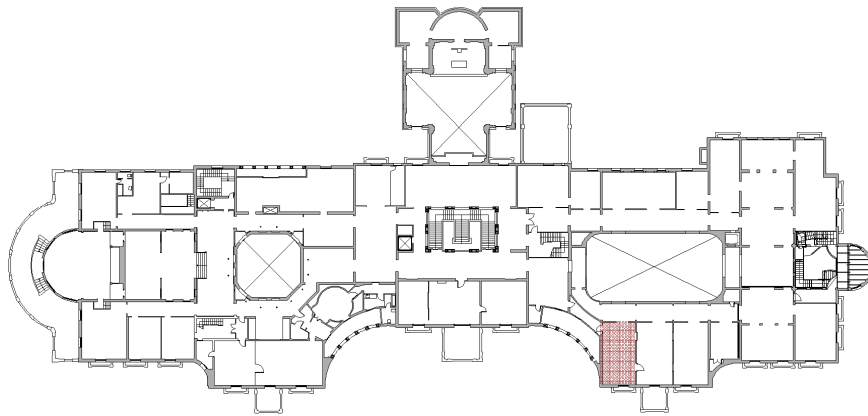
prendria l'aspecte i les dimensions actuals: en aquella intervenció se cegà la comunicació existent amb l'antic dormitori del rei i es reobrí la circulació amb el corredor vers les tribunes del Saló del Tron, que seria reconvertit en consignes i vestíbul de l'àrea museïtzada de la planta principal.

L'antic bany del rei reconvertit en "Baño y vestidor de SS.EE." durant el període Franquista.

Font: Archivo General de Palacio. Patrimonio Nacional - 5585

3.2.7. L'antiga Sala Vuitcentista

Descripció

Des del corredor o tribunes que encercla la sala del tron s'accedeix, per mitjà d'una àmplia porta coronada per un arc rebaixat, a l'antiga Sala Vuitcentista, un espai que ha arribat a l'actualitat en molt mal estat i amb superposició de diverses capes històriques. El cel-ras, totalment llis i de color celest, està fet amb un encanyissat d'escaiola i canya. Per la seva banda, els murs, també llisos i sense elements motllurats, es caracteritzen per un fris pictòric a base de fulles d'acant entrelaçades sobre fons daurat. Les fusteries de les obertures s'adapten, a la part baixa d'aquests murs, a l'alt sòcol de fusta pintada de verd que encercla el paviment de l'estança, a base de parquet de marqueteria de tipus versallesc.

Els angles entre els murs i el sostre, que originalment eren arrodonits, van ser repicats per tal d'acollir una xarxa de llistons de fusta que servien de bastidor de suport per a les pintures amb les que es redecorà l'estança durant el període republicà.

L'antiga Sala Vuitcentista i el pas del temps

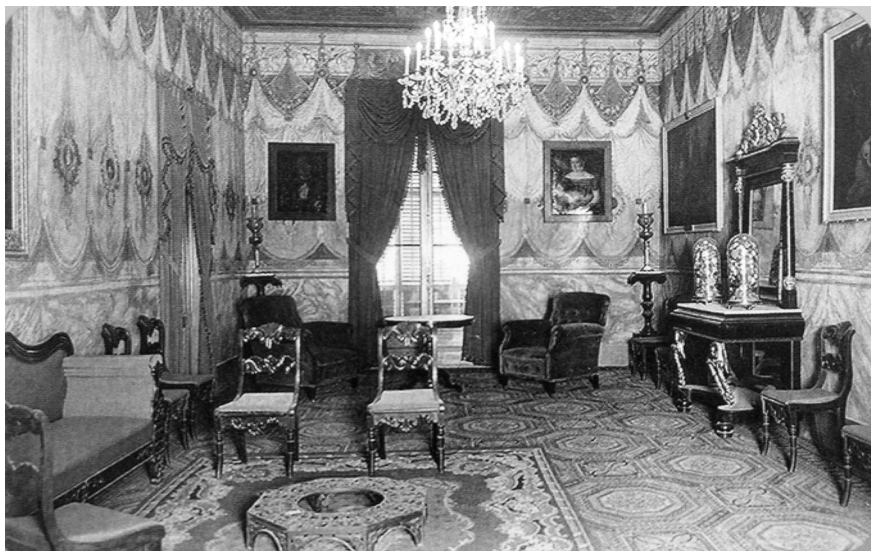
El vestidor del rei, segons fotografia realitzada l'any 1929 per Josep Domínguez Martí.

Fons: AFB – C-26/158

Segons els plànols que serveixen d'únic suport documental referent al moment en què es construí aquesta estança en concret, l'espai havia de ser destinat a "*dormitorio*". Tanmateix, una fotografia del moment contradiu aquesta informació i demostra que aquesta sala que

antigament comunicava de manera directa amb el bany i el dormitori del rei Alfons XIII va ser, finalment, utilitzada com a vestidor i pentinador del Rei.

En aquell moment la sala presentava les parets i el cel-ras totalment llisos i ornats tan sols per una sanefa de fulles d'acant just a sota de l'escòcia. Aquella estança tenia, en origen, tots els seus angles arrodonits i el seu terra estava conformat per una tarima de parquet a a la francesa. La sala estava ricament moblada amb un gran armari de fusta de caoba amb miralls, una taula de marbre on disposar els vestits i un potent pentinador de marbre i fusta de caoba a joc amb la resta. A més, un parell de butaques donaven confort a aquesta estança.

L'antic vestidor d'Alfons XIII va ser reconvertit, l'any 1932, en "Sala Vuitcentista" quan es va redecorar totalment l'estança per mitjà de l'adició de les pintures murals i zenitals realitzades per Pau Rigalt a inicis del s. XIX.

Font: AFB.

Amb la instauració de la II República aquest espai que hauria estat vestidor d'Alfons XIII es va integrar en el recorregut públic expositiu del nou Museu d'Arts Decoratives. Per tal de ser convertida en sala XLIII o Sala Vuitcentista, en aquell moment es va procedir a repicar els angles còncavs de la Sala i a recobrir els seus sostres i murs amb una xarxa de bastidors sobre la que es va fixar les pintures murals realitzades pel pintor Pau Rigalt (1778-1845) i procedents d'una antiga casa senyorial barcelonina enderrocada durant l'obertura de la Via Laietana. En aquell mateix moment, l'estança es va dotar del nou arc d'accés des de la tribuna de la Sala del Tron i va ser totalment moblada amb luxosos mobles d'època isabelina (entre els que cal destacar l'antic tocador del

Rei) i elements decoratius del mateix període. El paviment es va cobrir, a més, amb una moqueta ornada amb formes cassetonades octogonals.

Durant el Franquisme aquesta sala va ser integrada a les dependències oficials de la residència del dictador. Aquesta funció va conviure, a partir de 1960, amb els usos museístics que es va donar a aquesta banda del palau. Deixant de banda la redistribució de mobles i substitució d'elements decoratius, l'estructura d'aquesta sala no va patir cap canvi remarcable.

Vista general de la "Sala Ochocentista" vers l'any 1974. Imatge extreta de la publicació: De TARIN, J. i PLANAS, J. *El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz*. Ed. Patrimonio Nacional, 1974.

Amb l'adveniment de la democràcia i la restauració del Museu d'Arts Decoratives, aquesta sala va passar a anomenar-se Àmbit 2 i estava destinada a l'exhibició de caixes de núvia gòtiques fetes de talla daurada i policromada. Amb la finalitat d'adaptar la sala als seus nous usos museístics l'any 1995 es va retirar la moqueta i els cortinatges que, des de la república, ornamentaven les obertures de la sala. També es va desposseir l'espai dels mobles que des del Franquisme el convertien en un espai d'exposició de mobles del s. XIX.

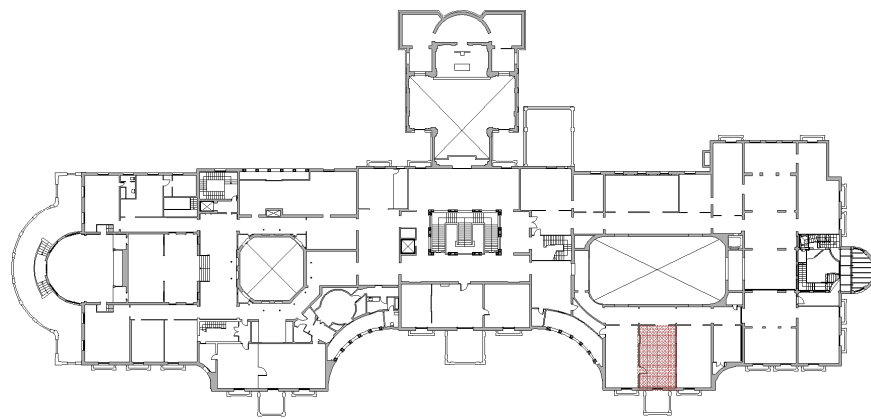
Amb el desmantellament del Museu d'Arts Decoratives l'any 2014 es va procedir al desmuntatge del programa pictòric que, des de 1932, decorava la Sala. D'aquesta manera l'espai ha arribat a l'actualitat amb la seva fesomia alfonsina original, per bé que en mal estat de conservació.

Des de la reobertura del Museu d'Arts Decoratives l'any 1995, l'antiga Sala Vuitcentista va acollir les col·leccions de mobiliari gòtic, sense que això alterés la imatge de l'espai.

Fons : Guillem (2007)

3.2.8. L'antiga Sala Flaugier

Descripció

A través d'un gran arc rebaixat practicat a la paret que comunica amb la tribuna annexa al Saló del Tron s'accedeix a l'antiga Sala Flaugier, un espai rectangular que conté dues portes en cadascun dels costats llargs i un balcó al mur orientat al jardí de Palau.

Es tracta d'un espai en el que se superposen diverses capes històriques i que ha arribat a l'actualitat en mal estat de conservació. Els murs, totalment revestits de guix de superfície llisa, presenten els dos terços superiors pintats de color blau, mentre que el terç inferior presenta un potent arrimador pictòric en grisalla. Es tracta d'una curiosa decoració feta en grisalla i que simula un arrimador escultòric a base de quaters

motllurats de fullatge que contenen, en el seu itnerior, un variat repertori de formes rococó a base de rocalla i fulles d'acant esquemàticament traçades per mitjà d'unes expressionistes pinzellades força gruixudes.

Aquesta decoració es perd, tanmateix, en els angles de l'estança, que deuriem ser de perfil còncav i que van ser repicats durant el procés d'instal·lació d'un segon programa decoratiu. Els mateixos motius en rocalla es repeteixen a l'entorn de la porta que mena vers l'antiga sala El Vigatà, aquest cop amb motius que emulen daurats. El fet que la resta de portes no coincideixin amb la composició dels arrimadors permet fer

la deducció que es van practicar en un període posterior i que, per tant, no son originals i son fruit d'una escenografia posterior.

El cel ras es caracteritza per unes decoracions que recobreixen totalment el sostre i sengles escòcies amb unes pintures d'estil totalment diferent a les que s'observen en els murs. Aquestes pintures simulen, en *trompe-l'oeil*, un conjunt de falsos quaters escultòrics a base de marbres de color crema, rosa i daurat amb aplics daurats en alternança. Amb tot tipus de motius ornamentals que remetien a l'arquitectura neoclassicista de la França de Lluís XVI (garlandes florals, caps daurats d'apol·lo amb feixos solars al cabell, victòries alades i

garlandes lineals de lloren) s'emmarca un plafó central que consisteix en una glòria amb un déu clàssic entre núvols, acompanyat de tres *putti* alats.

El fet que aquestes pintures es presentin fora de l'aplom dels paraments originals i que presentin un estil totalment diferent a aquests demostra que es tracta d'una decoració afegida, amb tota seguretat, en el moment en que es canvià el programa decoratiu de l'estança per mitjà de l'addició, sobre bastidors de fusta que encara es conserven fixats als murs, dels plafons pictòrics que acabarien donant nom a l'estança.

El paviment de l'habitació està realitzat de parquet de marqueteria a la francesa o versallesc.

L'antiga Sala Flaugier i el pas del temps

Al llarg de la recerca no s'ha localitzat cap referència que permeti saber com era aquesta estança que en els plànols originals de 1924 apareix amb l'enigmàtica nomenclatura de "Sala". Tot apunta, tanmateix, que deuria ser un espai que reclamà una atenció diferenciada en el seu programa decoratiu. Efectivament, els seus murs van ser recoberts en aquest període amb una interessantíssima ornamentació pictòrica que combinava magistralment la tradició ostentosa del rococó asimètric d'arrel germànica amb el traç fresc i esquemàtic d'un decorador gairebé brutalista. Els traços expressionistes d'aquestes pinzellades fan pensar clarament en les grans escenografies teatrals, més pensades per generar una imatge de conjunt que per mostrar detalls preciosistes.

Amb tot, doncs, no és descabellat pensar que aquestes decoracions que deurién ser realitzades amb gran celeritat i llibertat de moviments anessin a càrrec del decorador Salvador Alarama, pintor expert en escenografia teatral.

Més enllà d'aquestes conjectures, es té la certesa que aquesta habitació que formava part de les dependències de la família reial va canviar ben aviat d'aspecte. Quan, l'any 1932 el Museu d'Arts Decoratives va instal·lar-se al palau confiscat per la II República aquesta sala va ser elegida per a l'exposició d'un valuósíssim conjunt de pintures murals de la mà de Joseph-Bernard Flaugier (1757-1813). Es tractava d'una col·lecció de vuit llenços que havien estat arrancats de la Casa Serra, en el moment en què aquest habitatge del Carrer de la Riera de Sant Joan va ser enderrocada en el marc de l'obertura de la Via Laietana. Les

pintures van ser adquirides al seu propietari, el fabricant Manuel Bertran gràcies a la intervenció de l'escultor Josep Reynés.

Durant la república, la decoració pictòrica original d'època alfoncina va ser recoberta amb els plafons de la Vida de la Verge de Joseph Flaugier, que la Junta de Museus traslladà a Pedralbes per a la seva exposició en el marc del Museu d'Arts Decoratives l'any 1932.

Fons: AFB.

Les pintures presentaven vuit episodis de la vida de la Verge Maria: el Naixement de Maria, la Presentació de Maria al temple, les Bodes amb Josep, l'Anunciació, la Fugida a Egipte, l'Adoració dels pastors, la Presentació de Jesús al temple i la Circumcisió.

Entre cadascuna de les composicions, emmarcades en quarters, hi havia diverses pilastres emparellades d'estil jònic, també fetes en *trompe-l'oeil* pictòric. Per tal d'adaptar aquelles composicions a les característiques de la sala a la que van ser traslladades, es va adaptar les dues portes preexistents i se'n va construir dues de noves a l'extrem oposat, per tal de mantenir la simetria. Val a dir, però, que aquestes portes no van arribar a funcionar mai, ja que eren un simple recurs escenogràfic que no hauria casat amb les necessitats dels dos salons annexos.

Per tal de complementar aquestes pintures murals de gran valor patrimonial i dotar-les d'un context que generes un conjunt unitari es van realitzar les pintures del sostre i l'escòcia, seguint la imatge del que s'esperava en una sala de regust neoclassicista del s. XVIII. No se'n coneix, però, la seva autoria.

Aquesta escenografia generada en època republicana amb fins museístics va ser perfectament assumida pel General Franco quan aquest instal·là la seva residència barcelonina en aquesta planta. Les estances republicanes havien enriquit la mansió alfoncina amb conjunts patrimonials de gran valor i que anaven en la línia del caràcter megalòman i àulic de Franco. És per aquest motiu que l'antiga Sala Flaugier va esdevenir, durant la dictadura, el "*despacho privado de S.E. el Jefe del Estado*".

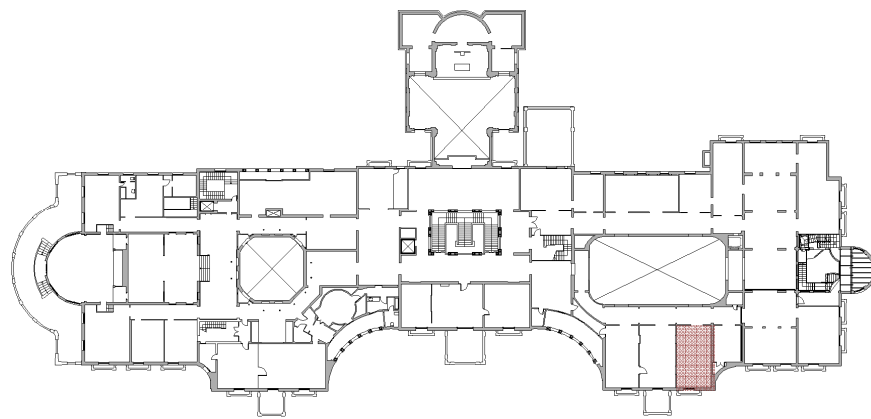

Vista general del "*despacho de Su Excelencia*" vers l'any 1974. Imatge extreta de la publicació: De TARIN, J. i PLANAS, J. *El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz*. Ed. Patrimonio Nacional, 1974.

El pas del dictador pel Palau de Pedralbes no afectà el més mínim a l'estructura general de l'estança, més enllà de la retirada de cortinatges i canvis en el repertori de mobles. De fet, aquesta estança mantingué intacte el seu aspecte republicà fins i tot després que el Museu d'Arts Decoratives recuperés la seva seu de Pedralbes l'any 1995.

Tanmateix, l'any 2014, amb el trasllat de la institució a la Plaça de les Glòries, es va desmantellar les pintures originals de Flaugier per tal de traslladar-les al nou dipòsit museístic. En fer aquesta operació han reaparegut a la llum les decoracions originals d'època alfonsina, força malmeses per la operació republicana de redecoració, que en transformar les obertures i repicar els antics angles còncaus per encabir-hi les pintures de Flaugier, va mutilar parcialment aquell interessant acabat primigeni.

3.2.9. L'antiga Sala Vigatà

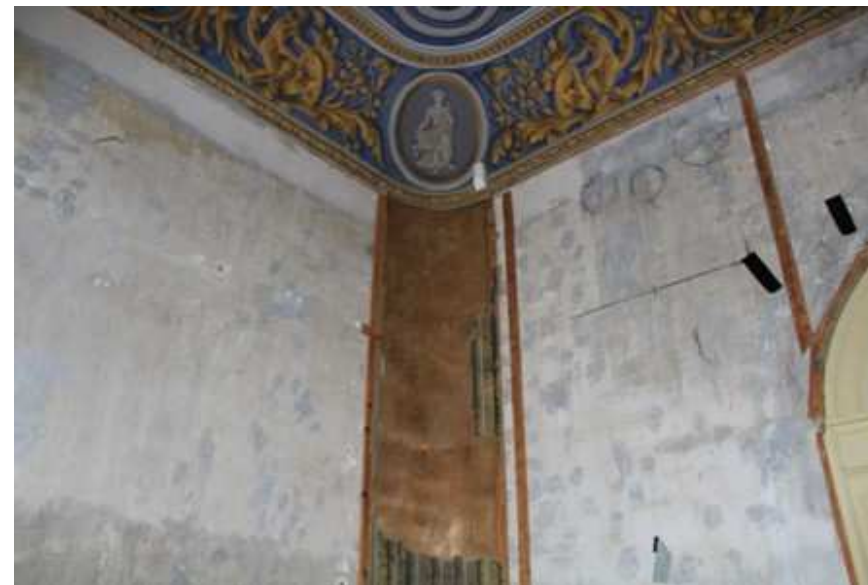

Descripció

A través d'un gran arc rebaixat practicat al mur de la galeria que envolta la sala del tron s'accedeix a l'antiga Sala Vigatà, un espai rectangular obert al jardí per mitjà d'un balcó i que està presidit per una gran porta d'alcova al seu tancament més oriental.

En ser desposseït darrerament dels plafons que n'ornamentaven els murs, aquests han quedat totalment desproveïts d'un acabat d'escaiola sense pintar que permet deduir que, anteriorment, deuriem estar revestits amb un entapissat que no s'ha conservat. En els quatre angles de l'estança hi ha planxes de fullola corbades que probablement haurien estat utilitzades per regularitzar la superfície sobre la que es fixaren les

pintures durant la redecoració de l'estança. Actualment conserven algunes restes pictòriques en forma de fust de columna estriada.

El principal interès de l'estança rau en el seu sostre, format per un cel ras pla profusament ornamentat a base de quaters pictòrics blancs entrelaçats damunt d'un fons de color blau i amb decoracions que imiten aplics motllurats daurats. Al bell mig del cel ras una garlanda floral daurada emmarca una glòria ovalada amb una escena mitològica entre núvols: es tracta de l'apoteosi de Juno i Júpiter amb Ceres i un seguit de *putti* que sostenen els seus atributs: un paó, una àliga i un feix de blat respectivament.

El discurs mitològic que es desenvolupa al sostre té la seva correspondència en l'escòcia còncava de les parets, ornada amb un fris pictòric de color blau sobre el que s'hi dibuixaren fulles d'acant daurades i entrelaçades flanquejades per quatre medallons ovalats amb nimfes dansaires a l'interior.

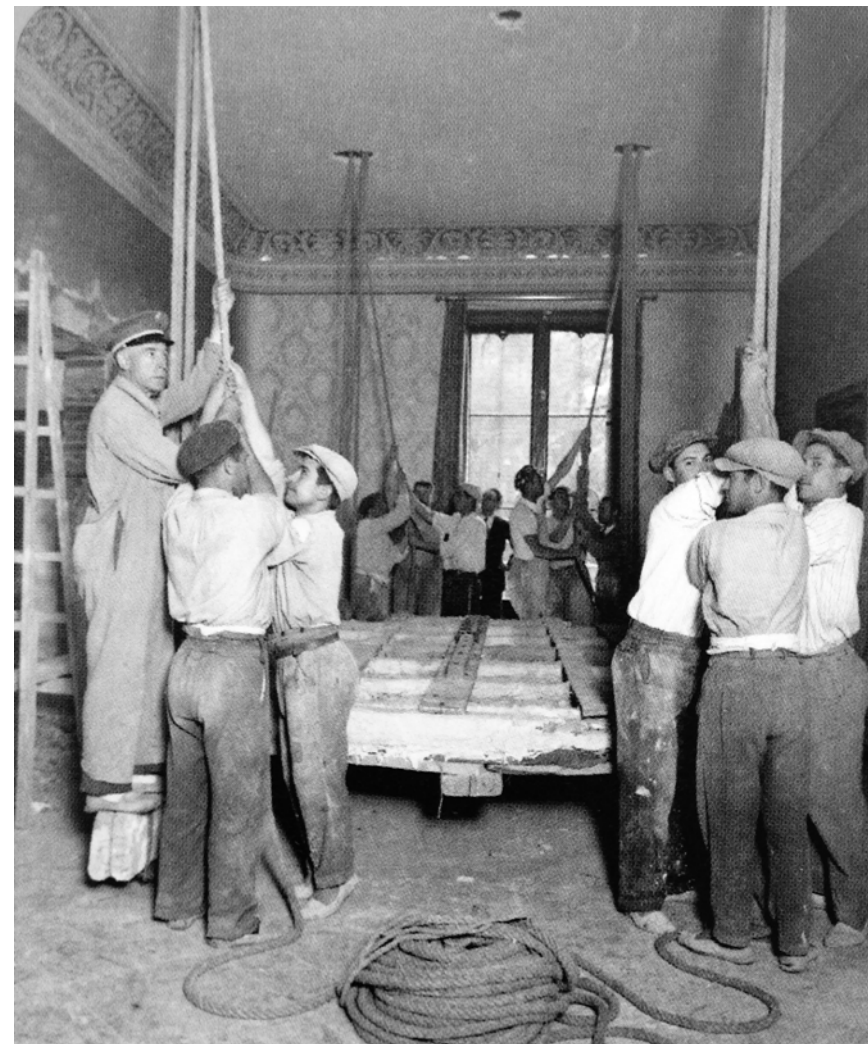
Un element destacat, pel que fa els acabats decoratius conservats és l'espectacular porta d'alcova que presideix l'estança, formada per dues portes corredores i dos plafons laterals de vidre, formant un arc de triomf de fusta motllurada a quaters i amb motlures classicistes ressaltades amb dauradura. Aquesta porta, però, no ha estat mai en ús i

és fruit de l'escenografia de l'estança, que mai es va comunicar amb l'estança annexa. Com la resta d'estances d'aquesta zona del palau, el paviment està configurat amb una tarima de parquet a la francesa o de marqueteria versallesca.

L'antiga Sala Vigatà i el pas del temps

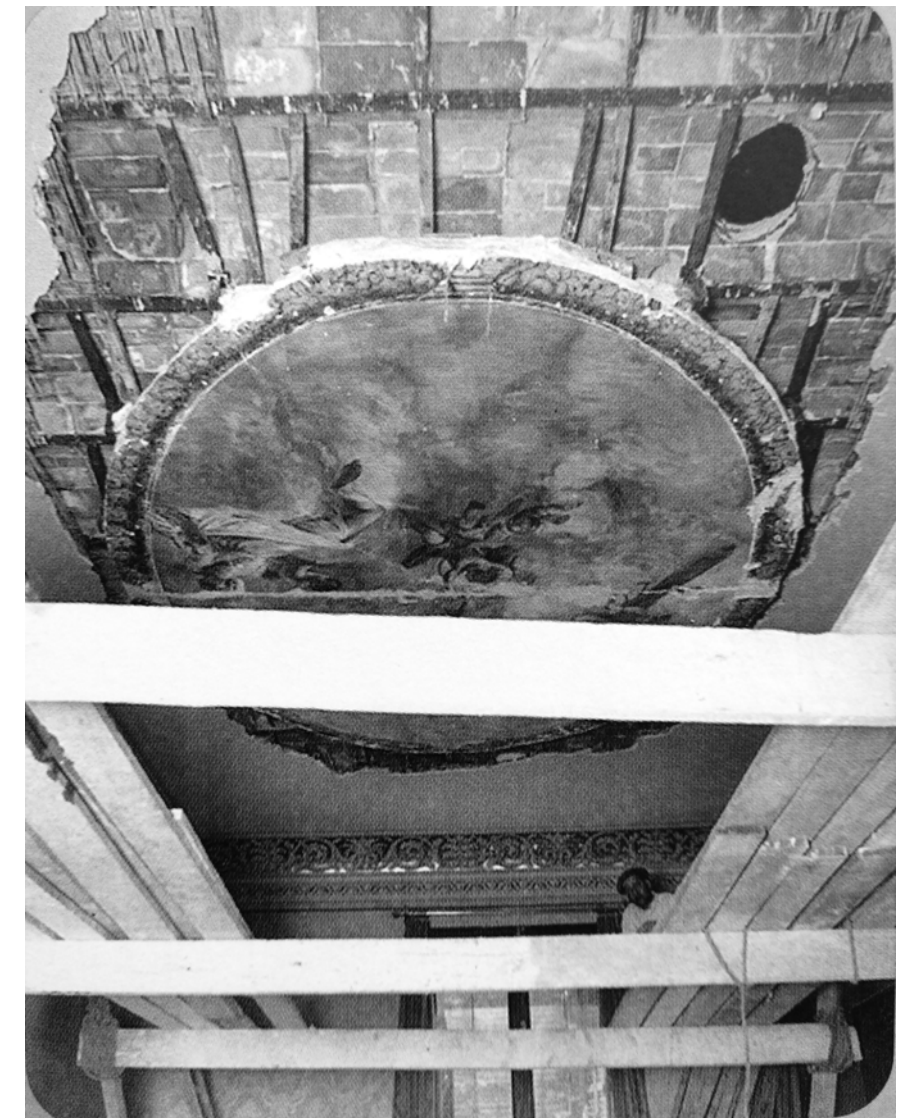
Com la resta d'estances veïnes, la sala objecte d'estudi ha patit nombroses intervencions i remodelacions d'ençà de la seva construcció.

Dues imatges del trasllat dels frescos d'El Vigatà al palau de Pedralbes que permeten no només conèixer com va ser el procés d'instal·lació de les pintures, sinó també l'aspecte original de la sala quan encara era dormitori del Príncep d'Astúries.

Fons: AFB.

No s'ha documentat cap referència a aquesta dependència en època alfoncina, més enllà del fet que era utilitzada de "*dormitorio del Príncipe de Asturias*", és a dir, dormitori de Joan de Borbó, futur Comte de Barcelona. Curiosament, per conèixer com era aquesta estança en el seu origen, cal remetre's a les fotografies de l'època republicana, moment en que va ser totalment remodelada. Efectivament, de les imatges que expliquen el procés de trasllat de les pintures del Vigatà a aquesta estança es pot deduir que, a grans trets, presentava les mateixes característiques originals que l'anteriorment descrit Vestidor del Rei (més tard Sala Vuitcentista). Efectivament, la sala també comptava amb un senzill acabat arquitectònic de murs i sostres llisos, amb les escòcies i els angles d'unió arrodonits. L'escòcia estava ornada amb un fris pictòric

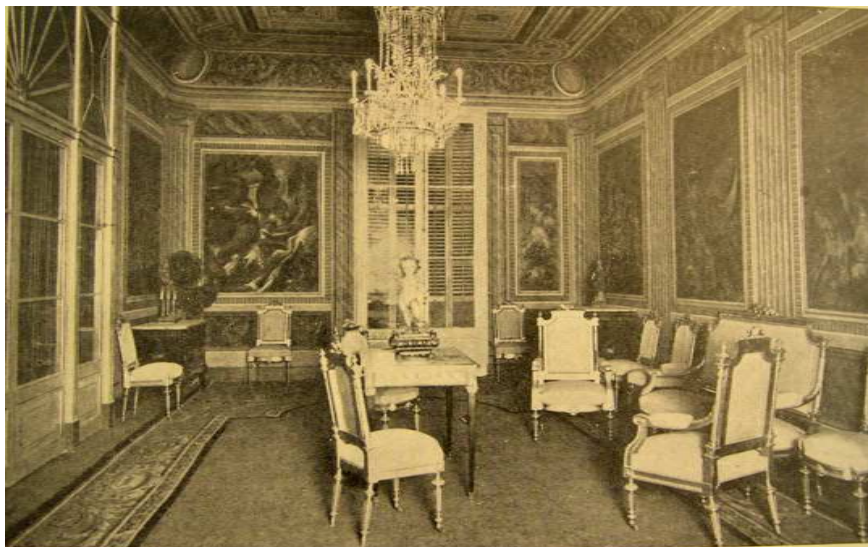

de fulles d'acant sobre fons daurat, mentre que les parets estaven revestides amb sedes damascades de color clar.

Aquest aspecte originari es veié molt alterat en el moment en què el Museu d'Arts Decoratives d'època republicana decidí, l'any 1932, instal·lar-hi les pintures murals que, des de 1920, s'exposaven a la seva seu de l'arsenal de la Ciutadella. Aquelles pintures, realitzades pel pintor català Francesc Pla, el Vigatà (1743-1805) havien decorat la Casa Bulbena, propietat del Marquès de Monistrol, situada a l'antiga Riera de Sant Joan, fins el seu enderroc en motiu de l'obertura de la Via Laietana. Els vuit plafons van ser recuperats per la Junta de Museus, que els comprà a María García Tudela el 1920.

Aquelles pintures representaven motius de la vida de Sant Pau amb altres escenes extretes de l'antic testament: la Lapidació de Sant Esteve, La prèdica de Sant Pau a Troade, la batalla de Judes Macabeu i Antíoc V, Mataties matant els jueus, el Càstig d'Heliodor, Sant Pau en la tempesta, la conversió de Sant Pau i el martiri dels cristians.

Per complementar el conjunt ornamental neoclàssic d'El Vigatà i compensar el fet que els plafons ornamentals no recobrien totes les parets, es va col·locar, a més, una porta d'alcova que, segons la bibliografia, provenia de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, és a dir, de l'antiga Casa de l'Ardiaca.

Aspecte de l'antic dormitori del Príncep d'Astúries després de ser reconvertit en Sala Francesc Pla El Vigatà pel Museu d'Arts Decoratives l'any 1933

Font: AMDLC

Amb l'arribada de nous inquilins a palau durant la dictadura franquista aquest espai no va patir cap intervenció que en variés la seva estructura. Com s'ha dit en parlar de la Sala Flaugier, aquest tipus d'estances d'alt valor patrimonial quedaven a la mida d'un dictador que volia justificar el seu poder absolut, emmirallant-se en la monarquia i l'aristocràcia d'èpoques pretèrites. Aquest espai, que va ser obert al públic durant la dècada de 1960, va restar immutable als canvis, més enllà de la substitució de les peces que la moblaven i la substitució del llum central de vidre per un nou llum de bronze d'estil imperi.

D'ençà que l'Ajuntament de Barcelona destinà l'antic palau reial a usos de representació institucional aquesta estança va quedar en desús fins que, l'any 1995, va ser oberta de nou al públic arrel de la inauguració del

La Sala Vigatà vers l'any 1974. Imatge extreta de la publicació: De TARIN, J. i PLANAS, J. *El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz*. Ed. Patrimonio Nacional, 1974.

nou Museu d'Arts Decoratives. En aquesta nova etapa, el saló del Vigatà mantingué la seva estructura original, però va ser desposseïda dels elements de mobiliari tradicionals per tal d'acollir les col·leccions municipals de mobiliari del s. XVII. Poc temps després, el 4 d'octubre de 1997, en ocasió del banquet nupcial de la Infanta Cristina de Borbó i el seu espòs Iñaki Urdangarín, la museografia d'aquest espai va ser desmuntada per tal de convertir l'espai en zona de banquets. Aquesta efemèride tampoc es traduí en canvis estructurals ni decoratius.

L'aspecte actual de la sala data de l'any 2014, quan el museu va traslladar-se al nou edifici de la plaça de les Glòries. En aquell context, les parets van ser desposseïdes de les pintures que ornaven l'estança des de 1932. Tanmateix es va decidir no retirar les pintures murals del sostre, per tal d'evitar fer-les malbé.

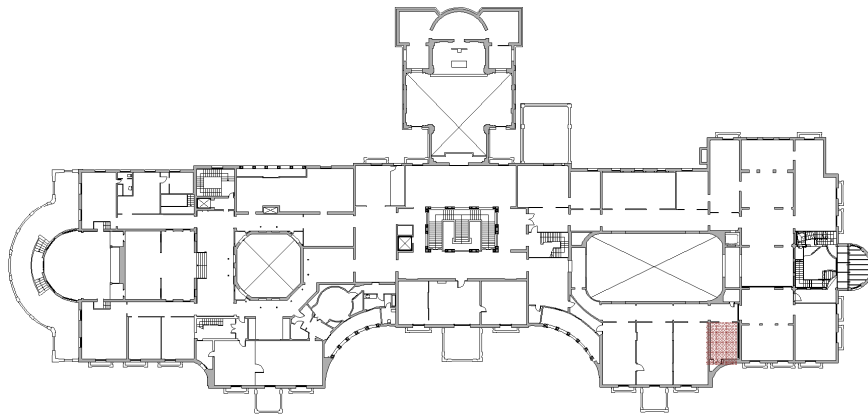

Des de la reobertura del Museu d'Arts Decoratives l'any 1995 la sala El Vigatà passà a acollir les col·leccions de mobiliari barroc del s.XVII, a excepció d'un breu període de 1997, en que l'espai es va agençar per a la celebració del banquet nupcial de Cristina de Borbó i Iñaki Urdangarín.

Fons: AFB.

3.2.10. L'antiga Sala Romàntica

Descripció

L'últim dels grans arcs rebaixats que s'obren a la galeria del Saló del Tron mena vers una cambra de menors dimensions que les seves veïnes que, tradicionalment, es venia coneixent amb el nom de Sala Romàntica.

En l'actualitat aquesta estança ha perdut tots els seus acabats decoratius i recentment ha perdut la seva relació amb l'estança contigua a orient per mitjà del cegament de la porta amb maons tipus gero.

En l'actualitat, tan els murs com el cel-ras mostren un senzill acabat pictòric a que només mostra un parell d'arrimadors bícroms a diferent alçada i que han arribat totalment descontextualitzats. Com succeí a les seves sales veïnes, les reformes realitzades en època republicana van

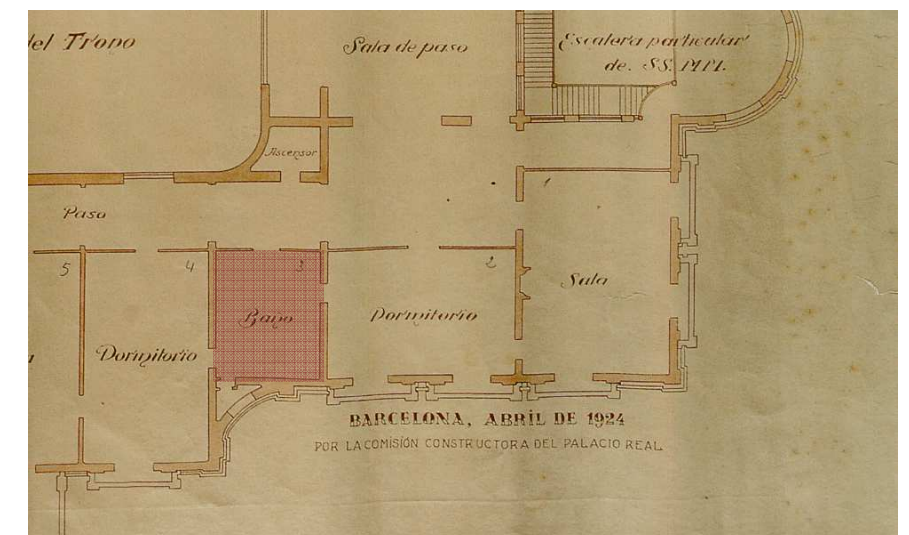
implicar la destrucció de l'escòcia i els angles còncaus dels murs amb la finalitat de fixar els bastidors de fusta que havien de sostenir el nou programa decoratiu previst per a aquest espai. A través de les llacunes provocades per aquesta intervenció es pot observar la configuració del cel ras que oculta el forjat, a base d'un encanyissat revestit d'escaiola llisa i emblanquinada.

En termes més conclusius es podria afirmar que l'únic element d'acabat que es conserva del projecte original en aquest espai és la seva tarima de parquet de marqueteria a la francesa.

L'antiga Sala Romàntica i el pas del temps

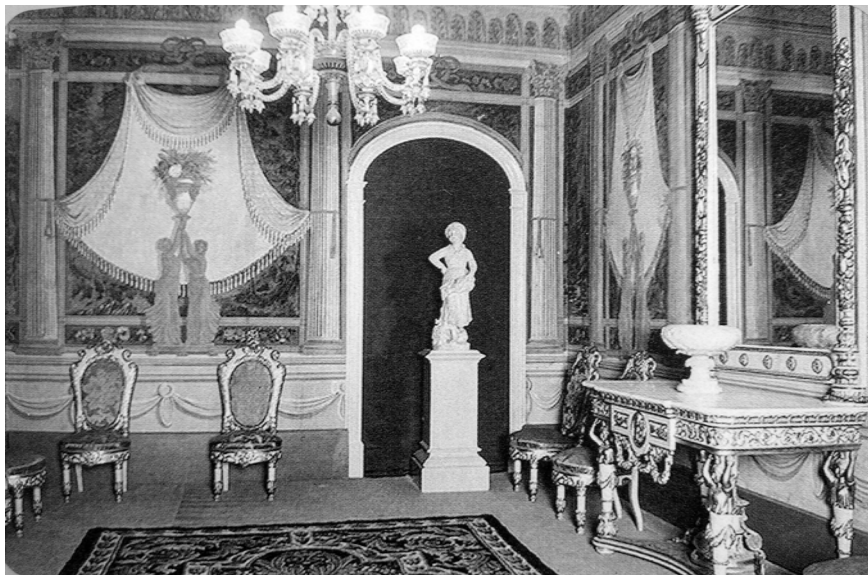
Poques notícies es tenen de la configuració original d'aquesta dependència que, segons la bibliografia i els plànols originals de 1924, era havia estat dissenyada com a sala de bany de Maria Cristina d'Habsburg, la Reina Mare, just al costat de la seva cambra. Aquest ús més privat explicaria el fet que les parets fossin sobriament acabades amb arrimadors pintats com els que han reaparegut recentment.

El Bany de Maria Cristina d'Habsburg ressaltat en el plànol dibuixat el 1924 per l'"Oficina Técnica de Ingeniería de L. Novo".

Fons: Archivo General de Palacio. Patrimonio Nacional - 1172

Com va succeir amb les estances veïnes de la resta de la galeria del Saló del Tron, aquest espai va ser fruit d'una radical transformació després de l'expulsió dels Borbons durant la II República. El fins llavors bany de la reina mare devia presentar les dimensions ideals per a l'exposició d'un seguit de pintures murals de gran qualitat i que dataven d'època isabelina. Com la resta de pintures d'aquesta enfilada d'estances, aquestes decoracions pictòriques a base de cortinatges, escultures, gerros florals i columnates corínties havia decorat una de les moltes residències aristocràtiques que desaparegueren amb l'obertura de la Via Laietana a principis de segle. Pel que fa el mobiliari, s'hi exposaren algunes peces no històriques que pertanyien al propi palau reial.

La nova Sala Romàntica en una instantània de vers 1935 aprox. Vegi's de quina manera es va transformar la zona de bany de la Reina Mare amb la finalitat d'exposar aquestes luxoses pintures que fins llavors formaven part dels fons de la Junta de Museus.

Fons: AFB.

Durant el Franquisme, aquesta sala quedà inclosa dins del circuit d'estances que, des de 1960, restaven obertes a la visita pública. Per tal de donar una major coherència al nom mateix de l'estança, en aquell moment es va retirar el mobiliari reubicat de Palau per tal de posar-hi el llit d'Alfons XIII (que el matrimoni Franco va rebutjar utilitzar) i altres mobles d'època romàntica, unificant així l'estil de les pintures murals amb el de la col·lecció de mobiliari. Amb la reinstauració del Museu d'Arts Decoratives l'any 1995 la sala va ser desposseïda de nou de tot el parament moble d'època franquista i es va convertir en Àmbit 5 d'exposició, destinat a acollir mobiliari rococó del s. XVIII català.

Com la resta d'estances d'aquesta ala, el seu estat actual data de l'any 2014, quan el trasllat del Museu d'Arts Decoratives a la seva nova seu comportà el desmantellament de les pintures que decoraven el sostre i les parets.

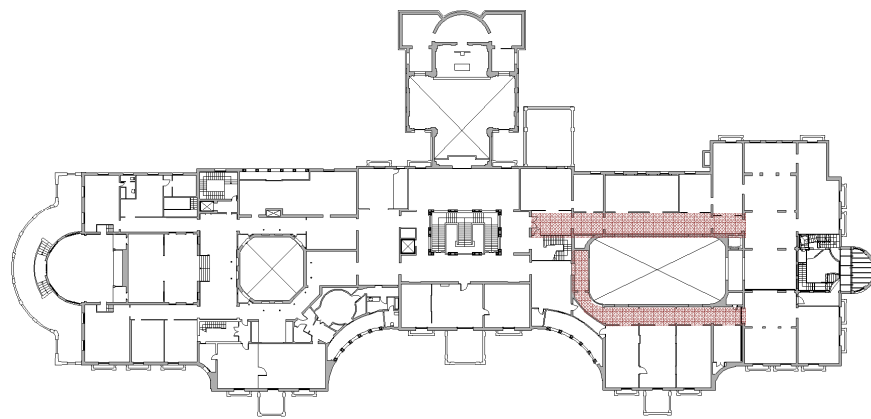
La Sala Romàntica vers l'any 1974. No s'havia realitzat cap canvi important més enllà d'una renovació de fusteries i la substitució de la col·lecció de mobiliari. Imatge extreta de la publicació: De TARIN, J. i PLANAS, J. El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz. Ed. Patrimonio Nacional, 1974.

L'any 1995 l'antiga Sala Romàntica va esdevenir l'Àmbit 5 del Museu d'Arts Decoratives, sense que es variés cap aspecte de la seva fesomia original d'època republicana.

Fons: AFB.

3.2.11. Les tribunes del Saló del Tron

Descripció

Les estances de l'Ala oriental es despleguen a l'entorn d'un parell de corredors que, a banda i banda del Saló del Tron, permeten la comunicació entre elles i proporcionen un recorregut circular a l'entorn d'aquest espai de representació per antonomàsia.

Ambdós corredors es caracteritzen per llurs paraments i cel rasos enguixats i sense ornamentació motllurada o aplacada. L'interès d'aquests espais rau, però, en els seus acabats pictòrics, realitzats en plantilla de manera idèntica a cadascun dels trams d'aquest corredor. Així, els sostres es presenten ornats amb un senzill quarteró de color crema amb emmarcaments lineals grisos i blau marí, amb els angles escairats per donar lloc a un floró, també pintat. La unió del sostre amb

les parets de l'entorn es realitza per mitjà d'escòcies còncaues pintades de color cru que se sostenen visualment sobre sengles frisos pictòrics. Aquests frisos presenten florons entrelaçats amb formes anulars i fulles d'acant de color gris sobre un fons de color blau. La resta del mur es presenta repintat de blanc, a excepció del quart inferior, que conté un fals arrimador pictòric que simula un seguit de quarteres motllurats amb florons als angles.

La decoració pictòrica parietal es veu reforçada en els emmarcaments de les diferents obertures localitzades al llarg d'aquests dos corredors, amb

sobreportes coronades amb fulles d'acant i potents cartel·les envoltades amb volutes, tot sempre de tons grisos i blaus.

Pel que fa els murs que delimiten aquests corredors amb el Saló del Tron es presenten interromputs per la presència de grans arcs rebaixats els muntants dels quals estan decorats amb quarteres pictòrics que simulen un aplacat de marbre verd amb emmarcaments daurats. Aquests arcs presenten, a més, unes baranes de fusta amb els barrots tornejats en forma de balustres. Actualment, aquests arcs es presenten cegats per mitjà de plafons de pladur, però originalment permetien la comunicació directa amb el Saló del Tron. És per aquest motiu que, més que anomenar-los corredors o passadissos, aquests espais haurien d'anomenar-se tribunes, ja que permetien no només circular per la planta principal, sinó també assistir des d'una perspectiva privilegiada a qualsevol acte que tingués lloc a l'estança més important de l'edifici.

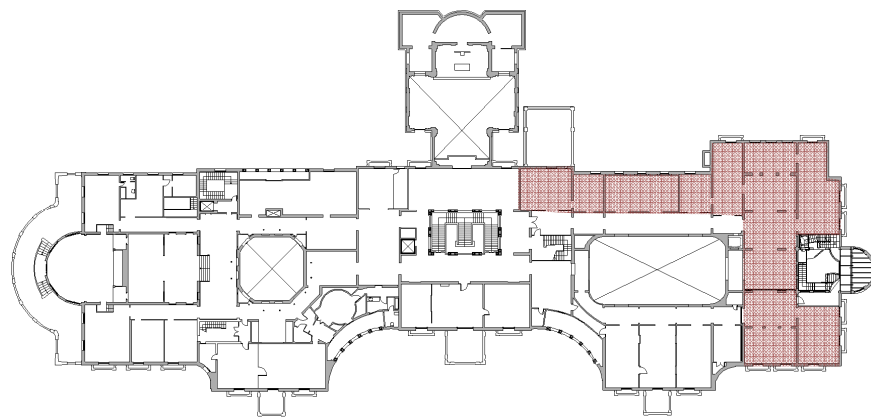
Per últim, cal destacar, també, que els paviments d'aquests corredors estan realitzats de rajola hidràulica de color cru disposada de punta.

Malauradament no s'ha localitzat cap document textual ni fotografia històrica que faci referència o mostri aquests espais en èpoques pretèrites, de manera que no es poden certificar les eventuais intervencions arquitectòniques que s'hi hagi produït. Cal dir, tanmateix, que l'observació d'aquests acabats i la seva comparació amb la resta d'acabats originals localitzats tan a la planta noble com a la mateixa planta principal permeten proposar que, efectivament, aquesta tribuna conserva el seu programa ornamental original d'època alfonsina. Com es veurà més endavant, a més, el fet que els corredors de l'ala occidental també presentin els mateixos acabats donen força a aquesta teoria,

donat que d'aquella banda del palau sí que s'ha identificat nombrosos documents fotogràfics que certifiquen la presència d'aquests ornaments des de, com a mínim, l'any 1932.

3.2.12. Les antigues dependències del MAD

Descripció

En aquest capítol s'hi ha englobat totes aquelles sales que, des de 1995 i fins el 2014, van acollir els nous àmbits expositius del restituït Museu d'Arts Decoratives. Aquests espais, mancats de valors patrimonials prou remarcables, van ser totalment remodelats – si més no, pel que fa els seus acabats – en el procés de museïtzació de l'ala oriental de l'edifici.

Es dona la circumstància, a més, que les referències històriques a l'entorn d'aquests espais són pràcticament nul·les i que es redueixen a unes escasses fotografies que no aporten notícies prou substancials com per justificar el tractament individualitzat de cadascuna d'aquestes dependències que, d'altra banda, ja han perdut els potencials valors patrimonials que haguessin tingut en temps pretèrits.

Com s'ha dit, totes les estances d'aquesta zona presenten els mateixos acabats definitoris: D'una banda, arreu s'hi troben sostres configurats per un cel ras llis d'encanyissat i escaiola que reposa sobre els murs perimetrals per mitjà de sengles escòcies còncaves i sense més decoració que una simple corniseta motllurada de molt poca projecció – i no en tots els casos –.

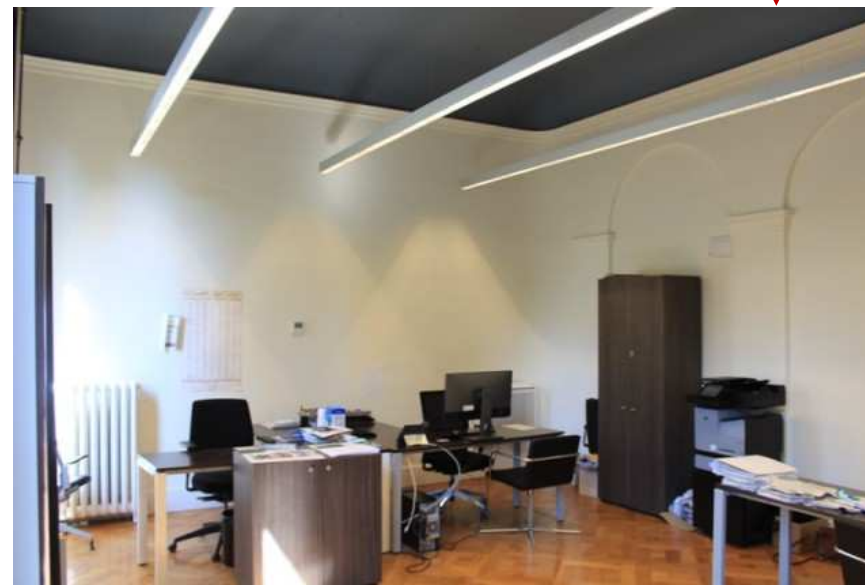
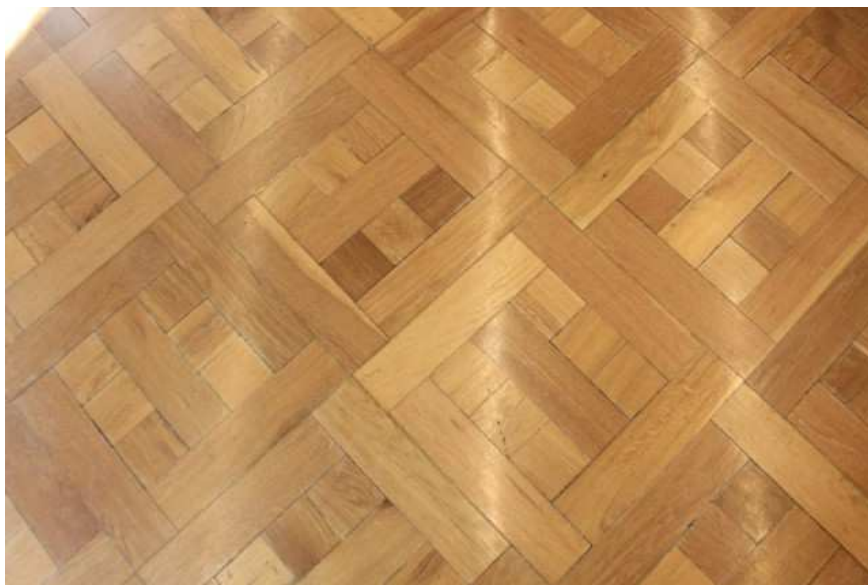
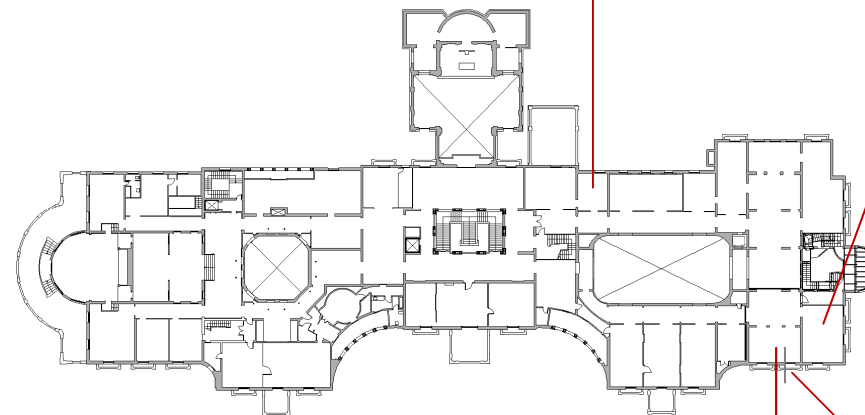
Aquests espais es caracteritzen per estar comunicats entre ells per mitjà de grans arcs rebaixats sense tancaments de cap tipus, generant la sensació de sala hipòstila que ha caracteritzat aquesta banda de l'edifici durant els darrers temps. En relació als acabats dels terres, s'ha pogut

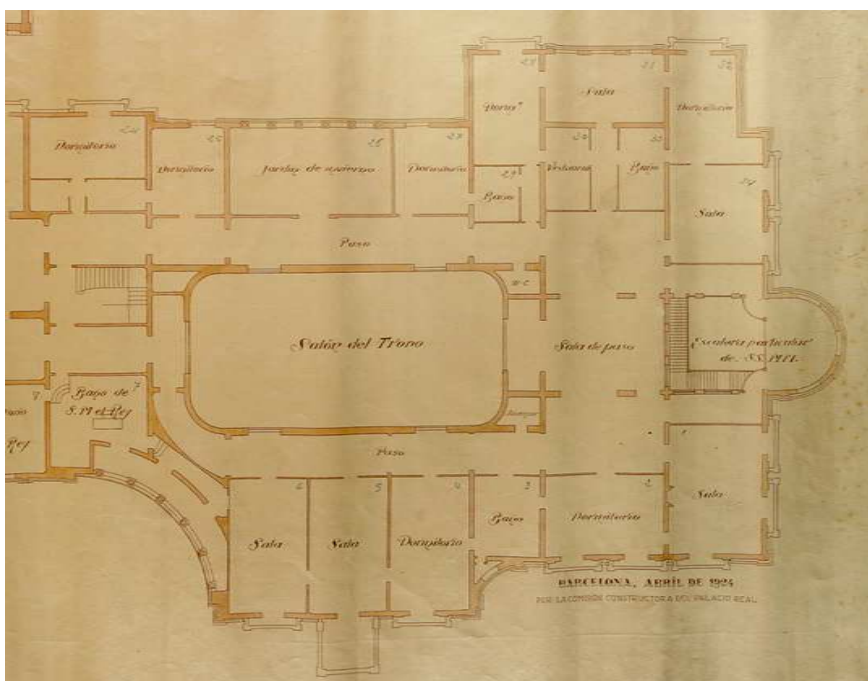
constatar que totes les estances orientades als jardins estan entarimades amb parquets de marqueteria, amb llurs llistons de fusta natural disposats a la francesa, formant quarters amb travessers en creu a l'interior. En canvi, les estances interiors, concebudes més com a zona de pas, presenten un paviment a base de rajola hidràulica de color crema i disposada de punta. Es tracta, doncs, del mateix paviment que s'ha pogut observar en les tribunes que encerclen el Saló del Tron.

La cantonada més oriental de la Planta Principal conté dues estances que actualment es troben segregades de la resta per mitjà d'envans de pladur donat que, des de l'any 2010, formen part de les dependències administratives de la Unió per la Mediterrània.

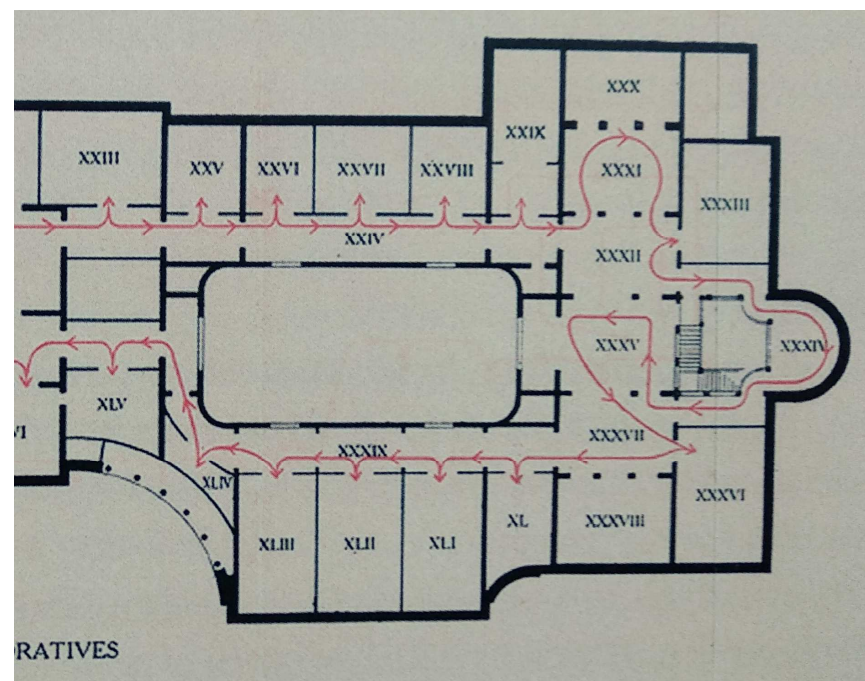
L'estança de l'angle destaca per ser la única en tot aquest àmbit que conserva intactes les decoracions originals del seu sostre, realitzades per l'empresa de decoradors "*Morell e hijo*" l'any 1924. Es tracta d'un cel ras pla que conté, al seu centre, una glòria el·líptica que mostra a Venus i a Cupido envoltades de *putti* amb branques a les mans i un parell de tórtors. Aquesta glòria queda encerclada per falses motllures pictòriques en *trompe-l'oeil* que generen quarters vers l'escòcia dels murs. Aquesta escòcia presenta els contorns còncaus i les decoracions entrellaçades a base de fulles d'acant blanques sobre fons daurat que, com hem dit més amunt, caracteritzaven originalment les estances règies annexes. Pel que fa la resta, aquestes dues sales presenten els mateixos acabats que la resta de sales de la zona.

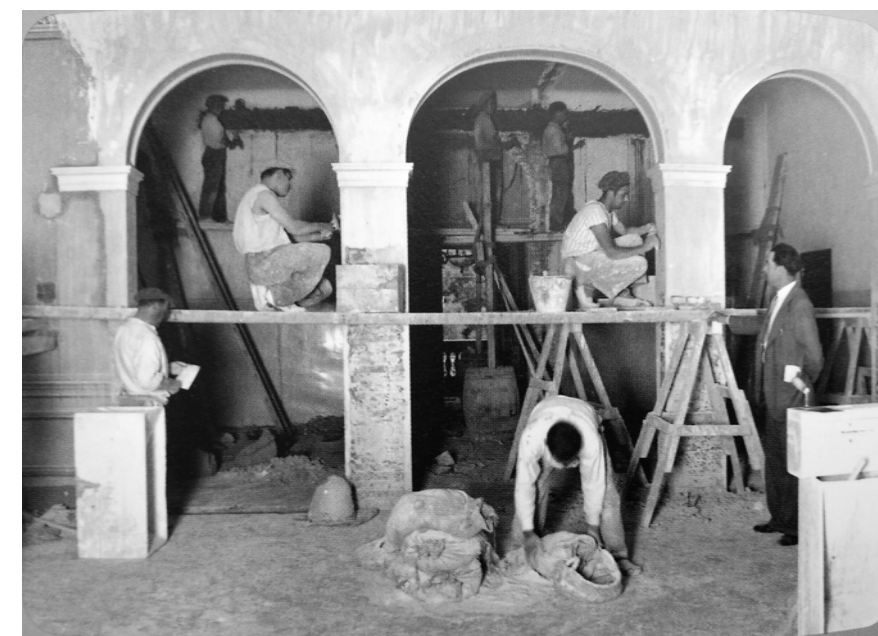
Detall de la planta principal del Palau segons dibuix de l'“Oficina Técnica de Ingeniería de L. Novo” realitzat l'abril de 1924.

Fons: Archivo General de Palacio. Patrimonio Nacional - 1172

Detall de la planta principal del Museu d'Arts Decoratives després de les intervencions de 1932.

Fons: AHCB.

L'antic dormitori de Maria Cristina d'Habsburg-Lorena es va obrir al vestíbul per mitjà de tres arcs nous i esdevingué la Sala XXXVIII, on s'exposava mobiliari isabelí.

Fons: AFB.

Les antigues dependències del MAD i el pas del temps

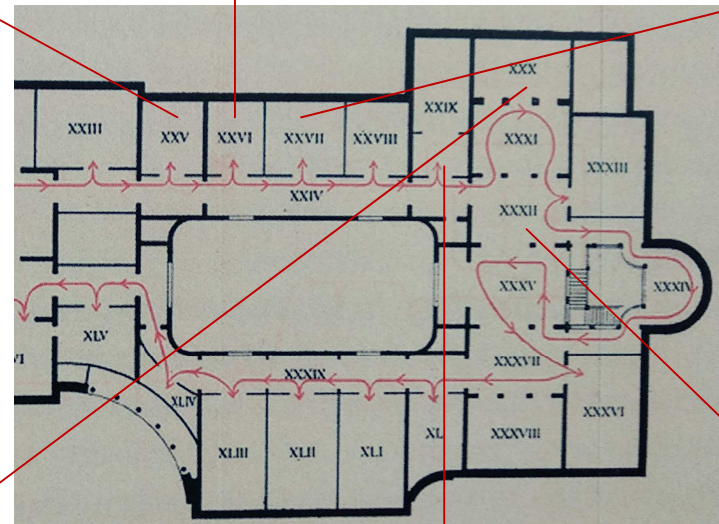
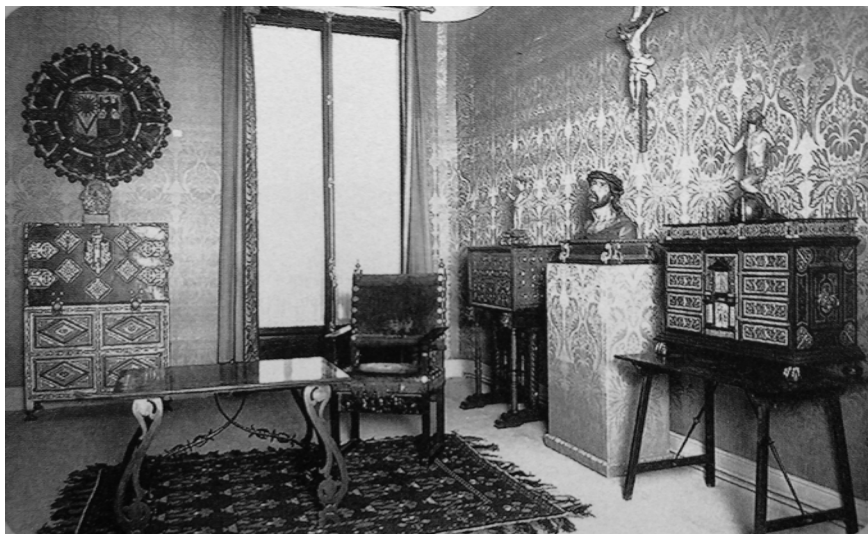
Com s'ha dit més amunt, no s'ha conservat documentació que permeti fer un repàs exhaustiu de l'evolució de cadascuna d'aquestes sales. El plànol que l'“Oficina Técnica de Ingeniería de L. Novo” va traçar l'any 1924 no aporta, tampoc, massa informacions respecte els usos que es donaria a les diverses estances. Val a dir, tanmateix, que la major part d'aquestes estaven destinades a fer de dormitoris i sales d'estar, àmpliament equipades amb sales de bany. Cal remarcar que coincideix que tots els espais destinats a ser zones de pas (vestíbuls i corredors) es corresponen amb els que actualment presenten paviment de rajola hidràulica, mentre que la resta presenten paviments de tarima de parquet a la francesa.

Aquesta ala visqué un procés de transformació relativament important en el moment en què, durant la II República, les antigues dependències de la comitiva reial van ser substituïdes per àmbits expositius. En aquest context es van enderrocar embans i dismantellar sales de bany. A més, el que fins llavors havia estat la “sala de paso”, és a dir, el distribuïdor que unia l'escala privada del rei i les dues tribunes reials, va ser ampliat per mitjà de l'enderroc dels murs que tancaven les estances annexes.

Així, estances com l'antic dormitori de la Reina Mare, Maria Cristina d'Habsburg, va unir-se al vestíbul hipòstil per mitjà de l'obertura de tres arcs de nova planta, amb llurs impostes ornades amb senzilles motlures. Les obres, realitzades durant l'any 1932, també van afectar, com es pot comprovar comparant planimetries, la configuració de les portes que comunicaven els dos corredors o tribunes del Saló del Tron amb les estances allí alineades. És en aquest moment que es deuen practicar els grans arcs rebaixats que permeten una comunicació més àmplia i fluïda. En aquell moment, doncs, es van cegar i obrir obertures noves i es va dotar els murs de nous acabats, la major part d'ells entapissats amb seda damascada, que dotaven els espais d'una escenografia idònia per a l'exposició d'objectes artístics.

A les següents pàgines s'ha intentat recopilar, a l'entorn del plànol que el Museu d'Arts Decoratives edità l'any 1932, algunes imatges d'aquests espais en el moment en què es va inaugurar la institució a la seva nova seu de l'ex-palau reial. Tingui's en consideració que els documents fotogràfics adjunts pertanyen a l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona i que la seva autoria no està documentada.

Aquestes fotografies es corresponen amb els següents àmbits expositius: la Sala XXV, dedicada al mobiliari i escultures espanyoles dels segles XVI i XVII; les Sales XXVI i XVII, dedicades al mobiliari català del segle XVII; la Sala XXIX, centrada en l'exposició de mobiliari neoclàssic del segle XVIII català; la Sala XXX o galeria de mobiliari del s. XVII i XVIII; Sala XXXII, conegut com Hall de la indumentària, Sala XXXIII, dedicada als mobles del darrer terç del s. XIX; la Sala XXXVI, antiga sala de repòs de Maria Cristina, conservada com a Sala d'estil isabelí; Sala XXXVIII o antic dormitori de Maria Cristina d'Habsburg, reconvertit en Sala de mobiliari isabelí.

En aquesta pàgina, diveses fotografies realitzades vers el 1935 per autor no identificat.

Fons: AFB.

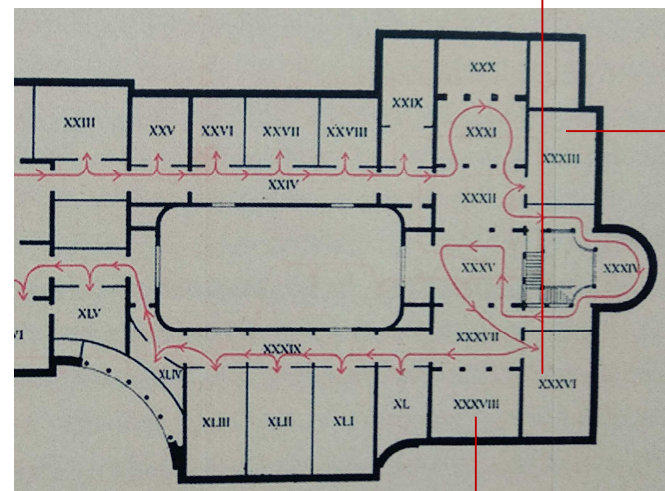

A mà dreta, diveses fotografies realitzades vers el 1935 per autor no identificat.

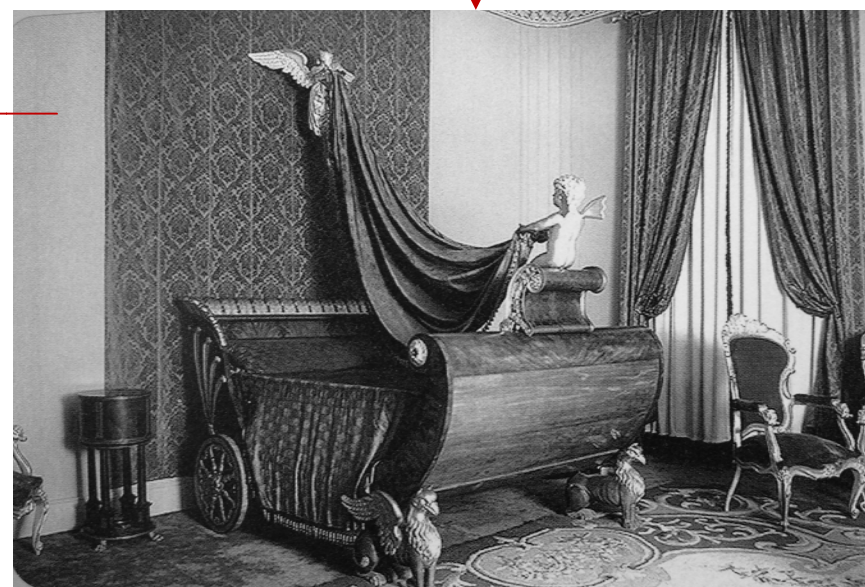
Fons: AFB.

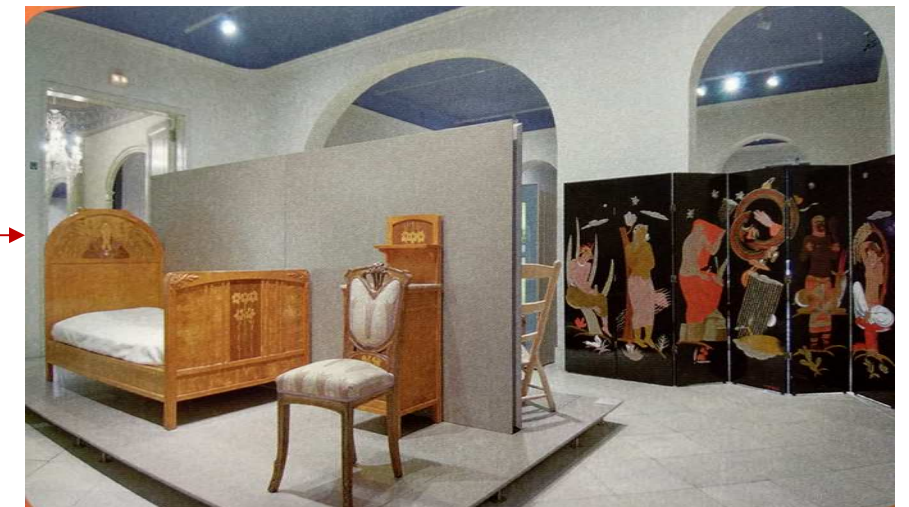
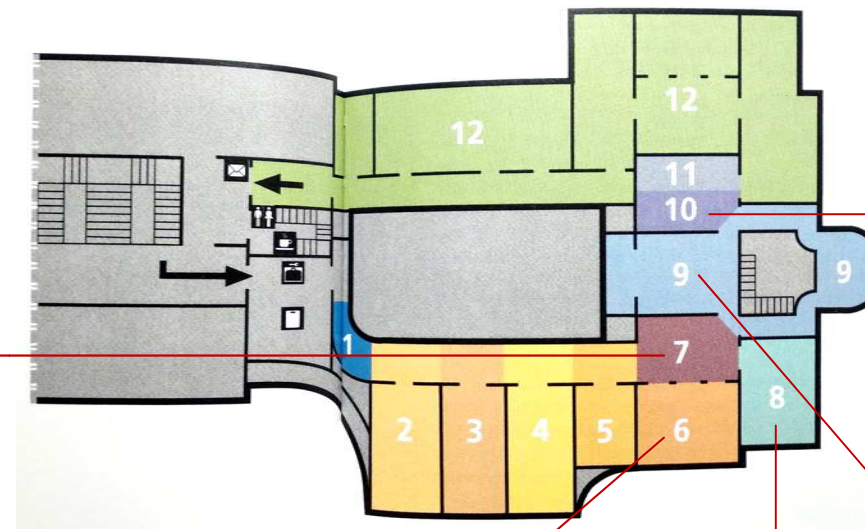
A mà esquerra, les mateixes estances segons les fotografies realitzades l'any 1974 per a la publicació de Patrimonio Nacional De TARIN, J. i PLANAS, J. El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz. Ed. Patrimonio Nacional, 1974.

En aquesta pàgina s'ha adjuntat, a les fotografies originals de 1932, les dues úniques fotografies conegudes de l'ala oriental durant el Franquisme. Realitzades l'any 1974 i publicades a la monografia sobre el Palau realitzada per les edicions de Patrimonio Nacional, aquestes imatges demostren la continuïtat d'aquests espais durant el període franquista, en el que les estances van ser incorporades a la residència oficial del dictador, al mateix temps que s'incorporaven, a partir de 1960, al circuit de visites públiques.

Com es veurà en les pàgines posteriors, aquestes dependències van perdre definitivament el seu aspecte historicista quan, l'any 1995, el Museu d'Arts Decoratives va agençar aquests espais per a acollir les seves col·leccions. Sense que n'hagin transcendit els motius, en aquests espais es va procedir molt diferentment de com s'havia procedit en la resta de la planta. Efectivament, aquestes estances van ser desposseïdes dels seus acabats entapissats i es va procedir a emblanquinar totes les seves parets i a pintar de blau d'Espanya els cel rasos i les escòcies que els emmarquen. Les imatges adjuntades en les següents pàgines van ser realitzades per Pep Herrero (MAD) l'any 2004.

En aquesta pàgina, diverses vistes del museu d'Arts Decoratives després de la seva reobertura.

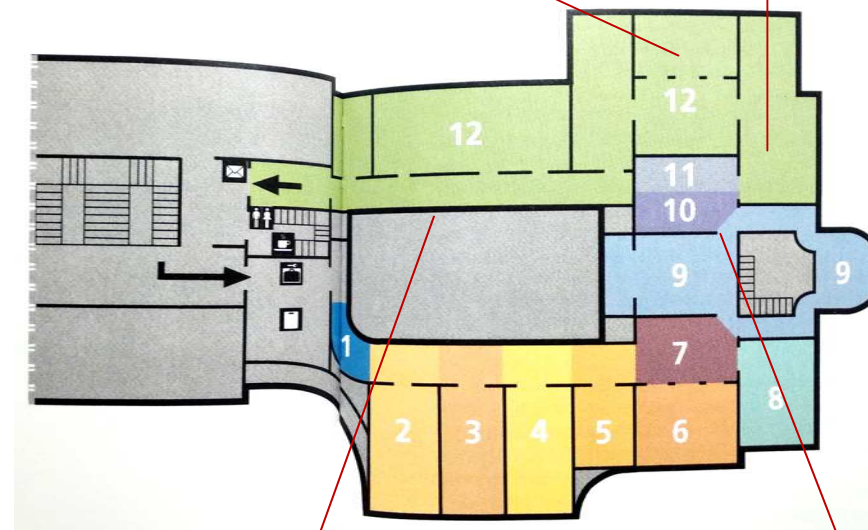
Font: Pep Herrero (2004)

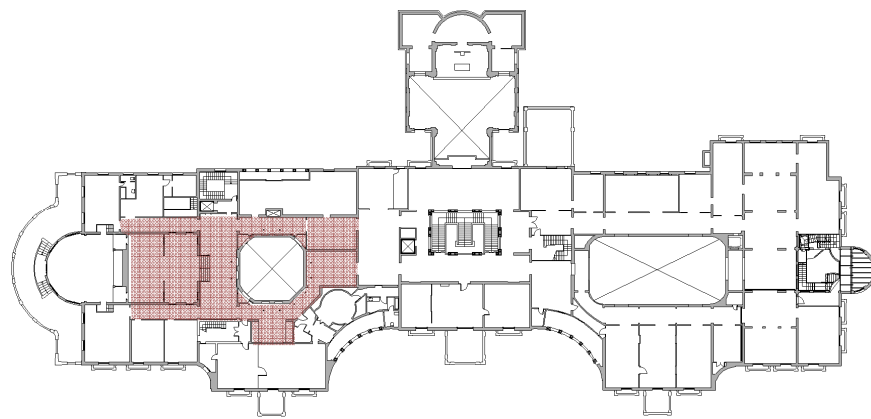

En aquesta pàgina, diverses vistes del museu d'Arts Decoratives després de la seva reobertura.

Font: Pep Herrero (2004)

3.2.13. Els espais de pas de la galeria occidental

Descripció

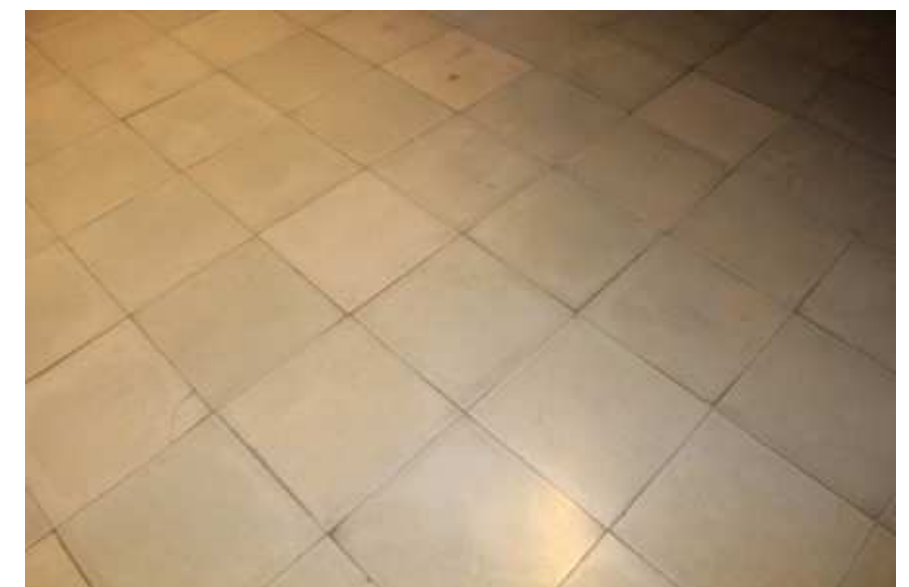
Les estances de l'Ala occidental es despleguen a l'entorn d'un seguit de vestíbuls i corredors que, encerclant el tambor de la cúpula de la Gran rotunda, permeten la comunicació entre elles i proporcionen un recorregut circular a l'entorn d'aquest espai àulic.

Aquests espais presenten les mateixes característiques i acabats que les dues tribunes del Saló del Tron, el que permet deduir que, històricament, tots els espais de circulació de les galeries oriental i occidental estaven unificades per un mateix tipus d'acabats. Val la pena, tanmateix, tornar-se a fixar en les seves característiques principals: els seus paraments i cel rasos es presenten llisos, enguixats i sense ornamentació motllurada o aplacada. Tot l'interès d'aquests espais rau,

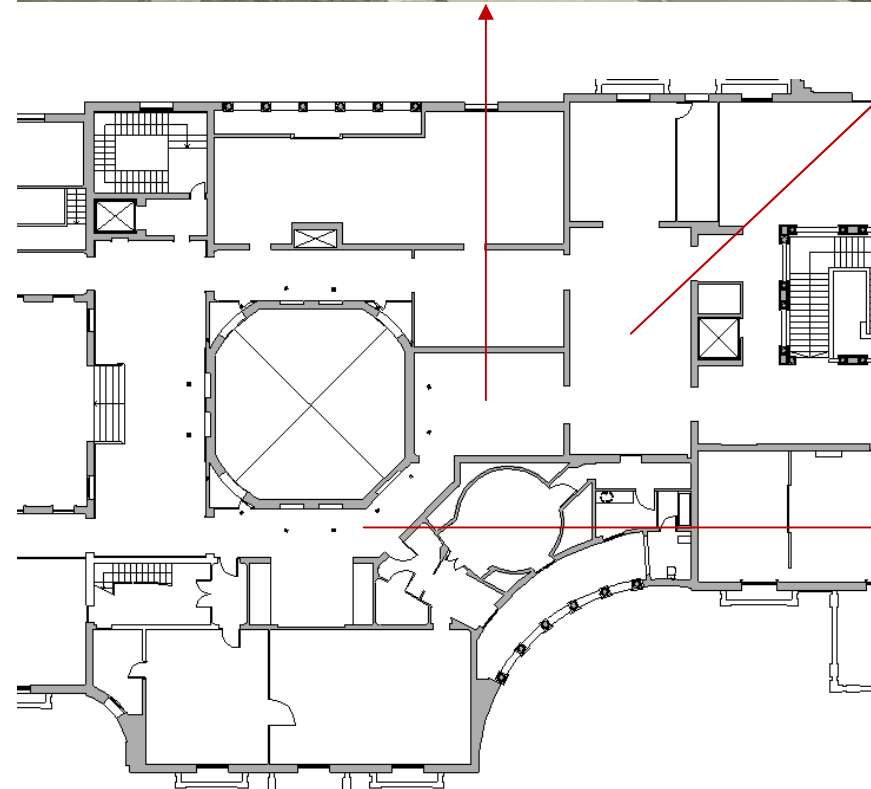
però, en els seus acabats pictòrics, realitzats en plantilla de manera idèntica a cadascun dels espais que formen aquest conjunt de vestíbuls i corredors. Així, els sostres es presenten ornats amb un senzill quarteró de color crema amb emmarcaments lineals grisos i blau marí, amb els angles escarats per donar lloc a un floró, també pintat. Al centre de les estances, uns florons de fulles d'acant i formes vegetals diverses que servien per fixar, al centre de l'estança, els llums que antigament ornamentaven i il·luminaven l'espai.

La unió del sostre amb les parets de l'entorn es realitza per mitjà d'escòcies còncaues que, pintades de color cru, se sostenen visualment

sobre sengles frisos pictòrics. Aquests frisos presenten florons entrellaçats amb formes anulars i fulles d'acant de color gris sobre un fons de color blau. La resta del mur es presenta repintat de blanc, a excepció del quart inferior, que conté un fals arrimador pictòric que simula un seguit de quaters motllurats amb florons als angles.

La decoració pictòrica parietal es veu reforçada en els emmarcaments de les diferents obertures localitzades al llarg d'aquests dos corredors, amb sobreportes coronades amb fulles d'acant i potents cartel·les envoltades amb volutes, tot sempre de tons grisos i blaus. Aquests recursos també s'apliquen als arcs de mig punt que comuniquen amb la gran rotunda.

Per últim, cal destacar, també, que els paviments d'aquests corredors estan realitzats de rajola hidràulica de color cru disposada de punta.

Els passos de l'ala occidental i el pas del temps

Com s'ha comentat anteriorment, en tractar sobre la història de l'estructura i acabats de les tribunes que encerclen el Saló del Tron, els espais de pas de la planta principal no han estat objecte de documentació històrica específica. Val a dir, tanmateix, que els recursos

ornamentals que despleguen els seus acabats permeten deduir, per comparació amb d'altres espais àulics de la planta noble, que aquestes decoracions aplicades a les escòcies i els arrimadors, han de ser necessàriament, fruit del programa decoratiu original d'època alfoncina, encara que aquesta dada no s'hagi pogut contrastar amb documentació gràfica de l'època.

En aquesta pàgina, diverses vistes dels espais de pas de l'ala occidental de la planta primera realitzades l'estiu de 1933 per un autor desconegut. Deixant de banda l'exposició temporal d'indumentària de la col·lecció Manuel Rocamora, vegi's com els passadissos conserven, pràcticament intactes, els seus acabats ornamentals.

AFB – C-121-190, C-121-189 i C-121-185

En el cas dels espais de pas de la galeria occidental, però, la recerca documental ha donat resultats excel·lents pel que fa el període en què el ja ex-palau reial es transformà en Museu de les Arts Decoratives, durant la II República. Com s'ha vingut apuntant en les pàgines anteriors, les intervencions realitzades per la Junta de Museus en el moment en què

prengué possessió de l'edifici van ser prou notables a la planta principal. Tanmateix, aquestes deuriem ser pràcticament imperceptibles en els espais de pas, per bé que també van ser utilitzats, donada la seva amplada, com a espais expositius destacats.

Efectivament, entre el 2 de juny i el 15 de juliol de 1933, aquests espais van ser escenari de l'exposició temporal d'Indumentària de la col·lecció Manuel Rocamora, el que motivà la instal·lació de nombroses vitrines i peanyes per a acollir els maniquins amb vestits dels segles XVI al XIX que formaven part de la mostra.

A l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona es conserva un ampli reportatge fotogràfic d'aquesta exposició que permet constatar dues evidències: d'una banda, que aquestes estances ja presentaven els actuals acabats decoratius des de, com a mínim, l'any 1933; de l'altra, que l'aspecte dels corredors i vestíbuls de la banda més meridional de l'ala occidental no han patit pràcticament transformacions. Malauradament, no es pot dir el mateix dels espais de pas més septentrionals, que van perdre els seus acabats en el moment en què el Museu de Ceràmica prengué possessió de l'ala occidental l'any 1990.

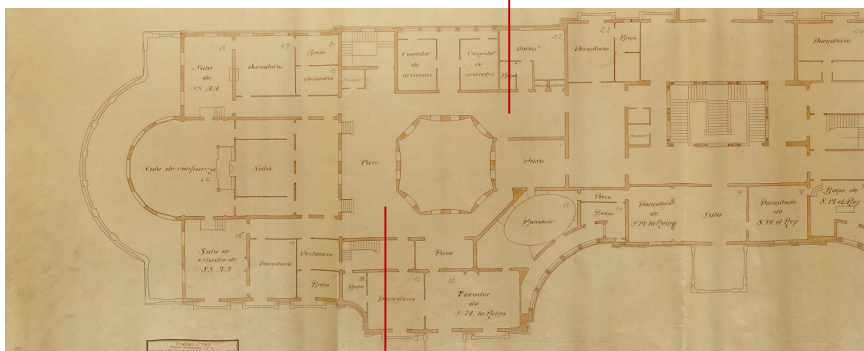
Arribats a aquest punt val la pena aturar-se a descriure les particularitats que presenten els espais de pas més septentrionals, que presenten un acabat força diferent del que presentaven en el seu moment fundacional i que son fruit de successives intervencions realitzades durant la segona meitat del s. XX. A diferència dels corredors i vestíbuls més meridionals, aquests han vist parcialment modificada la seva estructura i, sobretot, han perdut els seus acabats decoratius originals.

Aquests espais han arribat a l'actualitat amb llurs cel-rasos plans i murs totalment emblanquinats o pintats de color salmó. Pel que fa als sostres, alguns d'ells han vist substituïdes les seves escòcies còncaues originals, substituïdes per motllures d'inspiració classicista. D'altra banda, si els corredors d'aquesta zona han conservat els seus paviments de rajola hidràulica de color crema d'època fundacional, els vestíbuls del centre han arribat a l'actualitat pavimentats amb lloses quadrades de marbre blanc i crema de nova factura.

El vestíbul central destaca pels seus murs ornats amb arrimadors de fusta pintada de color crema decorats a base de quaters motllurats i daurats. Els mateixos acabats de fusteria es localitzen en les obertures de les dues sales annexes, que, a més, es presenten en un nivell de circulació elevat respecte la resta, amb llurs paviments de marbre crema i de tarima de parquet en espina de peix.

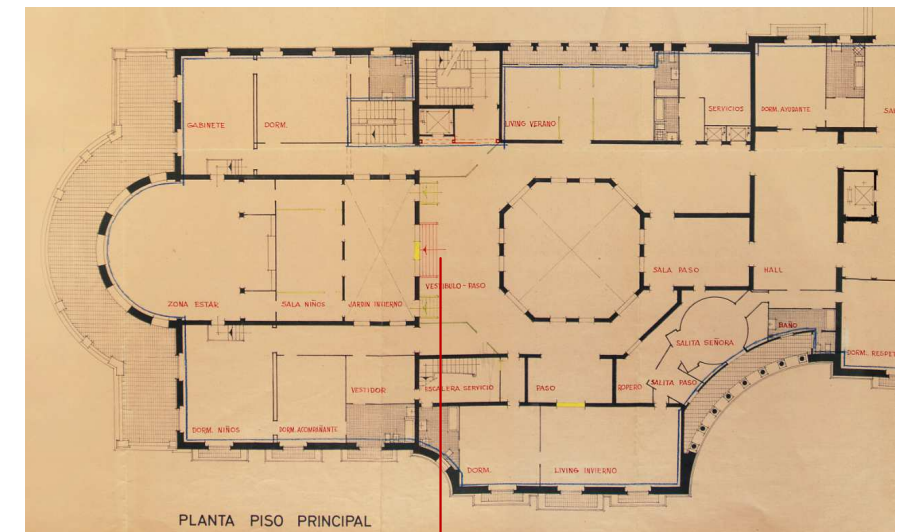

Val a dir que aquesta àrea no va presentar sempre aquesta morfologia. De fet, els reportatges fotogràfics de l'any 1933 permeten corroborar que originalment aquests espais presentaven la mateixa ornamentació que la resta de corredors i vestíbuls de la resta de la planta. Així, els seus murs estaven decorats pictòricament a base de pintures grises i blaves aplicades a les escòcies i en els falsos arrimadors. Aquestes imatges també demostren, a més, que els vestíbuls s'adaptaven als angles aixamfranats de la gran cúpula, que en aquell moment projectava la seva planta octogonal, de manera que donava lloc a espais més amplis i de més fàcil circulació.

A més, en aquell període, la sala de marbre que fins a dates recents acollia la sala 8 del Museu de ceràmica era, en realitat, un pati de llums, celobert o "jardín de invierno" que banyava de llum natural el vestíbul central de l'ala est i un accés directe des de l'antiga "Sala de confianza", l'actual saló de parquet en espina de peix annex.

En el marc d'aquesta recerca s'ha pogut confirmar que aquests vestíbuls van canviar la seva morfologia l'any 1962 gràcies a un plànol localitzat a l'Archivo General de Palacio. En aquell any es va procedir a paredar els xamfrans de la cúpula, per tal de convertir la seva forma octogonal original en l'actual estructura de perfil quadrat. La intervenció més important d'aquell moment, tanmateix, va ser la conversió de l'antic pati de llums de la planta en una sala més, per mitjà de la construcció d'una escalinata de marbre, l'enderroc parcial de murs i, sobretot, la construcció d'un nou nivell de forjat on fins llavors hi havia hagut una claraboia de vidre.

Amb tot, es pot concloure, doncs, que aquestes estances amb un rasant diferent deuen la seva configuració al període Franquista.

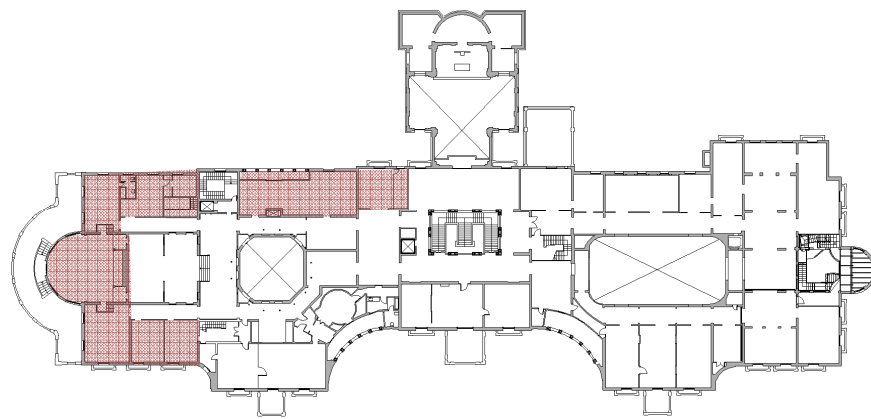
A mà esquerra, dues imatges originals dels vestíbuls i els corredors més septentrionals abans de la transformació dels angles de la gran cúpula i abans de la transformació del celobert en l'actual sala elevada per mitjà d'una escalinata.

Fons: AFB – C-121-183 i C-121-184.

A mà dreta, plànol de la reforma dels vestíbuls datat l'any 1962, quan l'antic celobert es convertí en una sala més gràcies a la construcció d'un nou nivell de forjat i de l'escalinata que l'enllaça amb el vestíbul.

Fons: Archivo General de Palacio. Patrimonio Nacional. 5585

3.2.14. Les estances de l'ala occidental

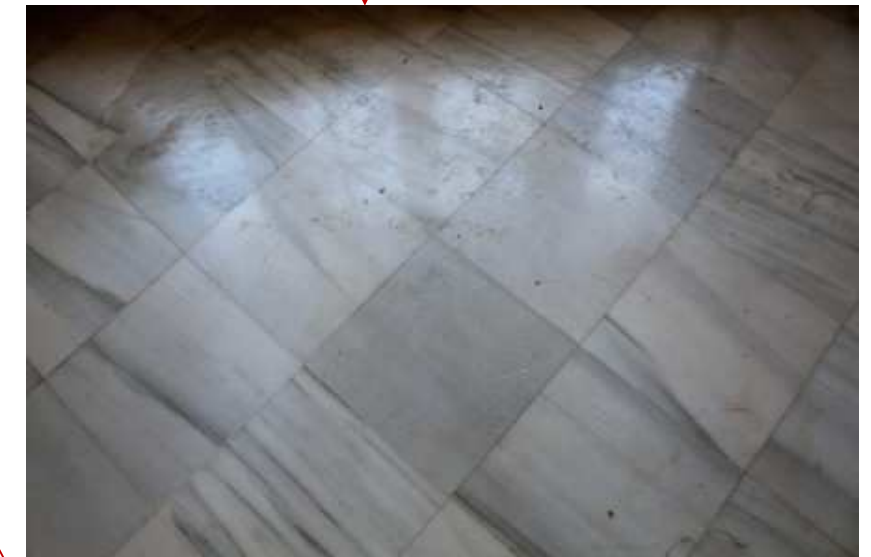
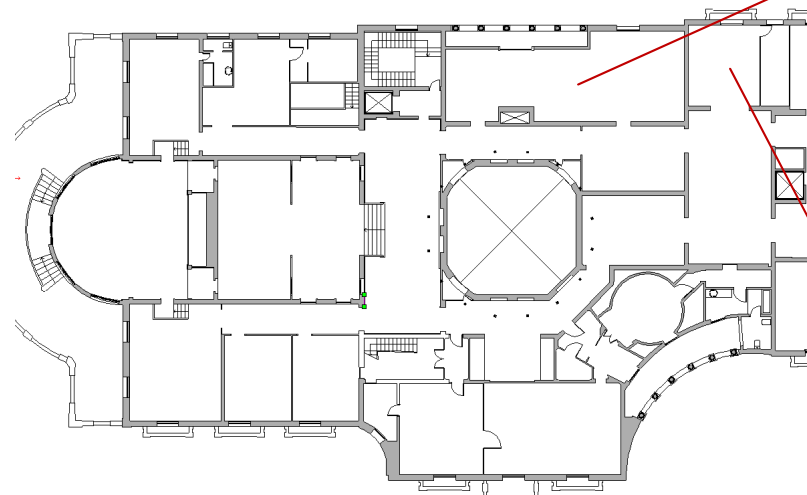
Descripció

En aquest capítol s'hi ha englobat totes aquelles sales que, des de 1990 i fins el 2014, van acollir els àmbits expositius del Museu de Ceràmica, a l'ala occidental de la planta principal del palau. Aquests espais, mancats de valors patrimonials prou remarcables, van ser totalment remodelats – si més no, pel que fa els seus acabats – en el procés de museïtzació de l'ala occidental de l'edifici.

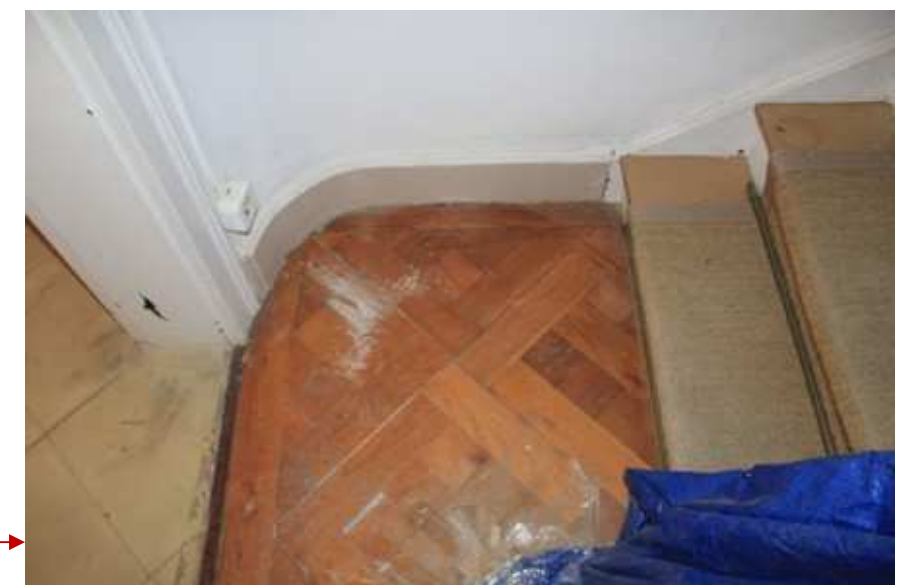
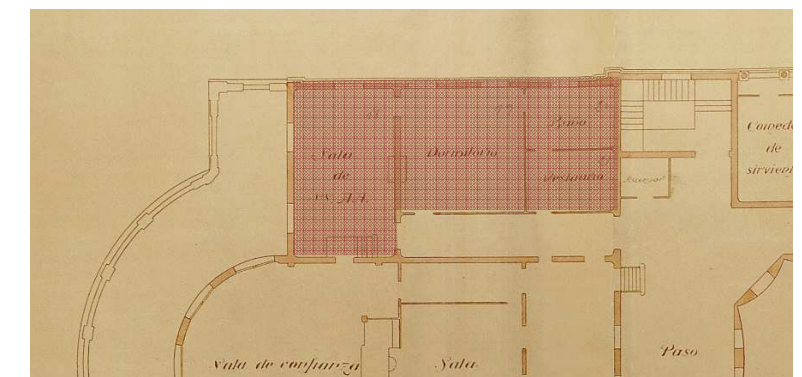
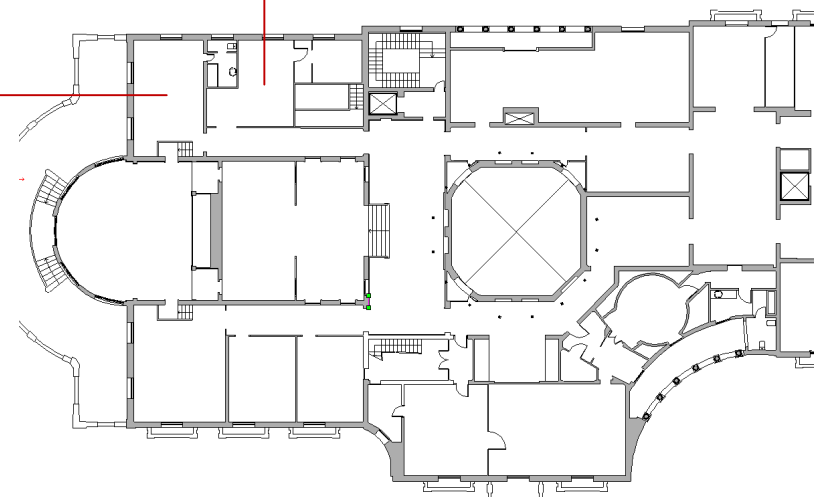
Com succeeix a les estances de l'ala oriental, es produeix el fet que les referències històriques a l'entorn d'aquests espais són molt escassos i que es redueixen a unes quantes fotografies que no aporten notícies prou substancials com per justificar el tractament individualitzat de cadascuna d'aquestes dependències que, d'altra banda, ja han perdut els potencials valors patrimonials que haguessin tingut en temps pretèrits.

Efectivament, la major part de les estances d'aquesta zona presenten els mateixos acabats definitoris: D'una banda, arreu s'hi troben sostres configurats per un cel ras llis d'encanyissat i escaiola que reposa sobre els murs perimetrals per mitjà de sengles escòcies còncaves i sense més decoració motllurada.

En relació als acabats dels terres, s'ha pogut constatar que totes les estances orientades als jardins estan entarimades amb parquets de marqueteria, amb llurs llistons de fusta natural disposats a la francesa, formant quaters amb travessers en creu a l'interior, a excepció de la gran sala disposada a la façana més septentrional, acabada amb modern enllosat de marbre blanc disposat de punta. Aquest espai també conserva uns acabats de fusteria original, amb llurs vidres esmerilats amb l'escut del regne d'Espanya.

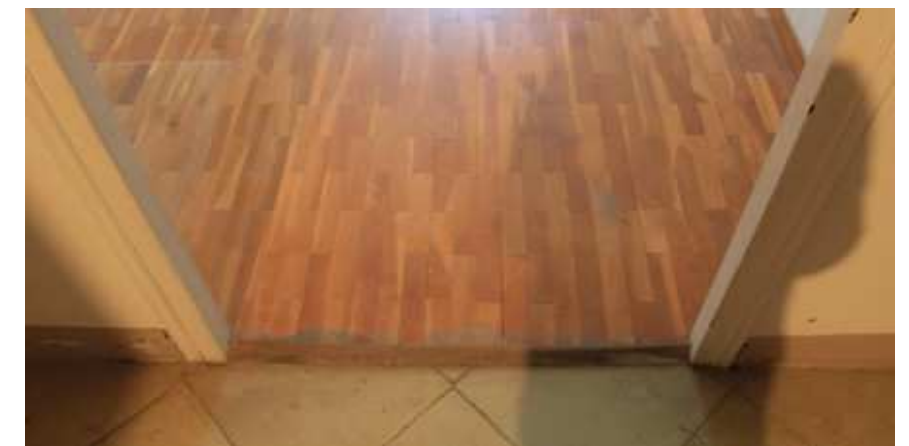
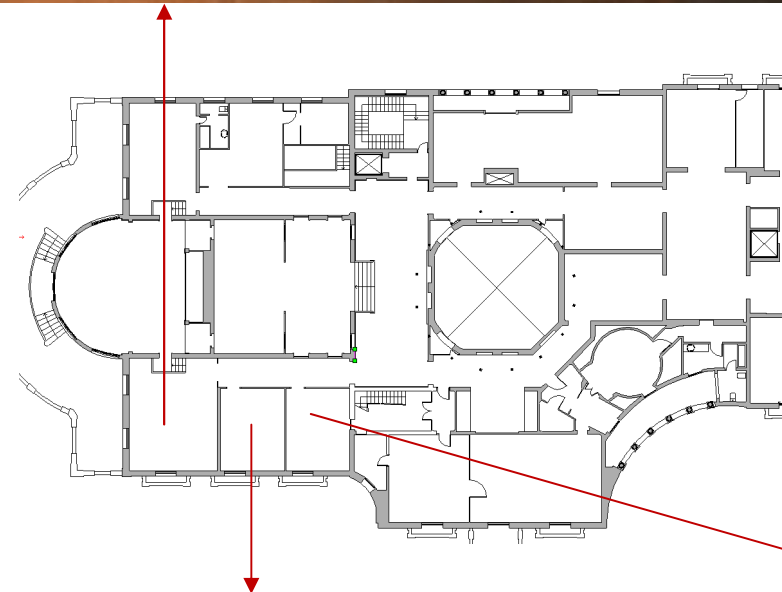
En aquesta pàgina, diverses vistes del que, segons les planimetries de 1924, era el “Dormitorio y Sala de SS.AA.”. S’entén que fan referència, forçosament, a les estances dels Infants d’Espanya, que també han arribat a l’actualitat totalment transformats. Malauradament, però, res se’n sap de la morfologia original d’aquestes dependències que l’any 1990 van ser emblanquinades i segregades a causa de la construcció d’un lavabo. Es conserven, però, les escales que des d’un principi salvaven el desnivell existent respecte la “sala de confianza”.

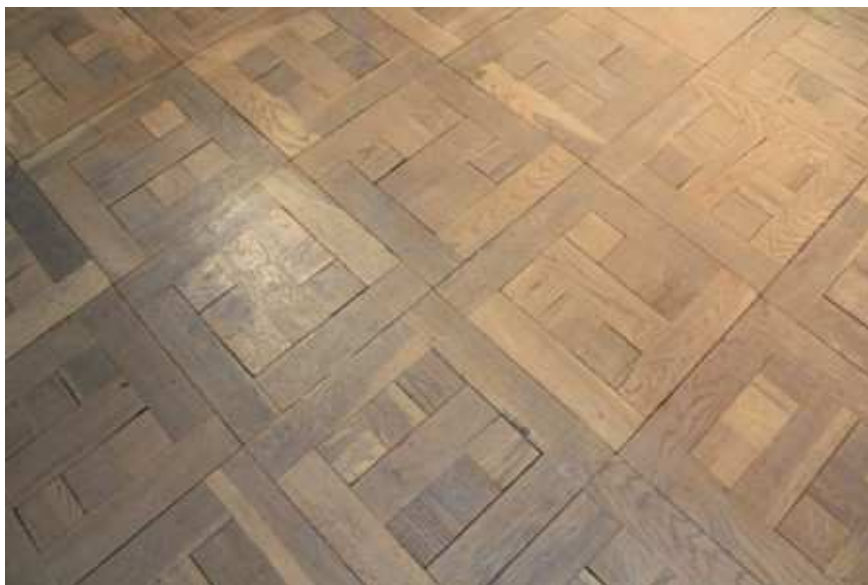
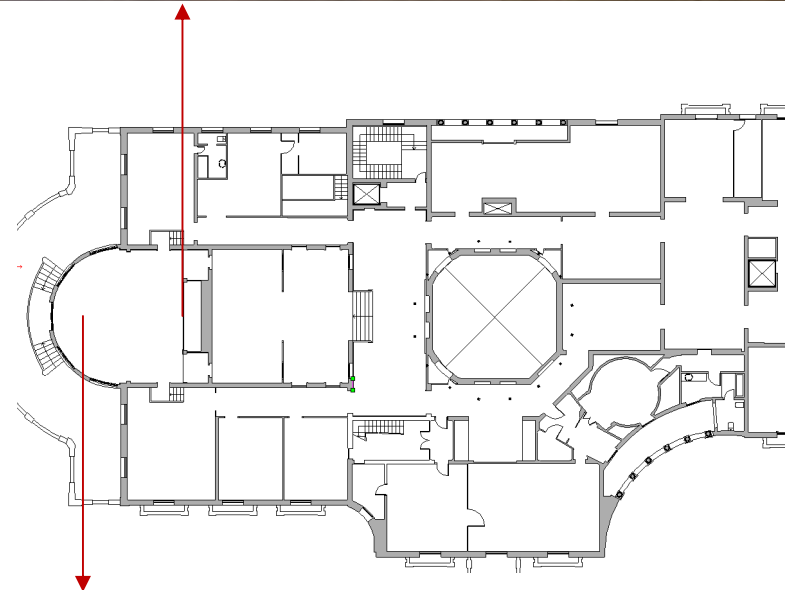
A l'altra banda de l'antiga "*sala de confiança*" hi ha una estança que funciona de manera similar a la que s'acaba de descriure, però de majors proporcions. En aquest cas, també es conserven les fusteries originals i l'escala que salvava, ja en època alfonsina, el desnivell existent entre els dos àmbits. En aquest cas, a sota de les capes pictòriques han aparegut les restes de l'empaperat original d'aquesta estança que, segons els plànols històrics, era la sala d'estudi de "*SS.AA.*" els Infants d'Espanya.

Les dues habitacions annexes presenten els mateixos acabats, a excepció de la de l'extrem més septentrional, en la que la tarima original de parquet es va cobrir, en els darrers temps, per una tarima nova de fusta sintètica.

L'antiga "*Sala de Confianza*" és un espai de planta irregular que es caracteritza per la seva projecció vers el jardí meridional a través d'un ampli tancament de forma semicircular o absidal. Destaca per ser, a més, la única estança d'aquesta banda de l'edifici que conté acabats motllurats, especialment concentrats en el pòrtic de la zona septentrional, amb pilastres ornades a quaters i amb capitells a oves i dards, modillons que sostenen el cel ras i quaters ornamentals a les parets. El paviment conserva, també, la seva tarima original de parquet de marqueteria a la francesa. Com la resta de sales, però, els seus murs han estat emblanquinats.

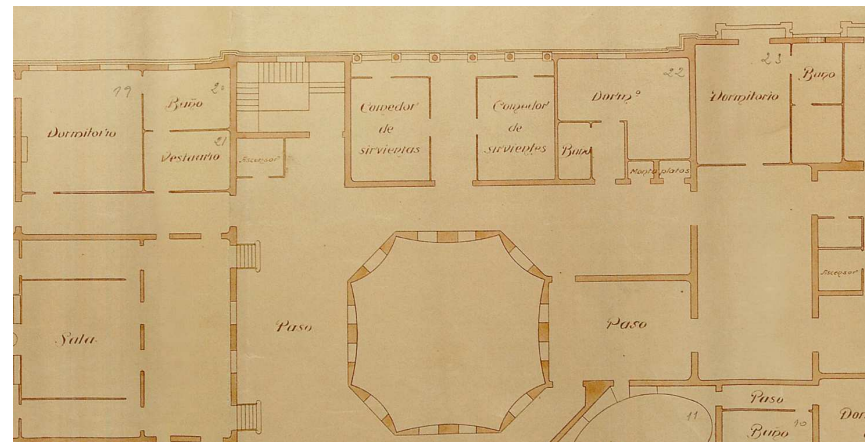
Les estances de l'ala occidental i el pas del temps

Com s'ha comentat anteriorment, molt escasses o quasi inexistents son les referències documentals i notícies històriques que es tenen d'aquesta banda de l'antic Palau Reial. Malgrat tot, les planimetries de 1924 dibuixades per l'oficina d'L. Bono ens indiquen que es tractaria d'estances no destinades a la representació, sinó dormitoris, banys i vestidors associats als hereus de la Família Reial, com semblen indicar les anotacions que fan referència a *"Sus Altezas Reales"* o, dit d'una altra manera, els Infants d'Espanya, que en aquesta zona tindrien el seu dormitori, una sala de confiança o de jocs i una sala d'estudis. Malgrat que aquests espais han arribat a l'actualitat totalment repintats de blanc, algunes llacunes localitzades a les parets demostren que, en origen, els seus murs estaven empaperats amb dissenys florals.

Segons aquests mateixos plànols, la gran estança que avui comunica el vestíbul de l'ala occidental amb la columnata de la façana septentrional era, en realitat, un espai segregat per mitjà d'envans que generaven un passadís que donava accés a una zona de menjador de servents, que feien els seus àpats separant els homes de les dones. Segons una fotografia conservada d'aquella zona i realitzada durant els primers anys de la II República, aquell espai estava tancat amb una riquíssima reixa de ferro forjat actualment desapareguda i ja presentava, en el seu finestral balconer, decoracions de vidre esmerilat amb l'escut d'Espanya.

Al centre, Fotografia de l'antic menjador de servents reconvertit en museu durant la República.

Fons: AFB – C-121-180

Com s'ha dit anteriorment, la planta segona del Palau Reial va passar a acollir, durant la II República, una Residència Internacional per a Senyoretes Estudiantes que, amb el temps, també va ampliar les seves dependències a la planta primera. Malgrat que no se'n sap gairebé res de les instal·lacions amb què comptava aquesta nova residència estudiantil, l'Arxiu de la Universitat de Barcelona conserva una fotografia de 1935 que dona força informació. La imatge constata que, efectivament, l'antiga sala de jocs dels Infants d'Espanya o *"Sala de confianza"* servia de biblioteca i sala d'estar a les noies que habitaven a la residència. La zona porticada, que llavors mostrava totes les fusteries en el seu acabat natural i sense pintar, estava presidida per una falsa xemeneia, també realitzada amb una estructura de fusta ornada a quaters i pilastres motllurades.

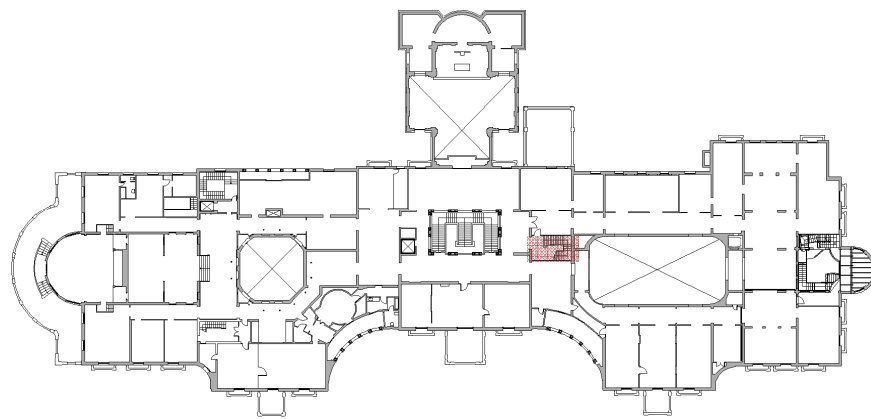

L'antiga *"Sala de Confianza"* d'època alfonsina es va convertir en biblioteca de la Residència Internacional de Senyoretes durant la II República, conservant l'estructura porticada de la xemeneia decorativa que presidia la sala. Fotografia realitzada vers el 1933 per R. Aulina de Mata.

Fons: Arxiu de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Malauradament, no s'ha localitzat més notícies referents a l'evolució i utilització d'aquestes estances, ni durant el Franquisme ni els primers anys de la democràcia. Amb tot, és fàcil deduir que el seu aspecte actual es deu a la rehabilitació d'aquesta zona en el marc de l'obertura del nou Museu de Ceràmica l'any 1990.

3.2.15. L'escala vers la Planta Segona

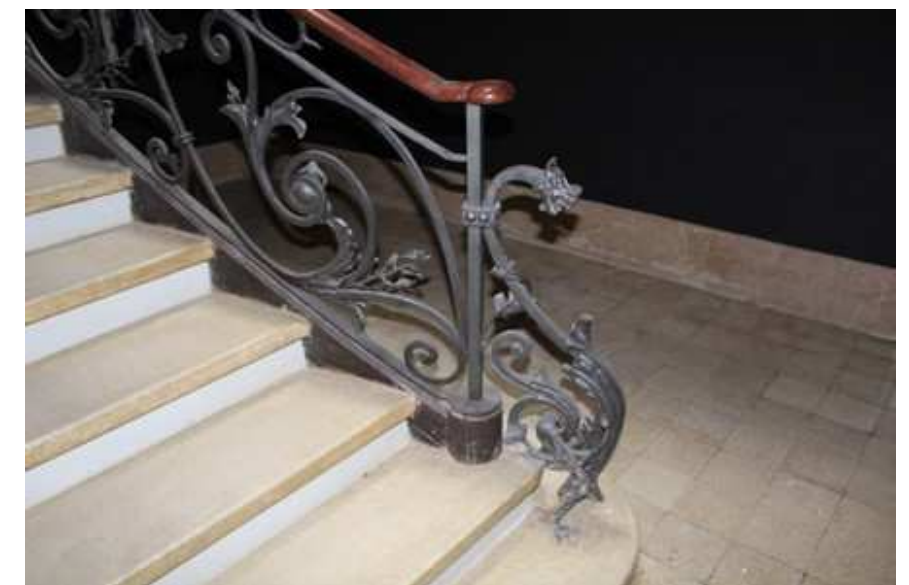
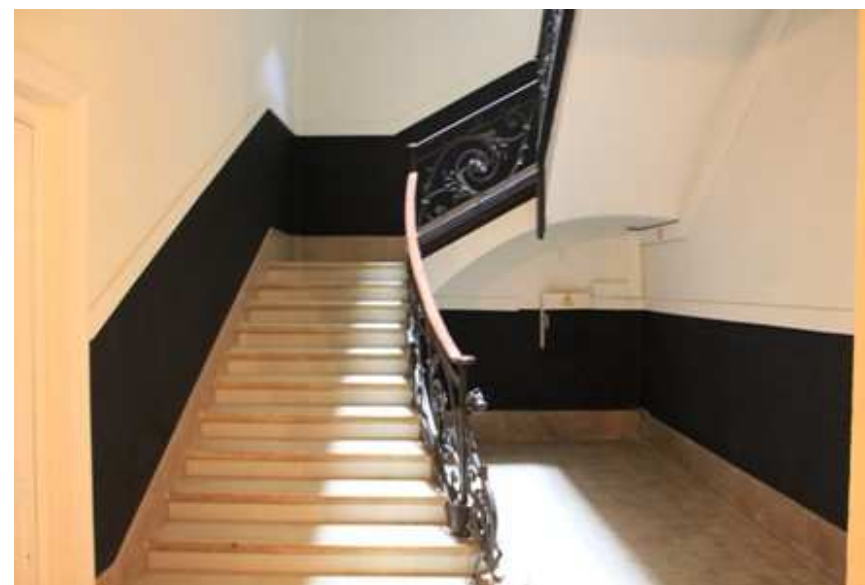
Descripció

La darrera estança remarcable de la planta principal o primera és, precisament, la caixa d'escala que mena vers la planta segona. Tenint en compte que la planta segona es va pensar, en origen, per acollir el servei de palau i el seguici reial, aquesta escala profusament ornamentada només s'explica per la seva centralitat dins l'edifici i deuria anar destinada als personatges més destacats de la majordomia.

Aquesta escala està ubicada dins d'una caixa de planta rectangular i es desenvolupa verticalment per mitjà de tres trams de volta catalana rampant. El paviment del vestíbul està realitzat amb rajola quadrada de terratzo gris i blanc, el mateix material que s'emprà per a fer les lloses monolítiques que cobreixen l'estesa o petja dels graons. L'element més destacat de l'escala és, però, la seva barana feta de ferro forjat a base de reganyols entrelaçats amb fullatge d'acant, tot reposant sobre un entornpeu de fusta i amb un passamans motllurat del mateix material. El pilar d'arrencada crida la seva atenció per la seva forma de voluta retorçada muntada d'un cap de drac amb les seves corresponents urpes recolzant-se al primer graó.

Pel que fa els seus murs, han arribat a l'actualitat repintats de color blanc i negre. Tanmateix, es conserva l'alt sòcol d'estuc, pintat com si de lloses de marbre gris es tractés.

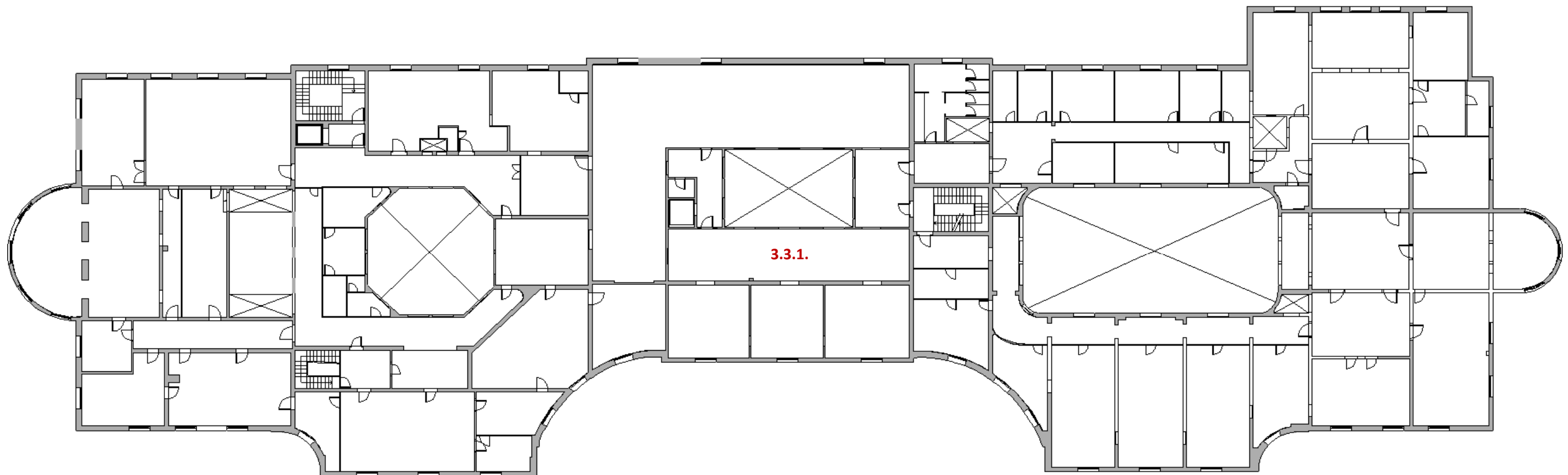
Tot i que no s'ha localitzat documentació ni imatges referents a aquest espai de pas, és fàcilment deduïble que conserva la seva estructura i acabats originals d'època alfonsina, malgrat que caldria comprovar com estaven pintats originalment els murs, potencialment ornamentats.

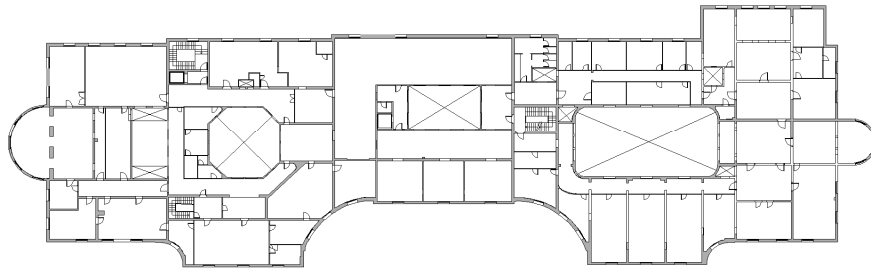
3.3. La Planta Segona

La Planta Segona del Palau està configurada per un seguit d'estances molt humils que deurién estar destinades a allotjar el servei de palau. Aquest és el motiu pel qual es presenten com un seguit d'estructures estrictament funcionals i sense pretensions ornamentals destacables, amb l'única excepció de tres dependències situades al cos central.

Amb tot, aquesta planta va patir transformacions considerables arran de la seva reconversió en sales expositives i dependències administratives dels museus que va allotjar l'edifici durant l'últim quart del s. XX. A més, en els darrers temps també s'ha rehabilitat les dependències de l'ala oriental per a la seva transformació en seu de la Unió per la Mediterrània.

3.3.1. Les antigues dependències de servei

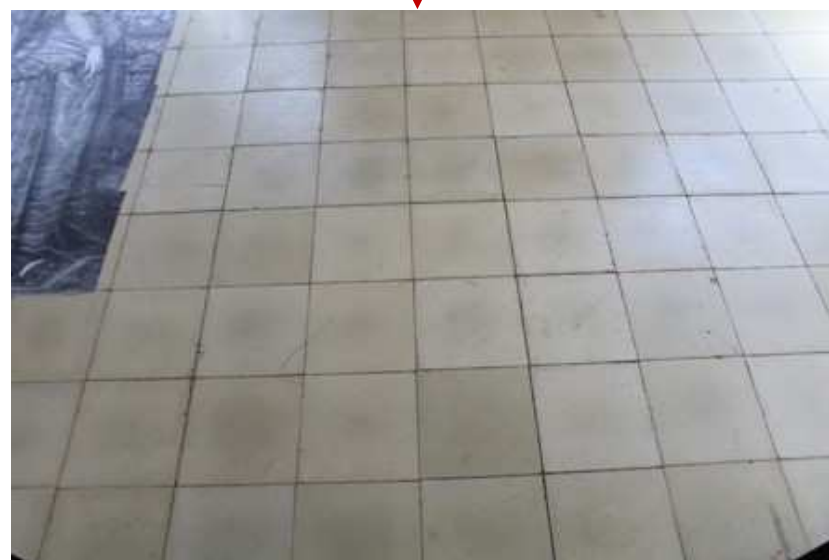
Descripció

La planta segona contrasta respecte la resta de dependències del Palau, per la senzillesa dels seus acabats, donat que era una planta originalment destinada a allotjar el servei i la majordomia i que, al llarg del temps, no ha rebut usos representatius. Tanmateix, la utilització d'aquests espais com a residència estudiantil durant la II República, com a magatzems, laboratoris i sales d'exposició temporal del Museu d'Arts Decoratives i com a despatxos de la Unió per la Mediterrània han suposat, com es veurà en les següents pàgines, la superposició de materials de diferents èpoques.

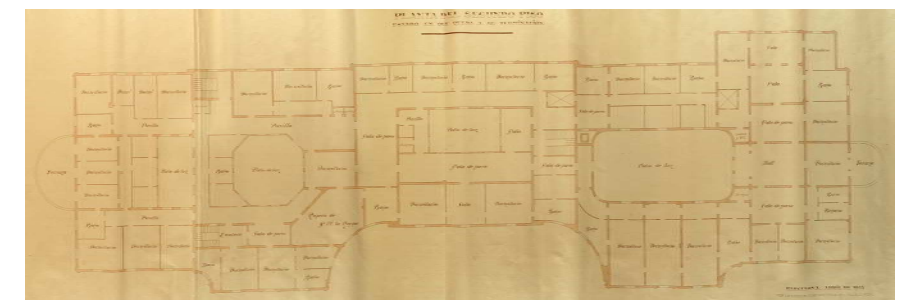
Les evidents mancances pel que fa valors patrimonials objectius, així com la manca total de documentació històrica – textual i fotogràfica – d'aquests espais de la planta segona han portat a una anàlisi de caire més generalista pel que fa aquesta planta que no va tenir ni ha tingut un tractament arquitectònic que mereixi reconeixements destacables, més enllà d'alguns elements decoratius molt puntuals.

Així, en termes generals, es pot descriure aquesta planta com un seguit de corredors, dependències comunes i petites estances entrelaçades que comparteixen els mateixos acabats generals: totes les dependències de la planta segona estan cobertes amb un forjat fet de biguetes de fusta amb revoltos de rajola comuna, tot revestit amb escaiola i emblanquinat. Els murs presenten totes les seves superfícies escaiolades i pintades de blanc o crema, sense elements motllurats.

Pel que fa els paviments s'ha detectat diversos tipus d'acabat que, a més, permeten establir una cronologia relativa de cadascuna de les intervencions realitzades a la planta al llarg del segle XX.

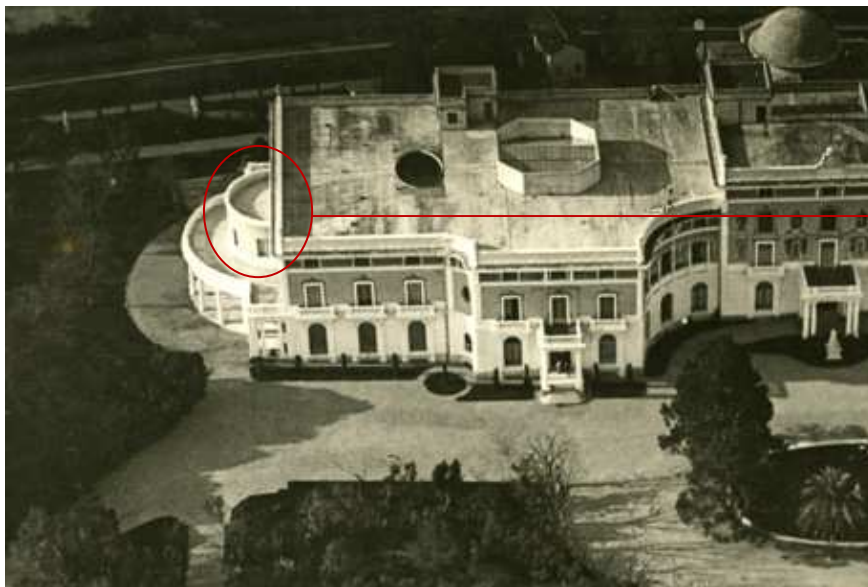
La segona planta en època fundacional: 1924

Plànol de la planta segona dibuixat l'any 1924 per l'"Oficina Técnica de Ingeniería de L. Novo". Noti's que les nombroses crugies que formen encara avui aquests espais estaven notablement compartides amb envanets, formant bàsicament dormitoris i lavabos del servei.

Font: Archivo General de Palacio. Patrimonio Nacional - 1171

En visualitzar les planimetries històriques firmades per l'"Oficina Técnica de Ingeniería de L. Novo" l'any 1924 i localitzades a l'Archivo General de Palacio es dedueix que aquesta planta, tota sencera, estava totalment compartimentada en una munió de dormitoris i lavabos destinats al servei de palau. Cal entendre, tanmateix, que el servei de Palau era un grup molt heterogeni, que contemplava des de criades i minyones fins a majordoms i els membres de la petita aristocràcia que feien de seguici de la cort borbònica. En aquest sentit, doncs, Com s'ha dit més amunt, els acabats generals localitzats en aquesta planta daten del moment mateix de la construcció de l'edifici. Així, tots els forjats realitzats amb bigueta de fusta i revoltó ceràmic han d'emmarcar-se en aquesta fase fundacional.

Vista aèria del Palau Reial de Pedralbes realitzada per Josep Gaspar Serra l'any 1925. Vegi's que l'actual sala absidal de l'extrem de l'ala occidental era, en origen, un terrat semicircular, motiu pel qual presenta un paviment de ciment diferent als de la resta de la planta.

Font: AFB – C-026-169

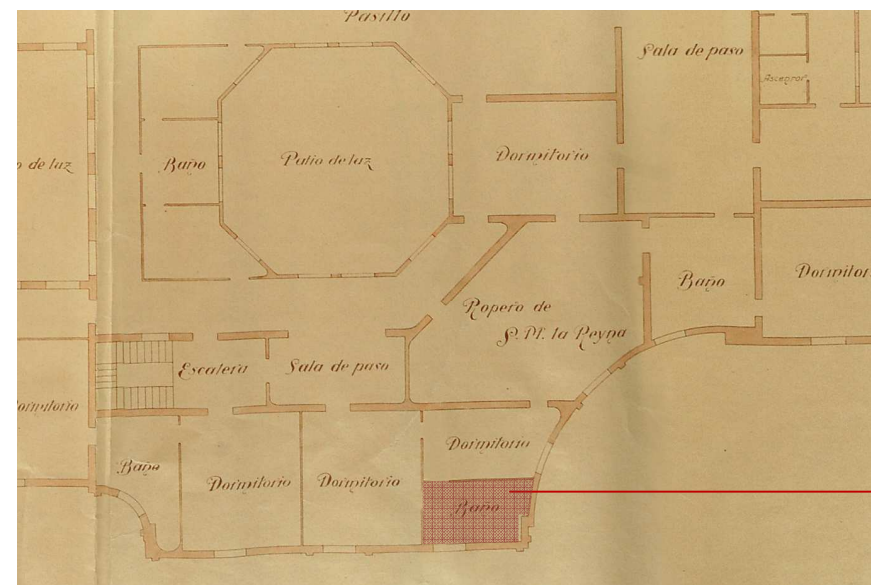
La major part dels paviments que conformen aquesta planta, a base de rajoles de ciment hidràulic de color cru, semblen datar de cronologies més recents, segurament del Franquisme. Malgrat tot, també s'ha detectat, en algunes zones aïllades, altres paviments que daten d'època alfonsina i que denoten funcions diferenciades dels espais: d'una banda, destaca el paviment continu de ciment motllurat simulant un adoquinat de panots que es troba a la sala semicircular localitzada a l'extrem de l'ala occidental. Aquest tipus d'acabat, molt utilitzat en el moment en espais a l'aire lliure a inicis del s. XX, posa en avís d'un important canvi estructural: i és que, segons els testimonis històrics, questa sala era, en origen, una terrassa a l'aire lliure que comunicava amb tres petits dormitoris de servei i que va ser coberta en un moment posterior encara per determinar. Aquest és el motiu pel qual, encara actualment, mostra un acabat totalment diferent a la resta.

En una petita estança localitzada a l'angle est del cos occidental s'ha localitzat un paviment fet de rajoletes hidràuliques de color blanc i de perfil hexagonal. Aquest tipus de paviment és molt característic en cuines, lavabos i safareigs del tombant de segle. En observar les planimetries històriques es confirma, efectivament, que aquesta saleta era originalment un bany.

Sota aquestes línies, detall dels caironets hexagonals de rajola hidràulica blanca que configuren el que, originalment, era un dels banys de servei de la planta segona, com es pot veure en les planimetries que l'any 1924 va realitzar l'"Oficina Técnica de Ingeniería de L. Novo.

Font: Archivo General de Palacio. Patrimonio Nacional - 1171

La segona planta durant la República: 1931-1939

Després de la proclamació de la II República Espanyola el Palau de Pedralbes va ser confiscat i les seves plantes noble i principal van ser reconvertides en espais museístics. Per la seva banda, la segona planta viuria un procés totalment independent. Pocs mesos després de la presa de possessió de l'edifici, el dia 17 d'agost de 1931, l'Ajuntament republicà concedí permís a la recentment fundada Residència Internacional de Senyorettes Estudiantes per a instal·lar la seva seu a la segona planta o planta de servei de l'ex-Palau Reial.

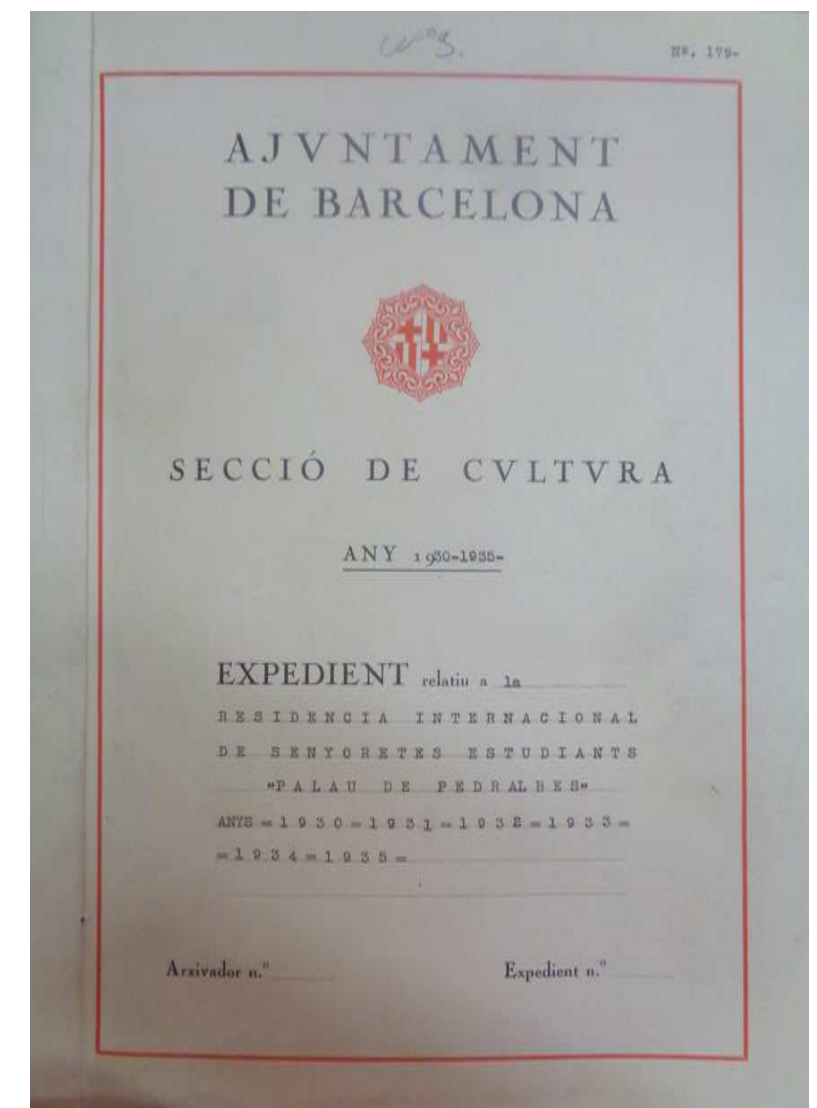
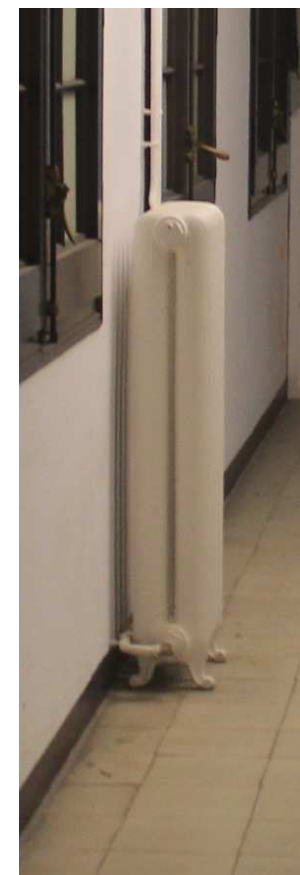
Malgrat que no s'ha localitzat documentació prou concloent sobre l'abast dels treballs d'adaptació d'aquesta planta als seus nous usos, aquests degueren ser força minsos, perquè aquest procés costà a l'Ajuntament escasses 3.000 pessetes. Val a dir que la planta segona, amb totes les seves compartimentacions originals, ja deuria presentar una morfologia òptima per a l'allotjament correcte i confortable de les noies i les treballadores que vivien a la residència.

La única intervenció realment destacable ben documentada d'aquest període històric en aquesta banda de l'edifici és la instal·lació d'un sistema de calefacció "Erebus" que ascendí a 32.800 pessetes i que es realitzà l'agost de 1932².

Projecte d'instal·lació de nous sistemes de calefacció i radiadors a la planta segona de l'antic palau reial, amb la finalitat de fer més confortables les estances per a les noies que van viure en aquesta zona de l'edifici durant el període que fou residència estudiantil.

Fons: AMCB. Patrimoni Municipal. Exp. 179/3.

² AMCB. Patrimoni Municipal. Exp. 179/3.

La segona planta durant el Franquisme: 1939-1977

Després que el General Franco convertís l'antic Palau Reial en la nova residència oficial del cap de l'Estat a Barcelona l'edifici va haver de ser readaptat per a finalitats domèstiques. La segona planta o, si més no, part de la mateixa, deuria tornar a allotjar el servei de palau, encara que no se'n coneix prou l'abast de les intervencions realitzades. Es creu que és en aquell moment que es procedí a la demolició de molts dels envans que fins llavors compartimentaven la planta, donant lloc a dependències més grans.

Una de les poques obres de les que es té constància data de l'any 1962, quan es procedí a cancel·lar el celobert de l'ala occidental amb la finalitat de convertir l'antic "*jardín de invierno*" associat a la "*sala de confianza*" en una nova sala, a la planta primera. La construcció del nou forjat d'aquesta sala es va traduir, a la planta segona, en el sorgiment d'un nou espai de circulació la cota del qual no coincideix amb el de la resta de dependències de la planta, donat que presenta un desnivell de dos graons.

En aquella intervenció es procedí a cobrir el celobert amb blocs de vidre i, el que és més important, es dotà el nou forjat d'un paviment de rajola hidràulica quadrada de color cru i disposada de junt seguit. El fet que aquest nou paviment presenti aquests acabats en aquest espai inexistent fins el 1962 permet datar la resta de paviments de la planta que presenten les mateixes característiques. De fet, val a dir que la major part d'estances del cos occidental conserven aquest paviment que evidencia que la major part d'estances de la planta van ser reformulades durant el franquisme, per bé que no s'hagi localitzat notícies que parlin directament d'aquesta actuació.

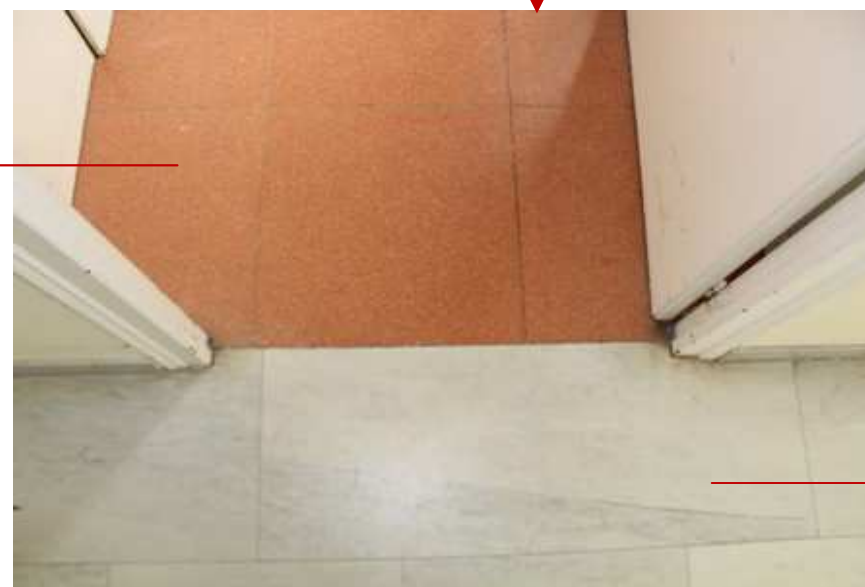
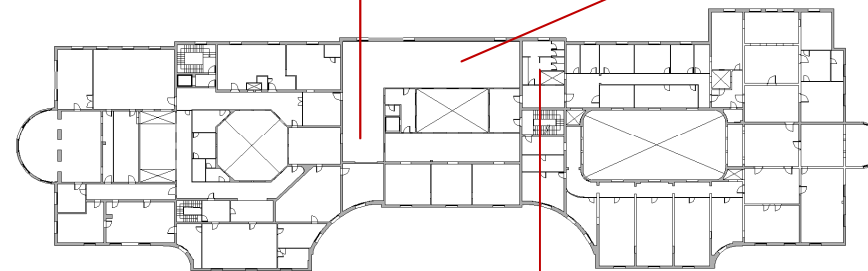

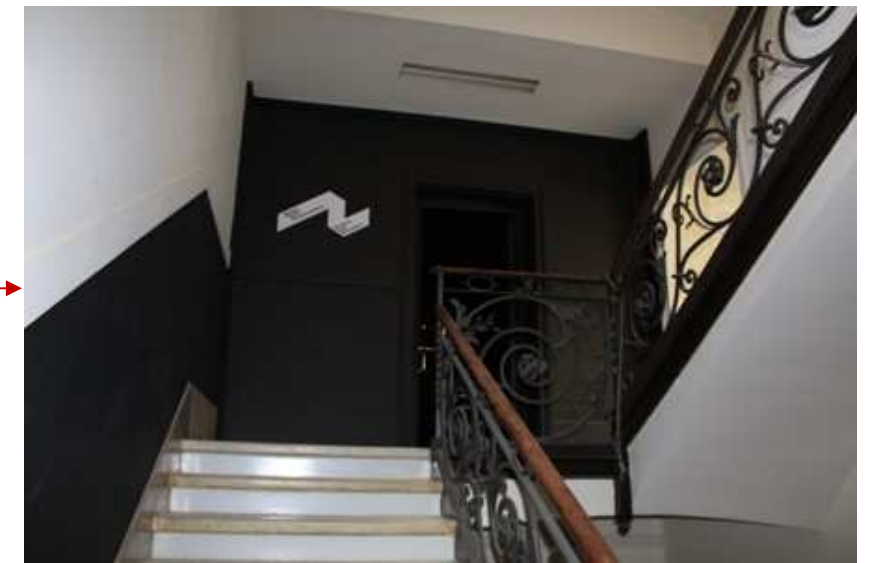
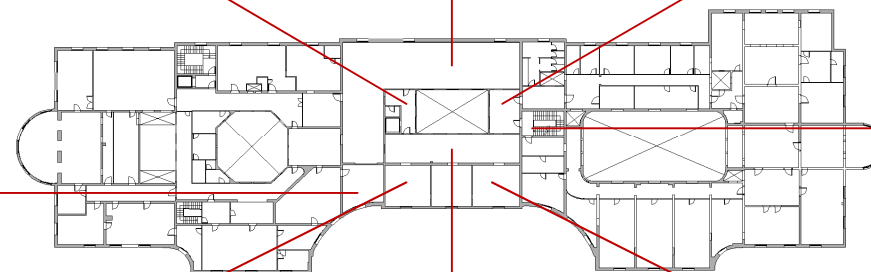
La segona planta i el Museu d'Arts Decoratives: 1995-2014

Amb la reinstauració de l'ajuntament democràtic i la restitució del palau de Pedralbes com a espai patrimonial destinat a usos museològics la planta segona va viure, també, notables canvis d'usos que es traduïren en remodelacions relativament modestes de la seva estructura i acabats.

D'una banda, la instal·lació dels laboratoris i magatzems del Museu de Ceràmica a l'ala occidental l'any 1990, no va suposar cap canvi important en els acabats de les diferents estances, que van mantenir els seus forjats i fusteries d'època alfonsina i la seva distribució i pavimentació franquista.

Per la seva banda, les dependències situades al cos central van passar a acollir, ja a principis del segle XXI, espais museístics de grans dimensions destinats a les exposicions temporals. Aquests espais van sorgir de l'enderroc de nombrosos envans per tal de crear galeries llargues i àmplies. Amb tot, aquests espais van ser reenguixats i repintats (alguns d'ells de color negre), però també s'hi va aplicar nous paviments a base de lloses de marbre blanc i de terratzo granat en les zones de pas i els nous lavabos que es van construir. Les sales d'exposició, a més, van ser emmoquetades, de manera que és difícil conèixer l'acabat estructural d'aquest forjat. Pel que fa els sostres, es van conservar els forjats a base de biguetes de fusta i revoltó ceràmic, per bé que molts d'ells van ser amagats rere cel rasos de pladur, el mateix material que s'emprà per a la construcció de nous envans i vitrines dels que es conserven alguns vestigis d'ençà del desmantellament del museu.

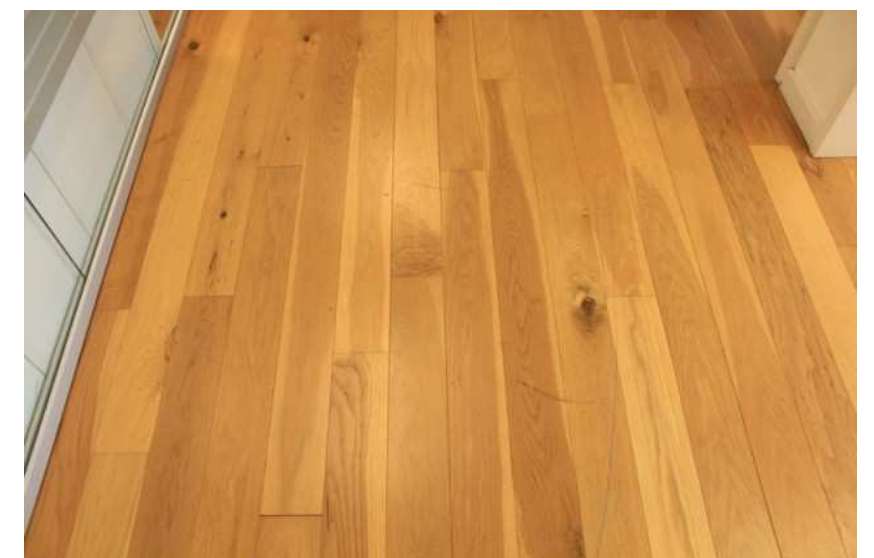
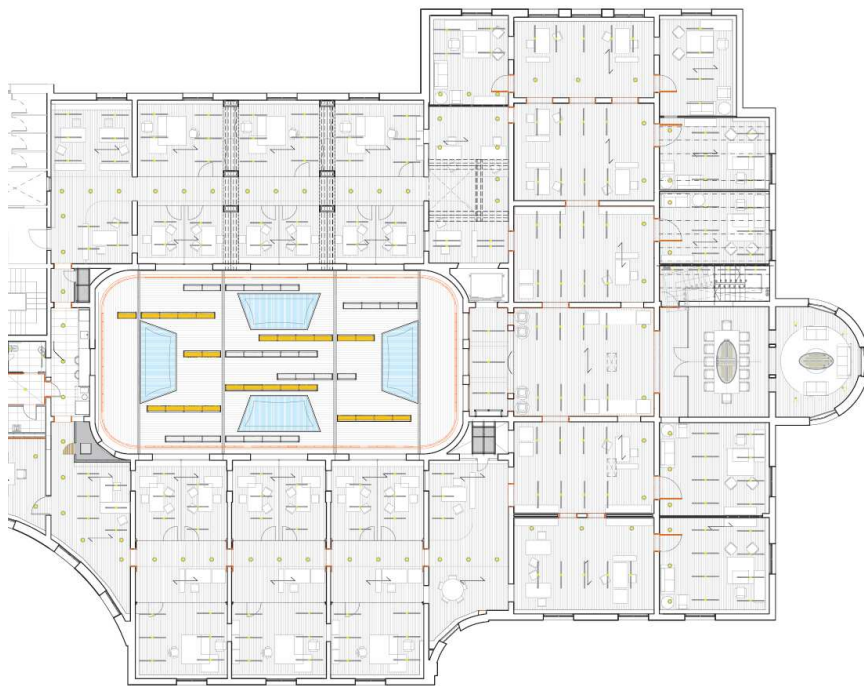

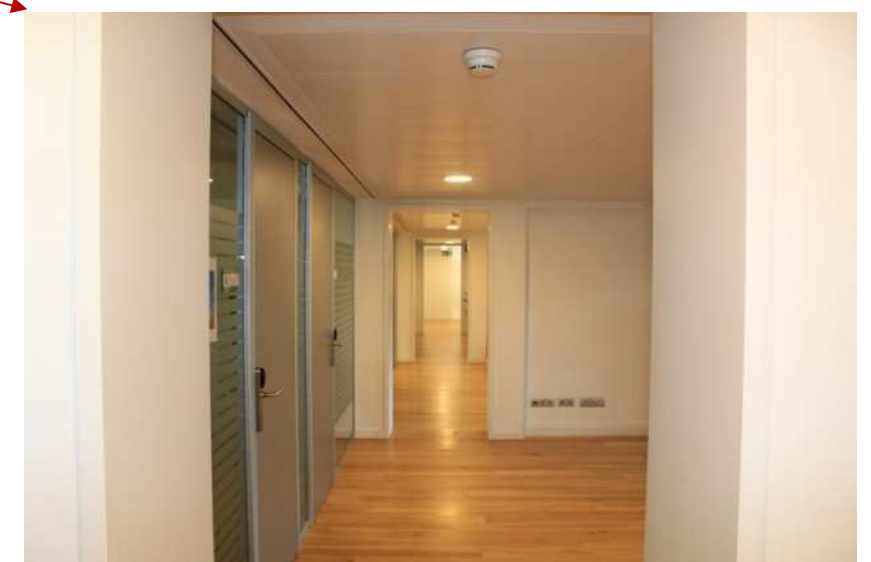
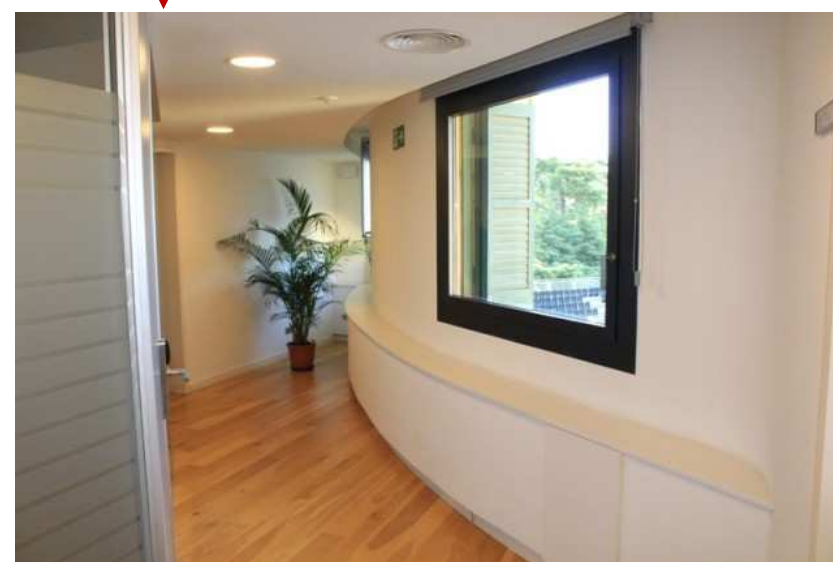
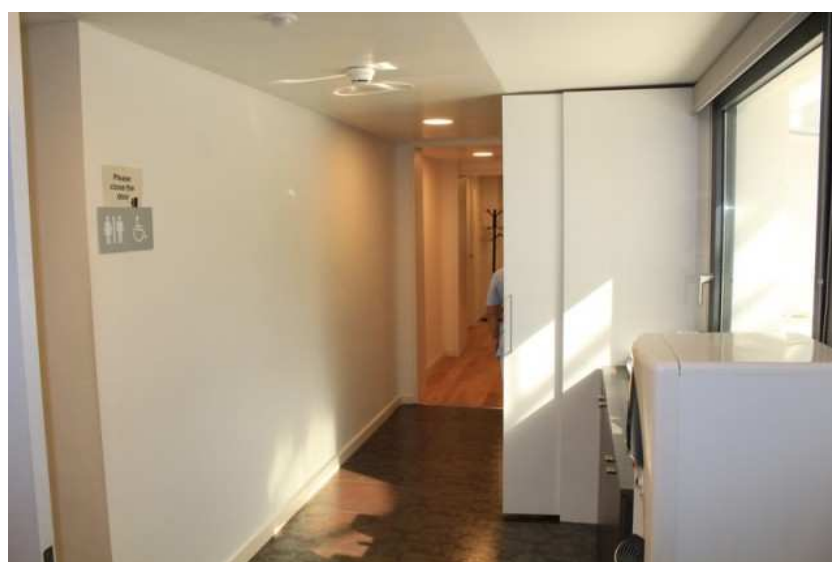
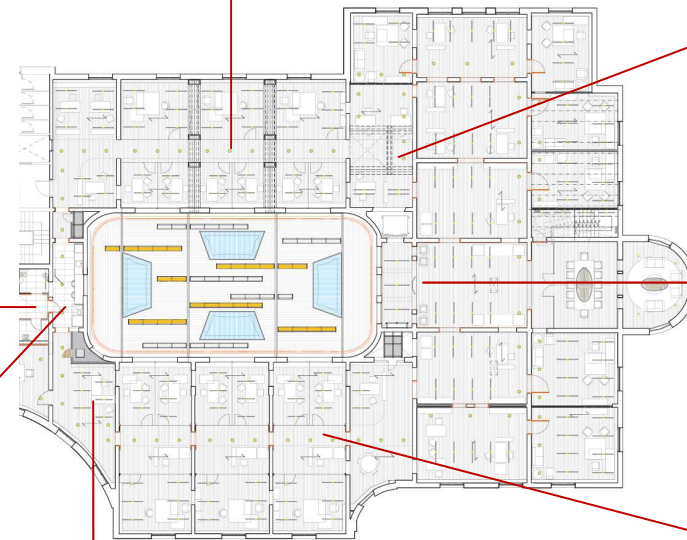
La Unió per la Mediterrània a la segona planta: 2010

L'Any 2010 la Generalitat de Catalunya va cedir l'ala oriental de la segona planta de l'antic Palau Reial a la Unió per la Mediterrània, amb la finalitat d'instal·lar-hi la seva seu central. Aquesta institució intergovernamental necessitava nous despatxos, sales de reunions i espais de recepció, motiu pel qual, la Subdirecció General d'Obres i Serveis del Departament de la Presidència va dirigir la rehabilitació integral d'aquesta zona de l'edifici, a càrrec dels arquitectes Fina Alomar, Miguel Ángel Ramos, Daniel Lorenzo i Natàlia Sancho.

En aquesta intervenció es van respectar els acabats dels revoltos ceràmics del forjat, que van ser emblanquinats de nou, igual que els envans i murs de càrrega conservats. Pel que fa als paviments, van ser substituïts per tarimes de parquet de fusta natural. En relació a la distribució d'espais, es va compartimentar les diferents estances per mitjà de fusteries d'alumini i vidre, per tal de donar lloc a nous despatxos i sales de reunions. Molts d'aquests espais van ser coberts amb un cel ras per tal d'acollir les modernes instal·lacions de climatització i il·luminació de la planta.

Pel que fa la zona d'office i de serveis, es van aportar nous acabats de rajola porcellànica. Per la seva banda, totes les fusteries interiors originals van ser substituïdes per nous tancaments de fusta lacada de blanc sense motllurar.

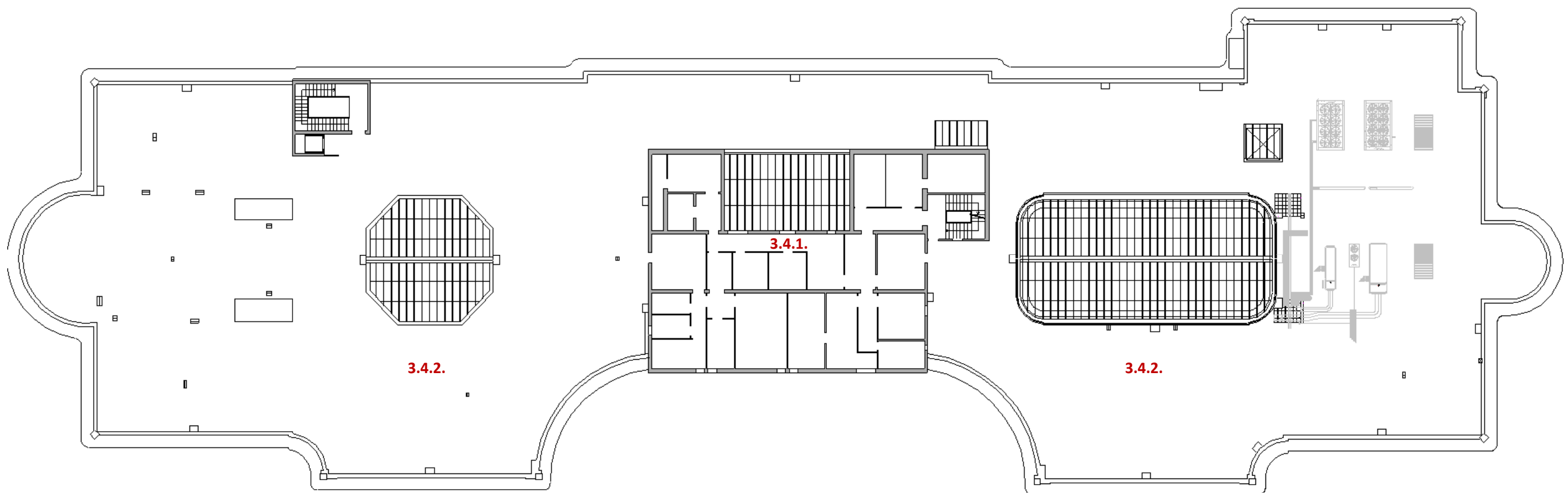

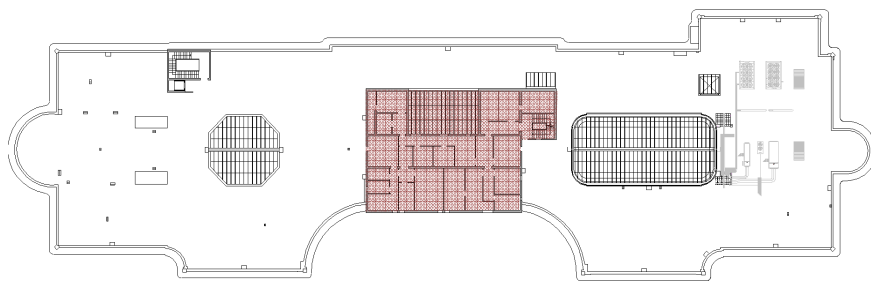
3.4. La Planta Tercera

La Planta Tercera del Palau Reial és la més petita de tot el conjunt, donat que es tracta, en realitat, de l'àtic del nucli del cos central de l'edifici. Aquesta planta, originalment destinada a allotjar el servei de menor rang en grans estances comunitàries, presentava en origen uns acabats molt austers que, sumats a les intervencions realitzades durant el Franquisme, confereixen un nul valor patrimonial a aquest àmbit.

Aquesta planta tercera comparteix cota amb el terrat transitable que cobreix les ales oriental i occidental del palau.

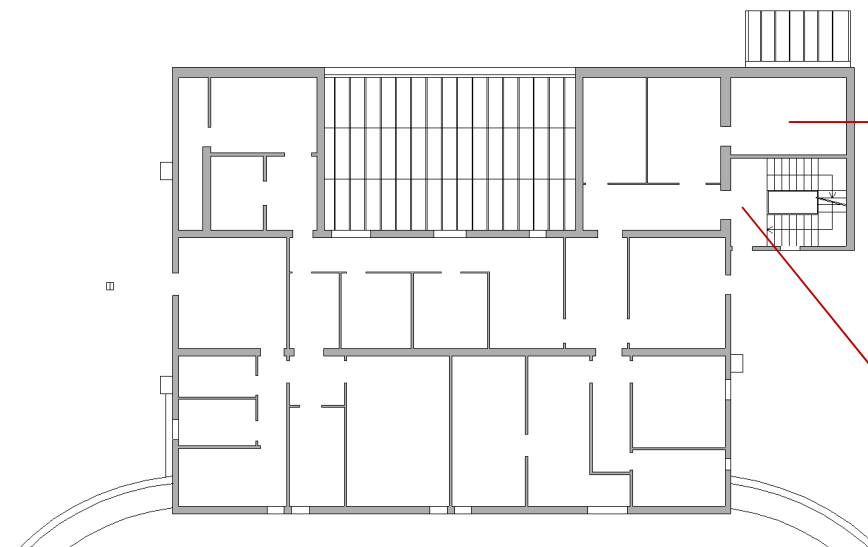
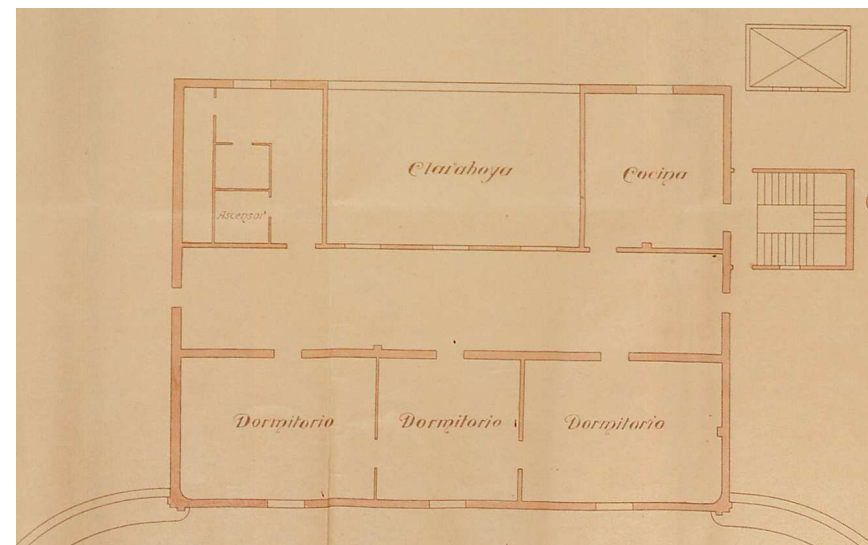
3.4.1. Les antigues dependències de servei

Descripció

La planta tercera es caracteritza per ser el nivell de menors dimensions de tot el conjunt. Aquest nivell es correspon a l'àtic del cos central del Palau, amb els seus flancs est, oest i nord envoltats dels terrats de la planta segona.

Segons es pot deduir en consultar les planimetries històriques que l'«Oficina Técnica de Ingeniería de L. Novo» dibuixà l'any 1924, aquesta planta, avui totalment compartimentada en un laberíntic recorregut, estava conformada en origen per una diàfana nau central a la que s'obrien tres grans dormitoris col·lectius destinats a hostatjar el servei de menor rang. Els dos cossos que flanquegen la claraboia de l'Escala d'honor servien, al seu temps, de sala de màquines de l'ascensor (a occident) i de cuina independent per al servei (a orient).

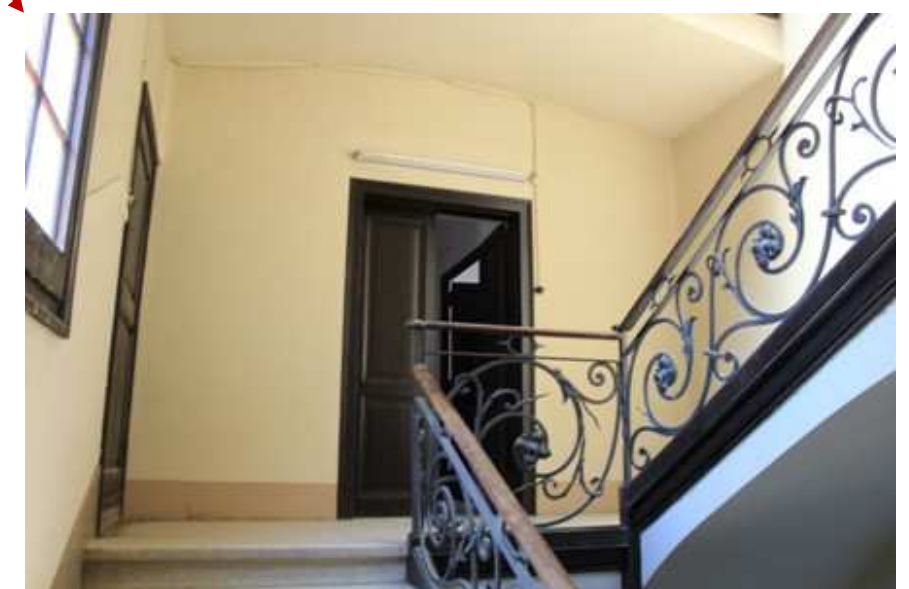
Sobre aquestes línies, comparació entre les planimetries originals de la tercera planta del Palau l'any 1924 per l'«Oficina Técnica de Ingeniería de L. Novo» i la planta actual.

Font: Archivo General de Palacio. Patrimonio Nacional – 1170.

Ha estat impossible localitzar notícies referents a la segregació d'espais i la compartimentació d'aquesta planta, però la configuració material dels seus acabats semblen confirmar que son resultat d'adaptacions realitzades durant el Franquisme, quan els grans espais que formaven originalment la planta van ser substituïts per diverses habitacions soltes i dos apartaments sencers probablement destinats a la majordomia.

Com succeeix a la planta segona, aquests espais estan formats per forjats de bigueta de fusta i revoltons de volta catalana fets de rajola borda revestida i pintada de blanc. Només l'estança de l'angle més

septentrional presenta un forjat fet de bigues metàl·liques tipus IPN, donat que es tracta d'un volum afegit en aquest context franquista. Tots els murs de l'estança estan enguixats i emblanquinats, excepte el sòcol inferior, fet de pintura de color marró. A tota la planta predominen els paviments fets de rajola quadrada de ciment hidràulic de color cru disposada de junt seguit, per bé que també hi ha algunes habitacions acabades amb parquet d'espina de peix i algunes altres amb terratzo modern de color crema. L'antiga cuina, per la seva banda, és feta de rajola borda quadrada.

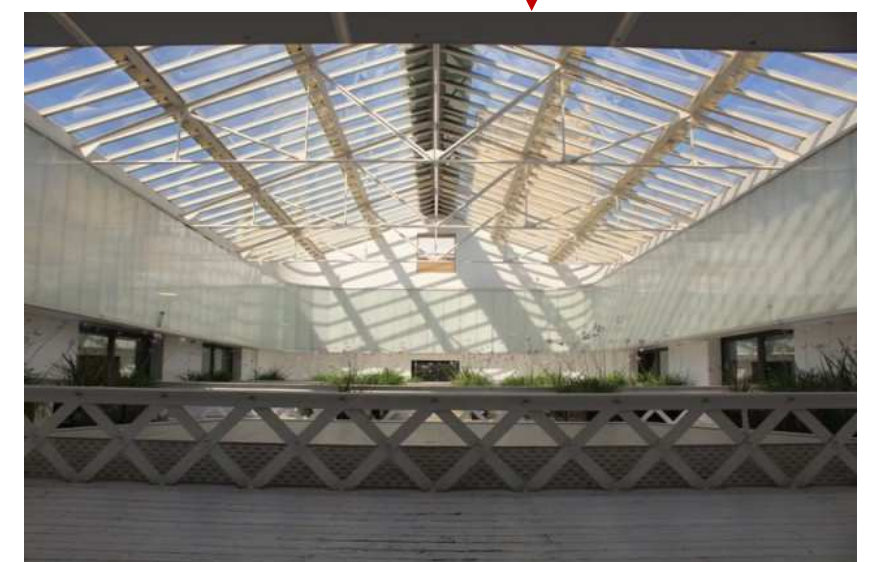
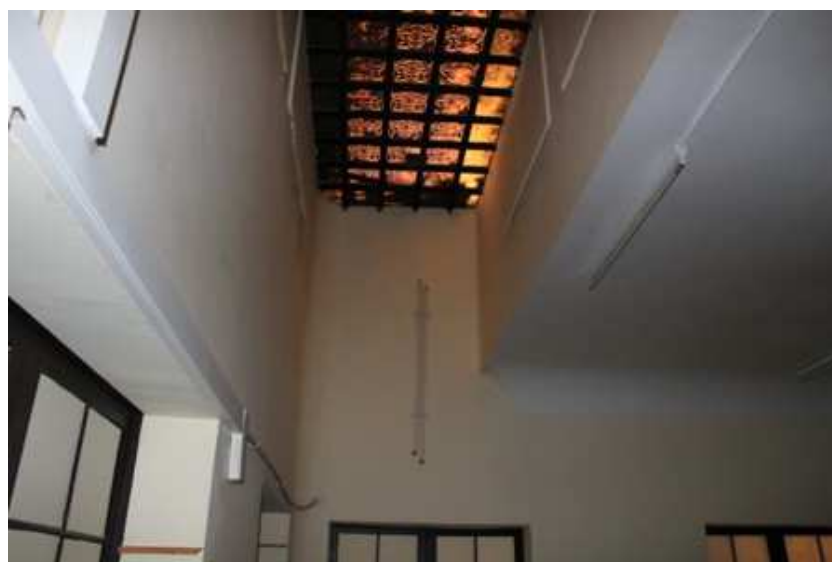
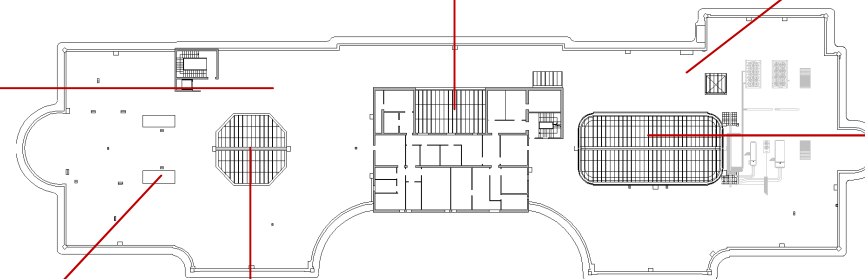

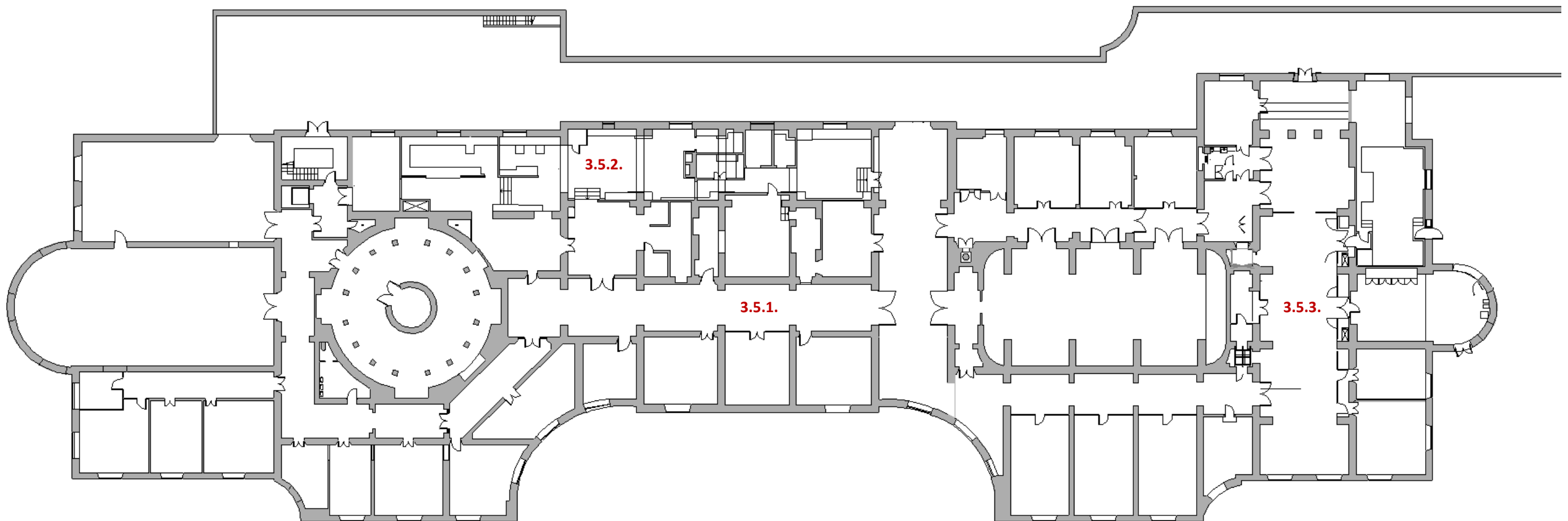
3.4.2. Els terrats de palau

Al mateix nivell que la planta tercera, s'accedeix, a través d'un badalot, a la coberta de l'edifici, un terrat transitable de grans dimensions. La seva solera està realitzada amb diverses capes de rajola borda o rasilla disposada a la mescla. En aquest terrat hi sobresurten les estructures de vidre armat i bigues metàl·liques de les claraboies del Saló del Tron, de l'Escala d'Honor i de la Gran Rotonda de la planta baixa.

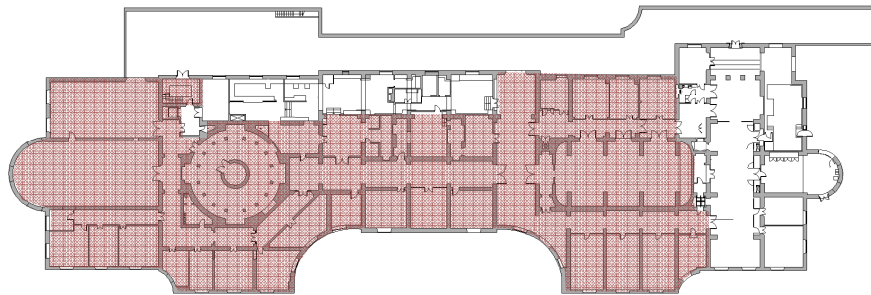

3.5. La Planta Soterrani

La Planta Soterrani, veritable fonamentació sobre la que reposa l'edifici, conserva pràcticament intacta la seva lògica circulatòria original, així com els seus acabats. I és que deixant de banda les antigues cuines del palau i el vestíbul on actualment hi ha el punt de control de seguretat i l'accés a les dependències institucionals del palau, aquesta planta es mostra amb la seva configuració material i d'acabats original.

3.5.1. Galeries i magatzems

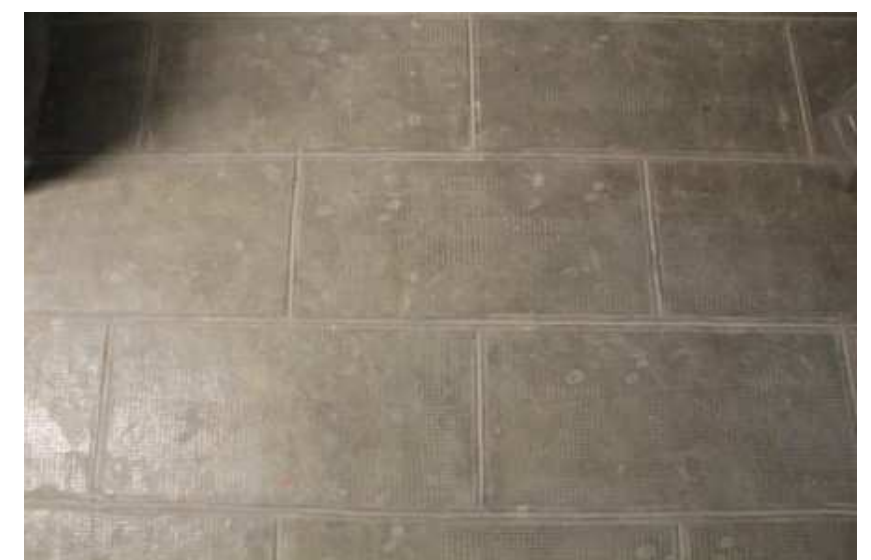
Descripció

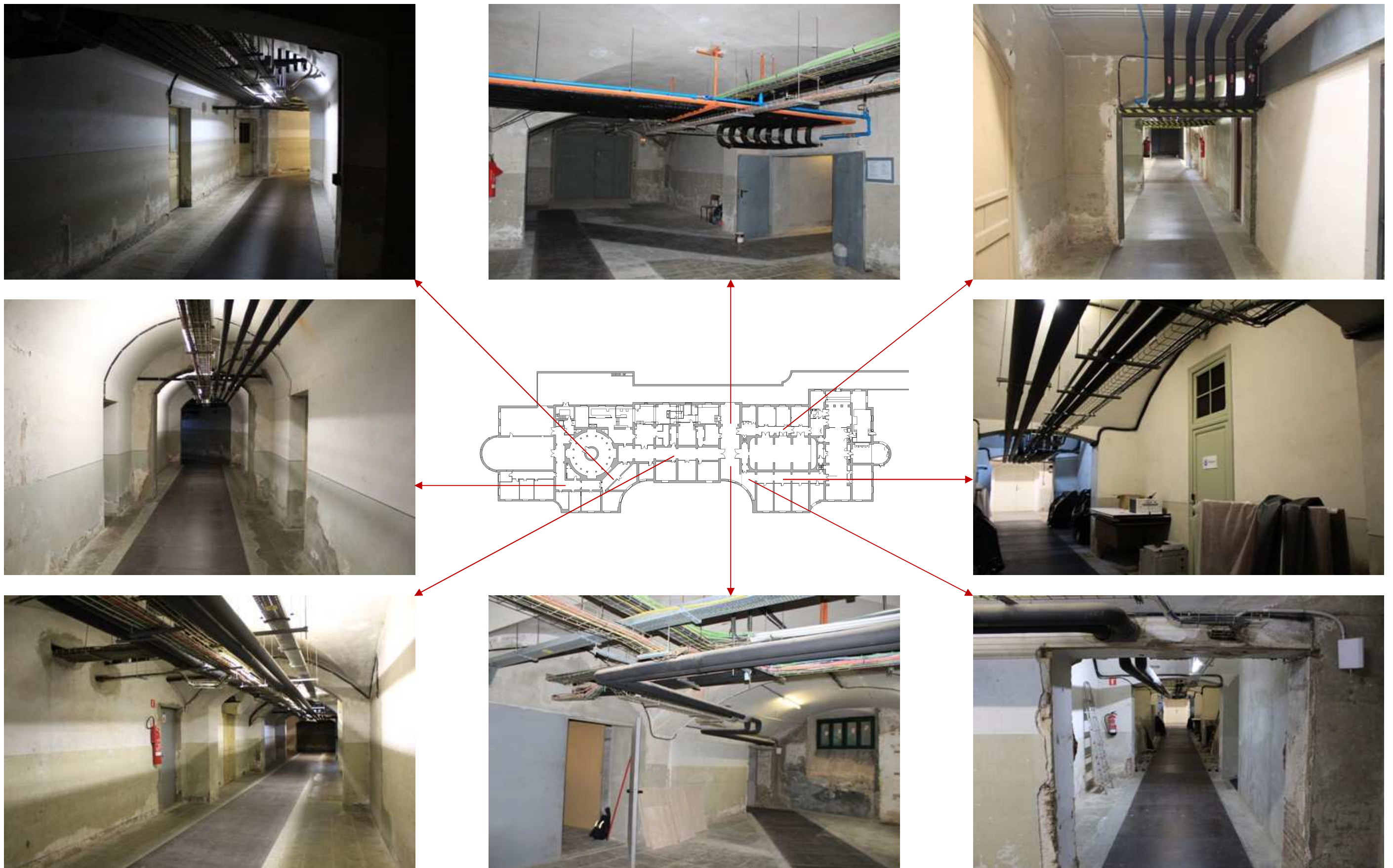
La planta soterrani es caracteritza per un seguit de galeries que actualment son espais d'emmagatzematge de mobiliari i sales de màquines per a les instal·lacions de l'edifici. Tota la planta comparteix les mateixes característiques constructives: tots els espais estan coberts amb potents voltes –corregudes i d'aresta– escarseres de maó de pla, és a dir, diversos gruixos de rajola borda lligada amb guix i revestida d'escaiola lliscada.

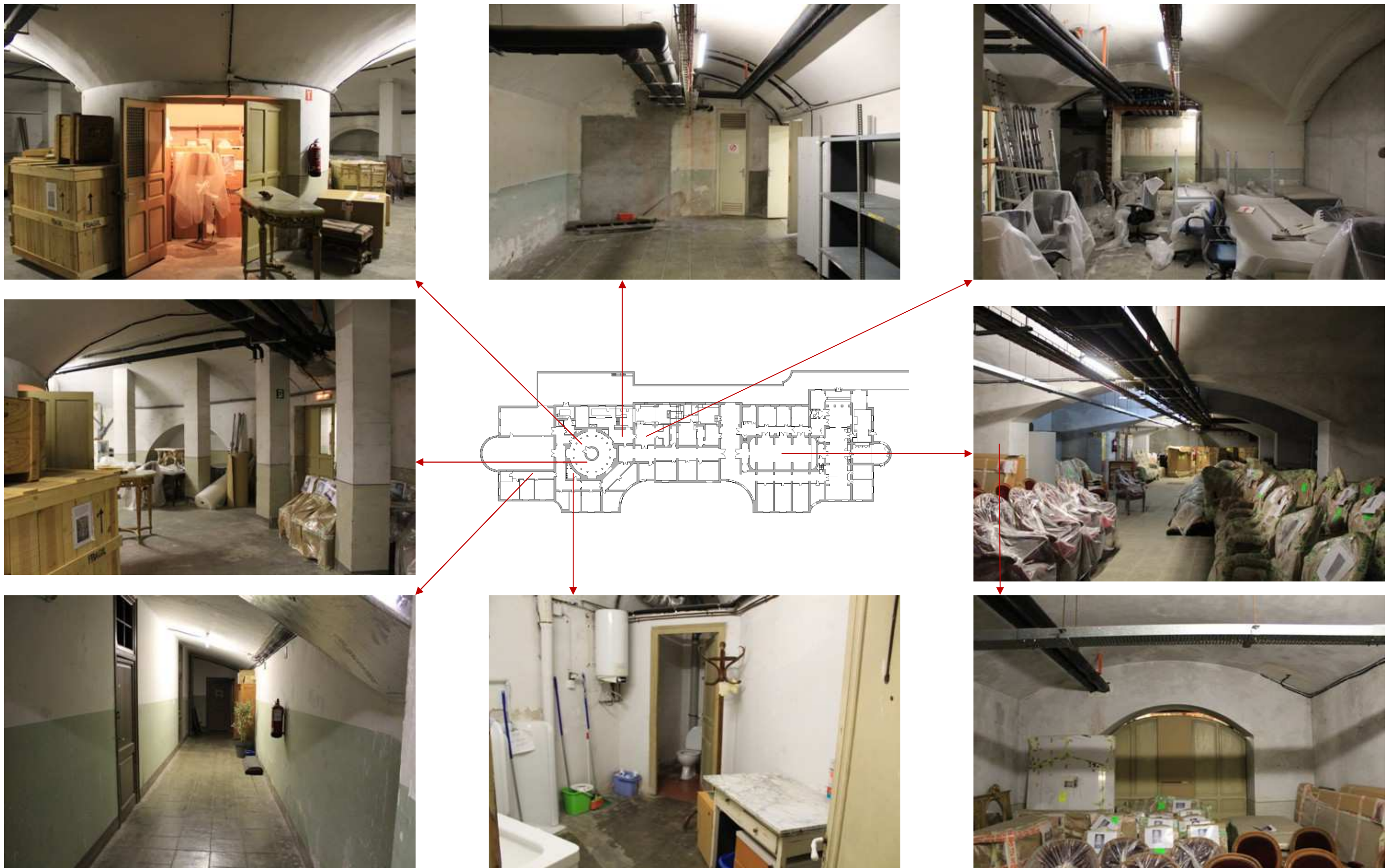
Els murs, que actuen de veritable fonamentació de les plantes superiors, presenten una espessor considerable i estan tots realitzats de maó a trencajunt de mitja peça, tot revestit amb guix lliscat. Cadascun dels murs es concebé com una potent xarxa de contraforts i perforats per grans arcs escarsers que permeten la comunicació intermodular, tram a tram. Val a dir que la major part de murs ha conservat el seu acabat original de la construcció del palau: sostres i murs blancs amb un arrimador pintat de color turquesa rebaixat i ribetejat, al marge superior, amb franges horitzontals de color vermell i verd.

Per la seva banda, el terra pren forma de paviment continu de ciment de pòrtland motllurat com un empedrat de grans lloses rectangulars disposades a trencajunt. A les galeries que creuen longitudinalment l'edifici aquests paviments han estat recentment afectats per l'excavació d'una rasa destinada a canalitzar les noves instal·lacions necessàries per al confort dels despatxos que avui habiten l'edifici.

Pel que fa a d'altres elements d'acabat, en termes generals es conserven les fusteries originals del moment de la construcció de l'edifici; portes i banderes de fusta motllurada a quaters de fusta i vidre pintades de color gris verdós.

Com s'ha dit més amunt, la planta soterrani conserva, deixant de banda algunes excepcions, la seva configuració original, tan pel que fa els materials que conformen els seus acabats com pel que fa la seva estructura de circulacions. La distribució de la planta soterrani s'ha vist molt poc variada en el darrer segle per diversos motius: el palau ha estat tradicionalment infrautilitzat, de manera que aquest tipus d'espais que en un altre context haurien estat sotmesos a constants canvis produïts per les necessitats del seu ús, han mantingut fossilitzada la seva estructura per la que van ser pensada. A més, el fet que aquest laberíntic espai estigui conformat bàsicament de potents parets mestres i voltes de maó que sostenen totes les estructures superiors, tampoc ha permès la realització d'intervencions realment destacables que en variïn l'estructura. Val a dir, tanmateix, que sí que hi ha hagut algun moviment pel que fa envans de menor entitat.

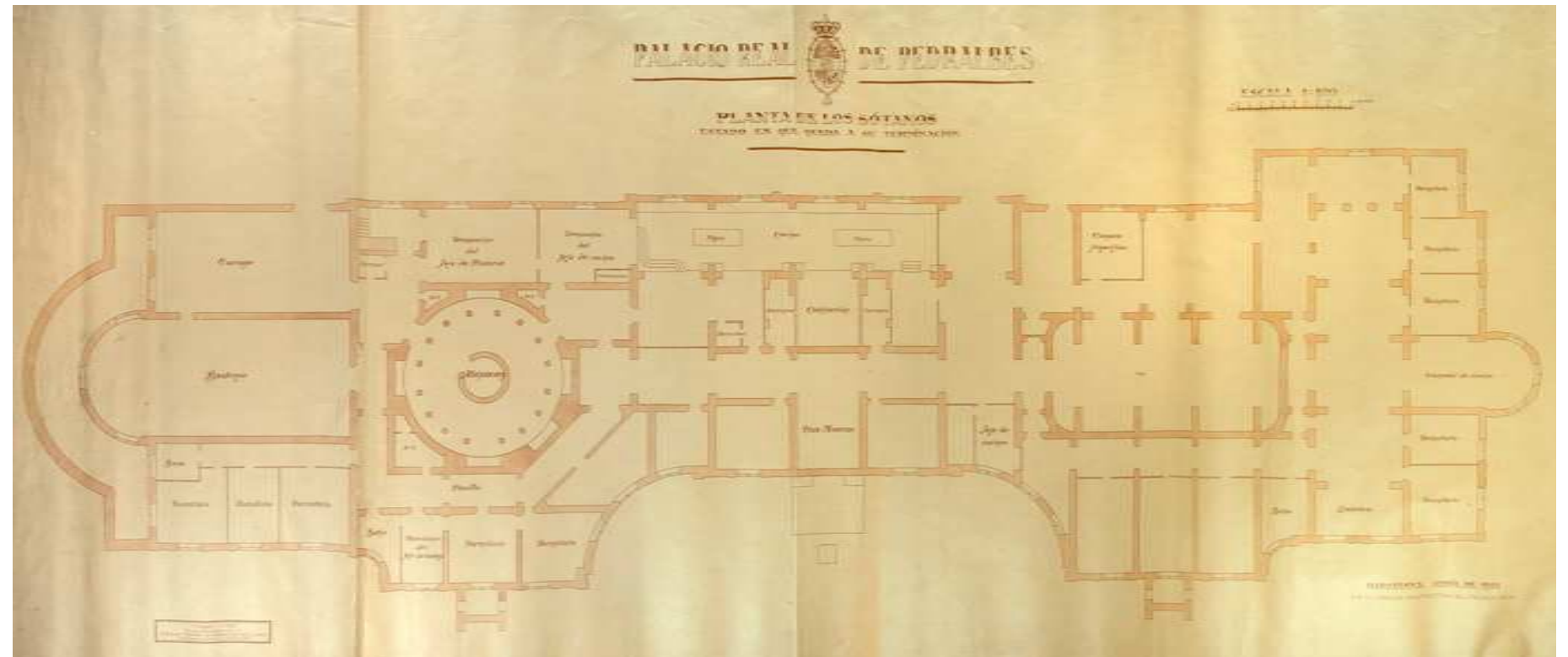

EL MINISTRO DEL TRABAJO CON NUESTRO PRESIDENTE SR. MARTÍNEZ ANIDO, PASEANDO SOBRE LA BÓVEDA DE LOS SÓTANOS

Fotografia del Palau de Pedralbes en construcció l'any 1922. S'hi pot veure el president del Consell de Ministres Martínez Anido circulant sobre les voltes del soterrani. Amb aquesta imatge s'hi pot veure el potent treball de fàbrica de maó realitzat tant en murs de càrrega com en les voltes de maó de pla que, encara avui, sostenen el pes de l'edifici.

Font: Boletín "El Palacio Real de Barcelona". AHCB

En el marc d'aquesta recerca s'ha pogut localitzar, a l'Archivo General de Palacio que Patrimonio Nacional té a Madrid, l'única planta històrica que es coneix en referència al soterrani del palau de Pedralbes. En analitzar-ne la distribució dels seus espais es pot corroborar que no s'ha produït gaires variacions respecte el seu estat fundacional d'època alfonsina.

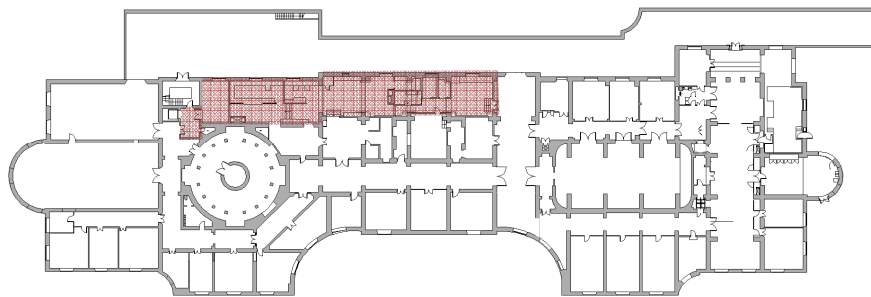

Planta dels soterrani del palau Reial de Pedralbes segons les planimetries dibuixades l'"Oficina Técnica de Ingeniería de L. Novo" l'any 1924. Es tracta de l'únic document històric que parla del passat d'aquesta planta i permet conèixer els usos a que es destinaren cadascun dels espais.

Font: Archivo General de Palacio. Patrimonio Nacional - 1174

Sota la gran rotonda hi havia un gran magatzem circular que deuria estar vinculat a la cuina, que estava en el mateix espai que actualment es troba. Sota el menjador de diari hi havia un espai destinat a garatge, mentre que sota el Menjador de gala, on avui hi ha la sala de màquines, s'hi trobava el celler de palau. Sota el vestíbul central hi havia una fossa sèptica i sota l'escala d'honor la sala de la calefacció, flanquejada per dues carboneres. La resta d'estances apareixen com a dormitoris del personal de cuina, que disposava d'un menjador propi situat a l'extrem de l'ala oriental, on actualment hi ha la sala de control dels Mossos d'Esquadra.

3.5.2. Les cuines de Palau

Descripció

Es tracta d'un espai de grans dimensions, de planta rectangular i amb la particularitat que presenta una cota de circulació variable per la qual, l'extrem més septentrional de l'espai, es troba una mica menys d'un metre excavat a terra. Aquest desnivell, existent des d'època alfoncina, deuria respondre a la necessitat de crear un espai de sostres més alts que ventilés millor i disposés de més espai per a la maquinària i instal·lacions necessàries.

Aquestes estances presenten uns acabats molt modestos i funcionals: les voltes escarseres, llises i emblanquinades, acullen la il·luminació de l'espai, a base de fluorescents. Els murs es presenten totalment revestits de rajola vidrada blanca disposada a junt seguit i el paviment està

realitzat amb rajola ceràmica antilliscant esmaltada de color gris. Es conserven els mobles encastats amb tancaments de fòrmica vermella, així com tots els emmarcaments d'obertures d'alumini i les superfícies de treball d'acer inoxidable. Al bell mig de l'espai s'hi troben els fogons, els forns i una gran campana extractora de fums, així com la cambra frigorífica.

L'espai ha arribat a l'actualitat compartimentat en diverses seccions especialitzades, per mitjà de tot tipus d'envans i tancaments de fusteria d'alumini. Conté un passaplats o petit muntacàrregues que comunica directament amb l'office de palau, on es feien els últims retocs abans de

servir el menjar i se'n disposava el seu servei als menjadors de diari i de gala.

Des de bell antuvi, les dependències més septentrionals del cos central i occidental estaven destinades a "*Cocina, montaplats, despacho del jefe de cocina, despacho del jefe de platería y ascensor*". Val a dir, tanmateix, que cap d'aquests espais ha arribat a l'actualitat amb la seva morfologia original d'acabats. Com és lògic, en tractar-se d'una estança destinada exclusivament al servei de palau, no se'n conserva documentació fotogràfica o projectual, ni tampoc s'ha localitzat referències escrites que parlin directament d'aquells acabats originals.

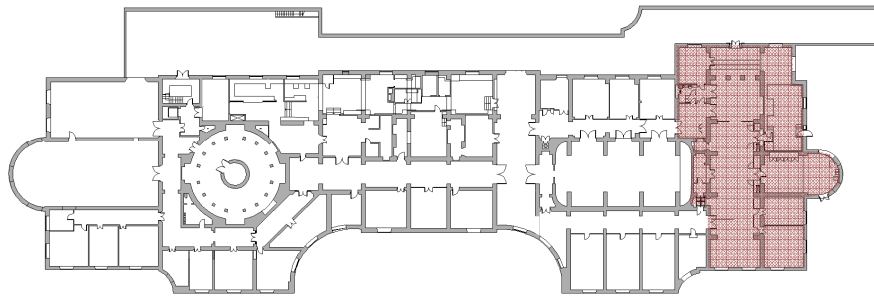

realitzades durant la dècada de 1970, com es pot deduir especialment dels acabats de fòrmica vermella de molts dels seus armaris encastrats.

Les antigues dependències de la cuina deurien ser íntegrament reformades en un moment encara pendent de documentar. Malgrat que no s'ha localitzat documentació que ho certifiqui, durant la dictadura del General Franco, aquest espai recuperà la seva funció original de cuina, per tal de donar servei durant els actes institucionals i la quotidianitat de la família del dictador. Com sovint passa amb aquest tipus d'espai més funcionals i d'ús més intensiu, les cuines deurien viure, al llarg dels darrers anys, diverses intervencions de millora de les seves infraestructures, sense que n'hagin transcendit dades destacables. Malgrat tot, el seu aspecte actual sembla respondre a intervencions

3.5.3. Els vestíbuls

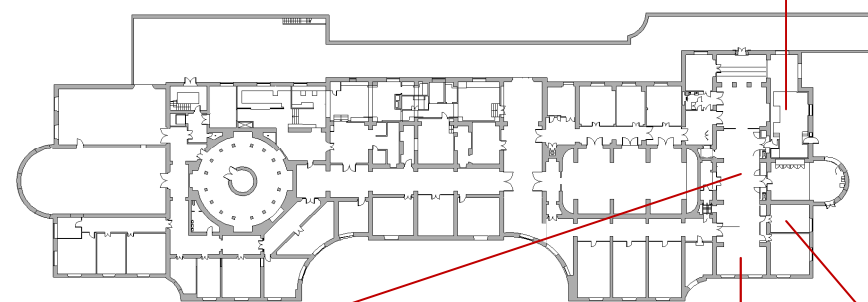
Descripció

D'ençà que l'any 2010 la Generalitat de Catalunya va prendre possessió de l'antic Palau de Pedralbes l'accés a les oficines i despatxos del Departament de Presidència es centralitza des de l'extrem més oriental de la planta sotterrani, compartint aquest espai de recepció amb la Unió per la Mediterrània.

Aquest canvi d'usos s'ha traduït en la darrera gran transformació de la planta sotterrani, que comportà, bàsicament, renovació dels acabats de l'antiga estructura arquitectònica original: murs i sostres han estat emblanquinats, s'han aixecat nous envans de pladur i vidre i els paviments originals de ciment han estat substituïts per grans lloses de ciment continu pintat de color crema.

Després d'aquesta intervenció, la galeria subterrània que sosté l'estructura de l'antiga Avantcambra de Ministres serveix de distribuïdor d'estances relacionades amb la seguretat i la gestió de l'edifici: la sala de control de seguretat dels Mossos d'Esquadra, un office de personal, sales pel servei de neteja i sales de màquines.

3.6. Les façanes

Els exteriors del Palau Reial de Pedralbes conserven, en gran part, la seva morfologia original, malgrat que les seves façanes han estat repintades en diverses ocasions. En termes generals es pot definir uns exteriors inspirats per l'arquitectura classicista d'arrel toscana, desenvolupant un llenguatge arquitectònic proper al de les vil·les campestres italianes.

Descripció

Totes les superfícies exteriors es presenten revestides de morter amb diferents acabats segons la zona de la que es tracta: la planta baixa, com les cadenes d'angle de la resta de l'edifici, presenta la seva superfície motllurada en faixes horitzontals, emulant un carreuat encoixinat de color crema. A la resta, en canvi, els murs es estan lliscats amb estuc llis de color ocre.

La façana principal del cos central, afrontada a sud, destaca per les seves ornamentacions pictòriques en *trompe-l'oeil* que ritmen la façana. Aquests ornaments emulen elements escultòrics i pseudo-arquitectònics en forma de fornícules flanquejades de cariatides sostenint entaulaments trencats rematats per al·legories de l'abundància. La segona planta, que a l'exterior es manifesta com un gran àtic inclòs dins del cornisament de l'edifici, està ritmada per mitjà de grans mènsules en forma de voluta i de motius florals esgrafiats de color grana.

Pel que fa les obertures, totes conserven els seus tancaments en forma de persianes de llibret. Tanmateix, a cada planta presenten una morfologia diferent: la planta baixa s'obre al jardí a través de grans arcs de mig punt; la planta principal ho fa a través de balcons allindanats, mentre que la planta segona ho fa en forma de finestres rectangulars horitzontals. Pel que fa els accessos principals a l'edifici sempre venen remarcats per sengles pòrtics balconers sostinguts per parelles de columnes toscanes pintades de color blanc. Tan la façana sud com la façana nord presenten, a més, galeries porticades de columnes toscanes en alguns trams de la planta principal.

Els balcons de la planta principal s'obren al jardí per mitjà de sengles baranes a base de balustres plans de formigó motllurat, material que s'emprà, també, per les hídries que rematen les cantonades de l'edifici.

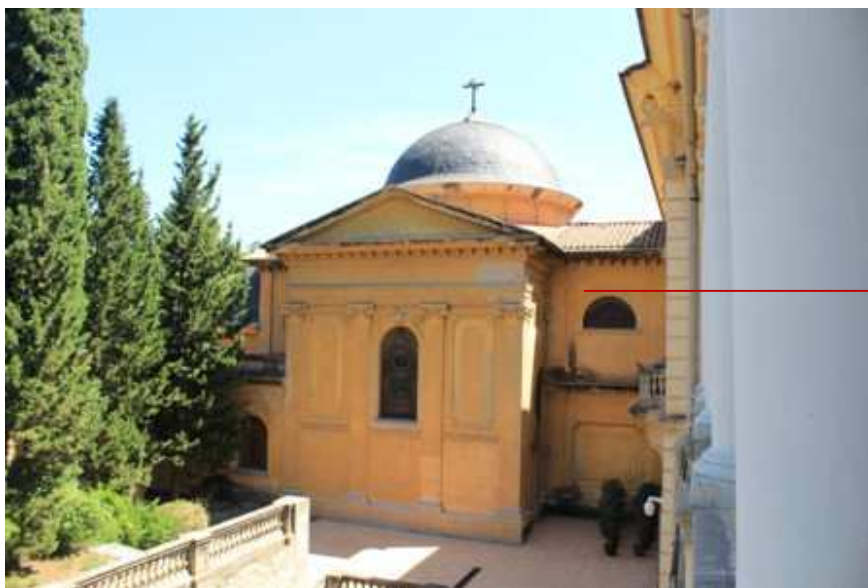
La façana posterior presenta els mateixos acabats que l'anterior, per bé que amb un estat de conservació més precari que ha fet que no es conservin els esgrafiats de la cornisa i que tot d'instal·lacions elèctriques, desaignes i baixants distorsionin la visió de la façana. La planta noble s'obre al fossat d'aquest flanc a través de balcons amb baranes de ferro forjat amb apics de ferro colat antigament daurats i que han perdut els seus colors originals a causa de l'òxid del temps.

El fossat queda cobert, al bell mig del cos central, pel túnel sobre el que es va construir la capella de Palau cobert per una volta rebaixada. En construir-se les noves galeries de cavallerisses l'any 1925 aquest túnel va ser ampliat amb l'addició d'un nou tram cobert amb un forjat de bigueta metàl·lica i revoltons ceràmics arrebossats amb ciment.

Després que la Generalitat prengués possessió de l'edifici l'any 2004 també es va instal·lar una nova passarel·la que uneix el cos oriental del palau amb la nau de les cavallerisses amb la seva estructura de bigueta metàl·lica i llistons de fusta tractada.

En aquest frontis posterior també s'hi poden admirar les façanes laterals de la capella palatina, que destaquen pels seus dos pòrtics en forma de temple tetràstil clàssic, format per quatre pilastres jòniques sostenint un entaulament amb llistons a oves i dards rematat per un frontó triangular ornat amb mènsules. Els capitells de les pilastres destaquen per les seves originals formes ornamentals, a base de querubins alats i garlandes florals. Aquestes peces, com les que formen els quarters motllurats en forma de llistons de fulletes que ritmen la façana, són elements seriats fets de formigó.

La façana oriental presenta les mateixes característiques que la resta, però mereix una especial atenció pel procés de rehabilitació a la que va ser sotmesa l'any 2010 en motiu de la reconversió d'aquest frontis en façana principal de la seu de la Unió per la Mediterrània. Si fins llavors aquesta façana no mantenía cap relació amb el jardí, en aquesta intervenció el finestral que s'obria al cos absidal de l'antiga escala privada va ser reconvertit en un portal amb un cancell metàl·lic i de vidre que comunica el jardí amb el nou vestíbul.

En aquesta intervenció també es va procedir a restaurar tots els revestiments de la façana, incloent les decoracions esgrafiades que encerclaven originalment els marcs dels balcons i els florons que ornaven l'entaulament de la cornisa, que amb el pas del temps s'havien pràcticament esborrat.

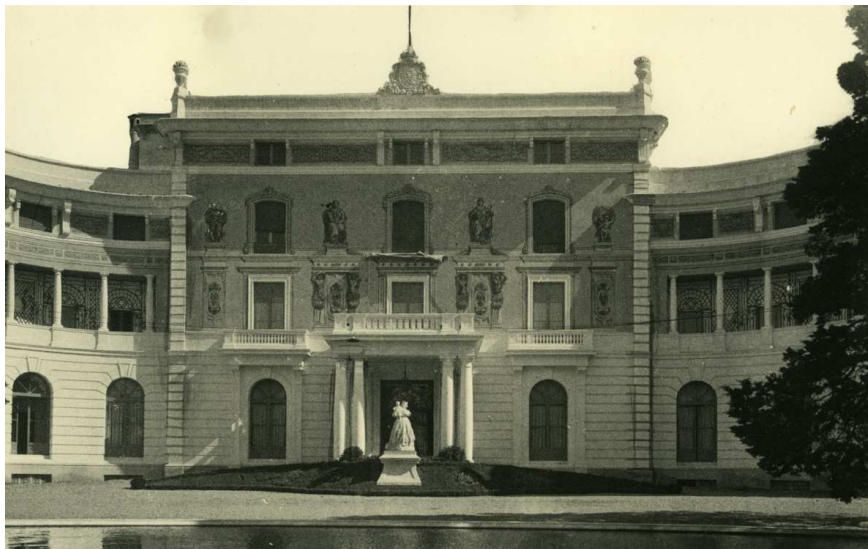

A la columna central, dues fotografies realitzades per Veclus S.L. l'any 2005.

A mà dreta, tres fotografies de l'estat actual de la façana oriental després de la restauració de 2010.

Les façanes i el pas del temps

Façana principal del cos central del Palau en una fotografia d'autoria desconeguda datada l'any 1924 desconegut.

Fons: AFB – C-026-180

Com s'ha dit més amunt, més enllà de les evidents intervencions relacionades amb el manteniment de les façanes, ben poques han estat les obres realitzades que afectessin de manera directa els exteriors de l'antic Palau Reial de Pedralbes.

En termes generals, la façana principal conserva exactament la mateixa composició d'obertures i el mateix joc de plens i buits sense que s'hagin produït variacions importants. Val a dir, tanmateix, que les fotografies històriques ens parlen de petites transformacions que val la pena enumerar en aquest breu repàs cronològic.

En el seu moment inaugural, l'edifici d'època alfonsina ja es trobava precedit pel parterre en pendent que salva el desnivell entre el pòrtic principal i el jardí. En aquells moments aquest accés noble ja estava precedit per l'escultura d'Agapit Vallmitjana amb el retrat d'Isabel II presentant el seu fill Alfons XII. Val a dir que, poc després, l'any 1925 aquesta escultura va ser flanquejada per dos lleons de marbre blanc sobre pedestals de jaspis de colors.

El canvi més rellevant entre l'estat actual d'aquesta façana i el seu estat original és que les galeries porticades de la planta principal presentaven els seus murs revestits amb enreixats de fusta motllurada de jardí. Aquestes estructures, destinades a l'emparrat de rosers, no deuriem pas

Fotografia realitzada l'any 1925 per la Sociedad de Atracción de Forasteros. En ella s'hi pot veure en detall les gelosies que tancaven les galeries porticades de la planta principal, així com els enreixats de roserar que cobrien llurs murs de tancament.

Fons: AFB – C-026-177

utilitzar-se mai amb aquesta finalitat, perquè en fotografies de la dècada de 1950 continuen apareixent buides. Noti's, a més, que aquestes galeries estaven protegides de les mirades indiscretes per sengles gelosies de ferro forjat de color blanc o daurat.

Durant la II República i la reconversió de l'edifici en museu, aquestes estructures mantingueren la seva fesomia original. Tanmateix, aquell canvi de paradigma polític va portar a la retirada de l'escultura d'Isabel II de la porta principal de l'edifici. Aquella escultura va ser substituïda pel

nu femení agenollat que Joan Borrell havia esculpit en marbre l'any 1916. En aquell mateix moment, el frontó del pòrtic d'accés principal va passar a acollir les lletres en llautó que deien "MVSEV DE LES ARTS DECORATIVES".

Inauguració de l'Exposició de la col·lecció Maria Regordosa el dia 2 de Juny de 1935. En aquesta fotografia de Carlos Pérez de Rozas s'hi pot veure el cartell del museu i les gelosies dels pòrtics.

Fons: AFB – DdB-1563-002

El nu femení de Joan Borrell segons fotografia del 24 de juny de 1936, feta per Jaume Biosca.

Fons: AFCEC - G-58-1079

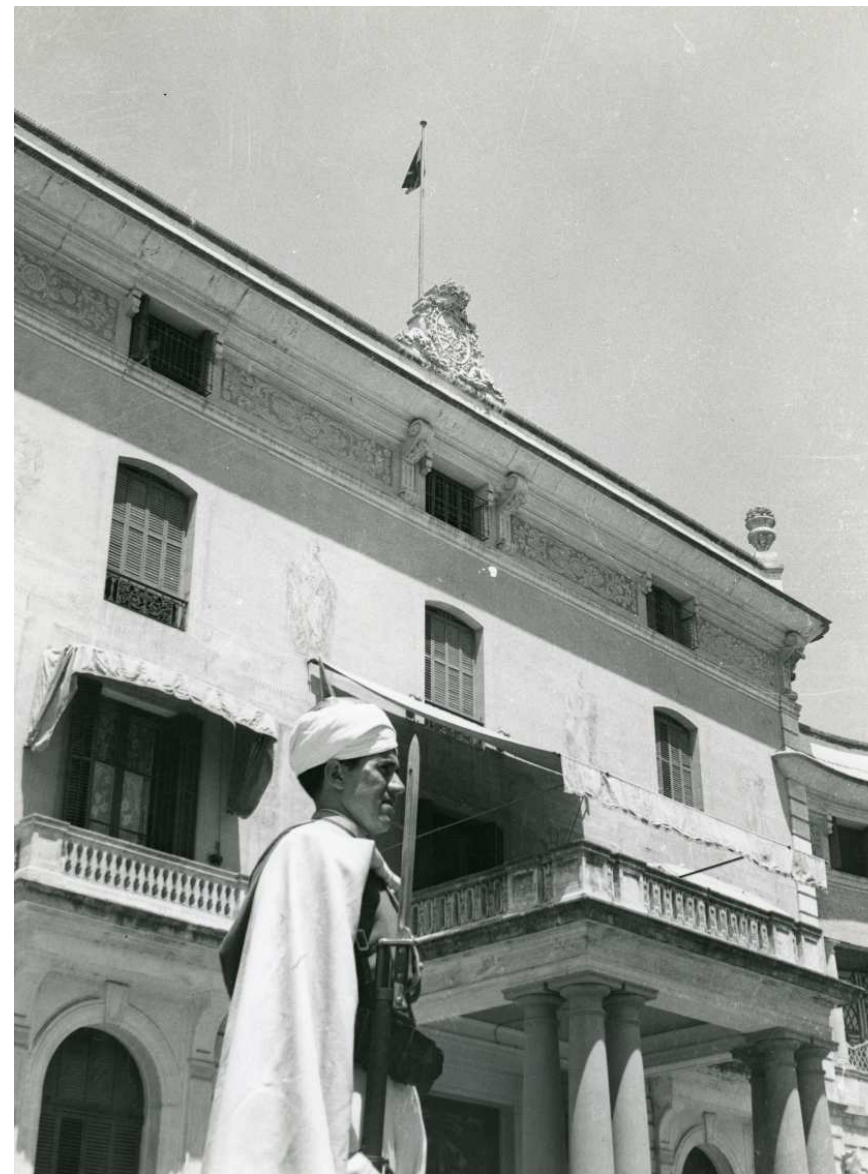

Fotografia del retorn de Carmen Polo de Franco a Madrid el dia 28 de juny de 1947. En aquesta imatge de Carlos Pérez de Rozas s'hi aprecia que el nu de Joan Borrell continuava presidint el pòrtic.

Fons: AFB – 36669

Durant els primers anys del Franquisme, la conversió de l'edifici en residència oficial del dictador no es traduí en canvis importants respecte la seva configuració exterior. Tan sols es van retirar les lletres que anunciaven el clausurat Museu de les Arts Decoratives, però no així l'escultura de Joan Borrell, que es mantingué en el pòrtic fins que, a inicis de la dècada de 1950 va ser substituïda de nou pel retrat d'Isabel II presentant el seu fill Alfons XII, obra d'Agapit Vallmitjana. En aquell mateix temps es van instal·lar, en els finestrals dels antics Dormitoris Reials, unes veles que protegien del sol i la calor les estances que servien per allotjar el dictador.

En fotografies realitzades a finals de la dècada de 1970 es pot apreciar com aquestes veles i tendals ja havien desaparegut i, també, que les galeries porticades de la planta primera havien perdut les seves gelosies i emparrats originals. Aquests no han estat restituïts en les successives restauracions de l'edifici, ni tan sols quan, ja en període democràtic, es va repintar de color ocre la façana principal.

Guardia Mora davant de la façana de Palau en motiu de la visita de Franco a Barcelona el 15 de Juny de 1952. En aquesta fotografia de Carlos Pérez de Rozas s'hi pot veure, a l'angle inferior, que l'escultura d'Isabel II havia tornat de nou al pòrtic principal, que les galeries de la planta primera mantenien les seves gelosies originals i que els antics dormitoris reials s'havien protegit amb tendals.

Fons: AFB – 73806

La façana del Palau Reial després de la mort del dictador Francisco Franco. En aquesta imatge presa pel departament d'urbanisme de l'Ajuntament el novembre de l'any 1979 s'hi pot comprovar que ja havien estat retirades les gelosies de la galeria porticada de la planta principal.

Fons: AFB – Urb-5266

La façana principal de l'Antic Palau Reial després que l'Ajuntament democràtic restituís l'edifici com a seu d'actes institucionals. Fotografia realitzada per Rafael Escudé l'any 1985.

Fons: AFB – 14775-14832

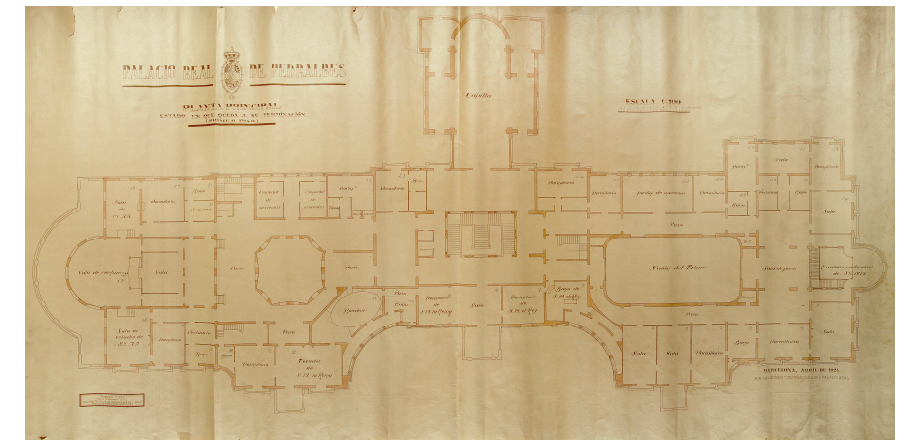
4. CONCLUSIONS

L'antic Palau Reial de Pedralbes és un testimoni viu de gairebé 100 anys d'història contemporània de Barcelona: El seu emplaçament a Les Corts es remunta a una època en què aquest barri actualment densament poblat era un conjunt d'hortos i camps amb comptades masies i “*quintas de recreo*”. L'antiga masia de Can Custó, amb arrels al s. XV, va ser adquirida i reconvertida en mansió d'estiueig per l'industrial Joan Güell i Ferrer, gràcies a la intervenció de l'arquitecte Joan Martorell. Amb el temps, el seu fill Eusebi Güell adquiriria les terres dels masos del voltant per tal d'annexionar-les a la seva finca d'estiueig a Les Corts, contractant l'arquitecte Antoni Gaudí per a la construcció de noves tanques i pavellons d'accés a la propietat.

D'ençà que el Palau Reial de Barcelona s'incendià el Nadal de 1875, la Casa del Rei no disposava d'una residència fixa a la Ciutat Comtal, de manera que l'any 1919, Joan Antoni Güell i López, fill d'Eusebi, va oferir les seves antigues terres de Les Corts per a la construcció d'un nou Palau Reial. La “*Comisión constructora del palacio Real de Barcelona*”, liderada pel mateix Joan Antoni Güell i Josep Maria Lacoma, van encarregar el projecte del nou palau reial a l'arquitecte Eusebi Bona, que l'any 1920 va realitzar els primers esbossos projectuals.

Aquestes planimetries, que fins ara no havien vist la llum, han estat localitzades en el marc de la present investigació a l'Archivo General de

Palacio que Patrimonio Nacional preserva a Madrid. Aquells primers projectes no contemplaven la construcció d'una capella ni d'unes cavallerisses i, a més, demostren que Eusebi Bona assentà també les bases per al disseny d'un jardí que més tard reprendria el famós paisatgista Rubió i Tudurí.

L'any 1921 Eusebi Bona es va fer càrrec de la direcció facultativa dels treballs de construcció de l'edifici, pel qual va tornar a realitzar noves planimetries conservades al Col·legi Oficial d'Arquitectes. Aquelles planimetries ja preveïen la construcció d'una capella adossada. Dita capella, tanmateix, seria dissenyada pel deixeble d'Eusebi Bona, l'arquitecte Manuel Mújica, com s'ha pogut saber recentment gràcies a la nova historiografia.

Les obres de construcció de l'edifici es van produir, no exempts de problemàtiques organitzatives i econòmiques, entre 1921 i 1924. En aquell procés delicat i costós, Eusebi Bona acabà rebutjant la direcció de les obres, passant el seu càrrec a l'arquitecte Francesc de Paula Nebot, ja a finals de 1922. En la ornamentació dels interiors de l'edifici hi tingueren un paper clau els decoradors Santiago Marco, Francesc Labarta i Salvador Alarma.

En el marc d'aquesta recerca s'ha localitzat, també a l'Archivo General de Palacio, uns valuosíssims plànols signats per la “*Oficina Técnica de Ingeniería de L. Novo*”, presumptament aprovats pel director de les obres Francesc de Paula Nebot, que aporten molta informació a l'entorn de la fesomia original de les estances i les seves lògiques circulatòries. A més, aquests plànols detallen, planta a planta, els usos de les principals estances, el que ha permès conèixer una mica millor com han anat variant els usos de parts concretes de l'edifici d'ençà de la seva mateixa construcció.

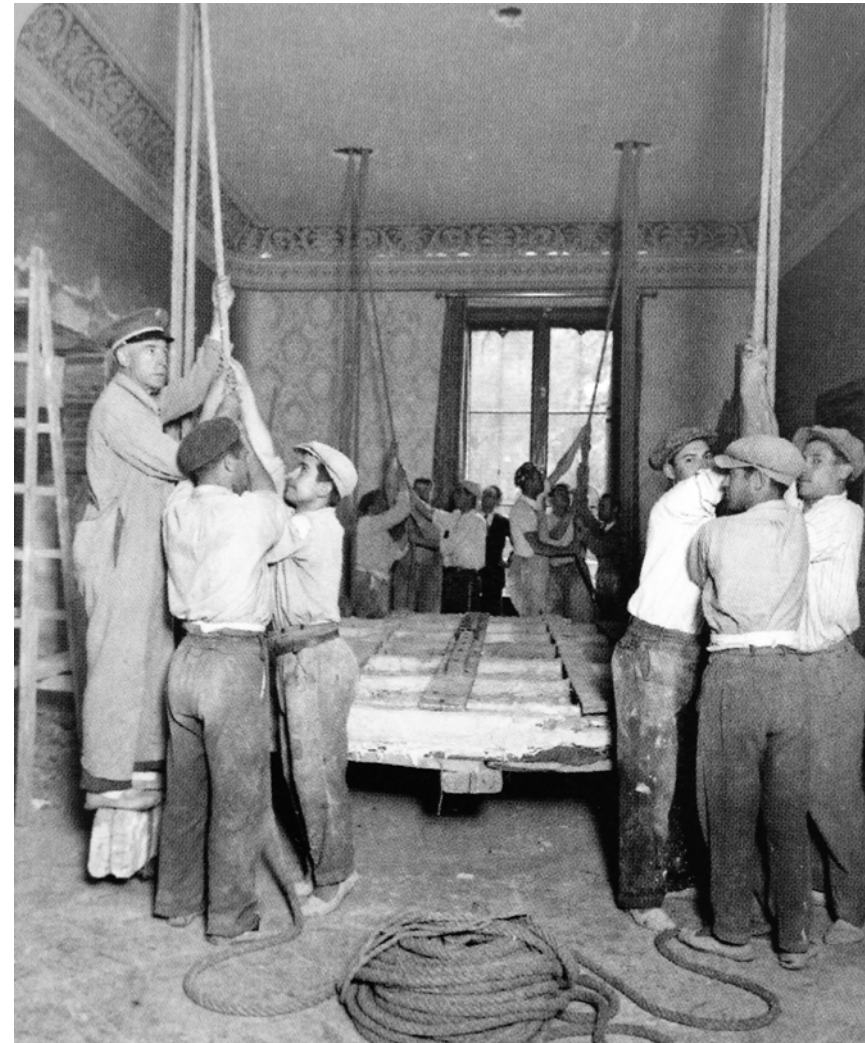

El nou Palau Reial va ser inaugurat el 12 de maig de 1924, aprofitant una vinguda de la família d'Alfons XIII a Barcelona. Tanmateix, les obres no es donaren per acabades definitivament fins el 14 de juny de 1926, quan l'ajuntament cedí la propietat del palau al Real Patrimonio de la Corona de España. En aquest any es van acabar d'enllestir els agençaments interiors, amb estances com el Boudoir de la Reina, que originalment era d'estil Art Déco i va ser reaprofitat d'un estand en forma de saleta de te que Santiago Marco i Tomàs Aymat havien presentat a l'Exposició Internacional del Moble i Decoració d'Interiors. Aquella estança tingué, però, una presència fugaç, donat que el mateix any 1926 ja havia estat substituïda pel boudoir Lluís XVI que ha arribat a l'actualitat.

En aquelles mateixes dates, vers el 1925, es va construir el cos de cavalierisses i el garatge de cotxes i carruatges de la part posterior de la finca, del que s'ha localitzat ben poques notícies. Poc temps després, es va convertir el menjador de diari en sala privada per a la Reina Victòria Eugènia, contractant la decoració a l'empresa "Flyers Ltd", segons s'ha pogut saber en primícia al llarg de la present recerca.

Amb tot, la Família Borbó gaudí ben poc d'aquesta nova residència barcelonina i de totes les seves estances i estructures que tan havien costat de materialitzar. Pocs dies després de la proclamació de la II República, el dia 22 d'abril de 1931, el govern central va confiscar l'edifici i el va cedir a l'Ajuntament de Barcelona, convertint l'edifici en "Monumento histórico-artístico de interés nacional".

En aquest marc, el president de la Junta de Museus, Joaquim Folch i Torres, va promoure el trasllat a Pedralbs del Museu de les Arts Decoratives que s'havia vingut gestant a l'Arsenal de la Ciutadella, en un

nou marc més apropiat pel seu aspecte àulic. Així, l'agost del mateix any 1931 l'Ajuntament cedí la planta baixa de l'ex-palau reial per a convertir-lo en nova seu del Museu d'Arts Decoratives. Amb tot, aquesta seu també acabà allotjant-se en algunes dependències de la planta principal, on s'hi farien, al llarg de 1932, importants obres d'arranjament per a la col·locació de notables pintures murals dels segles XVIII i XIX de la mà d'artistes com Francesc Pla el Vigatà, Joseph-Bernard Flaugier o Pau Rigalt. A més, també es van agençar altres espais de la planta primera, com els antics vestíbuls de l'ala oriental i l'antiga alcova de la Reina Maria Cristina, reconvertits en espais museístics. El nou Museu de les Arts Decoratives obriria les portes després de la seva inauguració oficial el 18 de desembre de 1932.

Paral·lelament, a la segona planta de l'ex-palau reial, i a l'ala occidental de la primera planta, s'hi va passar a instal·lar la Residència Internacional de Senyorettes Estudiantes, amb places per a fins a seixanta noies. Les

antigues dependències de servei de la planta segona, així com les antigues estances dels Infants d'Espanya a la planta primera deurien ser senzillament adaptades al nou ús, sense que es produïssin intervencions destacades, més enllà de la construcció d'un nou accés independent i la configuració d'una nova instal·lació de calefacció.

La tardor de 1937, en el context de la Guerra Civil Espanyola, el Govern de la República es va traslladar a Barcelona, convertint el Palau Reial en residència oficial de Manuel Azaña i de Juan Negrín. En aquest context, els objectes i mobles que formaven la col·lecció del Museu d'Arts Decoratives van ser evacuades a Olot.

El 26 de gener de 1939 les tropes franquistes entraren a Barcelona i tan sols un mes després, el 21 de febrer, el General Francisco Franco, nou cap de l'Estat, va escollir el Palau de Pedralbes com a residència oficial. Així, aquell edifici que continuava sota titularitat de l'Ajuntament de Barcelona, va rebre la visita del dictador en fins a catorze ocasions, fins l'any 1975.

Tot sembla indicar que el Palau va mantenir intacta la seva fesomia durant els primers anys del Franquisme i no va ser fins el Desarrollismo que els arquitectes municipals Joaquim Vilaseca, Joaquim de Ros i Antoni Lozoya començaren un curiós procés de reddecoració de l'edifici. En les campanyes realitzades especialment entre 1963 i 1966 algunes estances van ser aplacades amb marbres i es van renovar entapissats i motllures daurades que venien a enriquir el conjunt ornamental de l'edifici. En aquest context, per exemple, es revestí de marbre la rotunda petita, es va dotar de tapissos i *boiseries* els antics corredors de servei i les sales daurada i blava, així com el menjador de gala.

Val a dir que va ser mitjançant aquell procés que l'edifici combinaria els seus usos residencials del cap de l'Estat amb nous usos museístics que, des de 1960, anaven destinats a obrir al públic les estances més nobles de la planta baixa i algunes dependències de la planta principal. En aquell marc es van produir obres com el cegament del pòrtic de la gran rotonda i el cegat del celobert de la planta principal del cos occidental.

A banda de les intervencions i redecoracions puntuals dels espais àulics del Palau, també va ser durant el Franquisme que es modernitzaren les instal·lacions de les cuines del soterrani i l'office de la planta baixa, així com es renovà la pavimentació de les plantes segona i tercera, acabats que han perviscut fins l'actualitat.

Després de la mort del dictador, el Palau Reial caigué en el desús fins que l'any 1981 en prengué possessió l'Àrea de Relacions Ciutadanes amb la finalitat de convertir-lo en escenari protocol·lari de l'Ajuntament i per a la consecució d'exposicions obertes al públic.

L'any 1990 la planta primera i segona de l'ala occidental va ser renovada per l'Ajuntament amb la finalitat d'acollir les sales d'exposició, les dependències i magatzems del Museu de Ceràmica, que fins llavors es trobava al MNAC. En aquell procés, les antigues dependències dels Infants d'Espanya i els espais de comunicació annexos van ser totalment repintats de blanc, amagant els seus acabats originals.

Poc temps després, el 2 de maig de 1995, la planta baixa i la planta primera de l'ala oriental del palau van tornar a obrir les seves portes convertides, de nou, en seu del Museu de les Arts Decoratives. Aquella

institució tornà a Pedralbes després que, durant el Franquisme, les seves col·leccions haguessin estat exposades al Palau de la Virreina. La reobertura del nou Museu d'Arts Decoratives implicà la realització d'importantes obres a l'ala oriental, on moltes estances prengueren el seu aspecte actual, amb els murs blancs i els cel rasos blaus. A tall d'exemple dels importants canvis que suposà la museïtzació de l'espai, es pot dir que en aquella campanya l'antic bany d'Alfons XIII es convertí en consigna del museu.

Amb el temps, el Museu d'Arts Decoratives també prendria possessió de les estances de la segona planta del cos central, que serien sotmeses a enderrocs, repavimentacions i repintats dels murs per tal de donar lloc a amplis espais destinats a la consecució d'exposicions temporals.

El 1998 la gran rotonda va ser sotmesa a un procés de restauració que permeté recuperar el seu aspecte original perdut el 1968.

A les acaballes de l'any 2004 l'Ajuntament cedí l'ús parcial del Palau de Pedralbes a la Generalitat de Catalunya, que prendria possessió de les antigues cavallerisses i algunes estances de l'ala oriental per als usos de representació del Departament de la Presidència i els serveis de protocol. Aquella cessió comportà la rehabilitació dels despatxos del Rei i la Reina, així com la de l'avantcambra de ministres, que perdrien els seus acabats i mobiliari originals per donar lloc a l'actual aspecte. El mateix succeiria en d'altres espais de menor entitat, com la sala daurada i la sala blava, a l'ala occidental de la planta baixa.

El març de l'any 2010 la Generalitat va formalitzar la cessió parcial del Palau de Pedralbes a la Unió per la Mediterrània, el que comportaria la rehabilitació integral de la planta segona de l'ala oriental, així com la

creació d'un nou accés directe des del jardí per mitjà de la transformació de l'antiga escala privada del Rei.

L'any 2011 el Museu d'Arts Decoratives reobrí, després de consolidar i restaurar-ne els acabats decoratius i agençament moble, els Dormitoris Reials. Malgrat tot, el museu tancà les seves portes el 2014, quan es va fer efectiu el seu trasllat a la Plaça de les Glòries, ja sota el nom de Museu del Disseny. Aquell trasllat és l'arrel de l'actual estat de conservació de moltes de les dependències de la planta primera de l'ala oriental i de les que formen el cos central a la segona planta. Aquest trasllat comportà l'arrencament de les pintures històriques que des de 1932 s'exposaven allí, el que suposaria, també, la destrucció dels emmarcaments i bastidors que serviren per fixar-los.

5. BIBLIOGRAFIA

BOU, Lluís (2005) *Itineraris. Les Corts I: Des de l'època medieval fins al segle XIX*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

CAPSIR, Josep (2018) "La manufactura de Tomàs Aymat a l'Exposició Internacional del Moble i Decoració d'Interiors del 1923" a *Revista Datatèxtil*. Núm. 38. Barcelona: Circuit de Museus Tèxtils i de Moda a Catalunya.

CAPSIR, Josep (2012) "Els Dormitoris Reials d'Alfons XIII de Borbó i Victòria Eugènia de Battenberg al Palau de Pedralbes" a revista *Estudi*, núm. 15. Barcelona: Associació per a l'Estudi del Moble.

CAPSIR, Josep (2008) *El Museu de les Arts Decoratives de Barcelona. 1932-2007. 75 anys*. Barcelona: Institut de Cultura de Barcelona.

CASALS, Vicente (2011) "Manuel Mujica Millan y el Urbanismo novecentista en Cataluña, 1917-1927" a *Biblio 3W. Revista bibliogràfica de Geografia y Ciencias Sociales*. Vol XVI. Núm. 925. Barcelona: Universitat de Barcelona.

CASANOVAS, Rossend (2017) "Informe relatiu al valor patrimonial del paper pintat *Psique i Amor* situat al cos central de la segona planta del Palau de Pedralbes" a *Informes dels béns patrimonials existents al Palau de Pedralbes als espais antigament ocupats pel Museu de les Arts Decoratives, Museu de Ceràmica i Museu Tèxtil i de la Indumentària*. Barcelona: Museu del Disseny de Barcelona (no publicat).

DD.AA. (2017) *L'abans de Les Corts. Recull Gràfic 1875-1979*. Barcelona: Editorial Efadós.

DD.AA. (1924) "Extraordinario dedicado al Palacio Real de Pedralbes que Barcelona ofrece a SS.MM. los reyes de España", a *Revista Lyceum*. Any IV, núm. 31. Barcelona: Cercle del Liceu.

DD.AA. (1921-22) *Boletín del Palacio Real de Barcelona*. Butlletí editat en cinc volums. Barcelona.

MARJANEDAS, Albert (1989) *Els Jardins del Palau de Pedralbes*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

NAVARRO, Imma (1993) *Masies de les Corts: Torres, masos i altres cases*. Barcelona: Arxiu Municipal del Districte de les Corts.

PIERA, Mònica (2012) "Cama de la Reina Victoria Eugenia" a revista *Estudi*, núm. 15. Barcelona: Associació per a l'Estudi del Moble.

PLANAS, Josefina (1981) *Pedralbes, Corte de España*. Barcelona: Publicaciones del Palacio Real de Pedralbes.

TARÍN-IGLESIAS, José i PLANAS, Josefina (1974) *El Palacio de Pedralbes y el Palacete Albéniz*. Madrid: Editorial Patrimonio Nacional.

VALENTÍ, Joaquim (2003) "L'arquitecte begurenc Eusebi Bona i l'evolució de la seva obra" a *Revista de Girona*. Núm. 218. Girona: Diputació de Girona.

6. FONS DOCUMENTALS

En aquest apartat s'especifiquen els fons arxivístics i documentals consultats en el marc de la recerca realitzada durant la investigació, que fan referència d'una manera explícita a l'evolució històrica de la finca objecte d'estudi. Com s'ha pogut veure en les pàgines referents, es tracta, bàsicament, de planimetries projectuals i materials escrits en forma d'expedients d'obres, així com nombrosos documents fotogràfics.

6.1. Arxius consultats

Archivo General de Palacio. Patrimonio Nacional	(AGP)
Arxiu de la Universitat Autònoma de Barcelona	(AUAB)
Arxiu Fotogràfic de Barcelona	(AFB)
Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya	(AFCEC)
Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona	(AHCB)
Arxiu Mas	(AM)
Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona	(AMCB)
Arxiu Municipal del Districte de Les Corts	(AMDC)
Biblioteca de Catalunya	(BC)
Càtedra Gaudí	(CG)
Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya	(COAC)
Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya	(ICGC)

6.2. Referències documentals

AGP:

- Sèrie de plànols:
 - o 1140
 - o 1158
 - o 1159
 - o 1160
 - o 1161
 - o 1162
 - o 1164
 - o 1165
 - o 1166
 - o 1170
 - o 1171
 - o 1172
 - o 1173
 - o 1174
 - o 5585
 - o 5932
- Sèrie visites oficials de Francisco Franco:
 - o 10226236 – 10226394.

AUAB:

- Fons de postals Joan Gómez Escofet.

AFB:

- AFB3-030 Fons Antonio Rué Dalmau.
- AFB3-047 Fons Esteve Puig Pascual.
- AFB3-076 Fons Juan Lapuente Belenguer.
- AFB3-114 Fons Diario de Barcelona.
- AFB3-129 Fons Josep Maria Sagarra Plana.
- AFB3-145 Fons Sociedad de Atracción de Forasteros.
- AFB4-212 Col·lecció de positius sobre paper de l'AFB.
- G147 - Fons Publicitat i Imatge.
- L100 - Fons de Cultura.
- Q100 - Fons d'Urbanisme i obres.

AFCEC:

- Fons Jaume Biosca i Juvé.

AMCB:

- Sèrie Actuació sobre Patrimoni:
 - o Q147 - 6336
 - o Q147 - 6348
 - o Q147 - 10120
- Sèrie Foment interior:
 - o Q136 - 1027
 - o Q136 - 1209/2
 - o Q136 - 789
 - o Q136 - 1608
 - o Q136 - 2551
 - o Q136 - 1204
 - o Q136 - 129
 - o Q136 - 1449
 - o Q136 - 103
 - o Q136 - 1052
 - o Q136 - 1178
 - o Q136 - 252
 - o Q136 - 368
 - o Q136 - 167
 - o Q136 - 2461
- Sèrie Patrimoni Municipal
 - o J100 - 1556
 - o J100 - 1570
 - o J100 - 1567
 - o J100 - 1557
 - o J100 - 1558
 - o J100 - 1559
- Sèrie Secció de Cultura
 - o 179/1
 - o 179/2
 - o 179/3

COAC:

- Fons Eusebi Bona (C-895 / 207).
- Fons Francesc de Paula Nebot (C-192 / 145).

ICGC:

- Fons Família Cuyàs.
- Fons Josep Gaspar i Serra.
- Fons Gonzalo de Reparaz Ruiz.

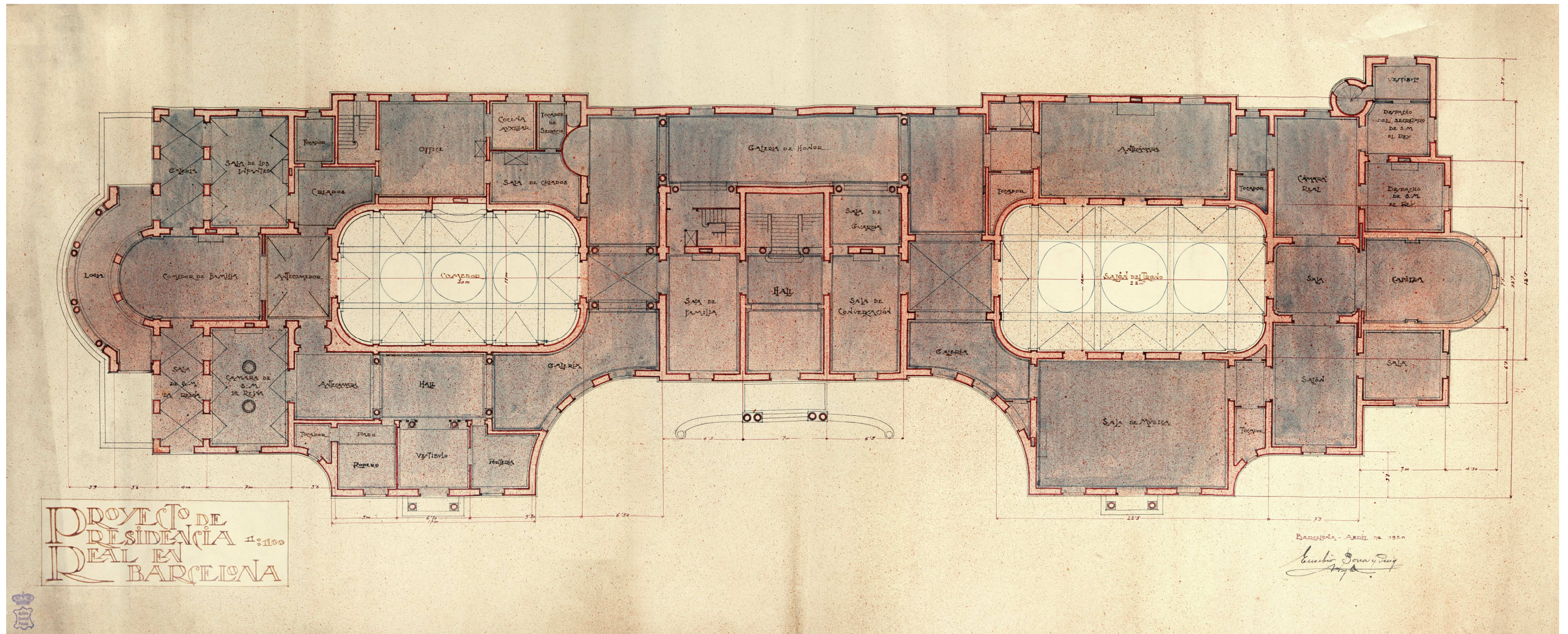
7. ANNEX DOCUMENTAL

Reproducció de la documentació referida al Palau Reial de Pedralbes localitzada al Archivo General de Palacio – Patrimonio Nacional. La documentació es lliura també a l'annex documental digital, amb cada document en pdf. El drets de les imatges s'han sol·licitat, exclusivament, per a aquest treball de recerca sense ànim de lucre i no poden reproduir-se per cap mitjà ni fer-se servir en cap d'altra obra sense demanar un nou permís a Patrimonio Nacional.

El buidatge de plànols és exhaustiu, no així el de fotografies de les visites i estades oficials del general Franco al Palau, de les quals només se n'ha reproduït una mostra resrepresentativa.

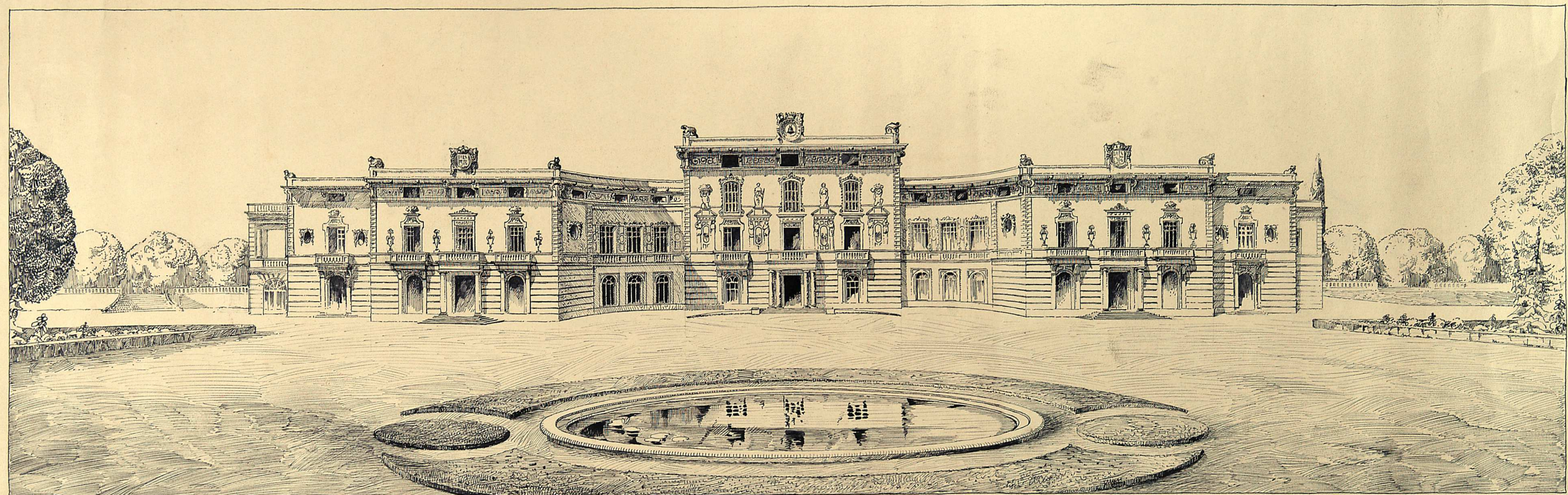
"Proyecto de residencia real en Barcelona". Dibuixat l'abril de 1920 per l'arquitecte Eusebi Bona.

Patrimonio Nacional. Archivo General de Palacio. Plànol 1158.

"Proyecto de residencia real en Barcelona". Dibuixat l'abril de 1920 per l'arquitecte Eusebi Bona.

Patrimonio Nacional. Archivo General de Palacio. Plànol 1159.

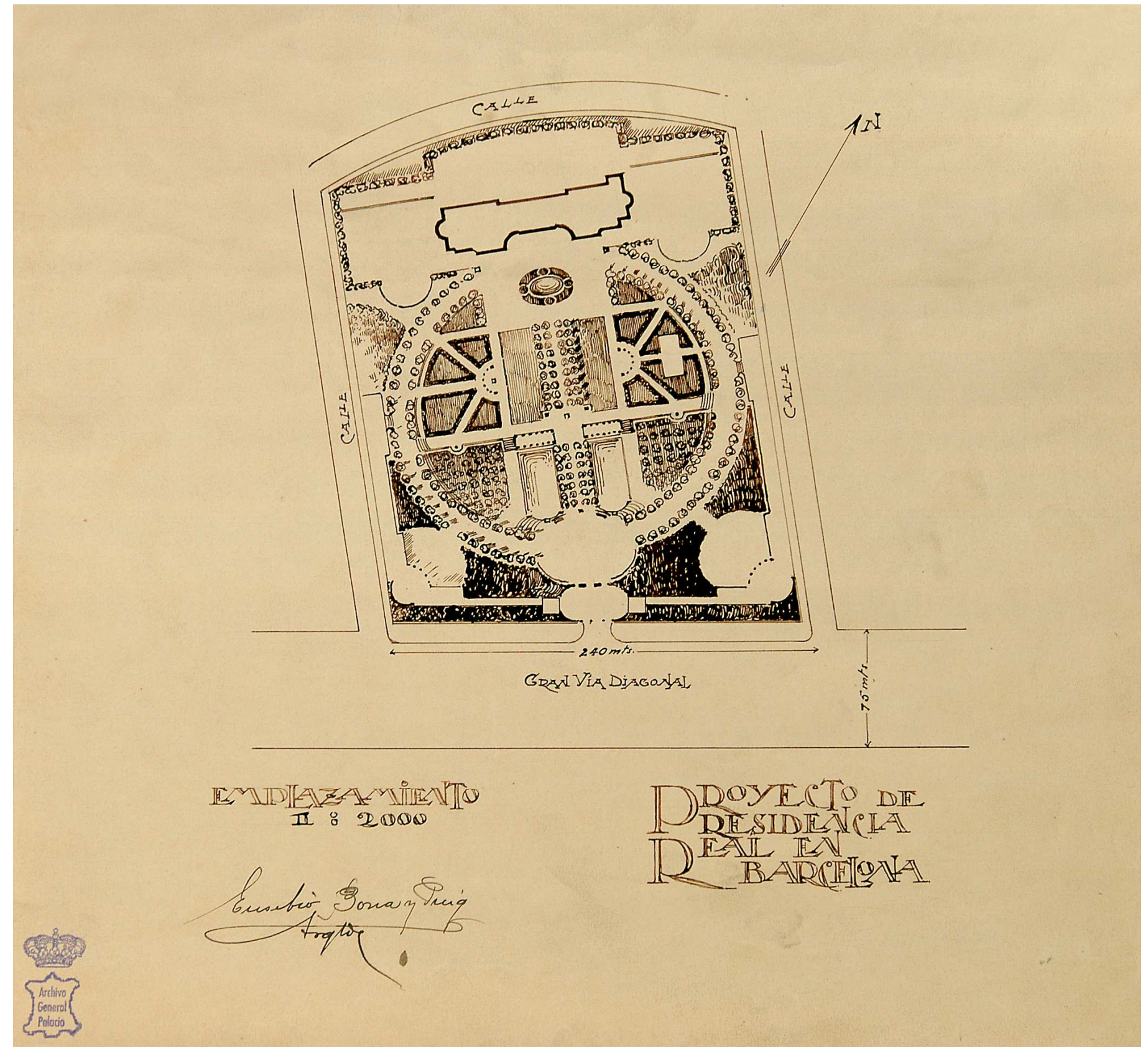
BARCELONA - ABRIL DE 1920

Eusebio Donay Puy
Ing.

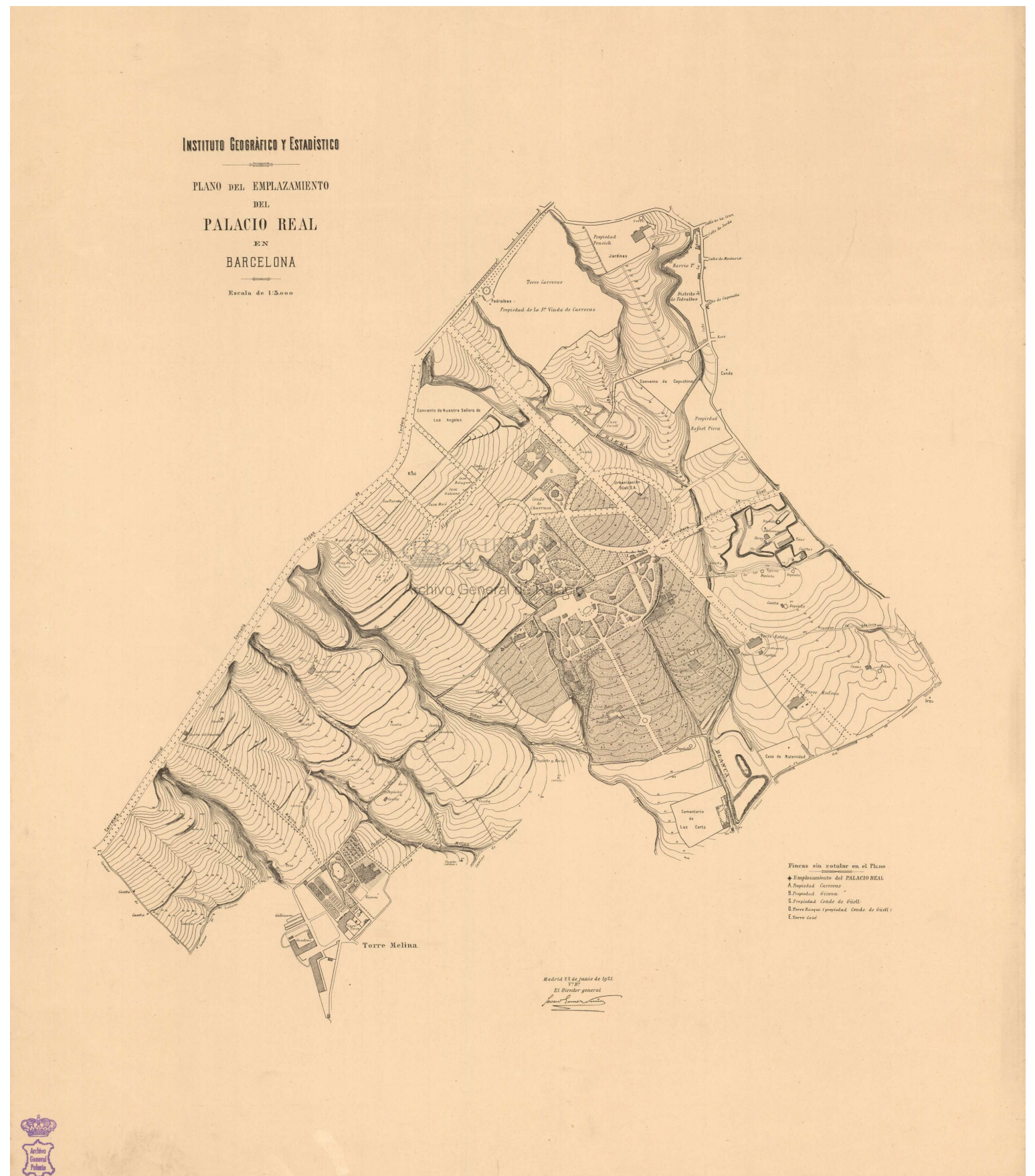
"Proyecto de residencia real en Barcelona". Dibuixat l'abril de 1920 per l'arquitecte Eusebi Bona.

Patrimonio Nacional. Archivo General de Palacio. Plànol 1160.

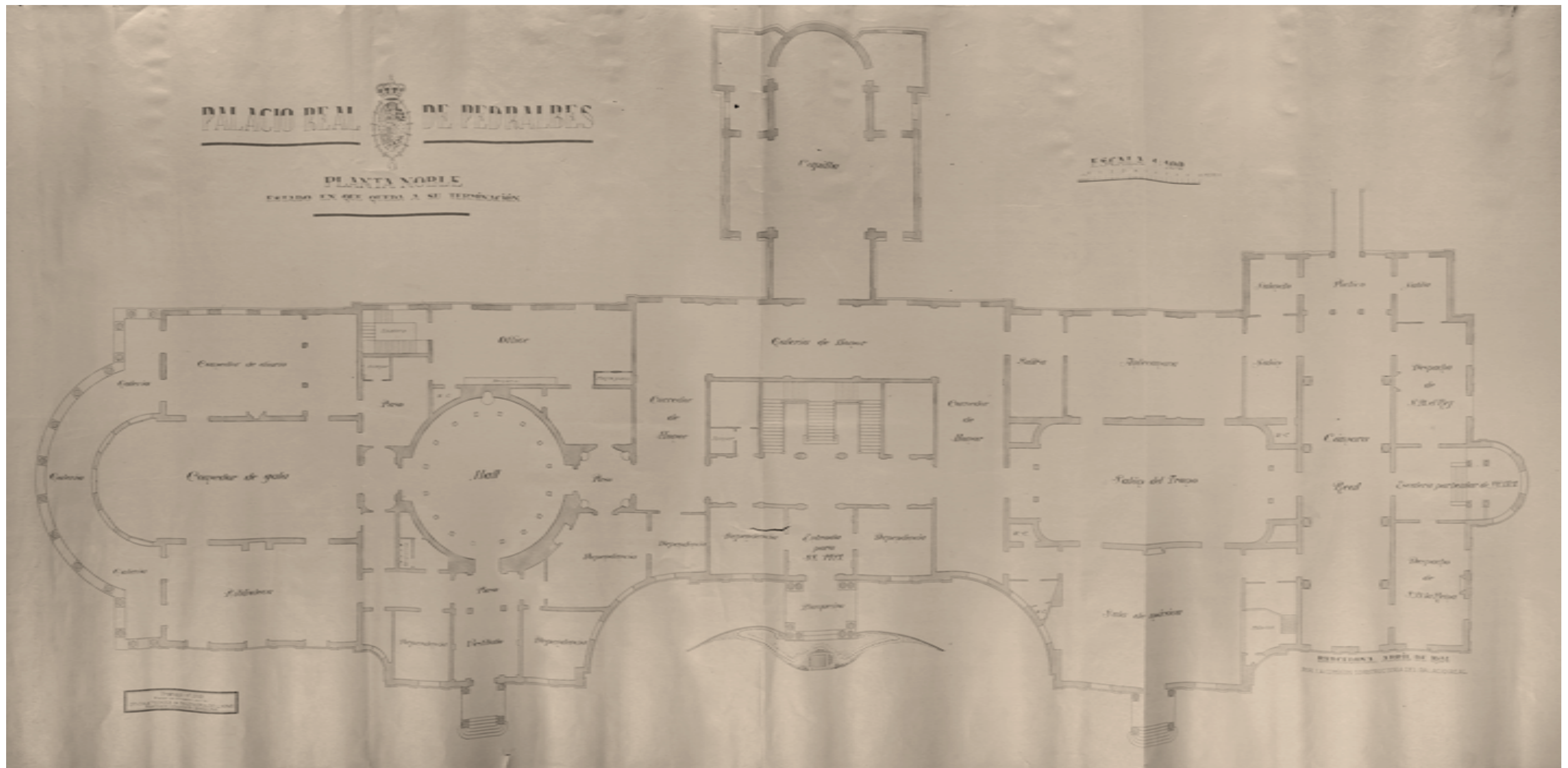
"Plano del emplazamiento del Palacio Real en Barcelona". Dibuixat el 22 de juny de 1921 per l'Institut Geogràfic y Estadístico.

Patrimonio Nacional. Archivo General de Palacio. Plànol 1161.

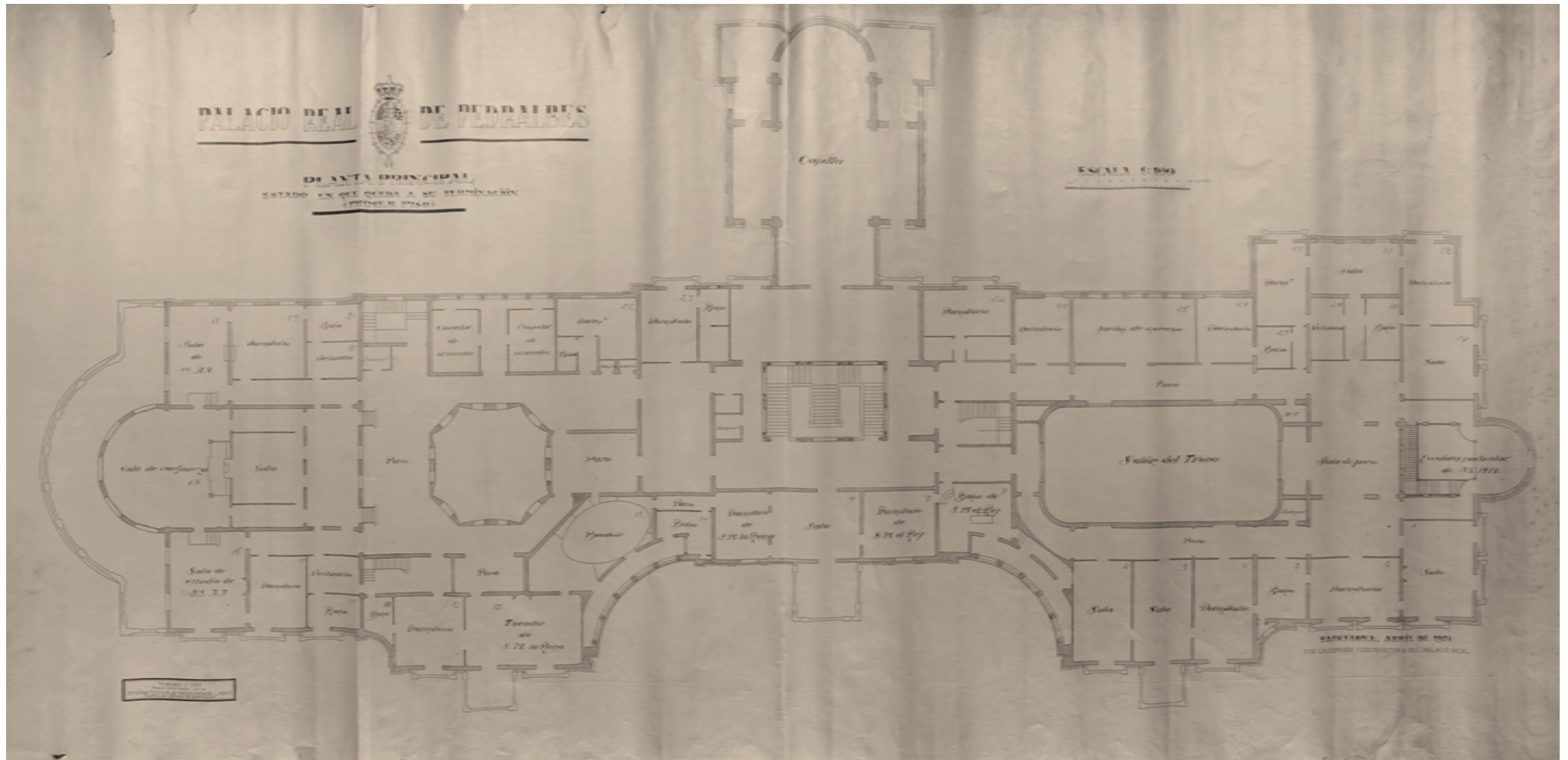
"Palacio Real de Pedralbes. Planta Noble. Estado en que queda a su terminación". Dibuixat l'abril de 1924 per l'"Oficina Técnica de Ingeniería de L. Novo".

Patrimonio Nacional. Archivo General de Palacio. Plànol 1173.

"Palacio Real de Pedralbes. Planta Principal. Estado en que queda a su terminación (Primer Piso)".
 Dibuixat l'abril de 1924 per l'"Oficina Técnica de Ingeniería de L. Novo". La planta principal és una de
 les més transformades pel temps. Notí's que, deixant de banda els apartaments reials a l'entorn de
 la placeta el·líptica, la planta comptava amb una munió de sales i dormitoris que no han perviscut.

Font: Patrimonio Nacional. Archivo General de Palacio. Plànol 1172

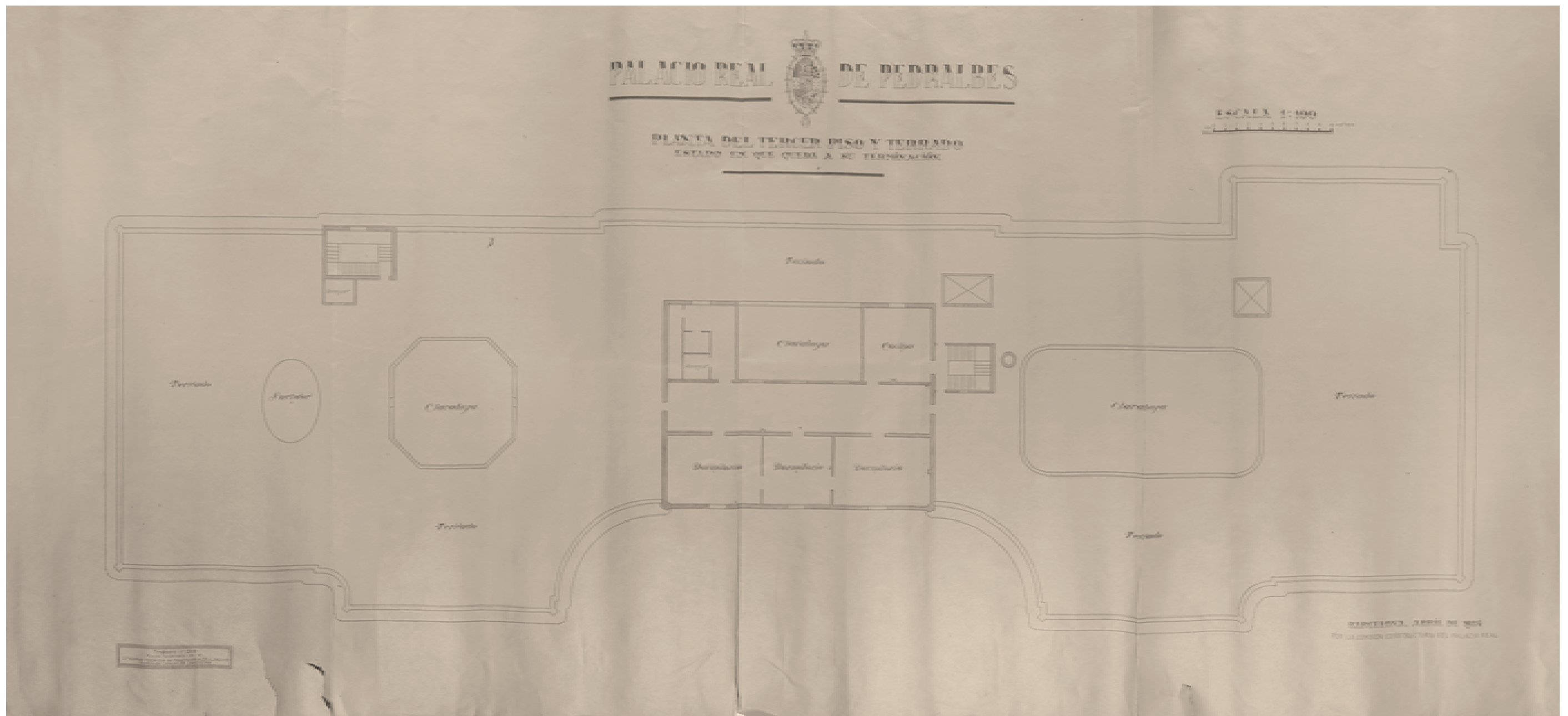
"Palacio Real de Pedralbes. Planta del Segundo Piso. Estado en que queda a su terminación".
 Dibuixat l'abril de 1924 per l'"Oficina Técnica de Ingeniería de L. Novo".

Patrimonio Nacional. Archivo General de Palacio. Plànol 1171

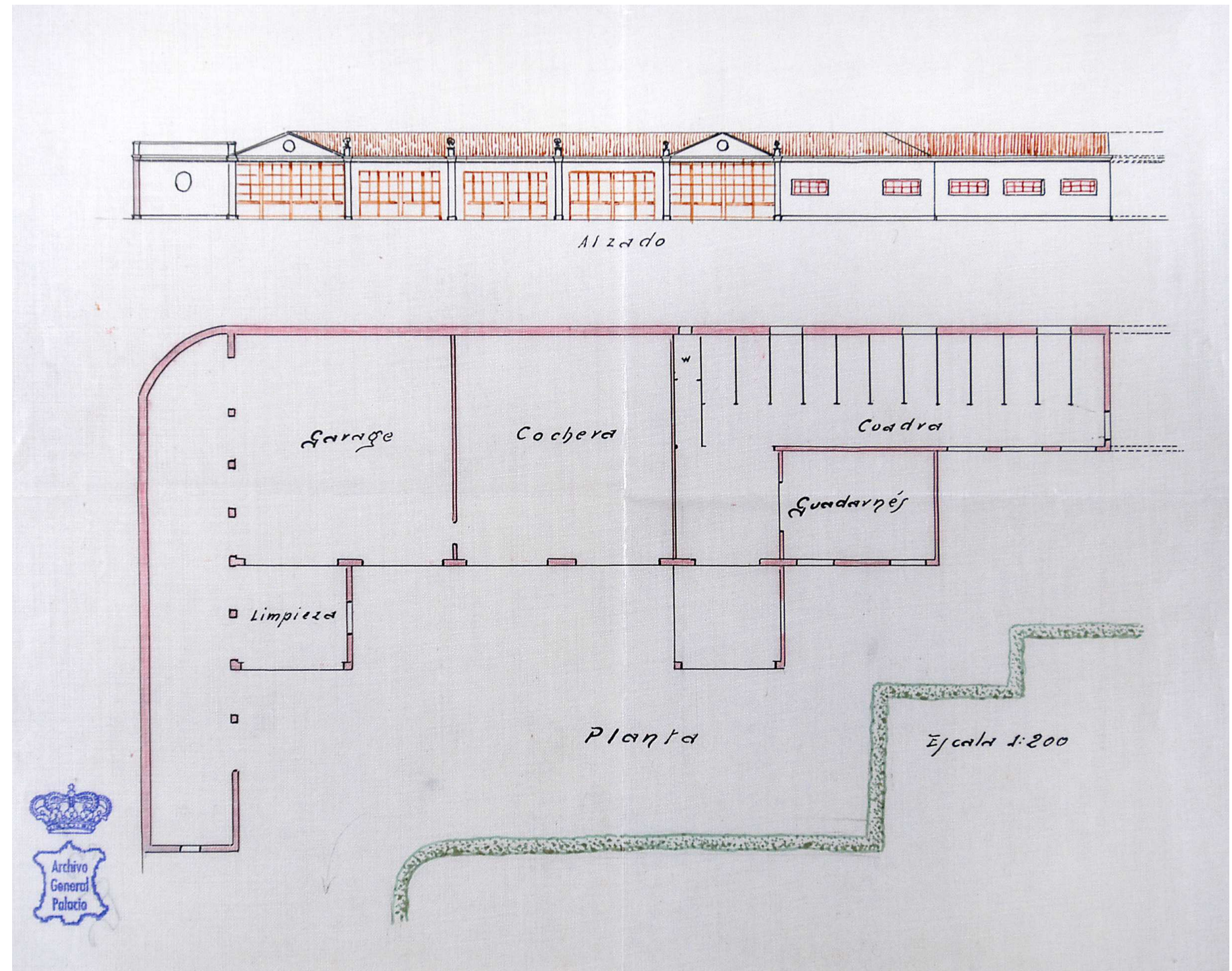
*"Palacio Real de Pedralbes. Planta del Tercer Piso y Terrado. Estado en que queda a su terminación".
Dibuixat l'abril de 1924 per l'"Oficina Técnica de Ingeniería de L. Novo".*

Patrimonio Nacional. Archivo General de Palacio. Plànol 1170.

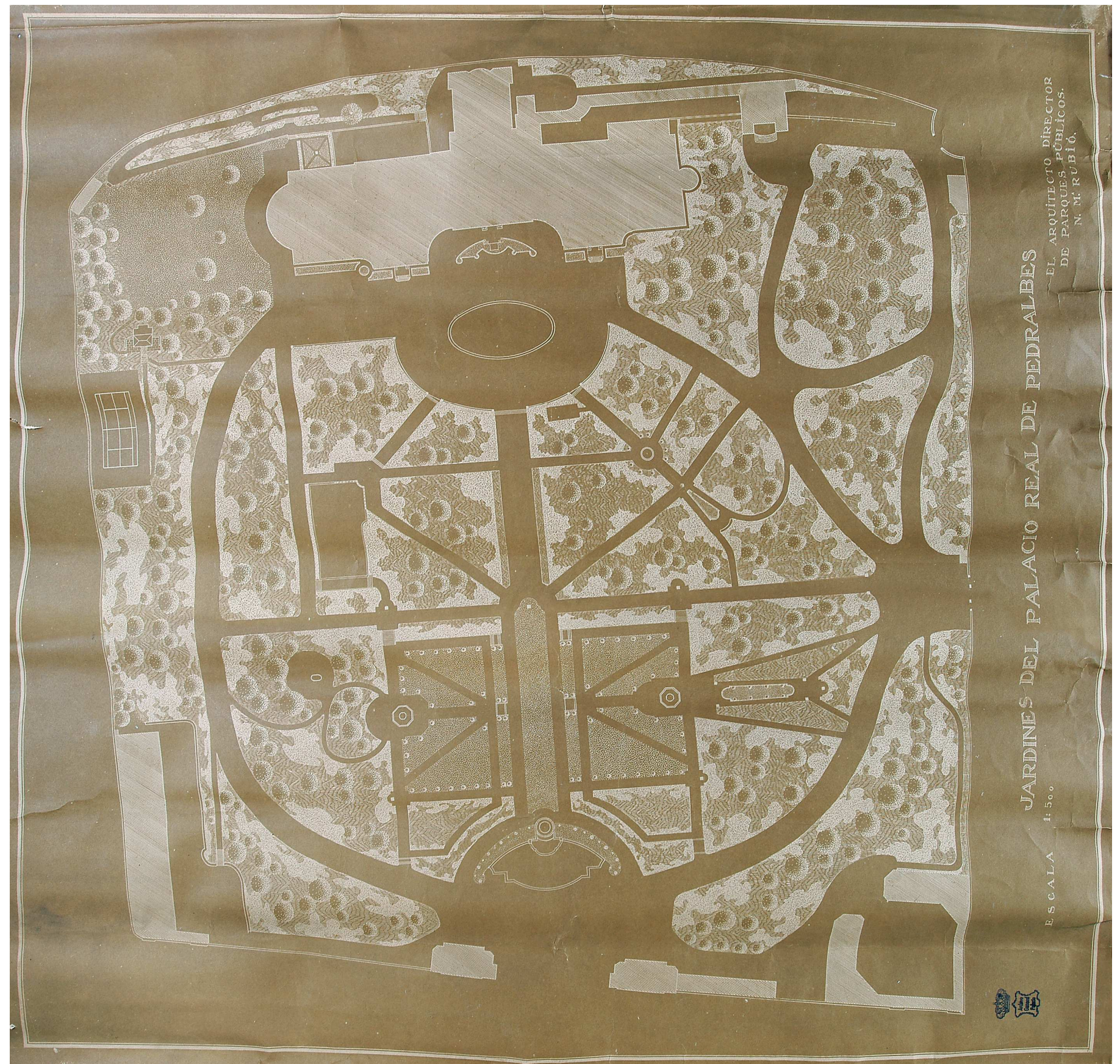

Projecte de les cavallerisses, dibuixat vers el 1925 per autor no identificat.

Patrimonio Nacional. Archivo General de Palacio. Plànol 5932.

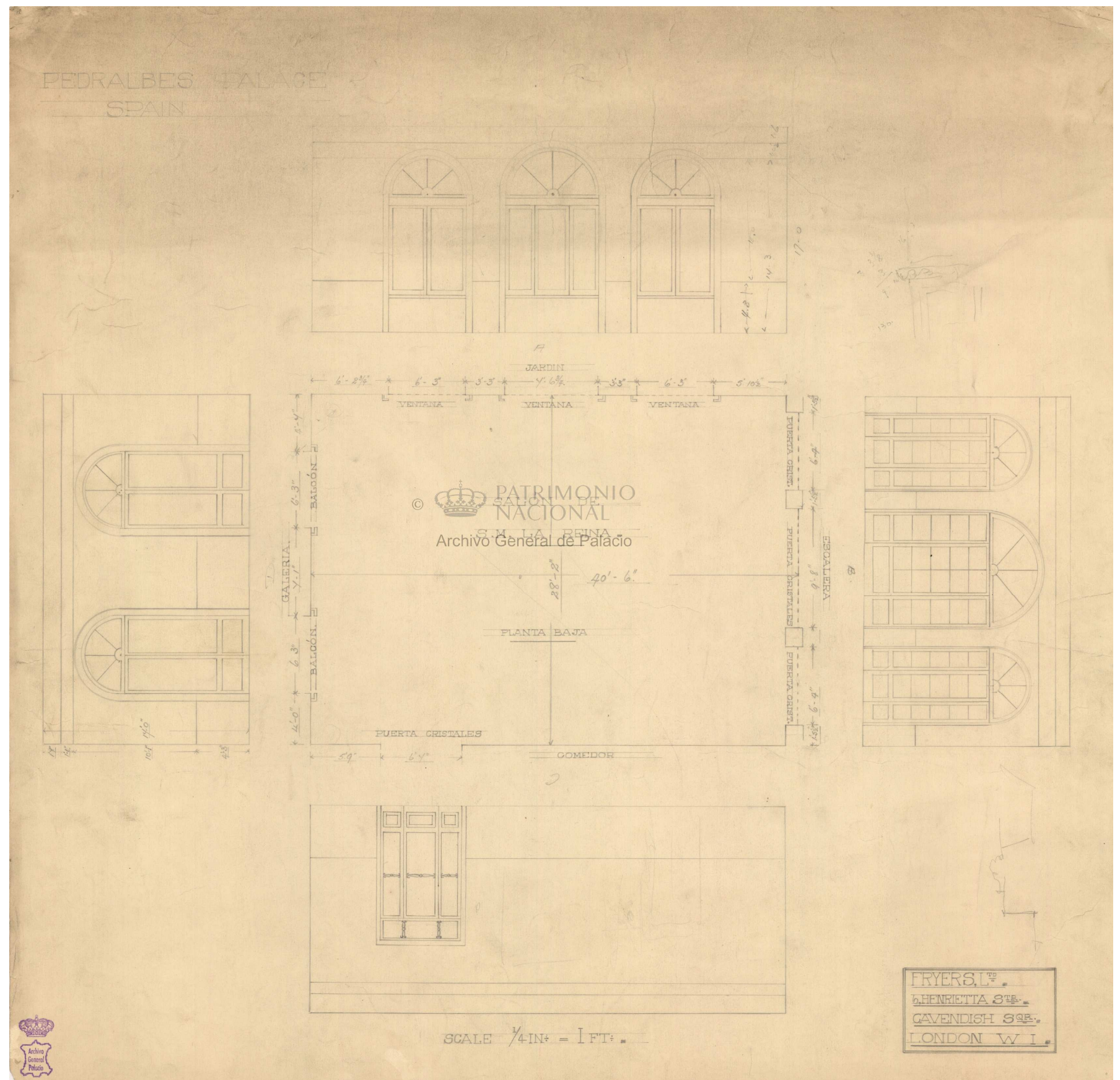

*"Jardines del Palacio Real de Pedralbes". Dibuixat vers el 1925 per Nicolau Maria Rubió i Tudurí.
Patrimonio Nacional. Archivo General de Palacio. Plànol 1140.*

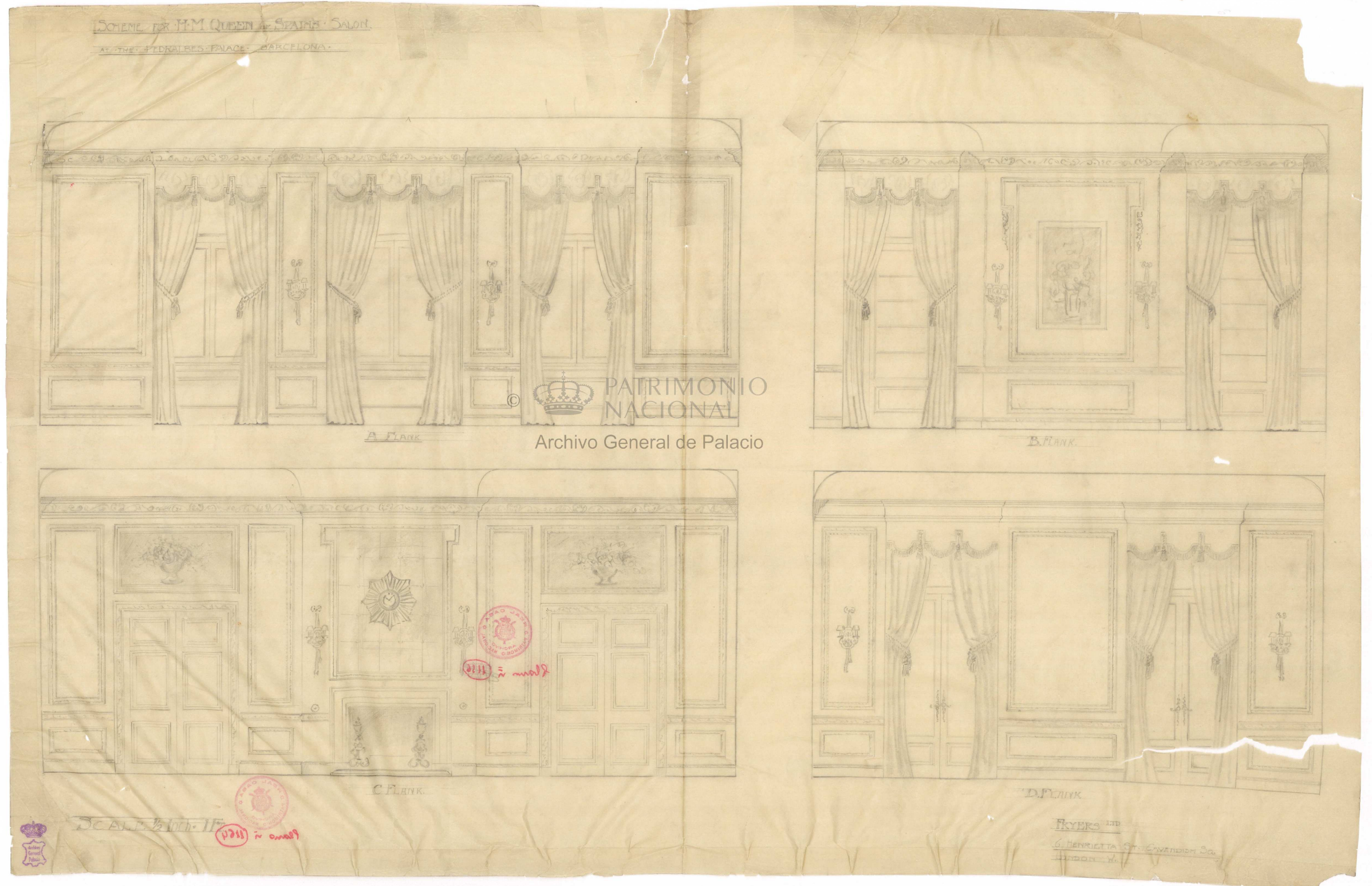
"Pedralbes Palace. Spain. Salon de S.M. La Reina". Dibuixat vers el 1928 per l'empresa londinenca "FRYERS LTD."

Patrimonio Nacional. Archivo General de Palacio. Plànol 1162.

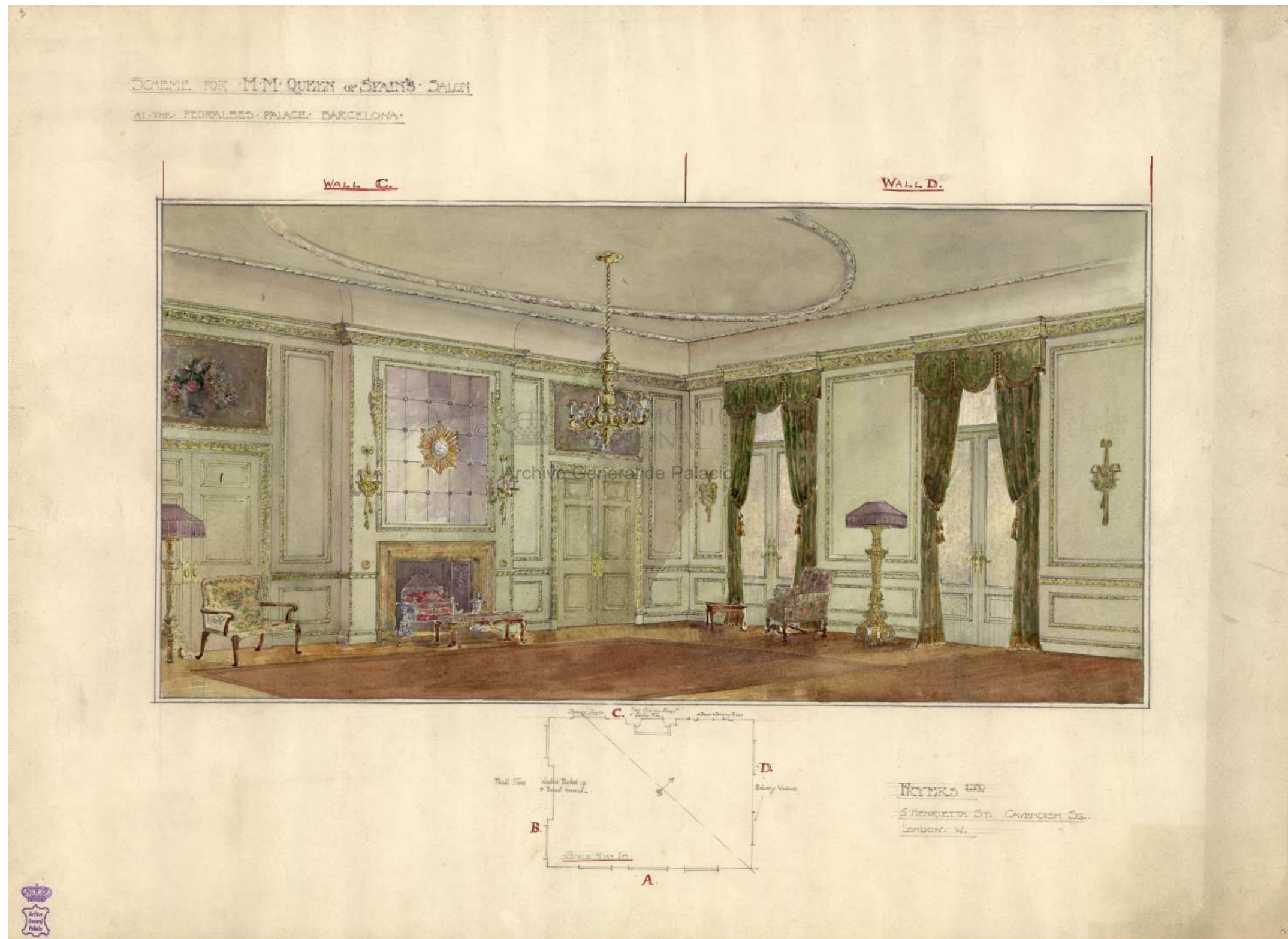
"Scheme for H.M. Queen of Spain's salon at the Pedralbes Palace in Barcelona". Dibuixat vers el 1928 per l'empresa londinenca "FRYERS LTD."

Patrimonio Nacional. Archivo General de Palacio. Plànol 1164.

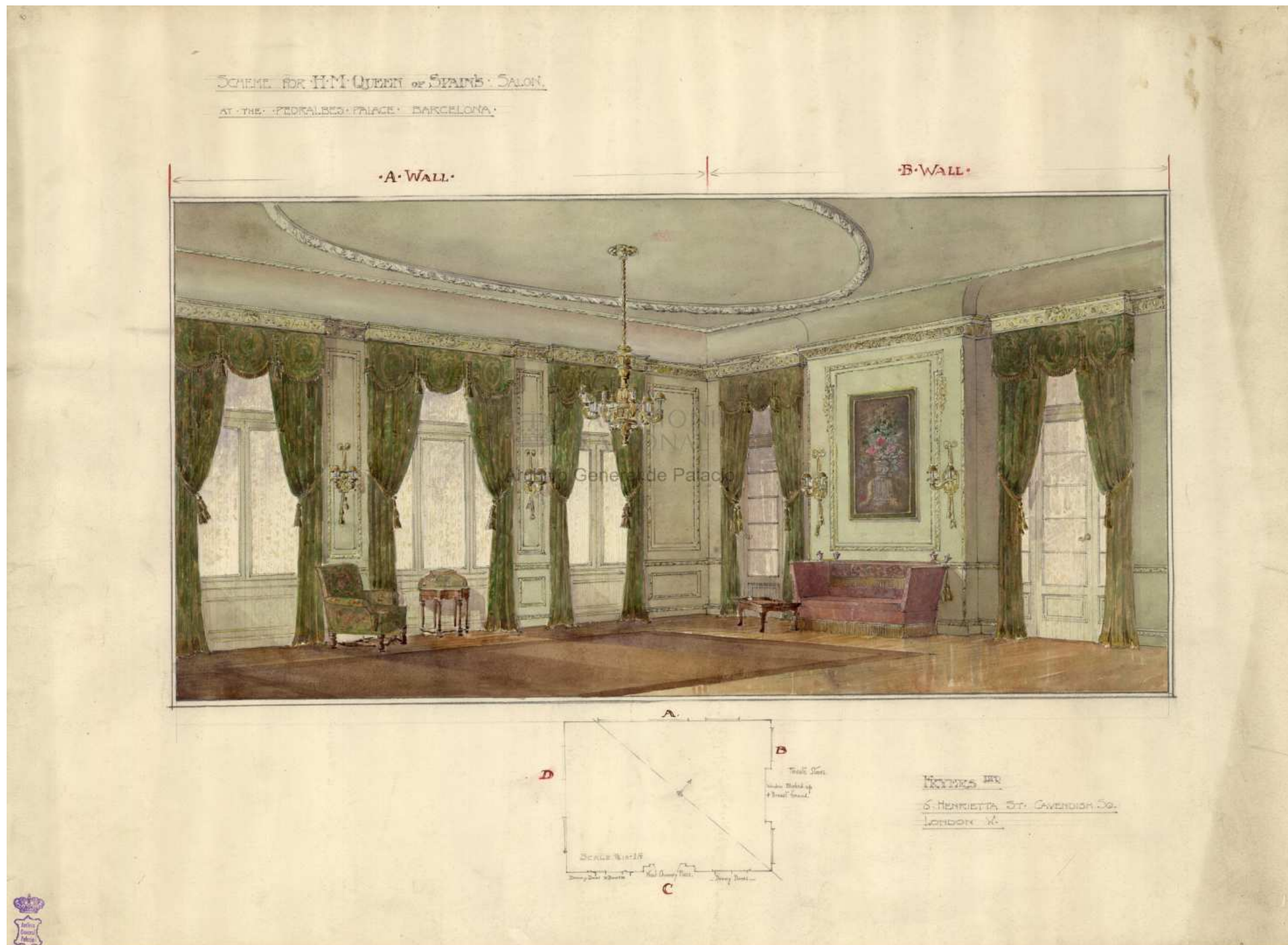
"Scheme for H.M. Queen of Spain's salon at the Pedralbes Palace in Barcelona". Dibuixat vers el 1928 per l'empresa londinenca "FRYERS LTD."

Patrimoni Nacional. Archivo General de Palacio. Plànol 1164.

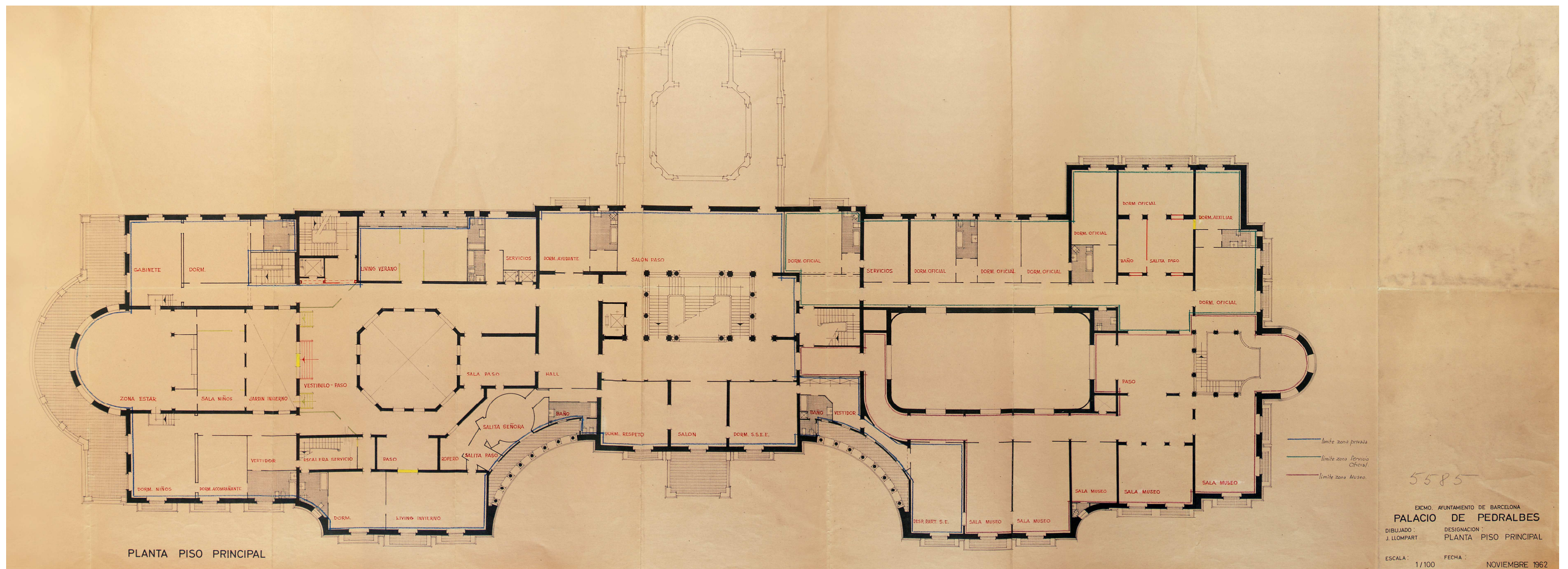
"Scheme for H.M. Queen of Spain's salon at the Pedralbes Palace in Barcelona". Dibuixat vers el 1928 per l'empresa londinenca "FRYERS LTD."

Patrimonio Nacional. Archivo General de Palacio. Plànol 1164.

"Palacio de Pedralbes. Planta Piso Principal" dibuixat per a l'Ajuntament de Barcelona per J. Llopart el novembre de 1962.

Patrimonio Nacional. Archivo General de Palacio. Plànol 5585.

Fotografies de visites oficials de Francisco Franco.

Patrimonio Nacional. Archivo General de Palacio.

Fotografia 10226236

Fotografia 10226238

Fotografia 10226379

Fotografia 10226380

Fotografia 10226381

Fotografia 10226382

Fotografia 10226384

Fotografia 10226385

Fotografia 10226391

Fotografia 10226394

